

श्री विजयदेवसूर संघ ज्ञान भंडार. पायधुनी मुंबई नं. ३.

वीरसं० २४७०

सने १९४४

विक्रमसं० २०००

प्रत १५००

॥ अहम् ॥

श्रीमद्गणधरवरसुधर्मस्वामिप्रणीता ।

॥ व्याख्याप्रज्ञप्तिः ॥

॥ श्रीभगवतीसूत्रं भाग-४. ॥

(मूल सूत्र अने तेना गुजराती भाषान्तर सहित)

(शतक ९.) उद्देशक ६.

(त्रीजा भागनुं अनुसंधान चालु)

तए णं से जमाली खत्तियकुमारे समणेणं भगवया महावीरेणं एवं वुत्ते समणे हट्ठतुट्ठे समणं भगवं महा-
 वीरं तिकखुत्तो जाव नमंसित्ता तमेव चाउग्घंटं आसरहं दुरूहेइ दुरूहिता समणस्स भगवओ महावीरस्स अं-
 तियाओ बहुसालाओ चेइयाओ पडिनिक्खमइ पडिनिक्खमित्ता सक्कोरंटजाव धरिज्जमाणेणं महया भडचडगर-

९ शतके

उद्देशक

॥८३७॥

व्याख्या-
प्रशस्तिः
॥८३८॥

जावपरिविखत्ते जेणेव खत्तियकुंडग्गामे नयरे तेणेव उवागच्छह तेणेव उवागच्छित्ता खत्तियकुंडग्गामं नगरं मज्झमज्जेणं जेणेव सए गिहे जेणेव बाहिरिया उवट्ठाणसाला तेणेव उवागच्छह तेणेव उवागच्छित्ता तुरए निगिण्हह तुरए निगिण्हित्ता रहं ठवेह रहं ठवेत्ता रहाओ पच्चोरुहह रहाओ पच्चोरुहित्ता जेणेव अविंभतरिया उवट्ठाणसाला जेणेव अम्मापियरो तेणेव उवागच्छह तेणेव उवागच्छित्ता अम्मापियरो जएणं विजएणं वद्धावेह वद्धावेत्ता एवं वयासी-एवं खलु अम्मताओ ! मए समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मं निसंते, सेवि य मे धम्मं इच्छिए पडिच्छिए अभिरुहए, तए णं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मापियरो एवं वयासी-धन्नेसि णं तुमं जाया ! कयत्थेसि णं तुमं जाया ! कयपुत्थेसि णं तुमं जाया ! कयलक्खणेसि णं तुमं जाया ! जन्नं तुमे समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मं निसंते सेवि य धम्मं इच्छिए पडिच्छिए अभिरुहए,

ज्यारे श्रमण भगवंत महावीरे जमालिने ए प्रमाणे कहुं त्यारे ते प्रसन्न अने संतुष्ट थइ श्रमण भगवंत महावीरने त्रणवार प्रदक्षिणा करी यावत् नमस्कार करीने चारघंटावाळा अश्वरथ उपर चढे छे, चढीने श्रमण भगवंत महावीरनी पासेथी अने बहुशालक चैत्यथी नीकळे छे. नीकळीने माथे धराता यावत् कोरंटपुष्पनी मालावाळा छत्रसहित, मोटा सुभोभटोना समूहथी ब्रींटायलो ते जमालि ज्यां क्षत्रियकुंडग्राम नामे नगर छे त्यां आवे छे. आवीने क्षत्रियकुंडग्राम नामे नगरनी मध्यभागमां थइने जे स्थळे पोतानुं घर छे अने ज्यां बह्मरनी उपस्थानशाला छे त्यां आवे छे. त्यां आवीने घोडाओने रोकीने रथने उभो राखे छे. उभो राखीने रथथी नीचे उतरे छे. उतरीने ज्यां अंदरनी उपस्थानशाला छे, ज्यां माता-पिता (बेटा) छे त्यां आवे छे, आवीने माता-पिताने जय अने विज-

९ वक्तके
उपदेशः
॥८३८॥

આશ્વા-
પ્રશ્ન:
૪૮૩૯॥

યથી વધાવે છે. વધાવીને તે જમાલિય આ પ્રમાણે કહ્યું—હે માતા પિતા ! એ પ્રમાણે મેં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસેથી ધર્મ સાંભળ્યો છે, તે ધર્મ મને ઇષ્ટ છે, અત્યન્ત ઇષ્ટ છે, અને તેમાં મારી અભિરુચિ થઈ છે. ત્યારપછી તે જમાલિ કુમારને તેના માતા પિતા આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે પુત્ર ! તું ધન્ય છે, હે પુત્ર ! તું કૃતાર્થ છે, હે પુત્ર ! તું કૃતપુણ્ય છે અને હે પુત્ર ! તું કૃતલક્ષણ છે કે જે તે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસેથી ધર્મને સાંભળ્યો છે, અને તે ધર્મ તને પ્રિય છે, અત્યન્ત પ્રિય છે અને તેમાં તારી અભિરુચિ થઈ છે.’

તેણે જાં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો દોચંપિ એવં વધાસી—એવં સ્વલુ મણ અમ્મતાઓ ! સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિય ધમ્મે નિસંતે જાવ અભિરુહણ, તેણે જાં અહં અમ્મતાઓ ! સંસારભઉવિવગ્ગે ખીણ જમ્મજ-રામરણાણં તં હચ્છામિ જાં અમ્મતાઓ ! તુજ્ઞેહિં અબ્બણુજ્ઞાણ સમાણે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં મુંડે ભવિત્તા આગારાઓ અણગારિયં પવ્વહત્તણ ।

પછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારે બીજીવાર પણ પોતાના માતા-પિતાને આ પ્રમાણે કહ્યું કે—‘હે માતા-પિતા ! એ પ્રમાણે મેં શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસેથી ધર્મ સાંભળ્યો છે, યાવત્ તેમાં મારી અભિરુચિ થઈ છે. તેથી હે માતા-પિતા ! હું સંસારના ભયથી ઉદ્વિષ્ઠ થયો છું, જન્મ જરા અને મરણથી ભય પમ્પ્યો છું, તેથી હે માતા-પિતા ! તમારી આજ્ઞાથી હું શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસે દીક્ષા લેઈને, ગૃહવાસનો ત્યાગ કરી, અનગારિકપણને ગ્રહણ કરવા ઇચ્છું છું.’

તેણે જાં સા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ માતા તં અણિટ્ઠં અકંતં અપ્પિયં અમણુજ્ઞં અમણામં અસુયપુવ્વં ગિરં સોચ્ચા નિસમ્મ સેયાગયરોમકૂવપગંલતવિલીણગત્તા સોગભરપવેવિયં ગમંગી નિત્તેયા દીણવિમણવયણા

૯ ચત્તકે
ઉદેચ:૬
॥૮૩૯॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥८४०॥

करयलमलियव्व कमलमाला तक्खणओलुग्गदुव्वलसरीरलायन्नसुन्ननिच्छाया गयसिरीया पसिदिलभूसण-
पडंतखुण्णिणयसंचुन्नियधवलवल्लयपम्भट्टउत्तरिज्जा मुच्छावसणट्टचेतगुरू सुकुमालविकिन्नकेसहत्था परसुणिय-
त्तव्व चंपगलया निव्वत्तमहे व्व इंदलट्ठी विमुक्कसंधिवंधणा कोट्टिमत्तलंसि धसत्ति सव्वंगेहिं संनिवडिया,
तए णं सा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स माया ससंभमोयत्तिगाए तुरियं कंचणभिगारमुहविणिग्गयसीय-
लविमलजलधारापरिसिंचमाणनिव्ववियगायलट्ठी उक्खेवयतालियंटवीयणगजणियवाएणं सफुसिएणं अंतेउ-
रपरिजणेणं आसासिया समाणी रोयमाणी कंदमाणी सोयमाणी विलवमाणी जमालिं खत्तियकुमारं
एवं वयासी-तुमंसि णं जाया ! अम्हे एगे पुत्ते इट्ठे कंते पिए मणुत्ते मणामे थेज्जे वेसासिए संमए बहुमए
अणुमए भंडकरंडगसमाणे रयणे रयणभूए जीविऊसविये हिययानंदिजणणे उंबरपुप्फमिव दुल्लभे सवणयाए,
किमंग पुण पासणयाए ?, तं नो खलु जाया ! अम्हे इच्छामो तुज्झं खणमवि विप्पओगं, तं अच्छाहि ताव
जाया ! जाव ताव अम्हे जीवामो, तओ पच्छा अम्हेहिं कालगएहिं समाणेहिं परिणयवये वड्डियकुलवंसतंतुकज्जंमि
निरवयक्खे समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं मुंडे भवित्ता आगाराओ अणगारियं पव्वइहिसि ।

त्यारवाद जमालि क्षत्रियकुमारनी माता अनिट्ठ, अकांत, अग्रिय, अदनोज्ञ, मनने न गमे तेवी अने पूर्वे नहीं सांभळेली एवी
वाणीने सांभळी अने अवधारीने रोमकूपथी क्षरता परसेवाथी भीना शरीरवाळी थई, शोकना भारथी तेनां अंगो अंग कंपवा लाग्या,
ते निस्तेज थई, तेनुं मुख दीन अने शोकातुर थयुं, करतलवडे चोळायेली कमलमालानी पेटे तेनुं शरीर तत्काळ ग्लान अने दुर्बल

९ अतके
उद्देशः६
॥८४०॥

બ્યાલ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૪૧॥

થયું. તે લાવણ્યશૂન્ય, પ્રભારહિત અને શોભાવિનાનિ થઈ ગઈ. તેના આભૂષણો ઢીલાં થઈ ગયાં, અને તેથી તેના નિર્મલ વલયો પડી ગયાં અને માંગીને ચૂર્ણ થઈ ગયા. તેનું ઉત્તરીય વસ્ત્ર શરીર ઉપરથી સરી ગયું, અને મૂછાંબડે તેનું ચૈતન્ય નષ્ટ થયું હોવાથી તે મારે શરીરવાલી થઈ ગઈ. તેનો સુકુમાલ કેશપાશ વિચરાઈ ગયો. કુહાડીના ઘાથી હેદાણી ચંપકલતાની પેટે અને ઉત્સવ પૂરો થતા ઇન્દ્ર-ધ્વજદંડની જેમ તેનાં સંધિબંધનો શિથિલ થઈ ગયાં, અને તે ફરસબંધી ઉપર સર્વ અંગોવડે 'ધસ્' દહને નીચે પડી ગઈ. ત્યાર પછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની માતાના શરીરને (દાસીવડે) વ્યાકુલચિત્તે ત્વરાથી ઢલાતા સોનાના કલશનામુખથીનીકઢેલી શીતલ અને નિર્મલ જલધારાના સિંચનવડે સ્વસ્થ કર્યું, અને તે ઉત્ક્ષેપક (વાંસના બનેલા), તાલવૃંત (તાડના પાંદડાના બનેલા) પંખા અને વીંજળાના જલચિન્દુસહિત ધ્વનવડે અંતઃપુરના માણસોથી આશ્વાસનને પ્રાપ્ત થઈ. રોતી, આક્રંદન કરતી, શોક કરતી અને વિલાપ કરતી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની માતા પ્રમાણે કહેવા લાગી—'હે જાત ! તું અમારે ઇષ્ટ, કાંત, પ્રિય, મનોહ્ર, મન ગમતો, આધારભૂત, વિશ્વાસપાત્ર, સંમત, बहुमत, અનુમત, આશ્રયની પેટી જેવો, રત્નસ્વરૂપ, રત્નના જેવો, જીવિતના ઉત્સવ સમાન અને હૃદયને આનંદજનક એમજ પુત્ર છો. વઢી ઉંચરાનાપુષ્પની પેટે તારા નામનું શ્રવણ પળ દુર્લભ છે, તો તારું દર્શન દુર્લભ હોય એમાં શું કહેવું ? માટે હે પુત્ર ! સ્વરેસર અમે તારો એક ક્ષણ પણ વિયોગ ઇચ્છતા નથી. તેથી હે પુત્ર ! ડ્યાં સુધી અમે જીવીએ છીએ ત્યાંસુધી તું રહે. અને અમે કાલમત થયા પછી વૃદ્ધાવસ્થામાં કુલવંશતન્તુની વૃદ્ધિ કરીને નિરપેક્ષ એવો તું શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી ગૃહ-વાસનો ત્યાગ કરી અનગારિકપણને સ્વીકારજે.'

તए णं से जमाली खत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं बयासी-तहावि णं तं अम्मताओ ! जण्णं तुज्झे ममं

૯ વાક્યે
ઉદેશઃ
॥૮૪૧॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥८४२॥

एवं वदहं तुमंसि णं जाया ! अम्हं एगे पुत्ते इहे कंते तं चेव जाव पव्वइहिसि, एवं खलु अम्मताओ ! माणुस्सए भवे अणेगजाइजरामरणरोगसारीरमाणसपकामदुक्खवेयणवसणसतोवइवामिभूए अधुए अणितिए असासए संझअभरागमरिसे जलबुबुदसमाणे कुसग्गजलबिंदुसन्निमे सुविणगदंसणोवमे विज्जुलयाचंचले अणिचे सडणपडणविट्ठंसणधम्ममे पुर्विं वा पच्छा वा अवस्सविप्पजहियव्वे भविस्सइ, से केस णं जाणइ अम्मताओ ! के पुर्विं गमणयाए ?, के पच्छा गमणयाए ?, तं इच्छामि णं अम्मताओ ! तुज्जेहिं अब्भणुत्ताए समाणे समणस्स भगवओ महावीरस्स जाव पव्वइत्तए ।

त्यार पछी ते जमालि क्षत्रियकुमारे पोताना माता-पित्ताने आ प्रमाणे कहुं के-“हे माता-पिता ! हमणां मने जे तमे ए प्रमाणे कहुं के-हे पुत्र ! तुं अमारे इष्ट तथा कांत एक पुत्र छो-इत्यादि यावत् अमारा कालगत थया पछी तुं प्रव्रज्या लेजे.” पण हे माता-पिता ! ए प्रमाणे खरेखर आ मनुष्यभव अनेक जन्म, जरा, मरण अने रोगरूप शारीर अने मानसिक दुःखोनी अत्यन्त वेदनाथी अने सेंकडो व्यसनोथी पीडित, अध्रुव, अनित्य, अने अशाश्वत छे, तेम संध्याना रंग जेवो, पाणीना परपोटा जेवो, डाभनी अणी उपर रहेला जलबिन्दु जेवो, स्वप्नदर्शनना समान, विजळीनी पेटे चंचळ अने अनित्य छे. सडवुं पडवुं अने नाश पामवो ए तेनो धर्म छे. पहेलां के पछी तेनो अवश्य त्याग करवानो छे; हे माता-पिता ! ते कोण जाणे छे के-कोण पूर्वे जशे, अने कोण पछी जशे ? माटे हे माता-पिता ! हुं त्मारी अनुमतिथी श्रमण भगवंत महावीरनी पासे यावत् प्रव्रज्या ग्रहण करवाने इच्छुं छुं.

तए णं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मापियरो एवं वयासी-इमं च ते जाया ! सरीरगं पविसिद्धरू-

९ अतके
उद्देशः
॥८४२॥

આશ્વાસના-
પ્રકૃતિઃ
॥૮૪૩॥

વલકલ્પણવંજણગુણોવચેયં ઉત્તમવલવીરિયસત્તજુત્તં વિણ્ણાણવિયક્ષણં સસોહમ્મગુણસમુસ્સિયં અભિજાયમહ-
કલ્પમં વિવિહવાહિરોગરહિયં નિરુવહ્યુદત્તલટ્ઠં પંચિંદિયપટ્ટપદ્મજોઞ્વણગુણે, તઓ પચ્છા અણુભૂયનિયમસરીરરૂવસોહ-
મ્મગુણોઞ્વણગુણે અમ્હેહિં કાલગણ્ણે સમાણેહિં પરિણયવચે વઢ્ઢિયકુલવંસતંતુકલ્લમિ નિરવચકલ્લે સમણસ્સ ભગ-
વઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં મુંઢે ભવિત્તા અગારાઓ અણગારિયં પઞ્ચહિંસિ, તણ્ણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્મા-
પિયરો એવં વચાસી-તહાવિ ણં તં અમ્મતાઓ! જલ્લં તુજ્જે મમં એવં વદહ-હમં ચ ણં તે જાયા! સરીરગં તં ચેવ જાવ
પઞ્ચહિંસિ, એવં સ્વલુ અમ્મતાઓ! માણસ્સગં સરીરં દુક્ખાયયણં વિવિહવાહિસયસંનિકેતં અટ્ટિયકટ્ટુદ્ધિયં છિરા-
પહાકજાલઓણદ્ધસંપિણદ્ધં મત્તિયમંઢં વ દુઞ્ચલં અસુદ્ધસંકિલિટ્ઠં અણિદ્ધવિયસઞ્ચકાલસંઠપ્પિયં જરાકુણિમજ્જ-
રઘરં વ સહણપહણવિટ્ઠં સણધમ્મં પુઠ્ઠિં વા પચ્છા વા અવસ્સવિપ્પજહિયઞ્ચં ભવિસ્સહ, સે કેસ ણં જાણતિ! અ-
મ્મતાઓ! કે પુઠ્ઠિં તં ચેવ જાવ પઞ્ચહત્તણ્ણં.

ત્યારપછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને તેના માતા પિતાએ આ પ્રમાણે કહ્યું કે-“હે પુત્ર! આ તરું શરીર ઉત્તમ રૂપ, લક્ષણ, વ્યં-
જન (મસ, તલ વગેરે) અને ગુણોથી યુક્ત છે, ઉત્તમ બલ, વીર્ય અને સત્ત્વસહિત છે, વિજ્ઞાનમાં વિચક્ષણ છે, સૌભાગ્ય ગુણથી ઉન્નત
છે, કુલીન છે, અત્યન્ત સમર્થ છે, અનેક પ્રકારના વ્યાધિ અને રોગથી રહિત છે, નિરુપહત. ઉદાત્ત, અને મનોહર છે, પટુ (ચતુર) એવી
પાંચ ઇન્દ્રિયોથી યુક્ત અને યુગ્મતી યુવાવસ્થાને પ્રાપ્ત થયેલું છે, અને એ શિવાય વીજા અનેક ઉત્તમ ગુણોથી ભરપૂર છે. માટે હે પુત્ર!

૯ વક્ત્રે
ઉદ્દેશઃ ૯
॥૮૪૩॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૮૪૪॥

જ્યાં સુધી તારા પોતાના શરીરમાં રૂપ, સૌભાગ્ય તથા યૌવનાદિ ગુણો છે ત્યાંસુધી તેનો તું અનુભવ કર, અને અનુભવ કરી અમો કાલગત થયા પછી વૃદ્ધાવસ્થામાં કુલવંશરૂપ તન્તુની વૃદ્ધિ કરીને નિરપેક્ષ એવો તું શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર પાસે દીક્ષા લઈને ગૃહવાસનો ત્યાગ કરી અનગારિકપણને સ્વીકારજે. ત્યારપછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારે પોતાના માતા-પિતાને એ પ્રમાણે કહ્યું કે-‘હે માતા-પિતા ! તે બરોબર છે, પણ જે તમે મને એ પ્રમાણે કહ્યું કે-‘હે પુત્ર ! આ તરું શરીર (ઉત્તમરૂપ, લક્ષણ વ્યંજન અને ગુણોથી યુક્ત છે)’ ઇત્યાદિ યાવત્ (અમારા કાલગત થયા પછી) તું દીક્ષા લેજે.’ પણ એ રીતે તો હે માતા-પિતા ! સ્વચ્છર આ મનુષ્યનું શરીર દુઃખનું ઘર છે, અનેક પ્રકારના સેકડો વ્યાધિઓનું સ્થાન છે, અસ્થિરૂપ લાકડાનું બનેલું છે, નાડીઓ અને સ્નાયુના સમૂહથી અત્યંત વિટાણેલ છે, માટીના વાસણની પેઠે દર્બલ છે, અશુચિથી ભરપૂર છે, જેનું શુશ્રૂષા કાર્ય હમેશાં ચાલુ છે. જીર્ણ મૃતક અને જીર્ણ ઘરની પેઠે સંઢવું, પડવું અને નાશ પામવો-એ તેનો સહજ ધર્મો છે. વઢી એ શરીર પહેલાં કે પછી અવશ્ય છોડવાનું છે. તો હે માતા-પિતા ! તે કોણ જાણે છે કે કોણ પહેલાં (જશે અને કોણ પછી જશે. ?) ઇત્યાદિ.

તેણે જાણે તું જમાલિ સ્વત્તિયકુમાર અમ્માપિયરો એવું વચાસી-હમાઓ ય તે જાણ્યા ! વિપુલકુલબાલિયાઓ સરિત્તયાઓ સરિન્નવયાઓ સરિસલાવન્નરૂવજીવ્વણગુણોવવેયાઓ સરિસેવહિંતો કુલેહિંતો આણિણિયાઓ કલાકુસલસન્નવકાલલાલિપસુહોચિયાઓ મહગુણજુત્તનિઉણવિણઓવયારપંડિયવિ યક્કવણાઓ મંજુલમિયમહુરભણિયવિહસિયવિણ્ણેવિલ્લગગતિવિસાલચિટ્ઠિયવિસારદાઓ અવિકલકુલસીલસાલિણીઓ વિસુદ્ધકુલવંસસંતાણતંતુવદ્ધણપ્પગ (બમ્મ) બ્ભવપ્પભાવિણીઓ મણાણુકૂલહિયહચ્છિયાઓ અદ્દ તુજ્ઞ ગુણવલ્લહાઓ ઉત્તમાઓ નિચં ભાવાણુત્ત-

૧ શ્લોકે
ઉદ્દેશ્ય
॥૮૪૪॥

આચાર્ય-
પ્રશ્ન:
॥૮૪૫॥

રસઘ્વંગસુંદરીઓ ખારિયાઓ, તં ખુંજાહિ તાવ જાયા ! એતાહિં સદિં વિડલે માણુસસે કામભોગે, તઓ પચ્છા મુક્તભોગી વિસયવિગયવોચ્છિન્નકોડહલ્લે અમ્હેહિં કાલગેહિં જાવ પચ્વહિસિ ।

ત્યારપછી તેના માતા-પિતાએ તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમરને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-‘હે પુત્ર ! આ તારે આઠ સ્ત્રીઓ છે, તે વિશાલ કુલમાં ઉત્પન્ન થયેલી અને નાળાઓ છે, તે સમાન ત્વચાવાળી, સમાન ઉમરવાળી, સમાન લાવણ્ય, રૂપ અને યૌવનગુણથી યુક્ત છે; વળી તે સમાન કુલથી આણેલી, કલામાં કુશલ, સર્વકાલ લાલિત અને સુખને યોગ્ય છે; તે માર્દવગુણથી યુક્ત, નિપુણ, વિનયોપચારમાં પંડિત અને વિચક્ષણ છે; સુંદર મિત, અને મધુર બોલનામાં, તેમજ હારય, વિપ્રેક્ષિત, (કટાક્ષ દષ્ટિ), ગતિ, વિલાસ અને સ્થિતિમાં વિશારદ છે; ઉત્તમ કુલ અને શીલથી સુશોભિત છે; વિશુદ્ધ કુલરૂપ વંશતંતુની શુદ્ધિ કરવામાં સમર્થ યૌવનવાળી છે; મનને અનુકૂલ અને હૃદયને રૂચ્ય છે; વળી ગુણો વડે પ્રિય અને ઉત્તમ છે, તેમજ હમેશાં ભાવમાં અનુરક્ત અને સર્વ અંગમાં સુંદર છે. માટે હે પુત્ર ! તું એ સ્ત્રીઓ સાથે મનુષ્યસંબંધી વિશાલ કામભોગોને ભોગવ અને ત્યારપછી મુક્તભોગી થઈ વિષયની ઉત્સુકતા દૂર થાય ત્યારે અમારા કાલગત થયા પછી યાવત્ તું દીક્ષા લેજે.

તેણે તે જમાલી સ્ત્રિયકુમારે અમ્માપિયરો એવં વચાસી- તહાવિ ણં તં અમ્મતાઓ ! જન્નં તુજ્ઞે મમ એવં વચહ-હમાઓ તે જાયા વિપુલકુલજાવપચ્વહિસિ, એવં ચલ્લુ અમ્મતાઓ ! માણુસસય કામભોગા અસુઈ અસા-સયા વંતાસવા પિત્તાસવા ચેલાસવા સુકાસવા સોણિયાસવા ઉચ્ચારપાસવણચેલસિંયાણગવંતપિત્તપૂયસુક્કસોણિ-યસમુબ્ભવા અમણ્ણદુરુવસુત્તપૂહયપુરીસપુત્તા મયગંધુસ્સાસઅસુમનિસ્સાસા ઉચ્ચેયણગા વીમત્થા અપ્પકાલિયા

૧ ચત્તકે
ઉદ્દેશ:૧
॥૮૪૫॥

વ્યાख्या-
પ્રશ્ન:
॥૮૪૬॥

લહસગા કલમલાહિયા સદુક્તવહુજણસાહારણા પરિકિલેસકિચ્છદુક્તવસજ્ઞા અબુહજણણિસેવિયા સદા સાહ-
ગરહણિજ્ઞા અણંતસંસારવદ્ધના કહુગફલવિવાગા ચુહલિલ્લવ અમુચ્છમાણદુક્તવાણુબંધિણો સિદ્ધિગમણવિગ્ધા, સે કેસ
ળં જાણતિ અમ્મતાઓ ! કે પુર્વિ ગમણયાણ, કે પચ્છા ગમણયાણ, તેં હચ્છામિ ણં અમ્મતાઓ ! જાવ પવ્વહસપ !

ત્યારપછી તે જમાલિ નામે ક્ષત્રિયકુમારે પોતાના માતા પિતાને આ પ્રમાણે કહ્યું કે—‘હે માતા-પિતા ! હમણા તમે જે મને કહ્યું
કે—હે પુત્ર ! તારે વિશાલ કુલમાં (ઉત્પન્ન થયેલી આ આઠ સ્ત્રીઓ છે)—ઈત્યાદિ યાવત્ તું દીક્ષા લેજે, તે ઠીક છે. પણ હે માતા-પિતા !
એ પ્રમાણે સ્વરેસ્વર મનુષ્યસંબન્ધી કામમોગો અશુભી અને અશાશ્વત છે; વાત, પિત્ત, શ્લેષ્મ, વીર્ય અને લોહીને ફરવાવાળા છે; વિષ્ણુ,
મૃત્ર, શ્લેષ્મ, નાસિકાનો મેલ, વમન, પિત્ત, પરુ, ક્રુક અને શોણિતથી ઉત્પન્ન થયેલાં છે; વઢી તે અમનોજ્ઞ, સ્વરાષ મૃત્ર અને દુર્ઘ-
ન્ધી વિષ્ણુથી ભરપૂર છે; મૃતકના જેવી ગંધવાળા ઉચ્છ્વાસથી અને અશુભ નિઃશ્વાસથી ઉદ્ભવેલે ઉત્પન્ન કરે છે, વીંમત્સ, અલ્પકાલસ્થાયી,
હલકા, અને કલમલ—(શરીરમાં રહેલ એક પ્રકારના અશુભ દ્રવ્ય)ના સ્થાનરૂપ હોવાથી દુઃસ્વરૂપ અને સર્વ મનુષ્યોને સાધારણ છે;
શારીરિક અને માનસિક અત્યંત દુઃસ્વરૂપે સાધ્ય છે; અજ્ઞાન જનથી સેવાયેલા છે; સાધુ પુરુષોથી હમેશાં નિંદનીય છે; અમંત સંસારની
વૃદ્ધિ કરનારા છે, પરિણામે કટુકફલવાળા છે, વઢતા વાસના પૂઠાની પેઠે ન મુક્તી શકાય તેવા દુઃસ્વાનુબંધી અને મોક્ષમાર્ગમાં
વિમ્મરૂપ છે. વઢી હે માતા-પિતા ! તે કોણ જાણે છે કે કોણ પહેલાં જશે અને કોણ પછી જશે ! માટે હે માતા-પિતા ! હું યાવત્
દીક્ષા લેવાને હચ્છું છું.’

તણ ણં તં જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો एवं વયાસી—હમે ય તે જાયા ! અજ્ઞયજ્ઞયપિઉપજ્ઞયાગપસુ

૧ અતકે
ઉદ્દેશ:૬
॥૮૪૬॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥८४७॥

बहु हिरन्ने य सुवन्ने य कंसे य दूसे य विउलधणकणगजाव संतसारसावएज्ज अलाहि जाव आसत्तमाओ कुलवंसाओ पकामं दाउं पकामं भोतुं पकामं परिभाएउं तं अणुहोहि ताव जाया! विउले माणुस्सए इड्डिसकारसमुदए, तओ पच्छा अणुह्वयकल्लाणे वड्डियकुलतंतु जाव पव्वइहिसि। तए णं से जमाली खत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी-तद्दावि णं तं अम्मताओ! जन्नं तुज्जे ममं एवं वदह-इमं च ते जाया! अज्जगपज्जगजावपव्वइहिसि, एवं खल्ल अम्मताओ! हिरन्ने य सुवन्ने य जाव सावएज्जे अग्गिसाहिए चोरसाहिए रायसाहिए मच्चुसाहिए दायसाहिए एवं अग्गिसामन्ने जाव दाइयसामन्ने अधुवे अणितिए असासए पुण्वि वा पच्छा वा अवस्सविप्पजहियव्वे भविस्सइ, से केस णं जाणइ तं चेव जाव पव्वइत्तए।

त्यारपछी ते जमालि नामे क्षत्रियकुमारने तेना माता-पिताए आ प्रमाणे कहुं के 'हे पुत्र! आ अर्या (पितामह), पर्या (प्रपितामह) अने पिताना पर्या-(प्रपितामह-) थकी आवेलुं घणुं हिरण्य, सुवर्ण, कांस्य, वस्त्र, विपुल धन, कनक यावत् सारभूत द्रव्य विद्यमान छे, अने ते तारे सात पेढी सुधी पुष्कळ दान देवा भोगववाने अने वहेचवा माटे पूरतुं छे. माटे हे पुत्र! मनुष्यसंबन्धी विपुल ऋद्धि अने सन्मानने भोगव, अने त्यारपछी सुखनो अनुभव करी, अने कुलवंशने वधारी यावत् तुं दीक्षा लेजे.' त्यारबाद जमालि नामे क्षत्रियकुमारे पोताना माता-पिताने आ प्रमाणे कहुं के—'हे माता-पिता! तमे जे ए प्रमाणे कहुं के, 'हे पुत्र! आ हिरण्यादि द्रव्य तारा पितामह अने प्रपितामहथी यावत् आवेलुं छे, इत्यादि यावत् तुं दीक्षा लेजे. ए ठीक छे, पण हे माता-पिता! ए प्रमाणे खरेखर ते हिरण्य, सुवर्ण, यावत् सर्व सारभूत द्रव्य अग्निने साधारण छे, चोरने साधारण छे, राजाने साधारण छे, मृत्युने साधारण

९ वक्के
उद्देशः ६
॥८४७॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥८४८॥

छे, दायाद (भायात) ने साधारण छे, अग्निने सामान्य छे, यावद् दायादने सामान्य छे, बली ते अधुव, अनित्य, अने अशाश्वत छे. पहेलां के पछी ते अवश्य छोडवानुं छे, तो कोण जाणे छे के पहेलां कोण जशे अने पछी कोण जशे ? इत्यादि बानस् हूं प्रव्रज्या लेवाने इच्छुं छुं.

तए णं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मताओ जाहे नो संचाएन्ति विसयाणुलोमाहिं बहूहिं आघवणाहि य पन्नवणाहि य सन्नवणाहि य विन्नवणाहि य आघवेत्तए दा पन्नवेत्तए वासन्न वेत्तए वा विन्नवेत्तए वा ताहे विस-
यपडिकूलाहिं संजमभयुच्चेयणकराहिं पन्नवणाहिं पन्नवेमाणा एवं बयासी-एवं खलु जाया ! निगंथे वावयणे सवे अणुत्तरे केवले जहा आवस्सए जाव सव्वदुक्खाणमंतं करेन्ति अहीव एगंतदिट्ठीए खुरो इव एगंतधाराए लोह-
मथा जवा चावेयव्वा वालुयाकवले इव निस्साए गंगा वा महानदी पडिसोयममणयाए महासमुदे वा भुवाहिं दुत्तरो तिकखं कमियव्वं गरुयं लंबेयव्वं असिधारणं वतं चरियव्वं, नो खलु कप्पइ जाया ! समणाणं निगंथाणं आहाकम्मिएत्ति वा उहेसिएइ वा मिस्सजाएइ वा अज्झोयरएइ वा पूइएइ वा कीएइ वा पामिचेइ वा अच्छेज्जेइ वा अणिसट्ठेइ वा अभिहडेइ वा कंतारभत्तेइ वा दुच्चिभक्खभत्तेइ वा गिलाणभत्तेइ वा बहलियाभत्तेइ वा पाहुण-
गभत्तेइ वा सेज्जायरपिंडेइ वा रायपिंडेइ वा मूलभोयणेइ वा कंदभोयणेइ वा फलभोयणेइ वा बीयभोयणेइ वा हरियभोयणेइ वा भुत्तए वा बाणए वा, तुमं वणं जाया ! सुहसमुचिए, णो चेव णं दुहसमुचिते, नालं सीयं नालं उण्हं नालं खुहा नालं पिपासा नालं चोरा नालं वाला नालं दंसा नालं मसथा नालं वाइयपित्तियसैंभियसन्नि-

९ अतके
उद्देशः
॥८४८॥

જ્યારે
પ્રજ્ઞાસિઃ
॥૮૪૯॥

વાઙ્મય વિવિધ રોગાયંકે પરિસહોવસગ્મે ઉદિન્ને અહિયાસેત્તણ, તં નો સ્વલ્પ જાયા ! અમ્હે ઇચ્છામો તુજ્ઞં સ્વળમવિ
ચિપ્પઓગં, તં અચ્છાહિ તાવ જાયા ! જાવ તાવ અમ્હે જીવામો, તઓ પચ્છા અમ્હેહિં જાવ પચ્વહિસિ ।

જ્યારે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને તેના માતા પિતા વિષયને અનુકૂલ એવી ધર્મી ઉક્તિઓ, પ્રજ્ઞાસિઓ, સંજ્ઞાસિઓ અને વિજ્ઞાસિઓથી
કહેવાને, જણાવવાને, સમજાવવાને, વિનવવાને સમર્થ ન થયા ત્યારે તેઓએ વિષયને પ્રતિકૂલ, અને સંયમને વિષે ભય અને ઉદ્વેગ
કરનારી એવી ઉક્તિઓથી સમજાવતા આ પ્રમાણે કહ્યું કે 'હે પુત્ર ! એ પ્રમાણે સ્વસ્થ નિર્ગ્રંથ પ્રવચન સત્ય, અનુત્તર અને અદ્વિતીય
છે. ક્રિયાદિ આવશ્યક સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્ તે સર્વ દુઃખોનો નાશ કરનાર છે. પરંતુ તે સર્પની પેટે એકાંત-નિશ્ચિતદષ્ટિવાળું,
અસ્થાની પેટે એકાંત ધારવાળું, લોઢાના જવને ચાવવાની પેટે ઢુષ્કર, અને વેલુના કોઢીયાની પેટે નિઃસ્વાદ છે, વઢી તે ગંગા નદીના
સામે પ્રવાહે જવાની પેટે, અને બે હાથથી સમુદ્ર તરવાના જેવું તે પ્રવચનનું અનુપાલન મુશ્કેલ છે. તીક્ષ્ણ સ્વદ્ગાદિ ઉપર ચાલવાના જેવું
[ઢુષ્કર] છે, મોટી શિલાને ઊંચકવા બરોબર છે અને તરવારની ધારા સમાન વ્રતનું આચરણ કરવાનું છે. હે પુત્ર ! શ્રમણ નિર્ગંથોને
૧ આધ્યાકર્મિક, ૨ ઔદેશિક, ૩ મિશ્રજાત, ૪ અધ્યવપૂરક, ૫ પૂતિકૃત, ૬ ક્રીત, ૭ પ્રામિત્ય, ૮ અચ્છેદ્ય, ૯ અનિઃસૃષ્ટ, ૧૦
અભ્યાહૃત, ૧૧ કાંતારમક્ત, ૧૨ દુર્મિશ્રમક્ત, ૧૩ ગ્લાનમક્ત, ૧૪ વાર્દલિકામક્ત, ૧૫ પ્રાધૂર્ણ્યમક્ત, ૧૬ શય્યાતરપિંડ અને ૧૭
રાજપિંડ, તેમજ મૂલનું ભોજન, કંદનું ભોજન, ફળનું ભોજન, બીજનું ભોજન અને હરિત-(લીલીવનસ્પતિ) નું ભોજન સ્વાદુ કે પીવું
કલ્પનું નથી. વઢી હે પુત્ર ! તું સુખને યોગ્ય છો પણ દુઃખને યોગ્ય નથી. તેમજ ટાઢ, તડકા, શુષ્ક, તરશ, ચોર શ્વાપદ, ઢાંસ અને
મચ્છરના ઉપદ્રવોને, તથા વાતિક, પૈત્તિક, શ્લેષ્મિક અને સંનિપાતજન્ય વિવિધ પ્રકારના રોગો અને તેના દુઃખોને, તેમજ પરિવહ અને

૯ વ્રતકે
ઉદ્દેશઃ
॥૮૪૯॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥८५०॥

उपसर्गोने सहवाने तुं समर्थ नथी. माटे हे पुत्र ! अमे तारो वियोम एक क्षण पण इच्छता नथी; तेथी ज्यांसुधी अमे जीविए त्यांसुधी तुं रहे अने अमारा कालगत थया पछी यावत् तुं दीक्षा लेजे'.

तए णं से जमाली स्वत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी—तहावि णं तं अम्मताओ ! जन्नं तुज्जे ममं एवं वयह—एवं खलु जाया ! निग्गंथे पावयणे सच्चे अणुत्तरे केवले तं चेव जाव पढवइहिसि, एवं खलु अम्मताओ ! निग्गंथे पावयणे कीवाणं कायराणं कापुरिसाणं इहलोगपडिबद्धाणं परलोगपरंमुहाणं विसयति-सियाणं दुरणुचरे पागयजणस्स, धीरस्स निच्छियस्स ववसियस्स नो खलु एत्थं किंचिवि दुक्करं करणयाए, तं इच्छामि णं अम्मताओ ! तुज्जेहिं अब्भणुत्ताए समाणे समणस्स भगवओ महावीरस्स जाव पढवइत्तए । तए णं जमालिं स्वत्तियकुमारं अम्मापियरो जाहे नो संचाएंति विसयाणुलोमाहि य विसयपडिकूलाहि य बहूहि य आ-घवणाहि य पन्नवणाहि य ४ आघवेत्तए वा जाव विन्नवेत्तए वा ताहे अकामए चेव जमालिस्स स्वत्तियकुमारस्स निक्खमणं अणुमन्नित्था ॥ (सूत्रं ३८४) ॥

त्यारपछी ते जमालि नामे क्षत्रियकुमारे पोताना माता-पिताने आ प्रमाणे कथुं के—‘हे माता-पिता ! तमे मने जे ए प्रमाणे कथुं के—हे पुत्र ! निर्ग्रन्थप्रवचन सत्य, अनुत्तर अने अद्वितीय छे—इत्यादि यावत् अमारा कालगत थया पछी तुं दीक्षा लेजे. ते ठीक छे, पण हे माता-पिता ! ए प्रमाणे खरेखर निर्ग्रन्थ प्रवचन क्लीब-मन्दशक्तिवाळा, कायर अने हलका पुरुषोने, तथा आ लोकमां आसक्त, परलोकथी पराङ्मुख एवा विषयनी मृण्यावाळा सामान्य पुरुषोने (तेतुं अनुपालन) दुष्कर छे; पण धीर, निश्चित अने प्रय-

९ अतके
उद्देशः
॥८५०॥

આચાર્ય-
પ્રશ્ન:
॥૮૫॥

તનવાન પુરુષને તેનું અનુપાલન જરા પણ દુષ્કર નથી. માટે હે માતા-પિતા ! હું તમારી અનુમતિથી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસે યાવદ્ દીક્ષા લેવાને ઇચ્છું છું. જ્યારે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને તેના માતા-પિતા વિષયને અનુકૂલ તથા વિષયને પ્રતિકૂલ એવી ઘણી ઉક્તિઓ, પ્રશ્નઓ, સંજ્ઞાઓ અને ક્વિનિતિઓથી કહેવાને યાવત્ સમજાવવાને શક્તિમાન ન થયા ત્યારે વગર ઇચ્છા એ તેઓજ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને દીક્ષા લેવાની અનુમતિ આપી. ॥ ૩૮૪ ॥

તેણે જાણે તત્કાલ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા કોઢુંબિયપુરિસે સદાવેહ સદાવેત્તા એવં વયાસી—સ્વિપ્પામેવ ભો દેવાણુપ્પિયા ! સ્વત્તિયકુંડમ્મામં નગરં સઙ્ખિમતરવાહિરિયં આસિયસંમજ્ઞિઓવલિત્તં જહા ઉવવાહિણે જાવ પ-
ચ્ચપ્પિણંતિ, તેણે જાણે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા દોઢંપિ કોઢુંબિયપુરિસે સદાવેહ સદાવેત્તા એવં વયાસી-
સ્વિપ્પામેવ ભો દેવાણુપ્પિયા ! જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ મહત્થં મહગ્ગં મહરિહં વિપુલં નિક્કલ્લમણાભિસેયં ઉવ-
હવેહ, તેણે જાણે તે કોઢુંબિયપુરિસા તહેવ જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ, તેણે જાણે જમાલિ સ્વત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો સીહા-
સણવરંસિ પુરત્થાભિસુહં નિસીયાવેંતિ નિસીયાવેત્તા અદ્દસણં સોવન્નિયાણં કલસાણં એવં જહા રાયપ્પસેણાજ્ઞે
જાવ અદ્દસણં ભોમેજ્ઞાણં કલસાણં સઙ્ખિવહીણે જાવ રવેણં મહયા મહયા નિક્કલ્લમણાભિસેગેણં અભિસિચન્તિ
નિક્કલ્લમણાભિસેગેણં ॥

ત્યાર પછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના પિતાએ કોઢુંબિક પુરુષોને બોલાવ્યા. અને બોલાવીને એમ કહ્યું કે—‘હે દેવાનુપ્રિયો !
શીઘ્ર આ ક્ષત્રિયકુંડગ્રામ નગરની બહાર અને અંદર પાળીથી છંટકાવ કરાવો, વાઢીને સાફ કરાવો, અને લીંપાવો’--ઇત્યાદિ જેમ ઔપ-

૯ વચ્ચે
ઉદ્દેશ:
॥૮૫॥

બ્યાલ્યા-
પ્રશ્નતિ:
॥૮૫૨॥

પાતિક સૂત્રમાં કહ્યું છે તેમ કરીને યાવત્ તે કૌડુંબિક પુરુષો આજ્ઞા પાછી આપે છે. ત્યારબાદ ફરીને પણ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના પિતાએ કૌડુંબિક પુરુષોને બોલાવ્યા, અને બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું કે—‘હે દેવાનુપ્રિયો ! જલદી જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારનો મહાર્થ, મહામૂલ્ય, મહાપૂજ્ય અને મોટો દીક્ષાનો અભિષેક તૈયાર કરો.’ ત્યારબાદ તે કૌડુંબિક પુરુષો કહ્યા પ્રમાણે કરીને આજ્ઞા પાછી આપે છે. ત્યારબાદ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને તેના માતા-પિતા ઉત્તમ સિંહાસનમાં પૂર્વ દિશા સન્મુખ બેસાડે છે, અને બેસાડીને એકસો આઠ સોનાના કલશોથી—ઇત્યાદિ રાજપ્રશ્નીયસ્ત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્ એકસોને આઠ માટીના કલશોથી સર્વ ઋદ્ધિવડે યાવત્ મોટા શબ્દ-મોટા ૨ નિષ્ક્રમણાભિષેકથી તેનો અભિષેક કરે છે.

અભિસિંચિત્તા કરયલ જાવ જણે વિજણે વદ્ધાવેન્તિ, જણે વિજણે વદ્ધાવેન્તિ એવં વયાસી—ભણ જાયા ! કિં દેમો ? કિં પયચ્છામો ? કિંના વા તે અટ્ટો ?, તણે જે સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો એવં વયાસી—ઈચ્છામિ જે અમ્મતાઓ ! કુત્તિયાવણાઓ રયહરણં ચ પડિગ્ગહં ચ આણિં કાસવગં ચ સદ્ધાવિં, તણે જે સે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા કોડુંબિયપુરિસે સદ્ધાવેહ સદ્ધાવેન્તિ એવં વયાસી-સિંપ્પામેવ ભો દેવાણુપ્પિયા ! સિરિઘરાઓ તિન્નિ સયસહસ્સાઈં ગહાય દોહિ સયસહસ્સેહિં કુત્તિયાવણાઓ રયહરણં ચ પડિગ્ગહં ચ આણેહ સયસહસ્સેણં કાસવગં ચ સદ્ધાવેહ, તણે જે તે કોડુંબિયપુરિસા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિડણા એવં બુત્તા સમાણા હટ્ઠતુટ્ઠા કરયલ જાવ પડિસુણેન્તિ સિંપ્પામેવ સિરિઘરાઓ તિન્નિ સયસહસ્સાઈં તહેવ જાવ કાસવગં સદ્ધાવેન્તિ । તણે જે સે કાસવણે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિડણા કોડુંબિયપુરિસેહિં સદ્ધાવિણ સમાણે હટ્ઠે તુટ્ઠે

૯ સ્તવકે
ઉદ્દેશા
॥૮૫૨॥

આભ્યાસ-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૫૩॥

પહાણ કયબલિકમ્મે જાવ સરીરે જેણેવ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા તેણેવ ઉવાગચ્છહ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા અભિષેક કર્યા બાદ તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના માતા—પિતા હાથ જોડી યાવત્ તેને જય અને વિજયથી વધાવે છે. વધાવીને તેઓએ આ પ્રમાણે કહ્યું કે—‘હે પુત્ર ! તું કહે કે તને અમે શું દઈએ, શું આપીએ, અથવા તારે કાંઈ પ્રયોજન છે ? ત્યારે તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારે પોતાના માતા—પિતાને આ પ્રમાણે કહ્યું કે—‘હે માતા—પિતા ! હું કુત્રિકાપણથી એક રજોહરણ અને એક પાત્ર મંગાવવા તથા એક હજામને બોલાવવા ઇચ્છું છું; ત્યારે તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના પિતાએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવ્યા અને બોલાવીને કહ્યું કે—‘હે દેવાનુપ્રિયો ! શીઘ્ર આપણા સ્વજાનામાંથી ત્રણ લાખ (સોનૈયા) ને લઈને તેમાંથી બે લાખ (સોનૈયા) વડે કુત્રિકાપણથી એક રજોહરણ અને એક પાત્ર લાવો, તથા એક લાખ સોનૈયા આપીને એક હજામને બોલાવો. જ્યારે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના પિતાએ તે કૌટુંબિક પુરુષોને આ પ્રમાણે આજ્ઞા કરી ત્યારે તેઓ સુશ થયા, તુષ્ઠ થયા, અને હાથ જોડીને યાવત્ પોતાના સ્વામીનું વચન સ્વીકારીને તુરતજ સ્વજાનામાંથી ત્રણ લાખ સુવર્ણમુદ્રા લઈને યાવત્ હજામને બોલાવે છે, ત્યારબાદ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના પિતાએ કૌટુંબિક પુરુષો દ્વારા બોલાવેલો તે હજામ સુશ થયો, તુષ્ઠ થયો, ન્હાયો, અને બલિકર્મ (દેવપૂજા) કરી, યાવત્ તેણે પોતાનું શરીર શણગાર્યું, અને પછી જ્યાં જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારનો પિતા છે ત્યાં તે આવે છે.

કરચલ૦ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયરં જણં વિજણં વદ્ધાવેહ જણં વિજણં વદ્ધાવિત્તા એવં વયાસી—સંદિસંતુ ણં દેવાણુપ્પિયા ! જં મણ કરણિજ્ઞં, તણ ણં સે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા તં કાસવગં એવં વયાસી—તુમં દેવાણુપ્પિયા ! જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પરેણં જત્તેણં ચડરંગુલવજ્જે નિક્કલ્લમણપયોગે અગ્ગકેસે

૧ શતકે
ઉદેશઃ ૬
॥૮૫૩॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥८५४॥

पडिकप्पेह, तए णं से कासवे जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिडणा एवं वुत्ते समाणे हट्ठतुट्ठे करयल जाव एवं सामी ! तहत्ताणाए विणएणं वयणं पडिसुणेह २ त्ता सुरभिणा गंधोदएणं हत्थपादे पक्खालेह सुरभिणा २ सुद्धाए अट्ठपडलाए पोत्तीए मुहं बंधइ मुहं बंधित्ता जमालिस्स खत्तियकुमारस्स परेणं जत्तेण चउरंगुलवज्जे निक्खमणपयोगे अग्गकेसे कप्पइ । तए णं सा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स माया हंसलक्खणेणं पडसाडएणं अग्गकेसे पडिच्छइ अग्गकेसे पडिच्छित्ता सुरभिणा गंधोदएणं पक्खालेह सुरभिणा गंधोदएणं पक्खालेत्ता अग्गेहिं वरेहिं गंधेहिं मल्लेहिं अच्चेति २ सुद्धवत्थेणं बंधेह सुद्धवत्थेणं बंधित्ता रयणकरंडगंसि पक्खिवति २ हारवारिधारासिंदुवारिच्छिन्नमुत्तावलिप्पगामाहं सुयवियोगदूसहाहं अंसूहं विणिम्मुयमाणी २ एवं वयासी—एस णं अम्हं जमालिस्स खत्तियकुमारस्स बहूसु तिहीसु य पञ्चणीसु य उस्सवेसु य जन्नेसु य छणेसु य अपच्छिमे दरिसणे भविस्सती-निकट्ठु ओसीसगमूले ठवेति,

आवीने हाथ जोडीने जमालि क्षत्रियकुमारना पिताने जय अने विजयथी वधावे छे; वधाव्या पछी ते हजाम आ प्रमाणे बोल्यो के—‘हे देवानुप्रिय ! जे मारे करवानुं होय ते फरमावो’. त्यारपछी ते जमालि क्षत्रियकुमारना पिताए ते हजामने आ प्रमाणे कहुं के—‘हे देवानुप्रिय ! जमालि क्षत्रियकुमारना अत्यन्त यत्नपूर्वक चार अंगुल सूकीने निष्क्रमणने (दीक्षाने) योग्य आगळना वाळ कापी नाख. त्यारपछी ज्यारे जमालि क्षत्रियकुमारना पिताए ते हजामने ए प्रमाणे कहुं त्यारे ते खुश थयो, तुष्ट थयो अने हाथ जोडीने ए प्रमाणे बोल्यो—‘हे स्वामिन् ! आज्ञा प्रमाणे करीश’ एम कहीने विनयर्था ते वचननो स्वीकार करे छे. स्वीकार करीने

९ शतके
उद्देशः
॥८५४॥

આશ્વા-
પ્રશ્ન:
॥૮૫૫॥

સુગંધી ગંધોદકથી હાથ પગને ધુણે છે, ધોઈને શુદ્ધ આઠ પડવળા વસ્ત્રથી મોઢાને બાંધી અત્યંત યત્નપૂર્વક જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના નિષ્ક્રમણ યોગ્ય અગ્રકેશો ચાર આંગઠ મૂકીને કાપે છે. ત્યાર પછી જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની માતા હંસના જેવા શ્વેત પટશાટકથી તે અગ્રકેશોને ગ્રહણ કરે છે. ગ્રહણ કરીને તે કેશોને સુગંધી ગંધોદકથી ધુણે છે. ધોઈને ઉત્તમ અને પ્રધાન ગંધ તથા માલાવડે પૂજે છે. પૂજીને શુદ્ધ વસ્ત્રવડે બાંધે છે. બાંધીને સ્તનના કરંડિયામાં મૂકે છે. ત્યાર પછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની માતા હાર, પાણીની ધારા, સિંદુવારના પુષ્પો અને તૂટી ગઈ મોતીની માઝા જેવાં પુત્રના વિયોગથી દુઃસહ આંધુ પાડતી આ પ્રમાણે બોલી કે—આ કેશો અમારા માટે ઘણી તિથિઓ, પર્વણો, ઉત્સવો, યજ્ઞો, અને મહોત્સવોમાં જમાલિકુમારના વારંવાર દર્શનરૂપ થશે' એમ ધારી તેને ઓશીકાના મૂઠમાં મૂકે છે.

તદ્દા પં તસ્મ જમાલિસ્મ સ્વત્તિયકુમારસ્મ અમ્માપિયરો દોઘંપિ ઉત્તરાવક્રમણં સીહાસણં રચાવેતિ ૨ દોઘંપિ જમાલિસ્મ સ્વત્તિયકુમારસ્મ સીયાપીયણં કલસેહિં નાણ્હેતિ સીયાપીયણં કલસેહિં નાણ્હેત્તા પમ્હસુકુમાલાણ સુરભિણ ગંધકાસાહણ ગાયાહં લૂહેતિ સુરભિણ ગંધકાસાહણ ગાયાહં લૂહેત્તા સરસેણં ગોસીસચંદણેણં ગાયાહં અણુલિપિત્તા નાસાનિસ્સાસવાયવોજ્ઞં ચક્કુહરં વન્નપરિસજુત્તં હયલાલાપેલવાતિરેગં ધવલં કણગલ્લચિયંતકમ્મં મહરિહં હંસલક્ખણપડસાડગં પરિહિંતિ ૨ હારં પિણદ્દંતિ ૨ અદ્ધહારં પિણદ્દંતિ ૨ એવં જહા સૂરિયામ્મસ્સ અલંકારો તહેવ જાવ ચિત્તં રચણસંકટુક્કં મહં પિણદ્દંતિ, કિં બહુણા?, ગંથિમવેદિમપૂરિમસં-
ઘાતિમેણં ચડન્વિહેણં મલ્લેણં કપ્પરુક્કલ્લગં પિવ અલંકિયવિભૂસિયં કરેતિ ।

૧ અત્તકે
ઉદ્દેશ:૬
॥૮૫૫॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૮૫૬॥

ત્યાર બાદ તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના માતા—પિતા પુનઃ ઉત્તર દિશા સન્મુખ બીજું સિંહાસન મૂકાવે છે. મૂકાવીને ફરીવાર જમાલિ ક્ષત્રિયકુમાર ને સોના અને રૂપાના કલશો વડે ન્હવરાવે છે. ન્હવરાવીને સુરભિ, દશાવાલી અને સુકુમાલ સુગંધી ગંધકાષાય (ગન્ધપ્રધાન લાલ) વસ્ત્ર વડે તેનાં અંગોને લૂંછે છે, અને અંગોને લૂંછીને સરસ ગોશીર્ષ ચંદનવડે ગાત્રનું વિલેપન કરે છે. વિલેપન કરીને નાસિકાના નિઃશ્વાસના વાયુથી ઉડી જાય એવું હલકું, આંસુને ગમે તેવું સુંદર, વર્ણ અને સ્પર્શથી સંયુક્ત, ઘોડાની લાઝ કરતાં પળ વધારે નરમ, ધોલું, સોનાના કસબી છેડાવાળું, મહામૂલ્યવાળું, અને હંસના ચિહ્નયુક્ત એવું પટશાટક (રેશમી વસ્ત્ર) પહેરાવે છે. પહેરાવીને હાર અને અર્ધહારને પહેરાવે છે. એ પ્રમાણે જેમ સૂર્યામના અલંકારનું વર્ણન કરેલું છે તેમ અહિં કરવું, યાવત્ વિચિત્ર રત્નોથી જડેલા ઉત્કૃષ્ટ મુકુટને પહેરાવે છે. વધારે શું કહેવું ? પળ પ્રથમ—ગુંથેલી, વેદિમ—વીંટેલી, પૂરિમ-પૂરેલી અને સંઘાતિમ—પરસ્પર સંઘાત વડે તૈયાર થયેલી ચારે પ્રકારની માઝાઓ વડે કલ્પવૃક્ષની પેઠે તે જમાલિ કુમારને અલંકૃત--વિભૂષિત કરે છે.

તદા ણં સે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા કોઢુંબિયપુરિસે સદાવેહ સદાવેત્તા એવં વયાસી-સ્વિપ્પામેવ મો દેવાણુપ્પિયા ! અણેગસંભસયસન્નિવિટ્ઠં લીલટ્ઠિયસાલભંજિયાગં જહા રાયપ્પસેણહજ્જે વિમાણવન્નઓ જાવ મણિર-યણઘંટિયાજાલપરિક્કિચ્છં પુરિસસહસ્સવાહ્ણીયં સીયં ઉવટ્ઠવેહ ઉવટ્ઠવેત્તા મમ ઇયમાણત્તિયં પચ્ચપ્પિણહ, તદા ણં તે કોઢુંબિયપુરિસા જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ । તદા ણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે કેસાલંકારેણં વત્થાલંકારેણં મહ્ધાલંકારેણં આભરણાલંકારેણં ચડવ્વિહેણં અલંકારેણં અલંકારિણ સમાણે પહ્ધિપુન્નાલંકારે સીહાસણાઓ અબ્બુટ્ટેહ સીહાસણાઓ અબ્બુટ્ટેત્તા સીયં અણુપ્પદાહિણીકરેમાણે સીયં દુરુહ્હ ૨ સીહાસણવરંસિ પુરત્થાભિમુહે સન્નિસણ્ણે ।

૯ શ્લોકે
ઉદ્દેશ:૬
॥૮૫૬॥

વ્યાख्या-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૫૭॥

ત્યાર બાદ તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના પિતા કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવે છે. અને બોલાવીને તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું કે-‘હે દેવાનુપ્રિયો! શીઘ્ર સેંકડો સંભોવડે સહિત લીલાપૂર્વક પુત્તીઓથી યુક્ત-ઇત્યાદિ રાજપ્રશ્નીયસૂત્રમાં વિમાનનું વર્ણન કર્યું છે તેવી યાવત્ મળિરત્નની ઘંટિકાઓના સમૂહ યુક્ત, હજાર પુરુષોથી ઁંચકી શકાય તેવી શીબિકા-પાલખીને તૈયાર કરો અને તૈયાર કરીને મારી આજ્ઞા પાછી આપો.’ ત્યારબાદ તે કૌટુંબિક પુરુષો યાવત્ આજ્ઞાને પાછી આપે છે. ત્યાર પછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમાર કેશાલંકાર, વસ્ત્રાલંકાર માલ્યાલંકાર અને આભરણાલંકાર એ ચાર પ્રકારના અલંકારથી અલંકૃત થઈ પ્રતિપૂર્ણ અલંકારથી વિભૂષિત થઈ સિંહાસનથી ઉઠે છે. ઉઠીને તે શિબિકાને પ્રદક્ષિણા દહને તેના ઉપર ચઢે છે. ચઢીને ઉત્તમ સિંહાસન ઉપર પૂર્વ દિશા મનમુખ બેસે છે.

તદ્દા પં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ માયા પ્હાયા કયબલિ જાવ સરીરા હંસલક્ષણં પડસાડગં ગહાય સીયં અણુપ્પદાહિણીકરેમાણી સીયં દુરુહ્હ સીયં દુરુહિત્તા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ દાહિણે પાસે ભદ્દાસણ-વરંસિ સંનિસન્ના, તદ્દા પં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ અમ્મધાઈ પ્હાયા જાવ સરીરા રયહરણં ચ પડિગ્ગહં ચ ગહાય સીયં અણુપ્પદાહિણી કરેમાણી સીયં દુરુહ્હ સીયં દુરુહિત્તા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ વામે પાસે ભદ્દા-સણવરંસિ સંનિસન્ના । તદ્દા પં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિટ્ઠો એગા વરતરુણી સિંગારાગારાચ્છવેસા સંગયગય જાવ રૂવજોઢ્ઢવણવિલાસકલિયા સુંદરથળં હિમરયયકુમુદકુંદેદુપ્પગાસં સકોરેટમલ્લદામં ધવલં આયવત્તં ગહાય સલીલં ઉવરિ ધારેમાણી ૨ ચિટ્ઠિત્તિ, તદ્દા પં તસ્સ જમાલિસ્સ ઉમ્મઓપાસિં દુવે વરતરુણીઓ સિંગારાગારા-ચરુજાવકલિયાઓ નાણામણિકણગરયણવિમલ મહરિહતવણિજ્જુજ્જલવિચિત્તદંડાઓ ચિલ્હિયાઓ સંલ્લંકકુદેદુદ-

૧ ચત્તકે
ઉદ્દેશઃ૬
॥૮૫૭॥

ધ્યાત્યા-
પ્રશ્નિ:
॥૮૫૮॥

ગરયઅમયમહિયફેણપુંજસંનિકાસાઓ ધવલાઓ ચામરાઓ ગહાય સલીલં લીયમાળીઓ ચિટ્ટંતિ,
ત્યાપછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની માતા સ્નાન કરી બલિકર્મ કરી યાવત્ શરીરને અલંકૃત કરી, હંમના ચિહ્નવાળા પટશાટકને
લઈ શિબિકાને પ્રદક્ષિણા કરી તેના ઉપર ચઢે છે; અને ચઢીને તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને જમણે પડે છે ઉત્તમ મદ્રાસન ઉપર બેઠી.
પછી જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની ધાવમાતા સ્નાન કરી યાવત્ શરીરને શણગારી રજોરહણ અને વાત્રને લઈ તે શિબિકાને પ્રદક્ષિણા કરી
તેના ઉપર ચઢે છે, અને ચઢીને જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને હાથે પડે છે ઉત્તમ મદ્રાસન ઉપર બેઠી. ત્યારપછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની
પાછલ મનોહર આકાર અને સુંદર પહેરવેશવાળી, સંગતગતિવાળી યાવત્ રૂપ અને યૌવાનના વિલામથી યુક્ત, સુંદર સ્તનવાળી એક
યુવતી હિમ, રજત, કુમુદ. મોગરાનું ફુલ અને ચંદ્રસમાન કોરંટકપુષ્પની માળા યુક્ત, ધોળું છત્ર હાથમાં લઈ તેને લીલાપૂર્વક ધારણ
કરતી ઉભી રહે છે. ત્યારપછી તે જમાલિને બન્ને પડે છે શૃંગારના જેવા મનોહર આકારવાળી અને સુંદર વેશવાળી ઉત્તમ વે યુવતી સ્ત્રીઓ
યાવત્ અનેક પ્રકારના મણિ, કનક, રત્ન અને વિમલ, મહામૂલ્ય તપનીય રક્ત સુવર્ણ—) થી બનેલા, ઉજ્જ્વલ વિચિત્ર દંડવાળાં,
દીપતાં, શંખ, અંક, મોગરાના ફુલ, ચંદ્ર, પાળીના બિન્દુ અને મથેલ અમૃતના ફીણના સમાન ધોળાં ચામરોને ગ્રહણ કરી લીલાપૂ-
ર્વક લીંચતી ઉભી રહે છે.

તણ ણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ ઉત્તરપુરચ્છિમેણં ણગા વરતરુણી સિંગારાગારજાવ કલિયા સેતરય
યામયવિમલસલિલપુણં મત્તગયમહાસુહાકિતિસમાણં ભિંગારં ગહાય ચિટ્ટઈ, તણ ણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુ-
મારસ્સ દાહિણપુરચ્છિમેણં ણગા વરતરુણી સિંગારાગારજાવ કલિયા ચિત્તકળગદંડં તાલવેંટં ગહાય ચિટ્ટતિ, તણ

૯ શતકે
ઉદ્દેશક
॥૮૫૮॥

व्याख्या-
प्रकृतिः
॥८५९॥

णं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिया कोडुंबियपुरिसे सदावेह को० २ ता एवं वयासी-खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! सरिसयं सरित्तयं सरिव्वयं सरिसलावन्नरूवजोव्वणगुणोव्वेयं एगाभरणं वसणगहियनिज्जोयं कोडुंबियवरतरुणमहस्सं सदावेह, तए णं ते कोडुंबियपुरिसा जाव पडिसुणेत्ता खिप्पामेव सरिसयं सरित्तयं जाव सदावेति, तए णं ते कोडुंबियपुरिसा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिउणकोडुंबियपुरिसेहिं सदाविया समाना दट्ठतुट्ठ० पहाया कयबलिकम्मा कयकोउयमंगलपायच्छित्ता एगाभरणवसणगहियनिज्जोया जेणेव जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिया तेणेव उवागच्छन्ति ते० २ ता करयलजाव वद्धावेत्ता एवं वयासी-संदिसंतु णं देवाणुप्पिया! जं अम्हेहिं करणिज्जं, पछी ते जमालि क्षत्रियकुमारनी उत्तरपूर्व दिशाए शृंगारना गृह जेवी उत्तम वेषवाळी यावत् एक उत्तम स्त्री श्वेतरजतमय, पवित्र पाणीथी भरेला अने उन्मत्त हस्तीना मोटा मुखना आकारवाळा कलशने ग्रहण करीने यावत् उभी रहे छे. त्यारपछी ते जमालि क्षत्रियकुमारनी दक्षिणपूर्व शृंगारना गृहरूप उत्तम वेषवाळी यावत् एक उत्तम स्त्री विचित्र सोनाना दंडवाळा विंजणाने लइने उभी रहे छे, पछी ते जमालि क्षत्रियकुमारना पिताए कौटुंबिक पुरुषोने बोलाव्या अने बोलावीने आ प्रमाणे कबुं के - 'हे देवानुप्रियो! शीघ्र सरखा, समानत्वचावाळा, समानउमरवाळा, समानलावण्य, रूप अने यौवान गुणयुक्त. अने एक सरखा आभरण अने वस्त्ररूप परि करवाळा एक हजार उत्तम युवान कौटुंबिक पुरुषोने बोलावो'. पछी ते कौटुंबिक पुरुषोए यावत् पोताना स्वामीनुं वचन स्वीकारीने जलदी एक सरखा अने सरखी त्वचावाळा यावत् एक हजार पुरुषोने बोलाव्या. त्यारपछी ते जमालि क्षत्रियकुमारना पिताए कौटुंबिक पुरुषोद्वारा बोलावेला ते कौटुंबिक पुरुषो हर्षित अने तुष्ट थया, स्नान करी, बलिकर्म (पूजा) करी, कौतुक अने मंगलरूप प्रायश्चित्त

९ शतके
उद्देशः
॥८५९॥

આચાર્યા-

પ્રશ્નતિ:

॥૮૬૦॥

કરી, એકસરસાધરેણાં અને વસ્ત્રરૂપ પરિકરવાઝા થઈને તેઓ જ્યાં જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના પિતા છે ત્યાં આવે છે. આવીને હાથ જોડી યાવત્ વધાવી તેઓએ આ પ્રમાણે કહ્યું કે—‘હે દેવાનુપ્રિય ! જે કાર્ય અમારે કરવાનું હોય તે કરમાવો.’

તેણે પાંચે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા તં કોઢુંબિયવરતરુણસહસ્સંપિ એવં વદાસી—તુજ્જે પં દેવાણુપ્પિયા ! પહાયા કયવલિકમ્મા જાવ ગહિયનિજ્જોગા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ સીયં પરિવહહ, તેણે પં તે કોઢુંબિયપુરિસા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ જાવ પહિસુણેત્તા પહાયા જાવ ગહિયનિજ્જોગા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ સીયં પરિવહંતિ । તેણે પં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પુરિસસહસ્સવાહિર્ણી સીયં દુરુઢસ્સ સમાણસ્સ તપ્પહમયાણે ઇમે અદ્દહમંગલગા પુરો અહાણુપુ ઋવીએ સંપટ્ઠિયા, તં—સોત્થિય સિરિવચ્છ જાવ દપ્પણા, તદાણંતરં ચ પં પુલ્લ-કલસંભિગારં જહા ઉવવાહણે જાવ ગગણતલમણુલિહંતી પુરો અહાણુપુઋવીએ સંપટ્ઠિયા, એવં જહા ઉવવાહણે તહેવ ભાણિયઋવં જાવ આલોયં વા કરેમાણા જય ૨ સદં ચ પડંજમાણા પુરો અહાણુપુઋવીએ સંપટ્ઠિયા । તદાણંતરં ચ પં બહવે ઉગ્ગા ભોગા જહા ઉવ વાહણે જાવ મહાપુરિસવગ્ગુરપરિક્કિવત્તા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયસ્સ પુરો ય મગ્ગો ય પામો ય અહાણુપુઋવીએ સંપટ્ઠિયા ।

પછી તે જમાલિકુમારના પિતાએ તે હજાર કૌટુંબિક ઉત્તમ યુવાન પુરુષોને આ પ્રમાણે કહ્યું કે—‘હે દેવાનુપ્રિયો ! સ્નાન કરી, બલિકર્મ કરી અને યાવત્ એક સરસાં આંધરણ અને વસ્ત્રરૂપપરિકરવાઝા તમે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની શિવિકાને ઉપાડો.’ પછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના પિતાનું વચન સ્વીકારી સ્નાન કરેલા યાવત્ સરસો પહેરવેષ ધારણ કરેલા તે કૌટુંબિક પુરુષો જમાલિ ક્ષત્રિય-

૯ ચત્તકે

ઉદેશ:૬

॥૮૬૦॥

આવ્યા-
પ્રજ્ઞાસિઃ
॥૮૬૧॥

કુમારની શિબિકા ઉપડે છે. પછી જ્યારે તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમાર હજાર પુરુષોથી ઉપાડેલી શીબિકામાં બેઠો ત્યારે સૌ પહેલાં આ આઠ આઠ મંગલો આગઠ અનુક્રમે ચાલ્યા. તે આ પ્રમાણે ૧ સ્વસ્તિક, ૨ શ્રીવત્સ, યાવદ્ ૮ દર્પણ. તે આઠ મંગલ પછી પૂર્ણ કલશ ચાલ્યો—ઈત્યાદિ ઔપપાતિકસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવદ્ ગગન તલનો સ્પર્શ કરતી એવી વૈજયંતી—ધ્વજા આગઠ અનુક્રમે ચાલી—ઈત્યાદિ ઔપપાતિકસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્ જય જય શબ્દનો ઉચ્ચાર કરતા તેઓ આગઠ અનુક્રમે ચાલ્યા. સ્યારપછી ઘણા ઉગ્ર-કુલમાં ઉત્પન્ન થયેલા, ભોગકુલમાં ઉત્પન્ન થયેલા પુરુષો ઔપપાતિકસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્ મોટા પુરુષો રૂપી વાગુરાથી વીંટાયેલિ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની આગઠ, પાછઠ અને પડચ્છે અનુક્રમે ચાલ્યા.

તેણે જે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા પહાણે કચલિકામ્મે જાવ વિભૂસિયે હન્થિયંધવરગણે સકોરેંટમહ્લદામેણં છત્તેણં ધરિજ્ઞમાણેણં સેયવરચામરાહિં ઉદ્ધુન્ધવમાણે ૨ હયગયરહપવરજોહકલિયાણે ચાઉરંગિ-નીયે સેણાણે સદ્ધિં સંપરિવુડે મહયામ્હચ્ચડગર જાવ પરિવિન્ધત્તે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિટ્ઠાઓ ૨ અણુ-ગચ્છહ. તેણે જે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પુરો મહં આસા આસવરા ઉમ્મઓ પાસિં ણાગા ણાગવરા પિટ્ઠાઓ રહા રહસંગેહ્લી. તેણે જે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્મુગ્ગયમ્મિગારે પરિગ્ગહિયતાલિયંટે જસવિયસે-તછત્તે પવીહયસેતચામરવાલવીયનીયે સન્નિવહ્નીય જાવ ણાદિતરવેણં. તયાણંતરં ચ ણં બહવે લહિગ્ગાહા કુંતગ્ગાહા જાવ પુત્થયગાહા જાવ વીણગાહા, તયાણંતરં ચ ણં અટ્ઠસયં ગયાણં અટ્ઠસયં તુરયાણં અટ્ઠસયં રહાણં, તયાણંતરં ચ ણં લઉડઅસિકોત્તહ્થાણં બહૂણં પાયત્તાણીણં પુરો સંપટ્ઠિયં, તયાણંતરં ચ ણં બહવે રાઈસરતલવરજાવસત્થવા-

૧ સુતકે
ઉદેશઃ ૬
॥૮૬૧॥

બાલ્યા-
પ્રજ્ઞાસિ:
॥૮૬૨॥

હપ્પભિહો પુરો સંપટ્ટિયા જાવ જાદિતરવેળં સ્વત્તિયકુંડગ્ગામં નગરં મજ્જંમજ્જેળં જેળેવ માહ્ણકુંડગ્ગામે નયરે જેળેવ બહુસાલં ચેહ્ણ જેળેવ સમળે ભગવં મહાવીરે તેળેવ પહારેત્થ મમળાણં ।

ત્યારપછી તે જમાલિકુમારના પિતા સ્નાન કરી, બલિકર્મ કરી યાવદ્ વિભૂષિત થઈ હાથીના ઉત્તમ સ્કંધ ઉપર ચઢી, કોરંટક પુષ્પની માળા યુક્ત. (મસ્તકે) ધારણ કરાતા છત્રસહિત, બે શ્વેત ચામરોથી વીંજાતા ૨, ઘોડા, હાથી, રથ અને પ્રવર યોદ્ધાઓ સહિત ચતુરંગિણી સેના સાથે પરિવૃત્ત થઈ, મોટા સુભટના વૃન્દથી યાવત્ વીંટાયેલા જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની પાછલ ચાલે છે, ત્યારપછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની આગલ મોટા અને ઉત્તમ ઘોડાઓ. અને બન્ને પડસે ઉત્તમ હાથીઓ, પાછલ રથો અને રથનો સમૂહ ચાલ્યો. ત્યાર બાદ તે જમાલિકુમાર સર્વ ઋદ્ધિસહિત યાવત્ વાદિત્રના શબ્દસહિત ચાલ્યો. તેની આગલ કલશ અને તાલવૃન્તને લઈને પુરુષો ચાલતા હતા, તેના ઉપર ઉંચે શ્વેત છત્ર ધારણ કરાયું હતું, અને તેના પડસે શ્વેત ચામર અને નાના પંખાઓ વીંજાતા હતા. ત્યાર પછી કેટલાક લાકડીવાળા, માલાવાળા, પુસ્તકવાળા યાવત્ વીળવાળા પુરુષો ચાલ્યા. ત્યારપછી એકસો આઠ હાથી, એકસો આઠ ઘોડા અને એકસો આઠ રથો ચાલ્યા, ત્યારપછી લાકડી, તરવાર અને માલાને ગ્રહણ કરી મોટું પાયદલ આગલ ચાલ્યું, ત્યારપછી ઘણા યુવરાજો, ધનિકો, તલવરો, યાવત્ સાર્થવાહ પ્રમુખ આગલ ચાલ્યા. યાવદ્ ક્ષત્રિયકુંડગ્ગામ નગરની વચ્ચે થઈને જ્યાં વ્રહ્મણકુંડગ્ગામ નામે નગર છે, જ્યાં બહુસાલક ચૈત્ય છે અને જ્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર છે ત્યાં જવાનો વિચાર કર્યો.

તણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ સ્વત્તિયકુંડગ્ગામં નગરં મજ્જંમજ્જેળં નિગ્ગચ્છમાણસ્સ સિંઘાડગ-
તિયચઠ્ઠજાવ પહેસુ બહેવે અત્થત્થિયા જહા ઉવવાહણં જાવ અભિનંદંતા ય અભિત્થુગંતા ય એવં વયાસી—જય

૧ વચ્ચે
ઉદ્દેશ:૬
॥૮૬૨॥

આલ્યા-
પ્રશ્નિ:
॥૮૬૩॥

જય ણંદા ! ધમ્મેણ જય જય ણંદા તવેણ જય જય ણંદા ! ભદં તે અભગ્ગેહિ ણાણદંસણવરિત્તમુત્તમેહિં અજિયાઈં
જિણાહિં હંદિયાઈં જિયં ચ પાલેહિ સમણધમ્મં જિયવિગ્ધોઽવિ ચ વસાહિ તં દેવ ! સિદ્ધિમજ્જે ણિહ્ણાહિ ચ
રાગદોસમલ્લે તવેણ ધિતિધણિયવદ્ધકચ્છે મહાહિ અદ્ધ કમ્મસત્તૂ જ્ઞાણેણ ઉત્તમેણં સુક્કેણં અપ્પમત્તો હરાહિ યારા-
હણપહાગં ચ ધીર ! તેલોક્કરંગમજ્જે પાવય વિત્તિમિરમણુત્તરં કેવલં ચ ણાણં ગચ્છય મોક્કવં પરં પદં જિણવરોવ-
દિદ્ધેણં સિદ્ધિમગ્ગેણં અકુલિલેણં હંતા પરીસહચમૂં અભિમવિય ગામકંટકોવસગ્ગાણં ધમ્મે તે અવિગ્ધમત્થુત્તિ-
કદ્ધુ અભિનંદંતિ ચ અભિથુણંતિ ચ ।

ત્યારપછી શ્વત્રિયકુંડગ્રામ નગરની વચોવચ નિકલતા તે જમાલિ શ્વત્રિયકુમારને શૃંગાટક, ત્રિક, ચતુષ્ક યાવત્ માર્ગોમાં ઘણા
ધનના અર્થિઓ, કામના અર્થિઓ-ઇત્યાદિ ઔપપાતિકસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્ અભિનંદન આપતા, સ્તુતિ કરતા આ પ્રમાણે કહ્યું
કે-‘હેનંદ -આનન્દદાયક ! તારો ધર્મ વડે જય થાઓ, હે નન્દ ! તારો તપવડે જય થાઓ, હે નન્દ તારું મદ્ર થાઓ, અમગ્ર —અસંહિત
અને ઉત્તમ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર વડે અજિત એવી ઇન્દ્રિયોને તું જિત, અને જીતિને શ્રમણ ધર્મનું પાલન કર. હે દેવ ! વિમ્મોને
જીતી તું સિદ્ધિગતિમાં નિવાસ કર. ધૈર્ય કચ્છને મજબૂત બાંધીને તપવડે રાગદ્વેષરૂપ મલ્લોનો ઘાત કર. ઉત્તમ શુદ્ધ ધ્યાનવડે અષ્ટક-
ર્મરૂપ શત્રુનું મર્દન કર. વઢી હે ધીર ! તું અગ્રમત્ત થઈ ત્રણલોકરૂપ રંગમંડપ મધ્યે આરાધનાપતાકાને ગ્રહણ કરી નિર્મલ અને અનુત્તર
એવા કેવલજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કર, અને જિનવરે ઉપદેશેલ સરલ સિદ્ધિમાર્ગવડે પરમપદરૂપ મોક્ષને પ્રાપ્ત કર. પરીષહરૂપ સેનાને હળીને
ઇન્દ્રિયોને પ્રતિકૂલ ઉપસર્ગોનો પરાજય કર. તને ધર્મમાં અવિગ્ન થાઓ’—એ પ્રમાણે તેઓ અભિનંદન આપે છે અને સ્તુતિ કરે છે.

૯ શતકે
ઉદેશ્ય:૬
॥૮૬૩॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥८६४॥

तए णं से जमाली खत्तियकुमारे नयणमालासहस्सेहिं पिच्छिज्जमाणे २ एवं जहा उववाइए कूणिओ जाव
णिग्गच्छति निग्गच्छित्ता जेणेव माइणकुंडगामे नयेरे जेणेव बहुशालए चेइए तेणेव उवागच्छइ तेणेव उवागच्छित्ता
छत्तादीए तिथ्थगरातिसए पासइ पासित्ता पुरिसहस्सवाहिणीं सीयं ठवेइ २ पुरिसहस्सवाहिणीओ सीयाओ
पचोरुइ, तए णं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मापियरो पुरओ काउं जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ
तेणेव उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो जाव नमंसित्ता एवं वदामी—एवं खलु भंते ! जमाली
खत्तियकुमारे अम्हं एगे पुत्ते इट्ठ कंते जाव किमंग पुण पासणयाए ! से जहानामए—उप्पलेइ वा पउमेइ वा जाव
पउमसहस्सपत्तेइ वा पंके जाए जले संवुड्ढे णोवलिप्पति पंकरएणं णोवलिप्पइ जलरएणं एवामेव जमालीवि
खत्तियकुमारे कामेहिं जाए भोगेहिं संवुड्ढे णोवलिप्पइ कामरएणं णोवलिप्पइ भोगरएणं णोवलिप्पइ भित्तणाई-
नियगसयणसंबंधिपरिजणेणं, एस णं देवाणुप्पिया ! संसारमउव्विग्गे भीए जम्मणमरणाणं देवाणुप्पियाणं अं-
तिए मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइए, तं एयन्नं देवाणुप्पियाणं अम्हे भिक्खं दलयामो, पडिच्छंतु णं
देवाणुप्पिया ! सीसभिक्खं,

त्यारबाद ते जमालि क्षत्रियकुमार हजारो नेत्रोनी मालाओथी वारंवार जोवातो—इत्यादि औपपातिकसूत्रमांकूणिकना प्रसंगे कछुं
छे तेम अहिं जाणवुं; यावत् ते [जमालि] नीकळे छे. नीकळीने ज्यां ब्राह्मणकुंडग्राम नामे नगर छे, ज्यां बहुशाल नामे चैत्य छे
त्यां आवे छे. त्यां आवीने तीर्थकरना छत्रादिक अतिशयोने जुए छे, जोइने हजार पुरुषोथी वहन कराती ते शिविकाने उभी राखे छे.

९ शतके
उद्देशः
॥८६४॥

આલ્યા-
પ્રસિઃ
॥૮૬૫॥

ઊમી રાક્ષીને તે શિવિકા થકી નીચે ઉતરે છે. ત્યારપછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને આગળ કરી તેના માતા-પિતા જ્યાં શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર છે ત્યાં આવે છે. ત્યાં આવીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરી યાવત્ નમી તેઓ આ પ્રમાણે બોલ્યા કે-‘હે ભગવાન્ ! એ પ્રમાણે સ્વરેશ્વર આ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમાર અમારે એક દૃષ્ટ અને પ્રિય પુત્ર છે, જેનું નામ શ્રવણ પણ દુર્લભ છે, તો દર્શન દુર્લભ હોય તેમાં શું કહેવું ? જેમ કોઈ એક કમળ, પદ્મ, યાવત્ સહસ્રપત્ર કાદવમાં ઉત્પન્ન થાય, અને પાણીમાં વધે, તોપણ તે પંકની રજથી તેમ જલના કણથી લેપાતું નથી; એ પ્રમાણે આ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમાર પણ કામથકી ઉત્પન્ન થયો છે અને ભોગોથી વૃદ્ધિ પામ્યો છે, તો પણ તે કામરજથી અને ભોગરજથી લેપાતો નથી, તેમજ મિત્ર, જ્ઞાતિ, પોતાના સ્વજન, સંબન્ધી અને પરિજનથી પણ લેપાતો નથી. હે દેવાનુપ્રિય ! આ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમાર સંસારના ભયથી ઉદ્વિગ્ન થયો છે, જન્મ મરણથી ભયभीત થયો છે, અને દેવાનુપ્રિય પણ આપની પાસે ઘુંડ-દીક્ષિત થઈને અગારવાસથી અનગારિકપણને સ્વીકારવાને ઇચ્છે છે. તો દેવાનુપ્રિયને અમે આ શિષ્યરૂપી મિશ્ત્રા આપીએ છીએ. તો હે દેવાનુપ્રિય ! આપ આ શિષ્યરૂપ મિશ્ત્રાનો સ્વીકાર કરો’.

તદ્દર્શનં સમં ૩ તં જમાલિં ચત્તિયકુમારં એવં વયાસી-અહાસુહં દેવાનુપ્રિયા ! મા પડિવંધં । તદ્દર્શનં સે જમાલી ચત્તિયકુમારે સમણેણં ભગવયા મહાવીરેણં એવં વુત્તે સમાણે હદ્ધતુદ્ધે સમણં ભગવં મહાવીરં તિક્કવુત્તો જાવ નમંસિત્તા ઉત્તરપુરચ્છિમં દિસીભાગં અવક્કમહ ૨ સયમેવ આભરણમહ્લાલંકારં ઓમુયહ, તત્તેણં સે જમાલિસ્સ ચત્તિયકુમારસ્સ માયા હંસલક્ષણેણં પડસાહણં આભરણમહ્લાલંકારં પડિચ્છતિ પડિચ્છિત્તા હારવારિજાવ વિણિમ્મુયમાણા વિ ૨ જમાલિં ચત્તિયકુમારં એવં વયાસી-ઘડિયઢવં જાયા ! જહયઢવં જાયા !

૧ શતકે
ઉદેશઃ ૬
॥૮૬૫॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નતિ:
૧૮૬૬॥

પરિક્ષમિયન્નં જાયા ! અર્સિસ ચ ણં અદ્દે ણો પમાયેતન્નંતિકટ્ટુ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ અમ્માપિયરો સમણં
ભગવં મહાવીરં વંદહ્ ણમંસહ વંદિત્તા ણમંસિત્તા જામેવ દિસં પાઠન્ન્યા તામેવ દિસિં પહિગયા । તણ્ ણં સે જ-
માલિસ્સત્તિયણ સયમેવ પંચમુટ્ઠિયં લોયં કરેતિ ૨ જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ્ તેણેવ ઉવાગ-
ચ્છિત્તા એવં જહા ઉસમ્મદત્તો તહેવ પવ્વહો નવરં પંચહિં પુરિસસણ્હિં સદ્ધિં તહેવ જાવ સન્નં સામાહ્યમાહ્યાહં
એકારસ અંગાહં અહિજ્જહ સામાહ્યમાં અહિજ્જેત્તા ચહ્હિં ચઉત્થચ્છટ્ટમજાવમાસદ્ધમાસસલ્લમણેહિં વિચિત્તોહિં તવો-
કમ્મેહિં અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરહ્ ॥ (સૂત્રં ૩૮૫) ॥

ત્યારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-‘હે દેવાનુપ્રિય ! જેમ સુખ ઉપજે તેમ કરો, પ્રતિ-
બન્ધ ન કરો’. જ્યારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને આ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે તે હર્ષિત થઈ, તુષ્ટ થઈ, યાવત્ શ્રમણ ભગ-
વંત મહાવીરને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરી યાવત્ નમસ્કાર કરી, ઉત્તરપૂર્વ દિશા તરફ જાય છે. જહને પોતાની મેઢે આભરણ, માલા
અને અલંકાર ઉતારે છે. પછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની માતા હંસના ચિહ્નવાળાં પટશાટકથી આભરણ, માલા અને અલંકારોને ગ્રહણ
કરે છે. ગ્રહણ કરીને હાર અને પાણીની ધારા જેવા આંસુ પાડતી ૨ તેણે પોતાના પુત્ર જમાલિને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-‘હે પુત્ર ! સંય-
મને વિષે પ્રયત્ન કરજે, હે પુત્ર ! યત્ન કરજે, હે પુત્ર ! પરાક્રમ કરજે, સંયમ પાઠવામાં પ્રમાદ ન કરીશ. આ પ્રમાણે (કહીને) તે જમાલિ
ક્ષત્રિયકુમારના માતા-પિતા શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદે છે, નમે છે; વાંદી અને નમીને જે દિશાથી તેઓ આવ્યા હતા તે દિશાએ
પાછા ગયા. ત્યારપછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમાર પોતાની મેઢે પંચ મુષ્ટિક લોચ કરે છે, કરીને જ્યાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર છે ત્યાં

૧ શબ્દ
ઉદેશ્ય
॥૮૬૬॥

આચાર્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૬૭॥

આવે છે, આવીને ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણની પેટે તેણે પ્રવ્રજ્યા લીધી. પરન્તુ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારે પાંચસો પુરુષો સાથે પ્રવ્રજ્યા લીધી-ઇત્યાદિ સર્વ જાણવું. યાવત્ તે જમાલિ અનગાર સામાયિકાદિ અગીઆર અંગોને મળે છે. મળીને ઘણા ચતુર્થ મક્ત, છટ્ટ, છટ્ટમ, અને યાવત્ માસાર્થ તથા માસધ્વમણરૂપ વિચિત્ર તપકર્મવડે આત્માને ભાવિત કરતા વિહરે છે. ॥ ૩૮૫ ॥

તેણે પાંચે જમાલી અણગારે અન્નયા કયાઈ જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છદ્ધ તેણેવ ઉવાગ-ચ્છદ્ધતા સમણે ભગવં મહાવીરં વંદતિ નમંસતિ વંદિત્તા ૨ એવં વયાસી-ઇચ્છામિ પાંચે ! તુજ્જેહિં અન્નમણુન્નાણ સમાણે પંચહિં અણગારસણ્હિં સદ્ધિં વહિયા જણવયવિહારં વિહરિત્તણ, તેણે પાંચે સમણે ભગવં મહાવીરે જમાલિ-સ્સ અણગારસ્સ ઇયમટ્ઠં ણો આઢાહ ણો પરિજાણાહ તુસિણીણ સંચિટ્ઠહ. તેણે પાંચે જમાલી અણગારે સમણે ભગવં મહાવીરં દોચંપિ તચંપિ એવં વયાસી-ઇચ્છામિ પાંચે ! તુજ્જેહિં અન્નમણુન્નાણ સમાણે પંચહિં અણગારસણ્હિં સદ્ધિં જાવ વિહરિત્તણ, તેણે સમણે ભગવં મહાવીરે જમાલિસ્સ અણગારસ્સ દોચંપિ તચંપિ ઇયમટ્ઠં ણો આઢાહ જાવ તુસિણીણ સંચિટ્ઠહ. તેણે પાંચે જમાલી અણગારે સમણે ભગવં મહાવીરં વંદહ ણમંસહ વંદિત્તા ણમંસિત્તા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયાઓ વહુસાલાઓ વેહયાઓ પહિનિકલ્લમહ પહિનિકલ્લમિત્તા પંચહિં અણગારસણ્હિં સદ્ધિં વહિયા જણવયવિહારં વિહરહ,

ત્યાર બાદ અન્ય કોઈ દિવસે તે જમાલિ અનગાર જ્યાં શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર છે ત્યાં આવે છે, આવીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદે છે, નમે છે. વાંદી અને નમીને તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું કે-હિ ભગવન્ ! તમારી અનુમતિથી હું પાંચસે અનગારની સાથે

૯ ચતુર્થે
ઉપેક્ષાઃ
॥૮૬૭॥

બ્યાલ્યા-
પ્રજ્ઞાસિ:
॥૮૬૮॥

બહારના દેશોમાં વિહાર કરવાને ઇચ્છું છું.’ ત્યારે શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરે જમાલિ અનગારની આ વાતનો આદર ન કર્યો, સ્વીકાર ન કર્યો, પરન્તુ મૌન રહ્યા. ત્યાર પછી તે જમાલિ અનગારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને બીજી વાર, ત્રીજી વાર પણ પ્રમાણે કહ્યું કે-‘હે ભગવાન્ ! તમારી અનુમતિથી હું પાંચસો સાધુ સાથે યાવત્ વિહાર કરવાને ઇચ્છું છું.’ પછી શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરે જમાલિ અનગારની આ વાતનો બીજી વાર, ત્રીજી વાર પણ આદર ન કર્યો, યાવત્ મૌન રહ્યા. ત્યારબાદ જમાલિ અનગાર શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદે છે, નમે છે. વાંદીને-નર્મીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસેથી અને બહુશાલ નામે ચૈત્યથી નીકળે છે, નીકળીને પાંચસો સાધુઓની સાથે બહારના દેશોમાં વિહાર કરે છે.

તેણં કાલેણં તેણં સમણં સાવત્થીનામં ણયરી હોત્થા વન્નઓ, કોટ્ટપ્પે ચેટ્ટપ્પે વન્નઓ, જાવ વણસંહસસ, તેણં કાલેણં તેણં સમણં ચંપા નામ નયરી હોત્થા વન્નઓ પુન્નમહે ચેટ્ટપ્પે વન્નઓ, જાવ પુહવિશિલાવટ્ટઓ । તણં તેણં સે જમાલી અણગારે અન્નયા કયાહ પંચહિં અણગારસણ્હિં સદ્ધિં સંપરિવુદ્ધે પુઠ્ઠાણુપુઠ્ઠિં ચરમાણે ગામાણુગામં દૂઢ્ઠજ્ઞમાણે જેણેવ સાવત્થી નરીય જેણેવ કોટ્ટપ્પે ચેટ્ટપ્પે તેણેવ ઉવાગચ્છહ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા અહાપહિરૂથં ઉગ્ગહં ઉગ્ગિણ્ણહતિ અહાપહિરૂથં ઉગ્ગહં ઉગ્ગિણ્ણહત્તા સંજમેણં તવસા અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરહ । તણં તેણં સમણે ભગવં મહાવીરે અન્નયા કયાવિ પુઠ્ઠાણુપુઠ્ઠિં ચરમાણે જાવ સુહં સુહેણં વિહરમાણે જેણેવ ચંપાનમરી જેણેવ પુન્નમહે ચેટ્ટપ્પે તેણેવ ઉવાગચ્છહ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા અહાપહિરૂથં ઉગ્ગહં ઉગ્ગિણ્ણહતિ અહા ૦ ૨ સંજમેણં વસા અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરહ ॥

તે કાલે અને તે સમયે શ્રાવસ્તી નામે નગરી હતી. વર્ણન. ત્યાં કોષ્ઠક નામે ચૈત્ય હતું. વર્ણન યાવત્ વનસંહ સુધી જાણવું. તે

૯ ચુલકે
ઉદેશ્યઃ
॥૮૬૮॥

આચાર્ય-
પ્રશ્ન:
૧૮૬૯॥

કાલે અને તે સમયે ચંપા નામે નગરી હતી, વર્ણન. પૂર્ણભદ્ર ચૈત્ય હતું. વર્ણન. યાવત્ પૃથિવીશિલાપદ્મ હતો. હવે અન્ય કોઈ દિવસે તે જમાલિ અનગાર પાંચસો સાધુઓના પરિવારની સાથે અનુક્રમે વિહાર કરતા, એક ગામથી વીજે ગામ જતા જ્યાં શ્રાવસ્તી નામે નગરી છે, અને જ્યાં કોષ્ઠક ચૈત્ય છે ત્યાં આવે છે. ત્યાં આવીને યથાયોગ્ય અવગ્રહને ગ્રહણ કરીને સંયમ અને તપવદે આત્માને ભાવિત કરતા વિહરે છે. ત્યારબાદ અન્ય કોઈ દિવસે શ્રમણ મગવાન્ મહાવીર અનુક્રમે વિચરતા યાવત્ સુખપૂર્વક વિહાર કરતા જ્યાં ચંપા-નગરી છે, અને જ્યાં પૂર્ણભદ્ર ચૈત્ય છે ત્યાં આવે છે આવીને યથાયોગ્ય અવગ્રહને ગ્રહણ કરી સંયમ અને તપવદે આત્માને ભાવિત કરતા વિચરે છે.

તए णं तस्स जमालिस्स अणगारस्स तेहिं अरसेहि य विरसेहि य अंतेहि य पंतेहि य लूहेहि य तुच्छेहि य कालाहकंतेहि य पमाणाहकंतेहि य सीतएहि य पाणभोयणेहिं अन्नया कयावि सरीरगंसि विउले रोगातंके पाउब्भूए उज्जले विउले पगाढे कक्कसे कडुए चंडे दुक्खे दुग्गे दु रहियासे पित्तज्जरप-रिगतसरीरे दाहवकंतिए यावि विहरइ । तए णं से जमाली अणगारे वेयणाए अभिभूए समाणे समणे निग्गंथे स हावेइ सहावेत्ता एवं वयासी-तुज्जे णं देवाणुप्पिया ! मम सेज्जासंधारगं संधरेह, तए णं ते समणा निग्गंथा जमालिस्स अणगारस्स एयमट्ठं विणएणं पडिसुणेंति पडिसुणेत्ता जमालिस्स अणगारस्स सेज्जासंधारगं संधरेंति, तए णं से जमाली अणगारे बलियतरं वेदणाए अभिभूए समाणे दोच्चंपि समणे निग्गंथे सहावेइ २ ता दोच्चंपि एवं वयासी-ममन्नं देवाणुप्पिया ! सेज्जासंधारए किं कडे कज्जइ, एवं वुत्ते समाणे समणा निग्गंथा विति-भो सामी ! कीरइ,

૧ શ્રવસ્તી
ઉદ્દેશ:
॥૮૬૯॥

व्याख्या-
प्रशंसिः
॥८७०॥

हवे अन्य कोइ दिवसे ते जमालि अनगारने रसरहित, विरस, अन्त, प्रान्त, रुक्ष (लुखा) तुच्छ, कालातिक्रांत, (शुख तरसनो काल बीती गया पछी) प्रमाणातिक्रांत (प्रमाणथी वधारे के ओछा) शीत पान-भोजनथी शरीरमां मोटो व्याधि पेदा थयो, ते व्याधि अत्यन्त दाह करनार, विपुल, सस्त, कर्कश, कटुक, चंड, (भयंकर) दुःखरूप, कष्टसाध्य, तीव्र अने असह्य हतो. तेनुं शरीर पित्तज्वरथी व्यस होवार्थी ते दाहयुक्त हतो. हवे ते जमालि अनगार वेदनाथी पीडित थयेलो पोताना श्रमण निर्ग्रंथोने बोलावे छे. बोलावीने तेणे ए प्रमाणे कहुं के-‘हे देवानुप्रियो ! तमे मारे मुवा माटे संस्तारक (शय्या) पाथरो’. त्वारबाद ते श्रमण निर्ग्रंथो जमालि अनगारनी आ वातनो विनयपूर्वक स्वीकार करे छे, स्वीकारीने जमालि अनगारने मुवा माटे संस्तारक पाथरे छे. ज्यारे ते जमालि अनगार अत्यंत वेदनाथी व्याकुल थयो त्वारे फरीथी श्रमण निर्ग्रंथोने बोलाव्या अने बोलावीने फरीथी तेणे आ प्रमाणे कहुं के-‘हे देवानुप्रियो ! मारे माटे संस्तारक कयों छे के कराय छे ?’

जए ण ते समणा निग्गंथा जमालि अणगारं एवं वयासी-णो खलु देवाणुप्पियाणं सेज्जासंधारए कडे कज्जति तए णं तस्स जमालिस्स अणगारस्स अयमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था-जन्नं संमणे भगवं महावीरे एवं आइक्खइ जाव एवं परूवेइ-एवं खलु चलमाणे चलिए उदीरिज्जमाणे उदीरिए जाव निज्जरिज्जमाणे णिज्जिन्ने तं णं मिच्छा, इमं च णं पच्चक्खमेव दीसइ सेज्जासंधारए कज्जमाणे अकडे संधरिज्जमाणे असंधरिए, जम्हा णं सेज्जासंधारए कज्जमाणे अकडे संधरिज्जमाणे असंधरिए तम्हा चलमाणेवि अचलिए जाव निज्जरिज्जमाणेवि अणिज्जिन्ने, एवं संपेहेइ एवं संपेहेत्ता समणे निग्गंथे सदावेइ समणे निग्गंथे सदावेत्ता एवं

९ शब्दके
उद्देशः
॥८७०॥

अध्या-
प्रसिः
॥८७१॥

वयासी-जन्नं देवाणुप्पिया! समणे भगवं महावीरे एवं आइक्खइ जाव परूवेइ-एवं खलु चलमाणे चलिए तं चेव सच्चं जाव णिज्जरिज्जमाणे अणिज्जिने । तए णं जमालिस्स अणगारस्स एवं आइक्खमाणस्स जाव परूवेमाणस्स अत्थेगइया समणा निग्गंथा एयमट्ठं सदहंति पत्तियंति रोयंति अत्थेगइया समणा निग्गंथा एयमट्ठं णो सदहंति ३, तत्थ णं जे ते समणा निग्गंथा जमालिस्स अणगारस्स एयमट्ठं सदहंति ३ ते णं जमालिं चेव अणगारं उव-संपज्जित्ताणं विहरंति, तत्थ णं जे ते समणा निग्गंथा जमालिस्स अणगारस्स एयमट्ठं णो सदहंति णो पत्तियंति णो रोयंति ते णं जमालिस्स अणगारस्स अंतियाओ कोट्टयाओ चेइयाओ पडिनिक्खमंति २ पुढवाणुपुढिं चरमाणे गामाणुगामं दूइ० जेणेव चंपानयरी जेणेव पुन्नभदे चेइए जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ २ ता समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेति २ ता वंदइ णमंसइ २ समणं भगवं महावीरं उवसंपज्जित्ता णं विहरंति ॥ (सूत्रं ३८६) ॥

त्यार पछी ते श्रमण निर्ग्रन्थोए जमालि अनगारने एम कहुं के-‘देवाणुप्रियने माटे शय्यासंस्तारक कर्यो नथी, पण कराय छे’.
त्यार पछी ते जमालि अनगारने आ आवा प्रकारनो संकल्प उत्पन्न थयो के-‘श्रमण भगवंत महावीर जे ए प्रमाणे कहे छे, यावत् प्ररूपे छे के, चालतुं होय ते चालयुं कहेवाय, उदीरातुं होय ते उदीरायुं कहेवाय, यावत् निर्जरातुं होय ते निर्जरायुं कहेवाय, ते मिथ्या छे. कारण के आ प्रत्यक्ष देखाय छे के, शय्या संस्तारक करातो होय त्यां सुधी ते करायो नथी, पथरातो होय त्यां सुधी ते पथरायो नथी; जे कारणथी आ शय्या-संस्तारक करातो होय त्यां सुधी ते करायो नथी, पथरातो होय त्यां सुधी ते पथरायेलो नथी; ते

९ अतके
उपेखः ६
॥८७१॥

જ્યારે
પ્રશ્ન:
॥૮૭૨॥

કારણથી ચાલતું હોય ત્યાં સુધી તે ચલિત નથી, પણ અચલિત છે; યાવત્ નિર્જરાતું હોય ત્યાં સુધી તે નિર્જરાતું નથી પણ અનિર્જરિત છે' એ પ્રમાણે વિચાર કરે છે. વિચાર કરીને તે જમાલિ અનગાર શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને બોલાવે છે, બોલાવીને તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું—'હે દેવાનુપ્રિયો ! શ્રમણ ભગવંત મહાવીર જે આ પ્રમાણે કહે છે, યાવત્ પ્રરૂપે છે કે-સ્વેસ્વર એ પ્રમાણે "ચાલતું તે ચલિત કહેવાય"—'ઇત્યાદિ, પૂર્વવત્ સર્વ કહેવું, યાવત્ નિર્જરાતું હોય તે નિર્જરિત નથી, પણ અનિર્જરિત છે.' જ્યારે જમાલિ અનગાર એ પ્રમાણે કહેતા હતા, યાવત્ પ્રરૂપણા કરતા હતા, ત્યારે કેટલાક શ્રમણ નિર્ગ્રંથો એ વાતને શ્રદ્ધાપૂર્વક માનતા હતા, તેની પ્રતીતિ કરતા હતા, રુચિ કરતા હતા; અને કેટલાક શ્રમણ નિર્ગ્રંથો એ વાત માનતા ન હોતા, તથા તેની પ્રતીતિ અને રુચિ કરતા ન હોતા. તેમાં જે શ્રમણ નિર્ગ્રંથો તે જમાલિ અનગારના આ મન્તવ્યની શ્રદ્ધા કરતા હતા. પ્રતીતિ કરતા હતા અને રુચિ કરતા હતા તેઓ તે જમાલિ અનગારને આશ્રયી વિહાર કરે છે. અને જે શ્રમણ નિર્ગ્રંથો જમાલિ અનગારના એ મન્તવ્યમાં શ્રદ્ધા કરતા ન હોતા, પ્રતીતિ કરતા ન હોતા અને રુચિ કરતા ન હોતા તેઓ જમાલિ અનગારની પાસેથી કોષ્ઠક ચૈત્ય થકી બહાર નીકળે છે. અને બહાર નીકળીને અનુક્રમે વિચરતા, એક ગામથી બીજે ગામ વિહાર કરતા જ્યાં ચંપા નગરી છે, જ્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર છે ત્યાં આવે છે. આવીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરે છે, કરીને વાંદે છે; નમે છે, અને વાંદી-નમીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની નિશાણ વિહાર કરે છે. ॥ ૩૮૬ ॥

તે પછી તે જમાલી અનગારે અભયા કયાવિ તાઓ રોગાયંકાઓ વિષ્ણુમુકે હઠે તુઠે જાણ અરોણ વલિયસરીરે સાવત્થીઓ નયરીઓ કોઢ્યાઓ ચેઢ્યાઓ પઢિનિક્કલ્લમ્હ ૨ પુઠ્ઠાણુપુઠ્ઠિવ ચરમાણે ગામાણુગામં દૂહજ્જમાણે જેણેવ

૧ ચલકે
ઉદેશ:૬
॥૮૭૨॥

આશ્વા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૭૩॥

ચંપા નગરી જેણેવ પુત્રભદ્રે વેદેજે જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ ૨ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અદૂરસામંતે ઠિચ્ચા સમણં ભગવં મહાવીરં એવં વયાસી—જહા ણં દેવાણુપ્પિયાણં બહવે અંતેવાસી સમણા નિર્ગંથા છુડમત્થા ભવેત્તા છુડમત્થાવક્કમણેણં અવકંતા ણો સ્વલુ અહંતહા છુડમત્થે ભવિત્તા છુડમત્થાવક્કમણેણં અવક્કમિએ, અહન્નં ઉપ્પન્નણાણદંસણધરે અરહા જિણે કેવલી ભવિત્તા કેવલિઅવક્કમણેણં અવક્કમિએ, તએ ણં ભગવં ગોયમે જમાલિં અણગારં એવં વયાસી—ણો સ્વલુ જમાલી ! કેવલિસ્સ ણાણે વા દંસણે વા સેલંસિ વા થંમંસિ વા થૂમંસિ વા આવરિજ્જહ વા ણિવારિજ્જહ વા, જહ ણં તુમં જમાલી ! ઉપ્પન્નણાણદંસણધરે અરહા જિણે કેવલી ભવિત્તા કેવલિઅવક્કમણેણં અવક્કંતે તો ણં હમાહં દો વાગરણાહં વાગરેહિ સાસએ લોએ જમાલી ! અસાસએ લોએ જમાલી ?, સાસએ જીવે જમાલી ! અસાસએ જીવે જમાલી ?, તએ ણં સે જમાલી અણગારે ભગવયા ગોયમેણં એવં વુત્તે સમાણે સંકિએ કંમ્મિએ જાવ કલુસસમાવદ્ધે જાએ યાવિ હોત્થા, ણો સંચાએતિ ભગવઓ ગોયમસ્સ કિંચિવિ પમોક્કવમા-
હક્કિલ્લત્તએ તુસિણીએ સંચિટ્ઠહ,

ત્યાર પછી કોઈ એક દિવસે તે જમાલિ અનગાર પૂર્વોક્ત રોગના દુઃખથી વિમુક્ત થયો, હૃદય, રોગરહિત અને બલવાન શરીરવાળો થયો. અને શ્રાવસ્તી નગરીથી અને કોષ્ટક ચૈત્યથી બહાર નીકળી અનુક્રમે વિચરતા ગ્રામાનુગ્રામ વિહાર કરતા જ્યાં ચંપાનગરી છે, જ્યાં પૂર્ણભદ્ર ચૈત્ય છે, અને જ્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર છે ત્યાં આવે છે. આવીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની અત્યંત દૂર નહિ તેમ અત્યંત પાસે નહિ, તેમ ઉભા રહીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘જેમ દેવાનુપ્રિયના ઘણા શિષ્યો શ્રમણ નિર્ગંથો

૧ ચત્તકે
ઉદેશઃ ૬
॥૮૭૩॥

આલ્યા-
શ્રવણિ:
॥૮૭૪॥

હજ્જસ્ય હોદને હજ્જસ્ય વિહારથી વિહરી રહ્યા છે: પણ હું તેમ હજ્જસ્ય વિહારથી વિહરતો નથી. હું તો ઉત્પન્ન થયેલા જ્ઞાન અને દર્શન ધારણ કરનારો અર્હન્, જિન અને કેવલી થઈને કેવલિવિહારથી વિચરુ છું. ત્યાર પછી ભગવંત ગૌતમે તે જમાલિ અનગારને આ પ્રમાણે કહ્યું કે—‘હે જમાલિ ! સ્વરેસ્વર એ પ્રમાણે કેવલિનું જ્ઞાન કે દર્શન પર્વતથી સ્તંભથી કે સ્તૂપથી અવૃત થતું નથી, તેમ નિવારિત થતું નથી, હે જમાલિ ! જો તું ઉત્પન્ન થયેલા જ્ઞાન, દર્શનને ધારણ કરનાર અર્હન્, જિન અને કેવલી થઈને કેવલિવિહારથી વિચરે છે તો આ બે પ્રશ્નોનો ઉત્તર આપ. [પ્ર૦] હે જમાલિ ! ૧ લોક શાશ્વત છે કે અશાશ્વત છે ? હે જમાલિ ! ૨ જીવ શાશ્વત છે કે અશાશ્વત છે ? જ્યારે ભગવંત ગૌતમે તે જમાલિ અનગારને પૂર્વ પ્રમાણે પૂછ્યું ત્યારે તે શંકિત અને કાંક્ષિત થયો, યાવત્ કલુષિતપરિણામવાલો થયો. જ્યારે તે (જમાલિ) ભગવંત ગૌતમના પ્રશ્નોનો કાંઈ પણ ઉત્તર આપવા સમર્થ ન થયો ત્યારે તેણે મૌન ધારણ કર્યું.

જમાલીતિ સમણે ભગવં મહાવીરે જમાલિ અનગારં एवं વયાસી-અત્થિ ણં જમાલી ! મમં બહવે અંતેવાસી સમણા નિગ્ગંથા હુમત્થા જે ણં એયં વાગરણં વાગરિત્તે જહા ણં અહં નો ચેવ ણં એયપ્પગારં ભાસં ભાસિત્તે જહા ણં તુમં, સાસે લોએ જમાલી ! જન્ન કયાવિ ણાસી ણો કયાવિ ણ ભવતિ ણ કદાવિ ણ ભવિસ્સહ ભુવિં ચ ભવહં ય ભવિસ્સહ ય ધુવે ણિતિ સાસે અક્ખે અઘ્વે અવઢિ ણિચ્છે, અસાસે લોએ જમાલિ ! જઓ ઓસપ્પિણી ભવિત્તા ઉસ્સપ્પિણી ભવહં ઉસ્સપ્પિણી ભવિત્તા ઓસપ્પિણી ભવહં, સાસે જીવે જમાલિ ! જં ન કયાઈ ણાસિ જાવ ણિચ્છે અસાસે જીવે જમાલી ! જન્નં નેરહં ભવિત્તા તિરિક્ખજોણિ ભવહં તિરિક્ખજોણિ ભવિત્તા મણુસ્સે ભવહં મણુસ્સે ભવિત્તા દેવે ભવહં,

૧ શ્રવણે
ઉદ્દેશ:૬
॥૮૭૪॥

આચાર્ય-
પ્રશ્ન:
૧૮૭૫૧

પછી શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે 'હે જમાલિ !' એમ કહીને તે જમાલિ અનગારને આ પ્રમાણે કહ્યું કે- 'હે જમાલિ ! મારે યજ્ઞ શ્રમણ નિર્ગ્રંથ શિષ્યો છત્રસ્થ છે, તેઓ મારી પેટે આ પ્રશ્નોનો ઉત્તર આપવા સમર્થ છે, પણ જેમ તું કહે છે તેમ 'હું સર્વજ્ઞ અને જિન છું' એવી ભાષા તેઓ બોલતા નથી. હે જમાલિ ! લોક શાશ્વત છે, કારણ કે 'લોક કદાપિ ન હતો' એમ નથી, 'કદાપિ લોક નથી' એમ નથી, અને 'કદાપિ લોક નહિ હશે' એમ પણ નથી. પરંતુ લોક હતો, છે અને હશે. તે ધ્રુવ, નિયત, શાશ્વત, અક્ષત, અવ્યય, અવસ્થિત અને નિત્ય છે. વઠ્ઠી હે જમાલિ ! લોક અશાશ્વત પણ છે, કારણ કે અવસર્પિણી થઈને ઉત્સર્પિણી થાય છે. ઉત્સર્પિણી થઈને અવસર્પિણી થાય છે. હે જમાલિ ! જીવ શાશ્વત છે, કારણ કે તે 'કદાપિ ન હતો' એમ નથી, 'કદાપિ નથી' એમ નથી અને, 'કદાપિ નહિ હશે' એમ પણ નથી, જીવ યાવદ્ નિત્ય છે. વઠ્ઠી હે જમાલિ ! જીવ અશાશ્વત પણ છે, કારણ કે નૈરયિક થઈને તિર્યચયોનિક થાય છે, તિર્યચયોનિક થઈને મનુષ્ય થાય છે, અને મનુષ્ય થઈને દેવ થાય છે.

તદ્દર્શનં સે જમાલી અણગારે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ એવમાહિસ્સમાણસ્સ જાવ એવં પરુવેમાણસ્સ એયમટ્ઠં ણો સદ્દહહ ણો પત્તિએહ ણો રોએહ એયમટ્ઠં અસદ્દહમાણે અપત્તિયમાણે અરોએમાણે દોઘંપિ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયાઓ આયાએ અવકમએ દોઘંપિ આયાએ અવકમિત્તા વહ્ધર્હિં અસંભાવુભાવણાહિં મિચ્છત્તામિ-
ણિવેસેહિ ય અપ્પાણંચ પરં ચ તદુભયં ચ વુગ્ગાહેમાણે વુપ્પાએમાણે વહ્ધયાહં ત્રાસાહં સામન્નપરિયગં પાઉણહ ૨ અદ્ધમાસિયાએ સંલેહણાએ અત્તાણં ઇસેહ અ ૦ ૨ તીસં મત્તાહં અણસણાએ હેદેતિ ૨ તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોહય-
પઢિકંતે કાલમાંસે કાલં કિચ્ચા લંતએ કપ્પે તેરસસાગરોવમઠિતિએસુ દેવકિન્વિસિએસુ દેવેસુદેવકિન્વિસિયત્તાએ

૧ સ્વકે
ઉદેશ: ૬
૧૮૭૫૧

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥८७६॥

उववन्ने ॥ (सूत्रं ३८७) ॥

त्यारपछी ते जमालि अनगार आ प्रमाणे कहेता, यावत् ए प्रकारे प्ररूपणा करता श्रमण भगवान् महावीरनी आ वातनी श्रद्धा करतो नथी, प्रतीति करतो नथी, रुचि करतो नथी, अने आ बाबतनी अश्रद्धा करतो, अप्रतीति करतो अने अरुचि करतो पोते बीजी वार पण श्रमण भगवंत महावीर पासेथी नीकळे छे. नीकळीने घणा असद्-असत्य भावने प्रकट करवा वडे अने मिथ्यात्वना अभिनिवेश वडे पोताने, परने तथा वच्चेने भ्रान्त करतो अने मिथ्याज्ञानवाळा करतो घणा वरस सुधी श्रमण पर्यायने पाळे छे, पाळीने अर्धमासिकसंलेखनावडे आत्माने-शरीरने कृश करीने अनशनवडे त्रीश भक्तोने पूरा करी ते पापस्थानकने आलोच्या के प्रतिक्रम्या सिवाय मरण समये काल करीने लान्तक देवलोकने विषे तेर सागरोपमनीस्थितिवाळा किल्बिषिक देवोमां किल्बिषिक देवपणे उत्पन्न थयो. ॥ ३८७ ॥

तए णं से भगवं गोयमे जमालिं अणगारं कालगयं जाणित्ता जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवाग-
च्छह ते २ समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति २ एवं वयासी-एवं खलु देवाणुप्पिघाणं अंतेवासी कुसिस्से
जमालिणामं अणगारे से णं भंते ! जमाली अणगारे कालमासे कालं किञ्चा कहिं गए कहिं उववन्ने ?, गोयमादि
समणे भगवं महावीरे भगवं गोयमं एवं वयासी-एवं खलु गोयम ! ममं अंतेवासी कुसिस्से जमाली नामं से
णं तदा मम एवं आइक्खमाणस्स ४ एयमट्ठं णो सद्वह ३ एयमट्ठं असद्वहमाणे ३ दोच्चं पि ममं अंतियाओ
आयाए अवक्कमह २ बह्वहिं असम्भावुम्भावणाहिं तं चेव जाव देवकिन्विसियत्ताए उववन्ने ॥ (सूत्रं ३८८) ॥

१ वचने
उद्देशः ६
॥८७६॥

ज्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥८७७॥

पछी ते जमालि अनगारने कालगत थयेला जाणीने भगवान् गौतम ज्यां श्रमण भगवान् महावीर जे त्यां आवे छे. अवीने श्रमण भगवान् महावीरने वांटे छे, नमे छे, वांटी-नमीने ते आ प्रमाणे बोल्या के-‘हे भगवन् ! ए प्रमाणे देवानुप्रिय एवा आपनो अंतेवासी कुशिष्य जमालि नामे अनगार हतो, ते काळ समये काळ करीने क्यां गयो-क्यां उत्पन्न थयो ? [उ०] ‘हे गौतमादि !’ ए प्रमाणे कहीने श्रमण भगवंत महावीरे भगवान् गौतमने आ प्रमाणे कहुं के-‘हे गौतम ! मारो अंतेवासी कुशिष्य जमालि नामे अनगार हतो ते ज्यारे हुं ए प्रमाणे कहेतो हतो, यावत् प्ररूपणा करतो हतो त्यारे ते आ बाबतनी श्रद्धा करतो नहोतो, प्रतीति के रुचि करतो नहोतो. आ बाबतनी श्रद्धा, प्रतीति के रुचि न करतो फरीथी मारी पासेथी नीकळीने घणा असद्भूत-मिथ्या भावोने प्रकट करवावडे-इत्यादि यावत् किल्बिषिकदेवपणे उत्पन्न थयो छे. ॥ ३८८ ॥

कतिविहा णं भंते ! देवकिन्विसिया पन्नस्ता !, गोयमा ! तिबिहा देवकिन्विसिया पणस्ता, तंजहा-तिपलि-ओवमट्टिइया तिसागरोवमट्टिइया तेरससागरोवमट्टिइया, कहिं णं भंते ! तिपलिओवमट्टिइया देवकिन्विसिया परिवसंति !, गोयमा ! उप्पि जोइसियाणं हिट्ठि सोहम्मीसाणेसु कप्पेसु एत्थ णं तिपलिओवमट्टिइया देवकिन्विसिया परिवसंति । कहिं णं भंते ! तिसागरोवमट्टिइया देवकिन्विसिया परिवसंति !, गोयमा ! उप्पि सोहम्मीसाणाणं कप्पाणं हिट्ठि सणकुमारमाहिंदेसु कप्पेसु एत्थ णं तिसागरोवमट्टिइया देवकिन्विसिया परिवसंति, कहिं णं भंते ! तेरससागरोवमट्टिइया देवकिन्विसिया परिवसंति !, गोयमा ! उप्पि बंभलोगस्स कप्पस्स हिट्ठि लंतण कप्पे एत्थ णं तेरससागरोवमट्टिइया देवकिन्विसिया देवा परिवसंति । देवकिन्विसिया णं भंते ! केसु

९ अतके
उदेवः ६
॥८७७॥

શ્રીચાર્યા-
પ્રશ્નસિઃ
૧૮૭૮૧

કમ્માદાનેસુ દેવકિંચિસિયત્તાએ ઉવવત્તારો ભવંતિ !, ગોયમા ! જે હમે જીવા આયરિયપહિનીયા ઉવજ્ઞાયપહિ-
નીયા કુલપહિનીયા ગણપહિનીયા સંઘપહિનીયા આયરિયઉવજ્ઞાયપાણં અયસકરા અવન્નકરા અકિત્તિકરા વહ્નહિં
અસંભાવુભાવણાહિં મિચ્છત્તામિનિવેસેહિં ય અપ્પાણં ચ ૩ વુગ્ગાહેમાણા વુપ્પાએમાણા વહ્નહિં વાસાં સામન્નપ-
રિયાગં પાઉણંતિ પાં તસ્મ ઠાણસ્મ અણાલોહ્યપહિકંતે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા અન્નયરેસુ દેવકિંચિસિયસુ
દેવકિંચિસિયત્તાએ ઉવવત્તારો ભવંતિ, તંજહા—તિપલિઓવમટ્ટિનીએસુ વા તિસાગરોવમટ્ટિનીએસુ વા તેરસસા-
ગરોવમટ્ટિનીએસુ વા ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કિલ્બિષિક દેવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્રણ પ્રકારના કિલ્બિષિક દેવો કહ્યા છે.
તે આ પ્રમાણે—ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા, ત્રણ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા અને તેર સાગરોપમની સ્થિતિવાળા. [પ્ર૦] હે ભગવન્ !
ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્બિષિક દેવો કયે ઠેકાણે રહે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જ્યોતિષ્કદેવોની ઉપર અને ઈશાનદેવલોકની
નીચે ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્બિષિક દેવો રહે છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ત્રણ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્બિષિક દેવો ક્યા
રહે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સૌધર્મ અને ઈશાનદેવલોકની ઉપર તથા સનત્કુમાર અને માહેન્દ્ર દેવલોકની નીચે ત્રણ સાગરોપમની સ્થિ-
તિવાળા કિલ્બિષિક દેવો રહે છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેર સાગરોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્બિષિક દેવો ક્યાં રહે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
બ્રહ્મણલોકની ઉપર અને લાંતક કલ્પની નીચે તેર સાગરોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્બિષિક દેવો રહે છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કિલ્બિષિક
દેવો ક્યા કર્મના નિમિત્તે કિલ્બિષિકદેવપણે ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે જીવો આચાર્યના પ્રત્યનીક (દ્વેષી), ઉપાધ્યાયના

૧ સ્થલકે
ઉદેશ્યઃ
૧૮૭૮૧

९ अतके
उद्देशः ६
॥८७९॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥८८०॥

यागं पाउणिक्ता अद्धमासियाए संलेहणाए तीसं भत्ताइं अणसणाए छेदेति तीसं० २ तस्स ठाणस्स अणालोह्य-
पडिक्कंते कालमासे कालं किच्चा लंतए कप्पे जाव उववन्ने ॥ (सूत्रं० ३८९) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! ते किल्बिषिक देवो आयुष्यनो क्षय थवाथी, भवनो क्षय थवाथी, स्थितिनो क्षय थवाथी, तरत ते देवलोकथी
च्यवीने क्यां जाय-क्यां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते किल्बिषिक देवो नारक, तिर्यच, मनुष्य अने देवना चार के पांच भवो
करी, एटलो संसार भ्रमण करीने त्यारपछी सिद्ध थाय, बुद्ध थाय अने यावद् दुःखोनो नाश करे. अने केटलाक किल्बिषिक देवो
तो अनादि, अनंत अने दीर्घमार्गवाळा चारगति संसाराटवीमां भम्या करे. [प्र०] हे भगवन् ! शुं जमालि नामे अनगार रसरहित
आहार करतो, विरसाहार करतो, अंताहार करतो, प्रांतहार करतो, रूक्षाहार करतो, तुच्छाहार करतो, अरसजीवी, विरसजीवी, यावत्
तुच्छजीवी, उपशांतजीवनवाळो, प्रशांतजीवनवाळो, पवित्र अने एकान्त जीवनवाळो हतो ? [उ०] हे गौतम ! हा, जमालि नामे
अनगार अरसाहारी, विरसाहारी यावद् पवित्रजीवनवाळो हतो. [प्र०] हे भगवन् ! जो जमालि नामे अनगार अरसाहारी, विरसाहारी
अने यावद् पवित्र जीवनवाळो हतो तो हे भगवन् ! ते जमालि अनगार मरणसमये काल करीने लांतक देवलोकमां तेर सागरोपमनी
स्थितिवाळा किल्बिषिक देवोमां किल्बिषिक देवपणे केम उत्पन्न थयो ? [उ०] हे गौतम ! ते जमालि अनगार आचार्यनो अने उपा-
ध्यायनो प्रत्यनीक हतो, तथा आचार्य अने उपाध्यायनो अयश करनार अवर्णवाद करनार हतो यावद् ते (मिथ्या अभिनिवेश वडे
पोताने, परने अने उभयने भ्रान्त करतो) दुर्बोध करतो, यावत् घणा वरस सुधी भ्रमणपणाने पाळीने अर्धमासिक संलेखना वडे
शरीरने कृश करीने त्रीश भक्तोने अनशन वडे पूरा करीने ते स्थानकने आलोच्या के प्रतिक्रम्या सिवाय काळसमये काळ करीने

९ वक्के
उद्देशः
॥८८०॥

આચાર્ય-
પ્રશ્ન:
॥૮૮૧॥

લાંતકકલ્પમાં યાવદ્ ઉત્પન્ન થયો. ॥ ૩૮૯ ॥

જમાલી ણં બંતે ! દેવે તાઓ દેવલોયાઓ આઝકલ્પણં જાવ કહિં ઉવવલ્લિહિ ? , ગોયમા ! ચત્તારિ પંચ તિરિક્કલ્પજોણિયમણુસ્સદેવભવગ્ગહ્ણાહં સંસારં અણુપરિયટ્ઠિતા તઓ પચ્છા સિઝ્ઝિહિતિ જાવ અંતં કાહેતિ ! સેવં બંતે સેવં બંતે ! ત્તિ ॥ (સૂ. ૩૯૦) ॥ જમાલી સમત્તો ॥ ૧. ૩૩ ॥

[પ્ર.] હે ભગવાન્ ! તે જમાલિ નામે દેવ દેવપણાથી, દેવલોકથી, પોતાના આયુષનો ક્ષય થયા વાદ યાવત્ કયાં ઉત્પન્ન થશે ? [ઉ.] હે ગૌતમ ! તિર્યંચયોનિક, મનુષ્ય, અને દેવના ચાર પાંચ ભવો કરી-ઘટલો સંસાર ભરી-ત્યાર પછી તે સિદ્ધ થશે, યાવત્ સર્વ દુઃખોનો નાશ કરશે. હે ભગવાન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવાન્ ! તે એમજ છે. (એમ કહી ભગવંત ગૌતમ ! યાવત્ વિહરે છે.) ॥૩૯૦॥

ભગવત્ સુધર્મસ્વામી પ્રણીત શ્રીમદ્ ભગવતીકવચના ૯મા શતકમાં ૬ઠા ઉદ્દેશનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

ઉદ્દેશક ૭

તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિહે જાવ એવં વયાસી-પુરિસે ણં બંતે ! પુરિસં હણમાણે કિં પુરિસં હણહ નો પુરિસં હણહ ?, ગોયમા ! પુરિસંપિ હણહ નોપુરિસેવિ હણતિ, સે કેણદ્દેણં બંતે ! એવં વુચ્છહ પુરિસંપિ હણહ નોપુરિસેવિ હણહ ?, ગોયમા ! તસ્સ ણં એવં—ભવહ એવં સ્વલ્લુ અહં એગં પુરિસં હણામિ, સે ણં એગં પુરિસં હણમાણે અણેગા-જીવા હણહ, સે તેણદ્દેણં ગોયમા ! એવં વુચ્છહ પુરિસંપિ હણહ નોપુરિસેવિ હણતિ । પુરિસે ણં બંતે ! આસં હણમાણે

૧ શ્લોકે
ઉદ્દેશક: ૭
॥૮૮૧॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥८८२॥

किं आसं हणइ नोआसेवि हणइ ?, गोयमा ! आसंपि हणइ नोआसेवि हणइ, से केणट्टेणं अट्ठो तहेव, एवं हत्थि सीहं वग्घं जाव चिल्ललगं ।

[प्र०] ते काले-ते समये गजगृह नगरमां (भगवान् गौतमे) यावत् ए प्रमाणे पुच्छुं के-हे भगवन् ! कोइ पुरुष घात करतो शुं पुरुषनोज घात करे के नोपुरुषनो घात करे ? [उ०] हे गौतम ! पुरुषनो पण घात करे अने यावत् नोपुरुषनो (पुरुष शिवाय बीजा जीवोनो) पण घात करे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी को छो के-पुरुषनो घात करे अने यावत् नोपुरुषनो पण घात करे ? [उ०] हे गौतम ! ते घात करनारना मनमां तो एम छे के 'हुं एक पुरुषने हणुं छुं', पण ते एक पुरुषने हणतो बीजा अनेक जीवोने हणे छे; माटे ते हेतुथी हे गौतम ! एम कहुं छुं छे के ते पुरुषने पण हणे अने यावत् नोपुरुषोने पण हणे. [प्र०] हे भगवन् ! अश्वने हणतो कोइ पुरुष शुं अश्वने हणे के नोअश्वोने (अश्व सिवाय बीजा जीवोने) पण हणे ? [उ०] हे गौतम ! ते अश्वने पण हणे अने नोअश्वोने पण हणे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो ? [उ०] हे गौतम ! उत्तर पूर्व-वत् जाणवो. ए प्रमाणे हस्ती, सिंह, बाघ तथा यावत् चिल्ललक संबन्धे पण जाणवुं, ए बधानो एक सरखो पाठ जाणवो.

पुरिसे णं भंते ! अन्नयरं तसपाणं हणमाणे किं अन्नयरं तसपाणं हणइ नोअन्नयरे तसपाणे हणइ ?, गोयमा ! अन्नयरंपि तसपाणं हणइ नोअन्नयरेवि तसे पाणे हणइ, से केणट्टेणं भंते ! एवं चुच्चइ अन्नयरंपि तसं पाणं नोअन्नयरेवि तसे पाणे हणइ ?, गोयमा ! तस्स णं एवं भवइ एवं खल्लु अहंएणं अन्नयरं तसं पाणं हणामि, से णं एणं अन्नयरं तसं पाणं हणमाणे अणेमे जीवे हणइ, से तेणट्टेणं गोयमा ! तं चेव एए सब्बेवि एक्कगमा । पुरिसे णं भंते ! इस्मिं हणमाणे किं इस्मिं हणइ नोइस्मिं हणइ ?, गोयमा ! इस्मिंपि हणइ नोइस्मिंपि हणइ, से केणट्टेणं भंते ! एवं

९ अक्षके
उद्देश्यः
॥८८२॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥८८३॥

बुद्धि जाव नोइसिपि हणइ ?, गोयमा ! तस्म णं एवं भवइ एवं खलु अहं एगं इस्सि हणामि, से णं एगं इस्सि हणमाणे अणंते जीवे हणइ से तेणट्ठेणं निक्खेवओ । पुरिसे णं भंते ! पुरिसं हणमाणे किं पुरिसवेरेणं पुट्ठे नो पुरिसवेरेणं पुट्ठे ?, गोयमा ! नियमा ताव पुरिसवेरेणं पुट्ठे अहवा पुरिसवे रेण य णोपुरिसवेरेण य पुट्ठे अहवा पुरिसवेरेण य नोपुरिसवेरेहि य पुट्ठे, एवं आसं एवं जाव चिल्ललगं जाव अहवा चिल्ललगवेरेण य णोचिल्ललगवेरेहि य पुट्ठे, पुरिसे णं भंते ! इस्सि हणमाणे किं इस्सिवेरेणं पुट्ठे नोइसिवे रेणं पुट्ठे ?, गोयमा ! नियमा इस्सिवेरेण य नोइसिवेरेहि य पुट्ठे ॥ (सूत्रं ० ३९१) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! कोइ पुरुष कोइ एक त्रस जीवने हणतो शुं ते त्रस जीवने हणे के ते शिवाय बीजा त्रस जीवने पण हणे ? [उ०] हे गौतम ! ते कोइ एक त्रस जीवने पण हणे, अने ते शिवाय बीजा त्रस जीवने पण हणे. [उ०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के 'ते कोई एक त्रस जीवने हणे अने ते शिवाय बीजा त्रस जीवने पण हणे' ? [उ०] हे गौतम ! ते हणनारना मनमां ए प्रमाणे होय छे के 'हुं कोइ एक त्रस जीवने हणुं छुं', पण ते कोई एक त्रस जीवने हणतो ते शिवाय बीजा अनेक त्रस जीवने हणे छे. माटे हे गौतम ! इत्यादि पूर्ववत् जाणुं. ए बधाना एक मरखा पाठ कहेवा. [प्र०] हे भगवन् ! ऋषिने हणतो कोई पुरुष शुं ऋषिने हणे के ऋषि शिवाय बीजाने पण हणे ? [उ०] हे गौतम ! ऋषिने हणे अने ऋषि शिवाय बीजाने पण हणे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के यावद् ऋषि शिवाय बीजाने पण हणे ? [उ०] हे गौतम ! ते हणनारना मनमां एम होय छे के 'हुं एक ऋषिने हणुं छुं', पण ते एक ऋषिने हणतो अनंत जीवने हणे छे, ते हेतुथी एम कहेवाय छे—

९ अतके
उदेव ७
॥८८३॥

व्याख्या-
प्रकृतिः
॥८८४॥

इत्यादि उपसंहार जाणवो. [प्र०] हे भगवन् ! कोइ पुरुष बीजा पुरुषने हणतो शुं पुरुषना वैरथी बन्धाय के नोपुरुषना (पुरुष शिनाय बीजा जीवोना) वैरथी बन्धाय ? [उ०] हे गौतम ! ते अवश्य पुरुषना वैरथी बन्धाय, १ अथवा पुरुषना वैरथी अने नोपुरुषना वैरथी बन्धाय, २ अथवा पुरुषना वैरथी अने नोपुरुषना वैरोथी बन्धाय. ए प्रमाणे अश्वसंबन्धे अने यावत् चिल्ललक संबन्धे पण जाणवुं. यावत् अथवा चिल्ललकना वैरथी अने नोचिल्ललकना वैरोथी बन्धाय. [प्र०] हे भगवन् ! ऋषिनो वध करनार पुरुष शुं ऋषिना वैरथी बन्धाय के नोऋषिना वैरथी बन्धाय ? [उ०] हे गौतम ! ते अवश्य ऋषिना वैरथी अने नोऋषिना वैरोथी बन्धाय. ॥३९॥

पुढविकाइया णं भंते ! पुढविकायं चेव आणमंति वा पाणमंति वा ऊससंति वा नीससंति वा ?, हंता गोयमा ! पुढविकाइए पुढविकाइयं चेव आणमंति वा जाव नीससंति वा । पुढवीकाइए णं भंते ! आउकाइयं आणमंति वा जाव नीससंति ?, हंता गोयमा ! पुढविकाइए आउकाइयं आणमंति वा जाव नीससंति वा, एवं तेउकाइयं वाउकाइयं एवं वणस्सइकाइयं । आउकाइए णं भंते ! पुढवीकाइयं आणमंति वा पाणमंति वा ?, एवं चेव, आउकाइए णं भंते ! आउकाइयं चेव आणमंति वा ?, एवं चेव, एवं तेउवाऊवणस्सइकाइयं । तेऊकाइए णं भंते ! पुढविकाइयं आणमंति वा ?, एवं जाव वणस्सइकाइए णं भंते ! वणस्सइकाइयं चेव आणमंति वा तहेव । पुढविकाइए णं भंते ! पुढविकाइयं चेव आणममाणे वा पाणममाणे वा ऊससमाणे वा नीससमाणे वा कइकिरिए ?, गोयमा ! सिय तिकिरिए सिय चउकिरिए सिय पंचकिरिए, पुढविकाइए णं भंते ! आउकाइयं आणममाणे वा ? एवं चेव, एवं जाव वणस्सइकाइयं, एवं आउकाइएणवि सव्वेवि भाणियव्वा, एवं तेउकाइएणवि, एवं वाउकाइएणवि, जाव

९ शब्दके
उपेक्षा
॥८८४॥

વ્યાख्या-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૮૫॥

વળસ્સહકાહૃં ણં ભંતે ! વળસ્સહકાહૃં ચેવ આણમમાણે વા ? પુચ્છા, ગોયમા ! સિય તિકિરિણ સિય ચડકિરિણ સિય પંચકિરિણ ॥ (સૂત્રં ૦ ૩૯૨) ॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિકને આનપ્રાણરૂપે-શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરે અને મૂકે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હા, પૃથિવીકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિકને આનપ્રાણરૂપે શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરે અને મૂકે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયિક જીવ અપ્કાયિકને આનપ્રાણરૂપે-શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરે અને મૂકે ? [૩૦] હા, ગૌતમ ! પૃથિવીકાયિક અપ્કાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરે, યાવત્ મૂકે. એ પ્રમાણે અગ્નિકાય, વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિકસંબન્ધે પ્રશ્નો કરવા. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપ્કાયિક જીવ પૃથિવીકાયિકને આનપ્રાણરૂપે-શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરે અને મૂકે ? [૩૦] એરીતે ૧૨૧ પ્રમાણે જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપ્કાયિક જીવ અપ્કાયિકને આનપ્રાણરૂપે-શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરે અને મૂકે ? [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે તેજઃકાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિકાય સંબન્ધે પણ જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અગ્નિકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિકને આનપ્રાણરૂપે-શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરે અને મૂકે ? એ પ્રમાણે યાવત્ [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વનસ્પતિકાયિક જીવ વનસ્પતિકાયિકને આનપ્રાણરૂપે-શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરે અને મૂકે ? [૩૦] ઉત્તર પૂર્વવત્ જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિકને આનપ્રાણરૂપે-શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરતો અને મૂકતો કેટલી ક્રિયાવાળો હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ ત્રણક્રિયાવાળો, કદાચ ચારક્રિયાવાળો અને કદાચ પાંચક્રિયાવાળો હોય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયિક જીવ અપ્કાયિકને આનપ્રાણરૂપે-શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરતો (કેટલી ક્રિયાવાળો હોય ?) [૩૦] ઇત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્ વનસ્પતિ-

૧ સત્ત્વકે
ઉત્તર:૭
॥૮૮૫॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥८८६॥

कायिक संबन्धे पण जाणवुं. तथा ए प्रमाणे अप्कायिकनी साथे सर्व पृथिवीकायादिकनो संबन्ध कहेवो. तेज प्रकारे तेजःकायिक अने वायुकायिकनी साथे सर्वनो संबन्ध कहेवो. यावत् [प्र०] हे भगवन् ! वनस्पतिकायिक जीव वनस्पतिकायिकने आनप्राणरूपे-श्वासोच्छ्वासरूपे ग्रहण करतो (अने मूकतो केटली क्रियावालो होय ?) [उ०] हे गौतम ! ते कदाच त्रणक्रियावालो, कदाच चार-क्रियावालो अने कदाच पांचक्रियावालो पण होय. ॥ ३९२ ॥

वाउक्काइए णं भंते ! रुक्खस्स मूलं पचालेमाणे वा पवाडेमाणे वा कतिकिरिए ?, गोयमा ! सिय तिकिरिए सिय चउकिरिए सिय पंचकिरिए । एवं कंदं, एवं जाव मूलं बीयं पचालेमाणे वा पुच्छा, गोयमा ! सिय तिकिरिए सिय चउकिरिए सिय पंचकिरिए । सेव भंते ! सेव भंतेत्ति ॥ (सूत्रं ३९३) ॥ नवमं सयं समत्तं ॥ ९ । ३४ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! वायुकायिक जीव वृक्षना मूलने कंपावतो के पाडतो केटली क्रियावालो होय ? [उ०] हे गौतम ! कदाच त्रणक्रियावालो होय, कदाच चारक्रियावालो होय अने कदाच पांचक्रियावालो पण होय. ए प्रमाणे यावत् कंद संबन्धे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत् [प्र०] बीजने कंपावतो-इत्यादि संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कदाच त्रणक्रियावालो, कदाच चारक्रियावालो अने कदाच पांचक्रियावालो होय. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ३९३ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीध्वना ९ मा शतक्रमां ७ मा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

॥ इति श्रीमद्भयदेवसूरिविरचितवृत्तियुतं नवमं शतकं समाप्तं ॥

९ शतके
उद्देशः
॥८८६॥

अध्या-
प्रकाशिः
॥८८७॥

शतक १० (उद्देशक १)

दिसि १ संवुडअणगारे २ आयड्ढी ३ सामहत्थि ४ देवि ५ सभा ६ । उत्तरअंतरदीवा २८ दसमंमि
सयंमि चोत्तीसा ॥ ३४ ॥

(उद्देशक संग्रह-) १ दिशा, २ संवृत अनगार, ३ आत्मक्रद्धि, ४ श्यामहस्ती, ५ देवी, ६ सभा अने ७-३४ उत्तर दिशाना
अन्तरद्वीपो-ए संबन्धे दशमां शतकमां चोत्रीश उद्देशको छे. (१ दिशा संबंधे प्रथम उद्देशक, २ संवृत (संवरयुक्त) अनगारादि विषे
बीजो उद्देशक, ३ आत्म क्रद्धि-पोतानी शक्ति-थी देवो देवावासोने उल्लंघन करे'-इत्यादि संबन्धे त्रीजो उद्देशक, ४ श्यामहस्ति
नामे श्रीमहावीरना शिष्यना प्रश्न संबन्धे चोथो उद्देशक, ५ देवी-चमरादि इन्द्रनी अग्रमहिषी-संबन्धे पांचमो उद्देशक, ६ सभा-
सुधर्मा सभा-संबन्धे छठो उद्देशक अने ७-३४ उत्तर दिशाना अठ्ठावीश अन्तरद्वीपो संबन्धी सातथी चोत्रीश उद्देशको छे.)

रागगिहे जाव एवं बयासी-किमियं भंते ! पाईणत्ति पबुच्चई !, गोयमा ! जीवा चेव अजीवा चेव, किमियं
भंते ! पडीणात्ति पबुच्चई !, गोयमा ! एवं चेव, एवं दाहिणा एवं उदीणा एवं उड्ढा एवं अहोवि । कति णं भंते !
दिसाओ पणत्ताओ !, गोयमा ! दस दिसाओ पणत्ताओ, तंजहा-पुरच्छिमा १ पुरच्छिमदाहिणा २ दाहिणा
३ दाहिणपच्चत्थिमा ४ पच्चत्थिमा ५ पच्चत्थिमुत्तरा ६ उत्तरा ७ उत्तरपुरच्छिमा ८ उड्ढा ९ अहो १० । एयासि णं

१० शतके
उद्देशकः १
॥८८७॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥८८८॥

भंते ! दसण्हं दिसाणं कति णामधेज्जा पणत्ता १, गोयमा ! दस नामधेज्जा पणत्ता, तंजहा-इंदा १ अग्गेयी २ जमा य३ नेरती४ वारुणी५ य वायव्वा६ सोमा७ ईसाणी य८ विमला या९ तमा य१० बोद्धव्वा ॥१॥ (६२३२०) इंदा णं भंते ! दिमा किं जीवा जीवदेसा जीवपएसा अजीवा अजीवदेसा अजीवपएसा १, गोयमा ! जीवावि ३ तं चेव जाव अजीवपएसावि, जे जीवा ते नियमा एगिंदिया वेइंदिया जाव पंचिंदिया अणिंदिया, जे जीवदेसा अनियमा एगिंदियदेसा जाव अणिंदियदेसा, जे जीवपएसा ते एगिंदियपएसा वेइंदियपएसा जाव अणिंदियपएसा, जे अजीवा ते दुविहा पन्नत्ता, तंजहा-रूवी अजीवा य अरूवी अजीवा य, जे रूवी अजीवा ते चउव्विहा पन्नत्ता, तंजहा-खंधा १ खंधदेसा २ खंधपएसा ३ परमाणुपोग्गला ४, जे अरूवी अजीवा ते मत्तविहा तेपत्ता, तंजहा-नोधम्मत्थिकाए धम्मत्थिकायस्स देसे धम्मत्थिकायस्सपएसा नो अधम्मत्थिकाए अधम्मत्थिकायस्स देसे अधम्मत्थियस्स पएसा नो आगासत्थिकाए आगासत्थिकायस्स देसे आगासत्थिकायस्स पएसा अद्धासमए ॥

[प्र०] राजगृह नगरमां (गौतम) यावत् आ प्रमाणे बोल्या—हे भगवन् ! आ पूर्वदिशा ए शुं कहेवाय छे ? [उ०] हे गौतम ! ते जीवरूप अने अजीवरूप कहेवाय छे. [प्र०] हे भगवन् ! आ पश्चिम दिशा ए शुं कहेवाय छे ? [उ०] हे गौतम ! पूर्वनी पेटे जाणवुं. ए प्रमाणे दक्षिण दिशा, उत्तर दिशा, ऊर्ध्वदिशा, अने अधोदिशा संबन्धे पण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! केटली दिशाओ कही छे ? [उ०] हे गौतम ! दश दिशाओ कही छे; ते आ प्रमाणे--१ पूर्व, २ पूर्वदक्षिण (अग्नि कोण), ३ दक्षिण, ४ दक्षिणपश्चिम (नैऋत कोण), ५ पश्चिम, ६ पश्चिमोत्तर (वायव्य कोण), ७ उत्तर, ८ उत्तरपूर्व (ईशान कोण), ९ ऊर्ध्व अने १० अधो दिशा.

१० शब्दके
उद्देशः १
॥८८८॥

વ્યાख्या-
પ્રકાશિ:
॥૮૮૯॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ દશ દિશાઓનાં કેટલાં નામ કહ્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! દશ નામ કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે-૧ એન્દ્રી (પૂર્વ), ૨ આગ્રેયી (અગ્નિ કોણ), ૩ યામ્યા (દક્ષિણ), ૪ નૈર્ઋતી (નૈર્ઋતકોણ), ૫ વારુણી (પશ્ચિમ), ૬ વાયવ્ય, ૭ સોમ્યા (ઉત્તર), ૮ એશાની (ઈશાન કોણ), ૯ વિમલા (ઉર્ધ્વ દિશા), અને ૧૦ તમા (અધો દિશા). એ દિશાના નામો અનુક્રમે જાણવાં. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એન્દ્રી (પૂર્વ) દિશા શું ? જીવરૂપ છે, ૨ જીવના દેશરૂપ છે કે જીવના પ્રદેશરૂપ છે ? અથવા ૧ અજીવરૂપ છે, ૨ અજીવના દેશરૂપ છે કે ૩ અજીવના પ્રદેશરૂપ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એન્દ્રી દિશા જીવરૂપ છે-ઇત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે યાવત્ અજીવપ્રદેશરૂપ પણ છે. તેમાં જે જીવો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિય, બેહન્દ્રિય, યાવત્ પંચેન્દ્રિય, તથા અનિન્દ્રિય (સિદ્ધો) છે. જે જીવના દેશો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિય જીવના દેશો છે, યાવત્ અનિન્દ્રિય-મુક્તજીવના દેશો છે. જે જીવપ્રદેશો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિય જીવના પ્રદેશો છે, બેહન્દ્રિયજીવના પ્રદેશો છે, યાવત્ અનિન્દ્રિય (મુક્ત) જીવના પ્રદેશો છે. વળી જે અજીવો છે તે બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-એક રૂપિઅજીવ અને અરૂપિઅજીવ. તેમાં જે રૂપિઅજીવો છે તે ચાર પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ સ્કંધ, ૨ સ્કંધ દેશ, ૩ સ્કંધપ્રદેશ અને ૪ પરમાણુ પુદ્ગલ. તથા જે અરૂપિઅજીવો છે તે સાત પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ નોધર્માસ્તિકાયરૂપ ધર્માસ્તિકાયનો દેશ, ૨ ધર્માસ્તિકાયનો પ્રદેશો, ૩ નોઅધર્માસ્તિકાયરૂપ અધર્માસ્તિકાયનો દેશ, ૪ અધર્માસ્તિકાયના પ્રદેશો, ૫ નો આકાશાસ્તિકાયરૂપ આકાશાસ્તિકાયનો દેશ, ૬ આકાશાસ્તિકાયના પ્રદેશો, અને ૭ અદ્વાસમય (કાલ).

અગ્ગેઈ ણં મંતે ! દિસા કિં જીવા જીવદેસા જીવપણસા ? પુચ્છા, ગોયમા ! ણો જીવા જીવદેસાવિ ૧ જીવપણસાવિ ૨ અજીવાવિ ૧ અજીવદેસાવિ ૨ અજીવપણસાવિ ૩, જે જીવદેસા તેં નિયમા ઇગિદિ-

૧૦ સ્વતંત્ર
ઉદ્દેશ : ૧
॥૮૮૯॥

બ્યાભ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૯૦॥

યદેસા અહવા એગિંદિયદેસા ય બેહંદિયસ્સ દેસે ૧ અહવા એગિંદિયદેસા ય બેહંદિયસ્સ દેસા ૨ અહવા એગિંદિય-
દેસા ય બેહંદિયાણ ય દેસા ૩ અહવા એગિંદિયદેસા તેહંદિયસ્સ દેસે એવં ચેવ તિયભંગો ભાણિયવ્વો એવં જાવ
અર્ણિદિયાણં તિયભંગો, જે જીવપણસા તે નિયમા એગિંદિયપણસા અહવા એગિંદિયપણસા ય બેહંદિયસ્સ પણસા
અહવા એગિંદિયપદેસા ય બેહંદિયાણ ય પણસા એવં આહલુવિરહિઓ જાવ અર્ણિદિયાણં, જે અજીવા તે દુવિહા
પન્નત્તા,તંજહા-રૂવિઅજાવા ય અરૂવીઅજીવા ય, જે રૂવીજીવા તે ચડવિહા પન્નત્તા, તંજહા-સ્વંધા જાવ પરમા-
ણુપોગ્ગલા ૪, જે અરૂવી અજીવા તે સત્તવિહા પન્નત્તા, તંજહા-નોધમ્મત્થિકાએ ધમ્મત્થિકાયસ્સ દેસે ધમ્મત્થિ-
કાયસ્સ પણસા એવં અધમ્મત્થિકાયસ્સવિ જાવ આગાસત્થિકાયસ્સ પણસા અદ્દાસમણે । વિદિસાસુ નત્થિ જીવા
દેસે ભંગો ય હોહ સવ્વત્થ ॥ જમા ણં ભંતે ! દિસા કિં જીવા જહા હંદા તહેવ નિરવસેસા, નેરઈ ય જહા અગ્ગેયી,
વારુણી જહા હંદા,વાયઞ્વા જહા અગ્ગેયી, મોમા જહા હંદા, હંસાણી જહા અગ્ગેયી, વિમલાએ જીવા જહા અગ્ગેયી,
અજીવા જહા હંદા, એવં તમાણવિ, નવરં અરૂવી છવિહા, અદ્દાસમયો ન ભન્નતિ ॥ (સૂત્રં ૩૯૪)

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આગેયી દિશા (અગ્નિકોણ) શું ૧ જીવરૂપ છે, ૨ જીવદેશરૂપ છે કે ૩ જીવપ્રદેશરૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન
કરવો. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ નોજીવરૂપ જીવના દેશ અને ૨ જીવના પ્રદેશરૂપ છે, ૩ અજીવરૂપ છે, ૪ અજીવના દેશરૂપ છે અને
૫ અજીવના પ્રદેશરૂપ પણ છે. તેમાં જે જીવના દેશો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિય જીવના દેશો છે, ૧ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો અને
બેહન્દ્રિયજીવનો દેશ છે, ૨ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો અને બેહન્દ્રિયના દેશો છે; ૩ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો અને બેહન્દ્રિયોના દેશો

૧૦૭૭૬
ઉદેશ:૧
॥૮૯૦॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
૧૮૯૧૧

છે. ૧ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો અને ત્રીન્દ્રિયનો દેશ છે--ઇત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે અર્હિ ત્રણ વિકલ્પો જાણવા. એ પ્રમાણે યાવદ્ અનિન્દ્રિય સુધી ત્રણ વિકલ્પો-ભાંગા કહેવા. તેમાં જે જીવના પ્રદેશો છે. તે અવશ્ય એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો છે, ૧ અથવા એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને બેન્દ્રિયના પ્રદેશો છે, ૨ અથવા એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને બેન્દ્રિયોના પ્રદેશો છે. એ પ્રમાણે સર્વત્ર પ્રથમ ભાંગા સિવાય બે ભાંગા જાણવા, એ પ્રમાણે યાવદ્ અનિન્દ્રિય સુધી જાણવું. હવે જે અજીવો છે તે બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-રૂપિઅજીવ અને બીજા અરૂપિઅજીવ. જે રૂપિઅજીવો છે તે ચાર પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ સ્કંધો, યાવદ્ ૪ પરમાણુપુદ્ગલો. તથા જે અરૂપિઅજીવો છે તે સાત પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ નોધર્માસ્તિકાયરૂપ ધર્માસ્તિકાયનો દેશ, ૨ ધર્માસ્તિકાયના પ્રદેશો; એ પ્રમાણે અધર્માસ્તિકાય સંબન્ધે પણ જાણવું; યાવદ્ આકાશાસ્તિકાયના પ્રદેશો અને અદ્વાસમય. વિદિશાઓમાં જીવો નથી, માટે સર્વત્ર દેશ-વિષયક ભાંગો જાણવો. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! યામ્યા (દક્ષિણ) દિશા શું જીવરૂપ છે-ઇત્યાદિ પૂર્વવત્ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ એન્દ્રી દિશા સંબન્ધે કહ્યું (સૂ. ૬) તેમ સર્વ અર્હી જાણવું. જેમ આગ્રેયી દિશા સંબન્ધે કહ્યું (સૂ. ૭) તે પ્રમાણે નૈર્ઋતી દિશા માટે જાણવું. જેમ એન્દ્રી દિશા સંબન્ધે કહ્યું તેમ વારુણી (પશ્ચિમ) દિશા માટે જાણવું. વાયવ્યદિશાને આગ્રેયીની પેઠે જાણવું. એન્દ્રીની પેઠે સોમ્યા અને આગ્રેયીની પેઠે એશાની દિશા જાણવી. તથા વિમલા-ઊર્ધ્વદિશા-માં જેમ આગ્રેયીમાં જીવો કહ્યા તેમ જીવો અને એન્દ્રીમાં અજીવો કહ્યા તેમ અજીવો જાણવા. એ પ્રમાણે તમા-અધોદિશા-ને વિષે પણ જાણવું, પરન્તુ વિશેષ એ છે કે, તમા દિશામાં અરૂપિઅજીવો છ પ્રકારના છે, કારણ કે ત્યાં અદ્વાસમય (કાલ) નથી. ॥ ૩૯૪ ॥

કતિ ણં ભંતે ! સરીરા પન્નત્તા !, ગોયમા ! પંચ સરીરા પન્નત્તા, તંજહા-ઓરાલિયે જાવ કમ્મએ । ઓરાલિય-

૧૦૪૮૬
ઉદ્દેશ:૧
૧૮૯૧૧

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥८९२॥

सरीरे णं भंते ! कतिविहे पन्नत्ते ?, एवं ओगाहणसंठाणं निरवसेसं भाणियच्चं जाव अप्पावहुगंति । सेवं भंते !
सेवं भंतेत्ति (सूत्रं ३९५) दसमे सण पढमो उद्देशो सत्तमो ॥ १० । १ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! शरीरो केटला प्रकारना कखा छे ? [उ०] हे गौतम ! शरीरो पांच प्रकारना कखा छे, ते आ प्रमाणे-
१ औदारिक, (२ वैक्रिय, ३ आहारक, ४ तैजस) यावत् ५ कर्मण. [प्र०] हे भगवन् ! औदारिक शरीर केटला प्रकारे कखुं छे ?
[उ०] हे गौतम ! अहिं सर्व 'अवगाहनासंस्थान' पद अल्पबहुत्व सुधी कहेवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.
(एम कही यावत् भगवान् गौतम विहरे छे) ॥ ३९५ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीश्वरना १० मा शतकमां प्रथम उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक २.

रायगिहे जाव एवं वयासी-संबुडस्स णं भंते ! अणगारस्स वीयीपंथे ठिच्चा पुरओ रूवाइं निज्झायमाणस्स
मग्गओ रूवाइं अवयक्खमाणस्स पासओ रूवाइं अवलोएमाणस्स उड्डं रूवाइं ओलोएमाणस्स अहे रूवाइं आ-
लोएमाणस्स तस्स णं भंते ! किं ईरियावहिया किरिया कज्जइ संपराइया किरिया कज्जइ ?, गोयमा ! संबुडस्स णं
अणगारस्स वीयीपंथे ठिच्चा जाव तस्स णं णो ईरियावहिया किरिया कज्जइ संपराइया किरिया कज्जइ, से केणट्टेणं
भंते ! एवं बुच्चइ संबुडं जाव संपराइया किरिया कज्जइ ?, गोयमा ! जस्स णं कोहमाणमायालोभा एवं जहा स-

१० श्लोके
उद्देशः २
॥८९२॥

व्याख्या-
प्रज्ञातिः
॥८९३॥

तमसए पढमोहेसए जाव से णं उस्सुत्तमेव रीयति, से तेणट्ठेणं जाव संपराइया किरिया कज्जइ । संवुडस्स णं भंते ! अणगारस्स अवीयीपंथे ठिच्चा पुरओ रुवाइं निज्झायमाणस्स जाव तस्स णं भंते ! किं ईरियावहिया किरिया कज्जइ ? पुच्छा, गोयमा ! संवुड० जाव तस्स णं ईरियावहिया किरिया कज्जइ नो संपराइया किरिया कज्जइ, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ जहा सत्तमे सए पढमोहेसए जाव से णं अहासुत्तमेव रीयति से तेणट्ठेणं जाव नो संपराइया किरिया कज्जइ ॥ (सूत्रं० ३५६) ॥

[प्र०] राजगृह नगरमां यावत् (गौतम) ए प्रमाणे बोलया-हे भगवन् ! वीचिमार्गमां-कषायभावमां-रहीने आगळ रहेलां रूपोने जोता, पाछळना रूपोने देखता, पढखेना रूपोने अवलोकता, ऊंचेना रूपोने आलोकता अने नीचेना रूपोने अवलोकता संवृत (संव-रयुक्त) अनगारने शुं ऐर्यापथिकी क्रिया लागे के सांपरायिकी क्रिया लागे ? [उ०] हे गौतम ! वीचिमार्गमां (कषायभावमां) रहीने यावत् रूपोने जोता संवृत अनगारने ऐर्यापथिकी क्रिया न लागे, पण सांपरायिकी क्रिया लागे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के संवृत अनगारने यावत् सांपरायिकी क्रिया लागे ? [उ०] हे गौतम ! जेना क्रोध, मान, माया अने लोभ क्षीण थया होय तेने ऐर्यापथिकी क्रिया लागे-इत्यादि सप्तम शतकना प्रथम उद्देशकमां कहा प्रमाणे यावत् 'ते संवृत अनगार सूत्र विरुद्ध वतें छे' त्यासुधी कहेवुं. माटे हे गौतम ! ते हेतुथी तेने यावत् सांपरायिकी क्रिया लागे छे. [प्र०] हे भगवन् ! अवीचिमा-र्गमां-अकषायभावमां-रहीने आगळना रूपोने जोता, यावत् अवलोकता संवृत अनगारने शुं ऐर्यापथिकी क्रिया लागे के सांपरायिकी क्रिया लागे ? [उ०] हे गौतम ! यावत् अकषायभावमां रहीने आगळ रूपोने जोता यावत् ते संवृत अनगारने ऐर्यापथिकी क्रिया

१० शतके
उद्देशः २
॥८९३॥

આચાર્ય-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૯૪॥

લાગે, પણ સાંપરાયિકી ક્રિયા ન લાગે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પ્રમાણે આપ શા હેતુથી કહો છો કે તે અનગારને ઐર્યાપથિકી ક્રિયા લાગે પણ સાંપરાયિકી ક્રિયા ન લાગે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! 'જેના ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ ક્ષીણ થયા છે તેને ઐર્યાપથિકી ક્રિયા લાગે છે-ઇત્યાદિ જેમ સપ્તમ શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં (ઉ૦ ૧. સૂ૦ ૧૮.) કહ્યું છે તેમ અહીં પણ યાવત્ 'તે અનગાર સૂત્રા-નુસારે વર્તે છે' ત્યાંસુધી કહેવું, હે ગૌતમ ! તે હેતુથી તેને યાવત્ સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગતી નથી. ॥ ૩૯૬ ॥

કહિવિહા ણં ભંતે ! જોણી પન્નત્તા !, ગોયમા ! તિવિહા જોણી પણ્ણત્તા, તંજહા—સીયા ડસિણા સીતોસિણા, એવં જોણીપયં નિરવસેસં ભાણિયઢવં ॥ (સૂત્રં ૩૯૭)

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! યોનિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! યોનિ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે—શીત, ઉષ્ણ અને શીતોષ્ણ. એ પ્રમાણે અહીં સમગ્ર યોનિપદ કહેવું. ॥ ૩૯૭ ॥

કતિવિહા ણં ભંતે ! વેયણા પન્નત્તા !, ગોયમા ! તિવિહા વેયણા પન્નત્તા, તંજહા—સીયા ડસિણા સીઓસિણા, એવં વેયણાપયં નિરવસેસં ભાણિયઢવં જાઢ નેરહયાણં ભંતે ! કિં દુક્ખં વેદણં વેદંતિ સુહં વેયણં વેયંતિ અદુક્ખમસુહં વેયણં વેયંતિ !, ગોયમા ! દુક્ખંપિ વેયણં વેયંતિ સુહંપિ વેયણં વેયંતિ અદુક્ખમસુહંપિ વેયણં વેયંતિ ॥ (સૂત્રં ૩૯૮)

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વેદના કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વેદના ત્રણ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે—શીત, ઉષ્ણ અને શીતોષ્ણ. એ પ્રમાણે અહીં સંપૂર્ણ વેદનાપદ કહેવું. યાવત્—[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો શું દુઃખપૂર્વક વેદના વેદે છે, સુખપૂર્વક વેદના વેદે છે કે સુખ-દુઃખ શિવાય વેદના વેદે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો દુઃખપૂર્વક વેદના વેદે છે, સુખપૂર્વક

૧૦૪૪કે
ઉદ્દેશ:૨
॥૮૯૪॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥८९५॥

वेदना वेदे छे अने सुखदुःख सिवाय पण वेदना वेदे छे. ॥ ३९८ ॥

मासियण्णं भंते ! भिक्खुपडिमं पडिवन्नस्स अणगारस्स निच्चं वोसट्ठे काये चियत्ते देहे, एवं मासिया भिक्खुपडिमा निरवसेसा भाणियन्वा [जाव दसाहिं] जाव आराहिया भवइ । (सूत्रं ३९९)

[प्र०] हे भगवन् ! जे अनगारे मासिक भिक्षु प्रतिमाने स्वीकारेली छे, अने हमेशां शरीरना ममत्वनो त्याग कर्यो छे—देहनो त्याग कर्यो छे—इत्यादि मासिक भिक्षु प्रतिमानो संपूर्ण विचार अहिं दशाश्रुत रक्षधमां बताव्या प्रमाणे यावत् (बारमी प्रतिमा) 'आराधी होय छे' त्यांसुधी जाणवो. ॥ ३९९ ॥

भिक्खू य अन्नयरं अकिच्चट्ठाणं पडिसेवित्ता से णं तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंते कालं करेइ नत्थि तस्स आराहणा, से णं तस्स ठाणस्स आलोइयपडिक्कंते कालं करेइ अत्थि तस्स आराहणा, भिक्खू य अन्नयरं अकिच्चट्ठाणं पडिसेवित्ता तस्स णं एवं भवइ पच्छावि णं अहं चरमकालसमयंसि एयस्स ठाणस्स आलोएस्सामि जाव पडिवज्जिस्सा सेमिणं, तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंते जाव नत्थि तस्स आराहणा, से णं तस्स ठाणस्स आलोइयपडिक्कंते कालं करेइ अत्थि तस्स आराहणा, भिक्खू य अन्नयरं अकिच्चट्ठाणं पडिसेवित्ता तस्स णं एवं भवइ—जइ ताव समणोवास गावि कालमासे कालं किच्चा अन्नयरेसु देवलोएसु देवत्ताए उवधत्तारो भवंति किमंग-पुण अहं अन्नपन्नियदेवत्तणंपि नो लभिस्सामित्तिक्कट्ठु से णं तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंते कालं करेइ नत्थि तस्स आराहणा, से णं तस्स ठाणस्स आलोइयपडिक्कंते कालं करेइ अत्थि तस्स आराहणा । सेवं सेवं भंते !

१० श्रुतके
उपेक्षः १
॥८९५॥

આચાર્યા-
પ્રશ્નશ્રિ:
॥૮૯૬॥

સેવં મંતેત્તિ । (સૂત્ર ૪૦૦) ૧૦ । ૨

જો તે ભિક્ષુ કોઈ એક અકૃત્યસ્થાનને સેવીને અને તે અકૃત્યસ્થાનનું આલોચન તથા પ્રતિક્રમણ કર્યા વિના કાલ કરે તો તેને આરાધના થતી નથી, પરંતુ જો તે તે અકૃત્યસ્થાનનું આલોચન અને પ્રતિક્રમણ કરીને કાલ કરે તો તેને આરાધના થાય છે. વઢી કદાચ કોઈ ભિક્ષુએ અકૃત્યસ્થાનનું પ્રતિસેવન કર્યું હોય, પછી તેના મનમાં એમ વિચાર થાય કે 'હું મારા અંતકાલના સમયે તે અકૃત્યસ્થાનનું આલોચન કરીશ, યાવત્ તપરૂપ પ્રાયશ્ચિત્તનો સ્વીકાર કરીશ,' ત્યારપછી તે ભિક્ષુ તે અકૃત્યસ્થાનનું આલોચન કે પ્રતિક્રમણ કર્યા વિના મરણ પામે તો તેને આરાધના થતી નથી, અને જો તે ભિક્ષુ તે અકૃત્યસ્થાનનું આલોચન અને પ્રતિક્રમણ કરી કાલ કરે તો તેને આરાધના થાય છે. વઢી કોઈ ભિક્ષુ કોઈ એક અકૃત્યસ્થાનનું પ્રતિસેવન કરી પછી મનમાં એમ વિચારે કે, 'જો શ્રમણો-પાસકો પણ મરણસમયે કાલ કરીને કોઈ એક દેવલોકમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થાય છે, તો શું હું અણપન્નિકદેવપણું પણ નહિ પામું,' એમ વિચારીને તે અકૃત્યસ્થાનનું આલોચન કે પ્રતિક્રમણ કર્યા વિના જો કાલ કરે તો તેને આરાધના થતી નથી, અને જો તે અકૃત્યસ્થાનને આલોચી તથા પ્રતિક્રમી પછી કાલ કરે તો તેને આરાધના થાય છે. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે. (એમ કહી ભગવાન્ ગૌતમ યાવદ્ વિહરે છે.) ॥ ૪૦૦ ॥

ભગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત શ્રીમદ્ ભગવતીશ્વરના ૧૦ માં શતકમાં વીજા ઉદ્દેશાનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

૧૦શતકે
ઉદ્દેશ:૨
॥૮૯૬॥

આચાર્યા-

પ્રકાશિ:

॥૮૯૭॥

उद्देशक ३.

રાયગિહે જાવ એવં વયાસી—આહ્વાનીયે ણં મંતે ! દેવે જાવ ચત્તારિ પંચ દેવા વાસંતરાઈં વીતિકંતે તેણ પરં પરિહીયે ? હંતા ગોયમા ! આહ્વાનીયે ણં તં ચેવ, એવં અસુરકુમારેવિ, નવરં અસુરકુમારાવાસંતરાઈં સેસં તં ચેવ, એવં એણં કમેણં જાવ થણિયકુમારે, એવં વાણમંતરે જોહસવેમાણિય જાવ તેણ પરં પરિહીયે । અપ્પહ્વાનીયે ણં મંતે ! દેવે સે મહિહ્વાનીયસ્સ દેવસ્સ મહ્મંમહ્મંણં વીહવહ્મજ્જા ? , ણો તિણદ્દે સમદ્દે । સમિહ્વાનીયે ણં મંતે ! દેવે સમહ્વાનીયસ્સ દેવસ્સ મહ્મંમહ્મંણં વીહવહ્મજ્જા ? , ણો તિણદ્દે સમદ્દે, પમત્તં પુણ વીહવહ્મજ્જા, સે ણં મંતે ! કિં વિમોહિત્તા પમ્મ અવિમોહિત્તા પમ્મ ? , ગોયમા ! વિમોહેત્તા પમ્મ, નો અવિમોહેત્તા પમ્મ । સે મંતે ! કિં પુઠ્ઠિવ વિમોહેત્તા પચ્છા વીહવહ્મજ્જા ! પુઠ્ઠિવ વીહવહ્મજ્જા પચ્છા વિમોહેત્તા ? , ગોયમા ! પુઠ્ઠિવ વિમોહેત્તા પચ્છા વીહવહ્મજ્જા, ણો પુઠ્ઠિવ વીહવહ્મજ્જા પચ્છા વિમોહેત્તા ।

[પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં (ભગવાન્ ગૌતમ) યાવત્ આ પ્રમાણે બોલ્યા કે—હે ભગવન્ ! શું દેવ પોતાની શક્તિવડે યાવત્ ચાર પાંચ દેવાવાસોને ઉહ્લંઘન કરે અને ત્યારપછી વીજાની શક્તિવડે ઉહ્લંઘન કરે ? [ઉ૦] હા, ગૌતમ ! પોતાની શક્તિવડે ચાર પાંચ દેવાવાસોનું ઉહ્લંઘન કરે—ઇત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે કહેવું. એ પ્રમાણે અસુરકુમાર સંબન્ધે પણ જાણવું, પરન્તુ તે આત્મશક્તિથી અસુરકુમારોના આવાસોનું ઉહ્લંઘન કરે. બાકી સર્વ પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ રીતે આ અનુક્રમથી યાવત્ સ્તનિતકુમાર, વાનવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક સુધી

૧૦૪૮૬

ઉદ્દેશક ૩

॥૮૯૭॥

व्याख्या-
प्रसिद्धिः
॥८९८॥

जाणुं. 'तेओ यावत् चार पांच देवावासोनुं उल्लंघन करे अने त्यारपछी आगळ परनी शक्तिथी उल्लंघन करे' त्यांसुधी जाणुं. [प्र०] हे भगवन् ! अल्पशक्तिक-अल्पशक्तिवाळो देव मर्दिक-महाशक्तिवाळा देवनी वच्चे थइने जाय ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ योग्य नथी. (अर्थात् ते वचोवच थइने न जाय.) [प्र०] हे भगवन् ! समर्दिक-समानशक्तिवाळो-देव समानशक्तिवाळा देवनी वच्चे थइने जाय ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ योग्य नथी. पण जो ते प्रमत्त (असावधान) होय तो तेनी वच्चे थइने जाय. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते देव सामेना देवने विमोह पमाडीने जइ शके, के विमोह पमाड्या सिवाय जइ शके ? [उ०] हे गौतम ! ते देव सामेना देवने विमोह पमाडीने जइ शके, पण विमोह पमाड्या सिवाय न जई शके. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते देव पहेलां विमोह पमाडीने पछी जाय के पहेलां जइने पछी विमोह पमाडे ? [उ०] हे गौतम ! ते देव पहेलां विमोह पमाडीने पछी जाय, पण पहेलां जइने पछी विमोह न पमाडे.

महिङ्गीए णं भंते ! देवे अप्पड्डियस्स देवस्स मज्झमज्झेणं वीइवएज्जा ?, हंता वीइवएज्जा, से णं भंते ! किं विमोहेत्ता पभू अविमोहेत्ता पभू ?, गोयमा ! विमोहेत्तावि पभू अविमोहेत्तावि पभू, से भंते ! किं पुर्व्वि विमोहेत्ता पच्छा वीइवइज्जा पुर्व्वि वीइवइत्ता पच्छा विमोहेज्जा ?, गोयमा ! पुर्व्वि वा विमोहेत्ता पच्छा वीइवएज्जा पुर्व्वि वीइवएज्जा पच्छा विमोहेज्जा । अप्पिङ्गीए णं भंते ! असुरकुमारं महङ्गीयस्स असुरकुमारस्स मज्झमज्झेणं वीइवएज्जा ?, णो इण्ठे समट्ठे, एवं असुरकुमारेवि तिल्लि आलावगा भाणियत्वा जहा ओहिणं देवेणं भाणिधा, एवं जाव थणियकुमाराणं, चाणमंतरजोइसियवेमाणिएणं एवं चेव । अप्पड्डिए णं भंते ! देवे मह-

१०३४के
उपेयः३
॥८९८॥

व्याख्या-
प्रश्नः
॥८९९॥

ह्रियाए देवीए मज्झंमज्झेणं वीइवएज्जा !, णो इणट्ठे समट्ठे,

[प्र०] हे भगवन् ! महर्द्धिक-महाशक्तिवाळो देव अल्पशक्तिवाळा देवनी वचोवच थईने जाय ? [उ०] हा, गौतम ! जाय.
[प्र०] हे भगवन् ! ते महर्द्धिक देव शुं ते अल्पशक्तिवाळा देवने विमोह पमाडीने जइ शके के विमोह पमाड्या विना जइ शके ?
[उ०] हे गौतम ! विमोह पमाडीने पण जइ शके अने विमोह पमाड्या विना पण जइ शके. [प्र०] हे भगवन् ! ते महर्द्धिक देव शुं पूर्वे विमोह पमाडीने पळी जाय के पूर्वे जाय अने पळी विमोह पमाडे ? [उ०] हे गौतम ! ते महर्द्धिक देव पहेलां विमोह पमाडीने पळी जय, के पहेलां जइने पळी विमोह पमाडे. [प्र०] हे भगवन् ! अल्पशक्तिवाळो असुरकुमार महाशक्तिवाळा असुरकुमारनी वचोवच थईने जइ शके ? [उ०] हे गौतम ! आ अर्थ योग्य नथी. ए प्रमाणे सामान्य देवनी पेठे असुरकुमारना पण व्रण आलापक कहेवा. ए प्रमाणे यावत् स्तनितकुमार सुधी कहेवुं, तथा वानव्यंतर, ज्योतिष्क अने वैमानिक देवोने पण ए प्रमाणे कहेवुं. [प्र०] हे भगवन् ! अल्पशक्तिवाळो देव महाशक्तिवाळी देवीनी वचोवच थईने जाय ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ योग्य नथी; अर्थात् न जाय.

समट्ठिए णं भंते ! देवीए मज्झंमज्झेणं० एवं तहेव देवेण य देवीण य दंडओ भाणियव्वो जाव वेमाणियाण।
अप्पट्ठिया णं भंते ! देवी महड्ढीयस्स देवस्स मज्झंमज्झेणं एवं एसोवि तट्ठओ दंडओ भाणियव्वो जाव महट्ठिया वेमाणिणी अप्पट्ठियस्स वेमाणियस्स मज्झंमज्झेणं वीइवएज्जा !, हंता वीइवएज्जा । अप्पट्ठिया णं भंते ! देवी महड्ढीयाए देवीए मज्झंमज्झेणं वीइवएज्जा !, णो इणट्ठे समट्ठे, एवं समट्ठिया देवी समट्ठियाए देवीए, तहेव, महट्ठियावि देवी अप्पट्ठियाए देवीए तहेव, एवं एकेके तिननि २ आलावगा भाणियव्वा जाव महड्ढीया णं भंते ! वेमा-

१० अतके
उद्देशः
॥८९९॥

व्याख्या-
प्रश्नसिः
॥९००॥

णिणी अप्पड्डीयाए वेमाणिणीए मज्झमउल्लेखं वीइवएज्जा ?, हंता वीइवएज्जा, सा भंते ! किं विमोहिता पभू
तहेव जाव पुर्व्वि वा वीइवइत्ता पच्छा विमोहेज्जा एए चत्तारि दंडगा ॥ (सू० ४०१) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! समानशक्तिवाली देव समानशक्तिवाली देवीनी वचोवच थइने जाय ? [उ०] हे गौतम ! ए प्रमाणे पूर्व्वनी
पेठे देवनी साथे देवीनो दंडक कहेवो, यावत् वैमानिक सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! अल्पशक्तिवाली देवी महाशक्तिवाला देवनी
वचोवच थइने जाय ? [उ०] हे गौतम ! न जाय, ए प्रमाणे अहीं त्रीजो दंडक पूर्व्व प्रमाणे कहेवो; यावत्-[प्र०] 'हे भगवन् ! महा-
शक्तिवाली वैमानिक देवी अल्पशक्तिवाला वैमानिक देवनी वचोवच थइने जाय ? [उ०] हा, गौतम ! जाय.' [प्र०] हे भगवन् !
अल्पशक्तिवाली देवी मोटी शक्तिवाली देवीनी वचोवच थइने जाय ? [उ०] हे गौतम ! आ अर्थ योग्य नथी. ए प्रमाणे समानश-
क्तिवाली देवीनो समानशक्तिवाली देवी साथे, तथा महाशक्तिवाली देवीनो अल्पशक्तिवाली देवी साथे ते प्रमाणे आलापक
कहेवा, अने ए रीते एक एकना त्रण त्रण आलापक कहेवा. यावत्-[प्र०] 'हे भगवन् ! मोटीशक्तिवाली वैमानिक
देवी अल्पशक्तिवाली वैमानिक देवीनी वचोवच थइने जाय ? [उ०] हा, गौतम ! जाय; यावत्-[प्र०] 'हे भगवन् ! शुं ते महाश-
क्तिवाली देवी विमोह पमाडीने जइ शके (के विमोह पमाड्या विना जइ शके ? बली पहेलां विमोह पमाडे, अने पछी जाय के
पहेलां जाय अने पछी विमोह पमाडे ? [उ०] हे गौतम) पूर्व्व प्रमाणे जाणवुं, यावत् 'पूर्व्व जाय अने पछीथी विमोह पमाडे' त्यां
सुधी कहेवुं. ए प्रमाणे ए चार दंडक कहेवा. ॥ ४०१ ॥

आसस्स णं भंते ! धावमाणस्स किं खुखुत्ति करेति ?, गोयमा ! आसस्स णं धावमाणस्स हिदयस्स जग-

१०शतके
उद्देशः ३
॥९००॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૧॥

યસ્સ ય અંતરા એથ ણં કબ્બહણે નામં વાણે સંમુચ્છહ જેણં આસસ્સ ધાવમાણસ્સ સુસુત્તિ કરેહ ॥ (સૂ. ૪૦૨)

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્યારે ઘોડો દોડતો હોય ત્યારે તે 'સુ સુ' શબ્દ કેમ કરે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જ્યારે ઘોડો દોડતો હોય છે, ત્યારે હૃદય અને યકૃત (લીન્દર)-ની વચ્ચે કર્કટનામે વાયુ ઉત્પન્ન થાય છે, અને તેથી ઘોડો દોડતો હોય છે ત્યારે તે 'સુ સુ' શબ્દ કરે છે, ॥ ૪૦૨ ॥

અહ મંતે ! આસહસ્સામો સહસ્સામો ચિદ્દિસ્સામો નિસિહસ્સામો તુયદિસ્સામો આમંતણિ આણવણી જાઘણિ તહ પુચ્છણી ય પપ્પવણી । પલ્લવણી ભાસા ભાસા હચ્છાણુલોમા ય ॥ ૧ ॥ અણભિગ્ગહિયા ભાસા ભાસા ય અભિગ્ગહંમિ બોદ્ધવા । સંસયકરણી ભાસા વોયડમવ્વોયડા ચેવ ॥ ૨ ॥ પલ્લવણી ણં એસા ન એસા, ભાસા મોસા?, હંતા ગોયમા ! આસહસ્સામો તં ચેવ જાવ ન એસા ભાસા મોસા । સેવં મંતે ! સેવં મંતેત્તિ ॥ (સૂત્ર ૪૦૩) દસંમે સણ તઈઓ ઉહેસો ॥ ૧ — ૩ ॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અમે આશ્રય કરીશું, શ્રયન કરીશું, ઉભા રહીશું, બેસીશું, (પથારીમાં) આલોટશું—ઇત્યાદિ ભાષા “૧ આમં-ત્રણી, ૨ આજ્ઞાપની, ૩ યાચની, ૪ પ્રચ્છની, ૫ પ્રજ્ઞાપની, ૬ પ્રત્યાશ્ચયાની, ૭ હચ્છાણુલોમા ૮ અનભિગૃહીત, ૯ અભિગૃહીત, ૧૦ સંસયકરણી, ૧૧ વ્યાકૃતા, અને ૧૨ અવ્યાકૃતા ભાષા છે.” તેમાંની આ પ્રજ્ઞાપની ભાષા કહેવાય ? અને એ ભાષા મૃષા (અસત્ય) ન કહેવાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ‘આશ્રય કરીશું’—ઇત્યાદિ ભાષા પૂર્વવત્ કહેવાય, પણ મૃષા ભાષા ન કહેવાય. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે. (એમ કહી ભગવાન્ ગૌતમ યાવદ્ વિહરે છે;) ॥ ૪૦૩ ॥

મગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત શ્રીમદ્ ભગવતીસૂત્રના ૧૦ મા શતકમાં ત્રીજા ઉદ્દેશનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

૧૦ શ્લોકે
ઉદ્દેશઃ ૩
॥૧૦૧॥

ध्याल्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९०२॥

उद्देशक ४

तेणं कालेणं तेणं समएणं वाणिज्यग्रामे नाम नयरे होत्था वन्नओ, दूतिपलासए चेइए, सामी समोसडे, जाव परिसा पडिगया । तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स जेठ्ठे अंतेवासी इंदभूई नामं अणगारे जाव उड्डुं जाणू जाव विहरइ । तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतेवासी सामहत्थी नामं अणगारे पयइभइए जहा रोहे जाव उड्डुं जाणू जाव विहरइ, तए णं से सामहत्थी अणगारे जायसइडे जाव उट्ठाए उट्ठेत्ता जेणेव भगवं गोयमे तेणेव उवागच्छइ तेणेव उवागच्छित्ता भगवं गोयमं तिवखुत्तो जाव पज्जुवासमाणे एवं वयासी—

ते काले—ते समये वाणिज्यग्राम नगर हतुं, वर्णन. त्यां दूतिपलाश नामे चैत्य हतुं. त्यां भगवान् महावीर स्वामी समोसयां. परिषद् धर्मोपदेश श्रवण करीने पाछी गइ. ते काले—ते समये श्रमण भगवंत महावीरना मोटा शिष्य इंद्रभूति नामे अनगार यावद् ऊर्ध्वजानुं (जेना ढींचण उभा छे एवा) यावद् विहरे छे. ते काले—ते समये श्रमण भगवान् महावीरना शिष्य श्यामहस्ती नामे अनगार हता, जे रोह नामे अनगारनी पेठे भद्रप्रकृतिना यावद् ऊर्ध्वजानु विहरता हता. त्यार पछी श्रद्धावाळा ते श्यामहस्ती अनगार यावत् उभा थइने ज्यां भगवान् गौतम छे त्यां आवे छे, आवीने भगवान् गौतमने व्रणवार प्रदक्षिणा करी, वंदी, नमी अने पयुषा सना करता आ ग्रमाणे बोल्या—

अत्थि णं भंते ! चमरस्म असुरिंदस्स असुरकुमारस्स तायत्तीसगा देवा ?, हंता अत्थि, से केणट्ठेणं

१०४तके
उद्देशः४
॥९०२॥

व्याख्या-
प्रसिद्धिः
॥९०३॥

भंते ! एवं बुद्ध चमरस्स असुरिंदस्स असुरकुमाररण्णो तायत्तीसगा देवा २?, एवं खलु साम्हत्थी ! तेणं कालेणं तेणं समएणं इहेव जंबुद्वीवे २ भारहे वासे कायंदी नामं नयरी होत्था वन्नओ, तत्थ णं कायंदीए नयरीए तायत्तीसं सहाया गाहावई समणोवासगा परिवसन्ति अड्ढा जाव अपरिभूया अभिगयजीवाजीवा उबलद्धपुण्णपावा जाव विहरंति तए णं ते तायत्तीसं सहाया गाहावई समणोवासगा पुंवि उग्गा उग्गविहारी संविग्गा संविग्गविहारी भवित्ता तओ पच्छा पासत्थविहारी ओसन्ना ओसन्नविहारी कुसीला कुसीलविहारी अहा-छंदा अहाछंदविहारी बहूइं वासाइं समणोवासगपरियागं पाउणंति २ अद्धमासियाए संलेहणाए अत्ताणं झूसंति अत्ताणं झूसेत्ता तीसं भत्ताइं अणसणाए छेदेति २ तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंता कालमासे कालं किच्चा चमरस्स असुरिंदस्स असुरकुमाररण्णो तायत्तीसगदेवत्ताए उववन्ना,

[प्र०] हे भगवन् ! असुरकुमारना इन्द्र चमरने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? [उ०] हा, चमरेन्द्रने त्रायस्त्रिंशक देवो छे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के असुरकुमारना इन्द्र चमरने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? [उ०] हे श्यामहस्ती ! ते त्रायस्त्रिंशक देवोनो संबन्ध आ प्रमाणे छे--ते काले--ते समये आ जंबूद्वीपमां, भारतवर्षमां काकंदी नामे नगरी हती, वर्णन, ते काकंदी नगरीमां परस्पर सहाय करनारा तेत्रीश श्रमणोपासक गृहपतिओ रहेता हता, जेओ धनिक, यावत् अपरिभूत (जेनो पराभव न थइ शके एवा समर्थ) हता, जीवाजीवने जाणनारा, अने पुण्य पापना ज्ञाता तेओ यावद् विहरे छे. त्यारपछी ते परस्पर सहाय करनारा तेत्रीश श्रमणोपासक गृहपतिओ पूर्वे उग्र, उग्रविहारी (उग्रचर्यावाळा) संविग्र अने संविग्रविहारी हता, पण पाछ्छथी पासत्था, पास-

१० शतके
उपेक्षः
॥९०३॥

બ્યાલ્યા-
પ્રજ્ઞાસિઃ
॥૯૦૪॥

તથાવિહારી (પાસસ્થાની ચર્યાવાળા) અવસન્ન, અવસન્નવિહારી, કુશીલ, કુશીલવિહારી, યથાહંદ, અને યથાહંદવિહારી થઈને તેઓ ઘણા વરસસુધી શ્રમણોપાસકના પર્યાયને પાઠે છે, પાઠીને અર્ધમાસિક સંસેલનાવડે આત્માને સેવીને ત્રીશ મત્તોને અનશનપણે વ્યતીત કરીને તે પ્રમાદસ્થાનનું આલોચન અને પ્રતિક્રમણ કર્યા વિના કાલ સમયે કાલ કરી તેઓ અસુરેન્દ્ર, અસુરકુમાર રાજા ચમરના ત્રાય-લ્લિશકદેવપણે ઉત્પન્ન થયા.

જપ્પમિહં ચ ણં મંતે ! કાયંદગા તાયત્તીસં સહાય્યા ગાહાવર્હ સમણોવાસગા ચમરસ્સ અસુરિંદસ્સ અસુરકુ-મારરત્તો તાયત્તીસદેવત્તાણ ઉવવન્ના તપ્પમિહં ચ ણં મંતે ! एवं बुद्ध चमरस्स असुरिंदस्स असुरकुमाररत्तो ताय-त्तीसगा देवा !, तए णं भगवं गोयमे सामहत्थिणा अणगारेणं एवं वुत्ते समाणे संकिए कंखिए वितिगिच्छिए उट्ठाए उट्ठेइ उट्ठाए उट्ठेत्ता सामहत्थिणा अणगारेणं सद्धिं जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ तेणेव उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयामी—

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્યારથી માંડીને કાકંદીના રહેનારા અને પરસ્પર સહાય કરનારા, તેત્રીશ શ્રમણોપાસકો અસુરેન્દ્ર, અસુરકુ-મારરાજા ચમરના ત્રાયલ્લિશકદેવપણે ઉત્પન્ન થયા ત્યારથી એમ કહેવાય છે કે અસુરેન્દ્ર, અસુરકુમારરાજા ચમરને ત્રાયલ્લિશક દેવો છે ? (અર્થાત્ તે પૂર્વ ત્રાયલ્લિશક દેવો ન હોતા ?). જ્યારે તે શ્યામહસ્તી અનગારે ભગવંત ગૌતમને એ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે ભગવાન્ ગૌતમ શંકિત, કાંક્ષિત અને અત્યન્ત સંદિગ્ધ થયા, અને તેઓ ઉભા થઈને તે શ્યામહસ્તી અનગારની સાથે જ્યાં શ્રમણ ભગવાન્ મહા-વીર હતા ત્યાં આવે છે ત્યાં આવીને શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરને વાંદી અને નમીને આ પ્રમાણે બોલ્યા—

૧૦૪૦૪
ઉદ્દેશ:૪
॥૯૦૪॥

व्याख्या-
प्रकृतिः
॥९०५॥

अत्थि णं भंते ! चमरस्स असुरिंदस्स असुरकुमाररणो तायत्तीसगा देवा ता० २ !, हंता अत्थि, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ !, एवं तं चेव सत्त्वं भाणियत्त्वं जाव तप्पभिइं च णं एवं वुच्चइ चमरस्स असुरिंदस्स असुरकुमाररणो तायत्तीसगा देवा २ !, णो इणट्ठे समट्ठे, गोयमा ! चमरस्स णं असुरिंदस्स असुरकुमाररणो तायत्तीसगाणं देवाणं सासए नामधेज्जे पणणत्ते, जं न कयाइ नासी न कदावि न भवति ण कयाई ण भविस्सई जाव निच्चे अब्बोच्छित्तिनयट्ठयाए अन्ने चयंति अन्ने उव्वज्जंति । अत्थि णं भंते ! बलिस्स बहरोयणिदस्स बहरोयणरणो तायत्तीसगा देवा ! ता० २ !, हंता अत्थि, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ बलिस्स बहरोयणिदस्स जाव तायत्तीसगा देवा ! ता० २ !, एवं खलु गोयमा ! तेषां कालेणं तेषां समएणं इहेव जंबुदीवे २ भारहे वासे बिभेले णामं संनिवेसे होत्था वन्नओ, तत्थ णं बिभेले संनिवेसे जहा चमरस्स जाव उव्वज्जा, जप्पभिइं च णं भंते ! ते बिभेलगा तायत्तीसं सहाया गाहावइसमणोवासगा बलिस्स बह० सेसं तं चेव जाव निच्चे अब्बोच्छित्तिणयट्ठयाए अन्ने चयंति अन्ने उव्वज्जंति ।

[प्र०] हे भगवन् ! असुरेन्द्र, असुरकुमारना राजा चमरने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? [उ०] हा, गौतम ! छे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के ते चमरने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ?-इत्यादि पूर्वे कहेलो त्रायस्त्रिंशक देवोनो सर्व संबन्ध कहेवो; यावत् काकंदीना रहेनारा श्रमणोपासको त्रायस्त्रिंशकदेवपणे उत्पन्न थया छे त्यारथी शुं एम कहेबाय छे के चमरने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? (ते पूर्वे शुं नहोता ?) [उ०] हे गौतम ! ते अर्थ योग्य नहीं, पण असुरेन्द्र असुरकुमारना राजा चमरना त्रायस्त्रिंशक देवोना नामो

१० श्रुतके
उद्देशः
॥९०५॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९०६॥

शाश्वत कक्षा छे, जेथी तेओ कदी न हतां एम नथी, कदी न हशे एम नथी; कदी नथी एम पण नथी. यावत् (तेओ नित्य छे, अव्युच्छित्तिनय- (द्रव्यार्थिकनय-) नी अपेक्षाए अन्य च्यवे छे अने अन्य उत्पन्न थाय छे. (पण तेओनो विच्छेद थतो नथी.) [प्र०] हे भगवन् ! वैरोचनेन्द्र, वैरोचनराजा बलिने त्रायस्त्रिंशकदेवो छे ? [उ०] हे गौतम ! हा, छे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथा कहो छो के वैरोचनेन्द्र बलिने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? [उ०] हे गौतम ! बलिना त्रायस्त्रिंशक देवोनो संबन्ध आ प्रमाणे छे-ते काले-ते समये जंबूद्वीपना भारतवर्षमां बिभेल नामे संनिवेश (कस्वो) हतो. वर्णन. ते बिभेल सन्निवेशमां परस्पर सहाय करनारा तेत्रीश श्रमणोपासको रहेता हता. इत्यादि जेम चमरेन्द्रना संबन्धे कह्युं तेम अहीं पण जाणवुं. यावत् तेओ त्रायस्त्रिंशकदेव-पणे उत्पन्न थया. ज्यारथी मांडीने ते बिभेल संनिवेशना परस्पर सहाय करनारा तेत्रीश गृहपतिओ श्रमणोपासको वैरोचनेन्द्र बलिना त्रायस्त्रिंशकदेवपणे उत्पन्न थया-इत्यादि पूर्वोक्त सर्व ढकीकत यावत् 'तेओ नित्य छे, अव्यवच्छित्तिनयनी अपेक्षाए अन्य च्यवे छे अन्य उत्पन्न थाय छे' त्यांसुधी जाणवी.

अत्थि णं भंते ! धरणस्स नागकुमारिंदस्स नागकुमाररत्तो तायत्तीसगा देवा ता० २ ?, हंता अत्थि, से केणट्ठेणं जाव तायत्तीसगा देवा २ ?, गोयमा ! धरणस्स नागकुमारिंदस्स नागकुमाररत्तो तायत्तीसगाणं देवाणं सासए नामधेज्जे पन्नत्ते जं न कयाइ नासी जाव अन्ने चयंति अन्ने उववज्जंति, एवं भूयाणंदस्सवि एवं जाव महा-घोसस्स । अत्थि णं भंते ! सक्कस्स देविंदस्स देवरत्तो पुच्छा, हंता अत्थि, से केणट्ठेणं जाव तायत्तीसगा देवा ?, एवं खल्लु गोयमा ! तेणं कालेणं तेणं समएणं इहेव जंबुद्वीवे द्वीवे भारहे वासे पालासए नामं संनिवेशे होत्था

१००वत्तके
उद्देशः
॥९०६॥

व्याख्या-
प्रसिः
॥९०७॥

वन्नओ, तत्थ णं पालासए सन्निवेशे तायत्तीसं सहाया गाहावई समणोवासया जहा चमरस्स जाव विहरंति, तए णं तायत्तीसं सहाया गाहावई समणोवासगा पुब्बिपि पच्छावि उग्गा उग्गविहारी संविग्गा संविग्गविहारी बहूइं वासाइं समणोवासगपरियागं पाउणित्ता मासियाए संलेहणाए अत्ताणं झूसेइ झूसित्ता मट्ठि भत्ताइं अण-सणाए छेदेति २ आलोइयपडिकंता समाहिपत्ता कालमासे कालं किच्चा जाव उववन्ना, जप्पभिइं च णं भंते ! पालासिगा तायत्तीससहाया गाहावई समणोवासगा सेसं जहा चमरस्स जाव उववज्जंति ।

[प्र०] हे भगवन् ! नागकुमारना इंद्र अने नागकुमारना राजा धरणने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? [उ०] हे गौतम ! हा, छे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के धरणेन्द्रने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? [उ०] हे गौतम ! नागकुमारना इंद्र अने नागकुमारना राजा धरणना त्रायस्त्रिंशक देवोना नामो शाश्वत कहा छे, जेथी तेओ कदापि न हता एम नथी, कदापि नथी एम नथी, अने कदापि न हशे एम पण नथी. यावत् अन्य च्यवे छे अने अन्य उपजे छे. ए प्रमाणे भूतानंद अने यावत् महाघोष इन्द्रना त्रायस्त्रिंशक देवो संबन्धे पण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! देवेंद्र देवराज शक्रने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? [उ०] हा गौतम ! छे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के देवेंद्र देवराज शक्रने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? [उ०] हे गौतम ! शक्रना त्रायस्त्रिंशक देवोना संबन्ध आ प्रमाणे छे—ते काले—ते समये आ जंबूद्वीपना भरतवर्षमां पलाशक नामे संनिवेश हतो. वर्णन. ते पलाशक नामे संनिवेशमां परस्पर सहाय करनार तेत्रीश श्रमणोपासको रहेता हता—इत्यादि जेम चमर संबन्धे कह्युं ते प्रमाणे यावत् तेओ विचरे छे. त्वारपछी परस्पर सहाय करनारा तेत्रीश गृहपति श्रमणोपासको पहेलां अने पछी उग्र, उग्रविहारी, संविग्र अने संविग्र-

१० शतके
उद्देशः
॥९०७॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९०८॥

विहारी थइने घणा वर्ष सुधी श्रमणोपासकपर्यायने पालीने मासिक संलेखनावडे आत्माने सेवे छे, सेवीने साठ भक्तो अनशान वडे व्यतीत करीने आलोचन, प्रतिक्रमण करीने समाधिने प्राप्त थाय छे, अने मरणसमये काल करी यावत् त्रायस्त्रिंशकदेवपणे उत्पन्न थाय छे. ज्यारथी आरंभीने पलाशक संनिवेशना निवासी परस्पर सहाय करनारा तेत्रीश गृहपतिओ श्रमणोपासको शकना त्रायस्त्रिंशकपणे उत्पन्न थया इत्यादि सर्व वृत्तान्त चमरेन्द्रना प्रमाणे यावत् 'अन्य छे क्यवे छे अने अन्य उत्पन्न थाय छे' त्यांसुधी जाणवो.

अत्थि णं भंते ! ईसाणस्स एवं जहा सक्कस्स नवरं चंपाए नयरीए जाव उववन्ना, जप्पभिहं च णं भंते ! चंपिज्जा तायत्तीसं सहाया. सेसं तं चैव जाव अन्ने उववज्जंति । अत्थि णं भंते ! सणकुमारस्स देविंदस्स देवरत्तो पुच्छा, हंता अत्थि, से केणट्ठेणं जहा धरणस्स तहेव एवं जाव पाणयस्स एवं अच्चुयस्स जाव अन्ने उववज्जंति । सेवं भंते ! सेवं भंते ! ॥ (सूत्रं ४०४) ॥ दसमस्स चउत्थो ॥ १० । ॥

[प्र०] हे भगवन् ! ईशान इंद्रने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? [उ०] शकनी पेठे ईशानेन्द्रने पण जाणवुं; परन्तु विशेष ए छे के ते गृहपतिओ श्रमणोपासको पलाशक संनिवेशने बदले चंपानगरीमां उत्पन्न थयेलां छे. 'ज्यारथी चंपाना निवासी त्रायस्त्रिंशकपणे उत्पन्न थया'-इत्यादि पूर्वोक्त सर्व वृत्तान्त यावत् 'अन्य उपजे छे' त्यांसुधी जाणवो. [प्र०] हे भगवन् ! देवोना राजा देवेंद्र सनत्कुमारने त्रायस्त्रिंशक देवो छे [उ०] हा, गौतम ! छे. [प्र०] हे भगवन् ! आप ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के सनत्कुमार देवेंद्रने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम धरणेन्द्र संबन्धे कछुं ते प्रमाणे अहीं जाणवुं. ए रीते यावत् प्राणतथी मांडीने अच्युतपर्यन्त यावत् 'बीजा उत्पन्न थाय छे' त्यांसुधी कहेवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. (एम कही भगवान् गौतम विहारे छे.)

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना :- मा शतकमां चोथा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

१०शतके
उद्देशः४
॥९०८॥

ખ્યાલ્યા-

પ્રશ્નસિઃ

૧૧૦૯૧॥

ઉદ્દેશક ૫

તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિહે નામં નગરે ગુણસિલે ચેહણે જાવ પરિસા પડિગયા, તેણં કાલેણં તેણં સમણં સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ બહવે અંતેવાસી થેરા ભગવંતો જાહસંપન્ના જહા અટ્ટમે સણ મત્તસુદેસણે જાવ વિહરંતિ । તેણં તે થેરા ભગવંતો જાયસક્કા જાવ સંસયા જહા ગોમયસામી જાવ પજ્જુવાસમાણા એવં વયાસી-ચમરસ્સ ણં અંતે ! અસુરિંદસ્સ અસુરકુમારરત્તો કતિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ?, અજ્જો ! પંચ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ, તેંજહા—કાલી રાયી રયણી વિજ્જુ મેહા, તત્થ ણં એગમેગાણે દેવીએ અટ્ટદ્ધ દેવીસહસ્સા પરિવારો પન્નત્તો,

તે કાલે—તે સમયે રાજગૃહ નામે નગર હતું, અને ત્યાં ગુણસિલ નામે ચૈત્ય હતું. [શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર સમોસર્યા.] યાવત્ સમા [ધર્મશ્રવણ કરીને] પાછી ગઇ. તે કાલે—તે સમયે શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરના ઘણા શિષ્યો પૂજ્ય સ્થવિરો જાતિસંપન્ન—ઇત્યાદિ જેમ આઠમાં શ્વતકના સાતમાં ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્ વિહરે છે. ત્યારપછી તે સ્થવિર ભગવંતો જાણવાની શ્રદ્ધાવાળા યાવત્ સંશયવાળા થઈને ગૌતમસ્વામીની પેઠે પર્યુપાસના કરતા આ પ્રમાણે બોલ્યા. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસુરેંદ્ર અસુરકુમારના રાજા ચમરને કેટલી અગ્રમહિષીઓ (પદ્ધરાણીઓ) કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્યો ! ચમરેન્દ્રને પાંચ પદ્ધરાણીઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે—કાલી રાયી, રજની, વિદ્યુત્ અને મેઘા. તેમાંની એક એક દેવીને આઠ આઠ હજાર દેવીઓનો પરિવાર કહ્યો છે.

૧૦૪૮૬

ઉદ્દેશક:૫

॥૧૦૯૧॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥९१०॥

पभू णं भंते ! ताओ एगमेगा देवी अन्नाहं अट्टट्टदेवीसहस्साहं परिवारं विउव्वित्तए !, एवामेव सपुब्बाव-
रेणं चत्तालीसं देवीसहस्सा, से तं तुडिए, पभू णं भंते ! चमरे असुरिंदे असुरकुमाररायाचमरचंपाए रायहाणीए
सभाए चमरंसि सीहासणंसि तुडिएणं सद्धिं दिव्वाहं भोगभोगाहं सुंजमाणे विहरित्तए !, णो तिणट्टे समट्टे, से
केणट्टेणं भंते ! एवं वुच्चइ नो पभू चमरे असुरिंदे चमरचंचाए रायहाणीए जाव विहरित्तए !, अज्जो चमरस्स णं
असुरिंदस्स असुरकुमाररन्नो चमरचंचाए रायहाणीए सभाए सुहम्माए माणवए चेइयत्वंमे वहरामएसु गोलवट्ट-
समुग्गएसु बहूओ जिणसकहाओ संनिक्खित्ताओ चिट्ठंति, जाओ णं चमरस्स असुरिंदस्स असुरकुमाररन्नो
अन्नेसिं च बहूणं असुरकुमाराणं देवाण य देवीण य अच्चणिज्जाओ वंदणिज्जाओ नमंमणिज्जाओ पूयणिज्जाओ
सक्कारणिज्जाओ सम्माणणिज्जाओ कल्लाणं मंगलं देवयं चेइयं पज्जुवासणिज्जाओ भवंति तेसिं पणिहाए नो पभू,
से तेणट्टेणं अज्जो ! एवं वुच्चइ-नो पभू चमरे असुरिंदे जाव राया चमरचंचाए जाव विहरित्तए, पभू णं अज्जो !
चमरे असुरिंदे असुरकुमारराया चमरचंचाए रायहाणीए सभाए सुहम्माए चमरंसि सीहासणंसि चउसट्टीए
सामाणियसाहस्सीहिं तायत्तीसाए जाव अन्नेहिं च बहूहिं असुरकुमारेहिं देवेहि य देवीहि य सद्धिं संपरिवुडे मह-
याहय जाव सुंजमाणे विहरित्तए० केवलं परियारिद्धीए नो चेव णं मेहुणवत्तियं । (सूत्रं ४०५)

[प्र०] हे भगवन् ! भुं ते एक एक देवी आठ आठ हजार देविओना परिवारने विकुर्ववा समर्थ छे ? [उ०] हे आयों ! हा,
ए प्रमाणे पूर्वापर बधी मळीने [पांच पट्टराणीओनो परिवार चालीस हजार देवीओ छे अने ते त्रुटिक (वर्ग) कहेवाय छे. [प्र०] हे

१० वसुके
उद्देशः
॥९१०॥

વ્યાખ્યા-
પ્રકાશિ:
૫૯૧૧॥

મગવન્ ! અસુરેન્દ્ર અને અસુરકુમારોનો રાજા ચમર પોતાની ચમરચંચા નામની રાજધાનીમાં સુધર્મા સભામાં ચમર નામે સિંહાસનમાં બેસી તે શ્રુતિક (સ્ત્રીઓના પરિવાર) સાથે મોગવવા લાયક દિવ્યમોગોને મોગવવા સમર્થ છે ? [૩૦] હે આર્યો ! એ અર્થ યોગ્ય નથી. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એ પ્રમાણે આપ શા હેતુથી કહો છો કે ચમરચંચા રાજધાનીમાં તે અસુરેન્દ્ર અને અસુરકુમારનો રાજા ચમર દિવ્ય મોગોને મોગવવા સમર્થ નથી ? [૩૦] હે આર્યો ! અસુરેન્દ્ર અને અસુરકુમારના રાજા ચમરની ચમરચંચા નામની રાજધાનીમાં સુધર્મા નામે સભામાં માળવક ચૈત્યસ્તંભને વિષે વજ્રમય અને ગોલ-વૃત્ત ઢાબડામાં નાંખેલાં જિનના ઘણાં અસ્થિઓ (હાડકાંઓ) છે, જે અસુરેન્દ્ર અને અસુરકુમારના રાજા ચમરને તથા વીજા ઘણાં અસુરકુમાર દેવોને અને દેવીઓને અર્ચનીય, બંદનીય, નમસ્કાર કરવા યોગ્ય, પૂજવા યોગ્ય, સત્કાર કરવા યોગ્ય અને સમાન કરવા યોગ્ય છે, તથા કલ્યાણ અને મંગલરૂપ દેવ ચૈત્યની પેટે ઉપાસના કરવા યોગ્ય છે, માટે તે જિનના અસ્થિઓના પ્રણિધાનમાં [સંનિધાનમાં] તે અસુરેન્દ્ર પોતાની રાજધાનીમાં યાવત્ [મોગો મોગવવા] સમર્થ નથી. તેથી હે આર્યો ! એમ કહેવાય છે કે ચમર અસુરેન્દ્ર યાવત્ ચમરચંચા રાજધાનીમાં યાવત્ [તે દેવીઓ સાથે દિવ્ય મોગો] મોગવવા સમર્થ નથી. પણ હે આર્યો ! તે અસુરેન્દ્ર અસુરકુમારરાજા ચમર ચમરચંચા નામે રાજધાનીમાં, સુધર્મા સભામાં, ચમરનામે સિંહાસનમાં બેસી ચોસઠ હજાર સામાનિક દેવો, ત્રાયશ્વિંશક દેવો, અને વીજા ઘણા અસુરકુમાર દેવો તથા દેવીઓ સાથે પરિવૃત્ત થઈ મોટા અને નિરન્તર થતા નાટ્ય, ગીત, અને વાદિત્રોના શબ્દો વડે કેવલ પરિવારની ક્રાદ્ધિથી મોગો મોગવવા સમર્થ છે, પરન્તુ મૈથુનનિમિત્તક મોગો મોગવવા સમર્થ નથી. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અસુરકુમારના ઇન્દ્ર અને અસુકુમારના રાજા ચમરના (લોકપાલ) સોમ મહારાજાને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [૩૦] હે આર્યો ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—કનકા, કનકલતા, ચિત્રગુપ્તા

૧૦૪૪૫
૫૯૧૧॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૧૧૨॥

અને વસુંધરા. ત્યાં એક એક દેવીને એક એક હજાર દેવીનો પરિવાર છે. તેઓમાંની એક એક દેવી એક એક હજાર હજાર દેવીના પરિવારને વિકુર્વી શકે છે, એ પ્રમાણે પૂર્વાપર બધી મઝીને ચાર હજાર દેવીઓ થાય છે. તે ત્રુટિક (દેવીઓનો વર્ગ) કહેવાય છે. ॥ ૪૦૫ ॥

ચમરસ્સ ણં મંતે! અસુરિંદસ્સ અસુરકુમારરત્તો સોમસ્સ મહારત્તો કતિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ?, અજ્જો! ચત્તારિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા-કળગા કલગલયા ચિત્તગુત્તા વસુંધરા, તત્થ ણં એગમેગાએ દેવીએ એગમેગંસિ દેવિ-સહસ્સં પરિવારો પન્નત્તો, પશૂ ણં તાઓ એગમેગાએ દેવીએ અન્નં એગમેગં દેવીસહસ્સં પરિવારં વિડંબિત્તએ, એવામેવ સપુઠ્ઠાવરેણ ચત્તારિ દેવિસહસ્સા, સેત્તં તુહિએ, પશૂ ણં મંતે! ચમરસ્સ અસુરિંદસ્સ અસુરકુમારરત્તો સોમે મહારાયા સોમાએ રાયહાણીએ સમાએ સુહમ્માએ સોમંસિ સીહાસણંસિ તુહિએણં અવસેસં જહા ચમરસ્સ નવરં પરિવારો જહા સૂરિયામસ્સ, સેસં તં ચેવ, જાવ ણો ચેવ ણં મેહુણવત્તિયં । ચમરસ્સ ણં મંતે! જાવ રત્તો જમસ્સ મહારત્તો કતિ અગ્ગમહિસીઓ?, એવં ચેવ નવરં જમાએ રાયહાણીએ સેસં જહા સોમસ્સ, એવં વરુણસ્સવિ, નવરં વરુણાએ રાયહાણીએ, એવં વેસમણસ્સવિ, નવરં વેસમણાએ રાયહાણીએ, સેસં તં ચેવ જાવ મેહુણવત્તિયં ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસુરકુમારના ઇંદ્ર અને અસુરકુમારના રાજા ચમરના (લોકપાલ) સોમ નામે મહારાજા પોતાની સોમા નામે રાજધાનીમાં સુધર્મા સભામાં સોમનામે સિંહાસનમાં બેસી તે ત્રુટિક (દેવીઓના વર્ગ) સાથે ભોગવવા સમર્થ છે ? [ઉ૦] ચમરના સંબંધે કશું છે તે સર્વ અહીં પણ જાણવું. પરન્તુ તેનો પરિવાર સૂર્યામની પેઠે જાણવો. અને નાકીનું સર્વ પૂર્વ પ્રમાણે કહેવું, યાવત્ તે દેવીઓ સાથે પોતાની સોમા રાજધાનીમાં મૈથુનનિમિત્તક ભોગ ભોગવવા સમર્થ નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ચમરના (લોકપાલ) યમ નામે

૧૦૩૪૬
ઉદ્દેશ ૧૫
॥૧૧૨॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९१३॥

महाराजाने केटली पट्टराणीओ कहीछे ? [उ०] हे आयों ! पूर्व प्रमाणे जाणवुं, विशेष ए छे के (यम लोकपालने) यमा नामे राजधानी छे. बाकी बधुं सोमनी पेठे जाणवुं. तथा ए प्रमाणे वरुणना संबन्धे पण जाणवुं, परन्तु तेने वरुणा राजधानी छे. ते प्रमाणे वैश्रमणने पण जाणवुं, परन्तु तेने वैश्रमणा राजधानी छे. बाकी सर्व पूर्व प्रमाणे जाणवुं, यावत् 'तेओ मैथुननिमित्ते भोग भोगववा समर्थ नथी.'

बलिस्स णं भंते ! वइरोयणिंदस्स पुच्छा, अज्जो ! पंच २ अग्गमहिंसीओ पन्नत्ताओ, तंजहा-सुभा निसुंभा रंभा निरंभा मदणा, तत्थ णं एगमेगाए देवीए अट्ठह सेसं जहा चमस्स, नवरं बलिचंचाए रायहाणीए, परियारो जहा मोउहेमए, सेसं तं चेव, जाव मेहुणयत्तियं । बलिस्स णं भंते ! वइरोयणिंदस्स वइरोयणरत्तो सोमस्स महारत्तो कति अग्गमहिंसीओ पन्नत्ताओ ? अज्जो ! चत्तारि अग्गमहिंसीओ पन्नत्ताओ, तंजहा-मीणगा सुभदा विजया असणी, तत्थ णं एगमेगाए सेसं जहा देवीए चमरसोमस्स, एवं जाव वैसमणस्स ॥ धरणस्स णं भंते ! नागकुमारिंदस्स नागकुमाररत्तो कति अग्गमहिंसीओ पन्नत्ताओ !, अज्जो ! छ अग्गमहिंसीओ पन्नत्ताओ, तंजहा-इला सुक्का सदारा सोदामणी इंदा घणविज्जुया, तत्थ णं एगमेगाए देवीए छ छ देविसहस्सा परिवारो पन्नत्तो, पभू णं भंते ! ताओ एगमेगाए देवीए अन्नाइं छ छ देविसहस्साइं परियारं विउव्वित्तए एवामेव सपुब्बावरेणं छत्तीसं देविसहस्साइं, सेत्तं तुडिए, पभू णं भंते ! धरणे सेसं तं चेव, नवरं धरणाए रायहाणीए धरणंसि सीहासणंसि सओ परियाओ सेसं तं चेव ।

१० शतके
उद्देशः ५
॥९१३॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૯૧૪॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વૈરોચનેન્દ્ર બલિને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! પાંચ પટ્ટરાણીઓ કહી છે; તે આ પ્રમાણે—શુભા, નિશુભા, રંભા, નિરંભા અને મદના. તેમાંની એક એક દેવીને આઠ આઠ હજાર દેવીઓનો પરિવાર હોય છે—ઇત્યાદિ સર્વ ચમરેન્દ્રની પેટે જાણવું; પરન્તુ બલિ નામે ઇન્દ્રને બલિચંચા નામે રાજધાની છે. અને તેનો પરિવાર તૃતીય શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવો, બાકી સર્વ પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. યાવત્ તે મૈથુનનિમિત્તે ભોગ ભોગવવા સમર્થ નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વૈરોચનેન્દ્ર વૈરોચનરાજા બલિના (લોકપાલ) સોમ નામે મહારાજાને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—મેનકા, સુભદ્રા, વિજયા અને અશની. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર વગેરે બધું ચમરના સોમ નામે લોકપાલની પેટે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્ વૈશ્રમણ સુધી જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નાગકુમારના ઇન્દ્ર અને નાગકુમારના રાજા ધરણને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને છ પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—ફલા, શુક્રા, સતારા, સૌદામિની, ઇન્દ્રા અને ઘનવિશુત્. તેમાં એક એક દેવીને છ છ હજાર દેવીઓનો પરિવાર કહ્યો છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેમાંની એક એક દેવી અન્ય છ છ હજાર દેવીઓના પરિવારને વિકુર્વી શકે ? [ઉ૦] તેઓ પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે પૂર્વાપર સર્વ મલીને છત્રીશ હજાર દેવીઓને વિકુર્વવા સમર્થ છે. એ પ્રમાણે તે શ્રુટિક (દેવીઓનો સમૂહ) કહ્યો. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું ધરેણેન્દ્ર પોતાની ધરણા નામે રાજધાનીમાં ધરણ નામે સિંહાસનમાં બેસી પોતાના પરિવાર દેવીઓ સાથે ભોગ ભોગવવા સમર્થ છે ઇત્યાદિ ? [ઉ૦] બાકી સર્વ પૂર્વવત્ જાણવું, (અર્થાત્ મૈથુનનિમિત્તે ત્યાં ભોગ ભોગવવા સમર્થ નથી.)

ધરણસ્સ ણં મંતે ! નાગકુમારિંદસ્સ કાલવાલસ્સ લોગપાલસ્સ મહારણો કતિ અગ્ગમહિસીઓ પલ્લત્તાઓ!, અજ્ઞો!

૧૦૪૮
ઉદ્દેશક
॥૯૧૪॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
૧૧૯૧૫॥

ચત્તારિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા-અસોગા વિમલા સુપ્પમા સુદંસણા, તત્થ પં એગમેગાએ અવસેસં જહા ચમરસ્સ લોગપાલાણં, એવં સેસાણં તિણ્હવિ । ભૂયાણંદસ્સ પં મંતે ! પુચ્છા, અજ્જો ! છ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા-રૂયાં રૂયંસા સુરૂયા રૂયગાવતી રૂયકંતા રૂયપ્પમા, તત્થ પં એગમેગાએ દેવીએ અવસેસં જહા ધરણસ્મ,

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નાગકુમારના ઇન્દ્ર ધરણના લોકપાલ કાલવાલ નામે મહારાજાને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે; તે આ પ્રમાણે-અશોકા, વિમલા, સુપ્રમા અને સુદર્શના. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર વગેરે ચમરના લોકપાલોની પેઠે જાણવું, એ પ્રમાણે બાકીના ત્રણે લોકપાલોસંબન્ધે જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ભૂતાનેન્દ્રને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! છ પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-રૂપા, રૂપાંશા, સુરૂપા, રૂપકાવતી, રૂપકાંતા અને રૂપપ્રમા. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર इत्यादि सर्व धरणेन्द्रની પેઠે જાણવું.

ભૂયાણંદસ્સ પં મંતે ! નાગવિત્તસ્મ પુચ્છા અજ્જો ! ચત્તારિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા-સુપંદા સુમહા સુજાયા સુમણા, તત્થ પં એગમેગાએ દેવીએ અવસેસં જહા ચમરલોગપાલાણં એવં સેસાણં તિણ્હવિ લોગપાલાણં, જે વાહિણિલ્લાણિંદા તેસિં જહા ધરણિંદસ્સ, લોગપાલાણંપિ તેસિં જહા ધરણસ્સ લોગપાલાણં, ઉત્તરિલ્લાણં, ઇંદાણં જહા ભૂયાણંદસ્સ, લોગપાલાણવિ તેસિં જહા ભૂયાણંદસ્સ લોગપાલાણં, નવરં ઇંદાણં સન્ઘેસિં રાયહાણીઓ સીહાસણાણિ ય સરિમણામગાણિ પરિયારો જહા તદ્દયસએ પદમે ઉદ્દેસએ, લોગપાલાણં સન્ઘેસિં રાયહાણીઓ સીહાસણાણિ ય સરિમણામગાણિ પરિયારો જહા ચમરસ્સ લોગપાલાણં । કાલસ્સ પં મંતે ! પિસાચિંદસ્સ

૧૦મ્મકે
ઉદ્દેસઃ ૫
૧૧૯૧૫॥

બાલ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૯૧૬॥

પિસાયરનો કતિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નસાઓ?, અજ્ઞો! ચત્તારિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નસાઓ, તંજહા-કમલા કમલ-
પ્રભા ઉપ્પલા સુદંસણા, તન્થ ણં એગમેગા એ દેવી એ એગમેગં દેવિસહસ્સં સેસં જહા ચમરલોગપાલાણં, પરિયારો
તહેવ, નવરં કાલા એ રાયહાણી એ કાલંસિ સીહાસણંસિ, સેસં તં ચેવ, એવં મહાકાલસ્સવિ ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્! ભૂતાનેંદ્રના લોકપાલ નામવિચને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે? [ઉ૦] હે આર્ય! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી
છે. તે આ પ્રમાણે—સુનંદા, સુભદ્રા, સુજાતા અને સુમના. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર વગેરે બધું ચમરેન્દ્રના લોકપાલોની પેઠે
જાણવું. એ પ્રમાણે બાકી રહેલા ત્રણે લોકપાલોના સંબંધે જાણવું. જે દક્ષિણ દિશિના ઇન્દ્રો છે તેઓને ધરણેન્દ્રની પેઠે (સૂ. ૧૦.)
જાણવું, અને તેઓના લોકપાલોને પણ ધરણેન્દ્રના લોકપાલોની પેઠે જાણવું. તથા ઉત્તર દિશિના ઇન્દ્રોને ભૂતાનેંદ્રની પેઠે (સૂ. ૧૩.)
જાણવું. તેઓના લોકપાલોને પણ ભૂતાનેંદ્રના લોકપાલોની પેઠે જાણવું; પરંતુ વિશેષ એ છે કે સર્વ ઇન્દ્રોની રાજધાનીઓ અને સિંહા-
સનો ઇન્દ્રના સમાન નામે જાણવાં. અને તેઓનો પરિવાર તૃતીય શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે સમજવો. તથા બધા લોકપા-
પાલોની રાજધાનીઓ અને સિંહાસનો પણ તેઓનાં સમાન નામે જાણવાં. અને તેઓનો પરિવાર ચમરેન્દ્રના લોકપાલોના પરિવારની પેઠે
જાણવો. [પ્ર૦] હે ભગવન્! પિશાચના ઇન્દ્ર અને પિશાચના રાજા કાલને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે? [ઉ૦] હે આર્ય! તેને ચાર
પટ્ટરાણીઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે—કમલા, કમલપ્રભા, ઉત્પલા અને સુદર્શના. તેમાંની એક એક દેવીને એક એક હજાર દેવીનો
પરિવાર છે, બાકી બધું ચમરના લોકપાલોની પેઠે જાણવું, અને પરિવાર પણ તેજ પ્રમાણે જાણવો. પરંતુ વિશેષ એ છે કે કાલા નામે
રાજધાની અને કાલ નામે સિંહાસન જાણવું. તથા બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે મહાકાલસંબંધે પણ જાણવું.

૧૦૨૪૬
ઉદ્દેશ ૧૫
॥૯૧૬॥

શ્રાવ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૧૧૭॥

સુરુવસ્સ ણં મંતે! મૂંદસ્સ રત્તો પુચ્છા, અજ્ઞો! ચત્તારિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા-રુવવતી બહુરુવા સુરુવા સુભગા, તત્થ ણં એગમેગા એ સેસં જહા કાલસ્સ, એવં પહિરુવસ્સવિ। પુન્નમદ્દસ્સ ણં મંતે! જક્કિંદસ્સ પુચ્છા અજ્ઞો! ચત્તારિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા-પુન્ના બહુપુત્તિયા ઉત્તમા તારયા, તત્થ ણં એગમેગા એ સેસં જહા કાલસ્સ, એવં માણિમદ્દસ્સવિ। મીમસ્સ ણં મંતે! રક્કસિંદસ્સ પુચ્છા, અજ્ઞો! ચત્તારિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા—પડમા પડમાવતી કણગા રયણપ્પમા. તત્થ ણં એગમેગા એ સેસં જહા કાલસ્સ। એવં મહામીમસ્સવિ।

[પ્ર૦] હે મગવન્! મૂતના ઇન્દ્ર અને મૂતના રાજા સુરુપને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે? [ઉ૦] હે આર્ય! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—રૂપવતી, બહુરૂપા, સુરૂપા, અને સુભગા. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર વગેરે કાલેન્દ્રની પેટે જાણવું. અને એજ પ્રમાણે પ્રતિરૂપેન્દ્ર સંબંધે પણ જાણવું. [પ્ર૦] હે મગવન્! યક્ષના ઇન્દ્ર પૂર્ણમદ્રને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે? [ઉ૦] હે આર્ય! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—પૂર્ણા, બહુપુત્રિકા, ઉત્તમા અને તારકા. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર વગેરે કાલેન્દ્રની પેટે જાણવું, અને એ પ્રમાણે માણિમદ્ર સંબંધે પણ જાણવું. [પ્ર૦] હે મગવન્! રાક્ષસના ઇન્દ્ર મીમને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે? [ઉ૦] હે આર્ય! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—પદ્મા, પદ્માવતી, કનકા અને રત્નપ્રમા. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર વગેરે સર્વ કાલેન્દ્રની પેટે જાણવું. એ પ્રમાણે મહામીમેન્દ્રસંબંધે પણ જાણવું.

કિન્નરસ્સ ણં મંતે! પુચ્છા અજ્ઞો! ચત્તારિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા—વહેંસા કેતુમતી રતિસેના રહ-પ્પિયાતત્થ ણં સેસં તં ચેવ, એવં કિંપુરિસસ્સવિ। સપ્પુરિસસ્સ ણં પુચ્છા અજ્ઞો! ચત્તારિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ,

૧૦૩૪૬
ઉદેશ: ૫
॥૧૧૭॥

બાલ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૧૮॥

તંજહા-રોહિણી નવમિયા હિરી પુષ્પવતી, તત્થ ણં એમમેગાં, સેસં તં ચેવ, એવં મહાપુરિસસ્સવિ । અતિકાયસ્સ ણં પુચ્છા, અહ્હો ! ચત્તારિ અગ્ગમહિસી પન્નત્તા, તંજહા-શુયંગા શુયંગવતી મહાકચ્છા ફુડા, તત્થ ણં, સેસં તં ચેવ, એવં મહાકાયસ્સવિ । ગીયરહસ્મ ણં મંતે ! પુચ્છા, અહ્હો ચત્તારિ અગ્ગમહિસી પન્નત્તા, તંજહા-સુધોસા વિમલા સુસ્મરા સરસ્સઈ, તત્થ ણં, સેસં તં ચેવ, એવં ગીયજસસ્સવિ, સઁવેસિં એસિં જહા કાલસ્સ, નવરં સરિસ-નામિયાઓ રાયહાણીઓ સીહામણાણિ ય, સેસં તં ચેવ ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કિંનરેન્દ્રને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-અવતંસા, કેતુમતી, રતિસેના અને રતિપ્રિયા. તેઓનાં એક એકનો પરિવાર વગેરે પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે કિંપુરુષેન્દ્ર સંબંધે પણ જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સત્પુરુષેન્દ્રને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે-રોહિણી, નવમિકા, હી અને પુષ્પવતી. તેમાં એક એકનો પરિવાર વગેરે બધું પૂર્વની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે મહાપુરુષેન્દ્ર સંબંધે પણ જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અતિકાયેન્દ્રને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-શુયંગા, શુયંગવતી, મહાકચ્છા અને સ્ફુટા. તેમાં એક એકનો પરિવાર વગેરે બધું પૂર્વની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે મહાકાયેન્દ્ર સંબંધે પણ જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! ગીતરતીન્દ્રને કેટલી પટ્ટરાણીઓ હોય છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ હોય છે, તે આ પ્રમાણે-સુધોષા, વિમલા, સુસ્વરા અને સરસ્વતી. તેમાં એક એકનો પરિવાર વગેરે બધું પૂર્વની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે ગીતયજ્ઞેન્દ્ર સંબંધે પણ સમજવું. આ સર્વેન્દ્રોને બાકીનું સર્વ કાલેન્દ્રની પેઠે જાણવું; પરંતુ વિશેષ એ છે કે, રાજધાનીઓ અને

૧૦૩૪૬
ઉપેશ્વર
॥૧૧૮॥

બ્યારૂયા-
પ્રશ્ન:
॥૧૧૧॥

સિંહાસનો ઇન્દ્રના સમાન નામે જાણવાં, બકી સર્વ પૂર્વની પેઠે જાણવું.

ચંદસ્સ ણં મંતે ! જોઈસિંદસ્સ જોઈસરત્તો પુચ્છા, અજ્ઞો ચત્તારિ અગ્ગમહિસી પન્નત્તા, તંજહા—ચંદપ્પમા દોસિણામા અચ્ચિમાલી પમંકરા એવં જહા જીવાભિગમે જોઈસિયડહેસણ તહેવ, સૂરસ્સવિ સૂરપ્પમા આયવામા અચ્ચિમાલી પમંકરા, સેસં તં ચેવ, જહા (જાવ) નો ચેવ ણં મેહુણવત્તિયં । ઇંગાલસ્સ ણં મંતે ! મહગ્ગહસ્સ કતિ અગ્ગં પુચ્છા, અજ્ઞો ! ચત્તારિ અગ્ગમહિસી પન્નત્તા, તંજહા—વિજયા વેજયંતો જયંતી અપરાજિયા, તત્થ ણં ઇગમેગાણ દેવીણ સેસં તં ચેવ જહા ચંદસ્સ, નવરં ઇંગાલવહેંસણ વિમાણે ઇંગાલગંસિ સીહાસગંસિ સેસં તં ચેવ, એવં જાવ વિયાલગસ્સવિ, એવં અટ્ટાસીતીણવિ મહાગહાણં ભાણિયઢવં જાવ ભાવકેડસ્સ, નવરં વહેંસગા સીહાસણાણિ ય સરિસનામગણિ, સેસં તં ચેવ । સક્કસ્સ ણં મંતે ! દેવિંદસ્સ દેવરત્તો પુચ્છા, અજ્ઞો ! અટ્ટ અગ્ગમહિસી પન્નત્તા, તંજહા—પડમા સિવા સેયા અંજૂ અમલા અચ્છરા નવમિયા રોહિણી, તત્થ ણં ઇગમેગાણ દેવીણ સોલસ સોલસ દેવિસહસ્સા પરિવારો પન્નત્તો, પમૂ ણં તાઓ ઇગમેગા દેવી અન્નાઈ સોલસ દેવિસહસ્સપરિયારં વિડઙ્ગિવત્તણ, એવામેવ મપુઢ્વાવરેણં અટ્ટાવીસુત્તરં દેવિસયમહસ્સં પરિયારં વિડઙ્ગિવત્તણ, સેત્તં તુહિણ ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્યોતિષ્કના ઇન્દ્ર અને જ્યોતિષ્કના રાજા ચન્દ્રને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—ચન્દ્રપ્રમા, જ્યોત્સ્નામા, આર્ચિમાલી અને પ્રમંકરા—ઇત્યાદિ જેમ જીવાભિગમસૂત્રમાં જ્યોતિષ્કના ઉદેશકમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું. સૂર્યસંબન્ધે પણ ચંદ્રું તેમજ જાણવું. સૂર્યને ચાર પટ્ટરાણીઓ છે, તે આ પ્રમાણે—સૂર્યપ્રમા, આતપામા,

૧૦૩૪૬
ઉદેશ્ય
॥૧૧૧॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
૧૧૨૦૧

આર્ષિમાલી અને પ્રમંકરા-ઇત્યાદિ સર્વ પૂર્વોક્ત કહેવું, યાવત્ તેઓ પોતાની રાજધાનીમાં સિંહાસનને વિષે મૈથુનનિમિત્તે ભોગો ભોગવી શકતા નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અંગારા નામના મહાગ્રહને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [૩૦] હે આર્ષ ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-વિજયા, વૈજયંતી, જયંતી અને અપરાજિતા. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર વગેરે વધું ચન્દ્રની પેટે જાણવું પરન્તુ વિશેષ એ છે કે, અંગારાવતંસકનામના વિમાનમાં અને અંગારક નામના સિંહાસનને વિષે યાવત્ મૈથુનનિમિત્તે ભોગો ભોગવતા નથી. શાકી સર્વ પૂર્વવત્ જાણવું. તથા એ પ્રમાણે યાવત્ વ્યાલ નામે ગ્રહસંબન્ધે પણ જાણવું. એમ અઠ્યાશી મહાગ્રહો માટે યાવત્ ભાવકેતુ ગ્રહ સુધી કહેવું. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે, અવતંસકો અને સિંહાસનો હન્દ્રના સમાન નામે જાણવાં. શાકી વધું પૂર્વપ્રમાણે જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દેવના હન્દ્ર દેવના રાજા શકને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [૩૦] હે આર્ષ ! તેને આઠ પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-પદ્મા, શિવા, શ્રેયા, અંજુ, અમલા, અપ્સરા, નવમિકા અને રોહિણી. તેમાંની એક એક દેવીનો સોઠ સોઠ હજાર દેવીઓનો પરિવાર હોય છે. તેમાંની એક એક દેવી બીજી સોઠ સોઠ હજાર દેવીઓના પરિવારને વિકુર્વો શકે છે. એ પ્રમાણે પૂર્વાપર મત્રીને એક લાખ અને અઠ્યાવીશ હજાર દેવીઓના પરિવારને વિકુર્વવા સમર્થ છે. એ પ્રમાણે શ્રુટિક (દેવીઓનો સમૂહ) કહ્યો.

પન્નુ ણં અંતે ! સક્કે દેવિંદે દેવરાયા સોહમ્મે કપ્પે સોહમ્મવહેંસણ વિમાણે સભાણ સુહમ્માણ સક્કંસિ સીહાસ-
ણંસિ તુહિણં સદ્ધિ સેસં જહા ચમરસ્મ, નવરં પરિયારો જહા મોહેસણ । સક્કસ્સ ણં દેવિંદસ્સ દેવરજ્ઞો સોમસ્સ
મહારજ્ઞો કતિ અગ્ગમહિસીઓ?, પુચ્છા, અઙ્ગો! ચત્તારિ અગ્ગમહિસી પચ્છત્તા, તંજહા-રોહિણી મદણા ચિત્તા સોમા,
તત્થ ણં એગમેગાં સેસં જહા ચમરલોગપાલાણં, નવરં સયંપમે વિમાણે સભાણ સુહમ્માણ સોમંસિ સીહાસણંસિ,

૧૦૨૦૧
ઉદેશ: ૫
૧૧૨૦૧

બ્યાલ્યા-
પ્રજ્ઞાસિ:
॥૧૨૧॥

સેસં તં ચેવ એવં જાવ વેસમણસ્સ, નવરં વિમાણાહં જહા તદ્દયસણે । ઈસાણસ્સ ણં ભંતે ! પુચ્છા, અહ્હો ! અદ્દ અ-
ગ્ગમહિસી પન્નત્તા, તંજહા-કળહા કળહરાઈ રામા રામરક્ખિયા વસૂ વસુગુત્તા વસુમિત્તા વસુંથરા, તત્થ ણં એગ-
મેણાણં, સેસં જહા સક્કસ્સ । ઈસાણસ્સ ણં ભંતે ! દેવિંદસ્સ મોમસ્સ મહારણ્ણો કતિ અગ્ગમહિસીઓ ? , પુચ્છા,
અહ્હો ! ચત્તારિ અગ્ગમહિસી પન્નત્તા, તંજહા-પુઢવી રાયી રયણી વિજ્જૂ, તત્થ ણં, સેસં જહા સક્કસ્સ લોગપા-
લાણં, એવં જાવ વરુણસ્સ, નવરં વિમાણા જહા ચડથસણે, સેમં તં ચેવ જાવ નો ચેવ ણં મેહુણવત્તિયં । સેવં ભંતે !
સેવં ભંતેત્તિ જાવ વિહરહ ॥ (સૂત્રં ૪૦૬) ॥ ૧૦-૫ ॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્ર સૌધર્મ દેવલોકમાં સૌધર્માવતંસક વિમાનમાં સુધર્મા સભાને વિષે અને શક્ર નામે સિંહા-
સનમાં બેસી તે ટુટિક (દેવીઓના સમૂહ) સાથે ભોગ ભોગવવા સમર્થ છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! બાકી સર્વ ચમરેન્દ્રની પેઠે જાણવું, પર-
ન્તુ વિશેષ એ છે કે તેનો પરિવાર તૃતીયશતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવો. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રના
(લોકપાલ) સોમ નામે મહારાજાને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-
રોહિણી, મદના, ચિત્રા અને સોમા. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર વગેરે ચમરેન્દ્રના લોકપાલોની પેઠે જાણવો; પરન્તુ વિશેષ એ છે
કે સ્વયંપ્રભ નામે વિમાનમાં, સુધર્મા સભામાં અને સોમ નામના સિંહાસનમાં બેસીને મૈથુનનિમિત્તે દેવીઓની સાથે ભોગ ભોગવવા
સમર્થ નથી-હત્યાદિ સર્વ પૂર્વવત્ જાણવું. એ પ્રમાણે યાવદ્ વૈશ્રમણ સુધી જાણવું. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે તેમના વિમાનો તૃતીયશતકમાં
કહ્યા પ્રમાણે કહેવાં. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઈશાનેન્દ્રને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને આઠ પટ્ટરાણીઓ કહી છે,

૧૦શ્લોકે
ઉદ્દેશકઃ
॥૧૨૧॥

આલ્યા-
પ્રશ્ન:
૧૧૨૨॥

તે આ પ્રમાણે—કૃષ્ણા, કૃષ્ણરાજિ, રામા, રામરક્ષિતા, વસુ, વસુગુપ્તા, વસુમિત્રા અને વસુંધરા. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર વગેરે
બધું શક્રની પેટે જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઈશાનના (લોકપાલ) સોમ નામે મહારાજાને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી
છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—પૃથિવી, રાત્રી, રજની, અને વિદ્યુત્. તેમાં એક એકનો પરિવાર
વગેરે બાકી બધું શક્રના લોકપાલોની પેટે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્ વરુણ સુધી જાણવું. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે ચોથા શતકમાં કહ્યા
પ્રમાણે વિમાનો કહેવા, બાકી બધું પૂર્વની પેટે જાણવું. યાવત્ તે મૈથુનનિમિત્તે (રાજધાનીમાં પોતાના સિંહાસન ઉપર બેસીને) ભોગ
ભોગવતા નથી. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે. ॥ ૪૦૬ ॥

ભગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત શ્રીમદ્ ભગવતી સૂત્રના ૧૦ મા શતકમાં પાંચમા ઉદ્દેશનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

ઉદ્દેશક ૬

કહિં ણં ભંતે ! મક્કસ્સ દેવિંદસ્મ દેવરત્તો સભા સુહમ્મા પન્નત્તા ?, મોયમા ! જંબુદીપે ૨ મંદરસ્સ પબ્બયસ્સ
દાહિણેણં હમ્મીસે રયણપ્પભાએ એવં જહા રાયપ્પસેણહજ્જે જાવ પંચ વડેંસગા પન્નત્તા, તંજહા—અમોગવડેંસએ જાવ
મજ્જે સોહમ્મવડેંસએ, સે ણં સોહમ્મવડેંસએ મહાવિમાણે અદ્ધતેરસ ય જોયણસયસહસ્સાહં આયામવિક્ખંભેણં—
એવં જહ સૂરિયાભે તહેવ માણં તહેવ ઉવવાઓ । સક્કસ્સ ય અભિસેઓ તહેવ જહ સૂરિયાભસ્સ ॥ ૧ ॥ અત્તંકાર-
અચ્ચણિયા તહેવ જાવ આયરક્ખત્તિ, દો સાગરોવમાહં ઠિત્તી । સક્કે ણં ભંતે ! દેવિંદે દેવરાયા કેમહિટ્ઠીએ જાવ

૧૦શતકે
ઉદ્દેશક ૬
૧૧૨૨॥

બાણ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૧૨૩॥

ગોચમા! મહિદ્વીપ જાવ મહસોક્ષે, સે ણં તથ્ય વત્તીસાણ વિમાણાવાસસથસહસ્સાણં જાવ વિહરતિ કેમહસોક્ષે!,
એવં મહિદ્વીપ જાવ એવં મહાસોક્ષે સક્કે દેવિંદે દેવરાયા । સેવં ભંતે ! સેવં ભંતેત્તિ ॥ (સૂત્રં ૪૦૭) ॥ ૧૦-૬ ॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રની સુધર્મા નામે સમા ક્યાં કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જંબૂદ્વીપ નામે દ્વીપમાં મેરુ પર્વતની દક્ષિણે આ રત્નપ્રમાપૃથિવીના (વહુ સમ અને રમણીય ભૂમિભાગની ઊંચે ઘણા કોટાકોટિ યોજન દૂર સૌધર્મ નામે દેવલોકને વિષે) इत्यादि 'रायपसेणीय' સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્ પાંચ અવતંસક વિમાનો કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-અશોકાવતંસક, યાવત્ વચ્ચે સૌધર્માવતંસક છે. તે સૌધર્માવતંસક નામે મહા વિમાનની લંબાઈ અને પહોળાઈ સાડા બાર લાખ યોજન છે. શક્રનું પ્રમાણ, ઉપ-પાત (ઉપજવું), અભિષેક, અલંકાર અને અર્ચનિકા (પૂજા)-इत्यादि યાવત્ આત્મરક્ષકો સૂર્યામિ દેવની પેઠે જાણવા, તેની સ્થિતિ (આયુષ) શ્રે સાગરોપમની છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્ર કેવી મહાક્રદ્ધિવાળો છે. કેવા મહાસુખવાળો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે મહાક્રદ્ધિવાળો યાવત્ મહાસુખવાળો બત્રીશ લાખ વિમાનોનો સ્વામી થઈને યાવત્ વિહરે છે, એ પ્રમાણે મહાક્રદ્ધિવાળો અને મહાસુખવાળો તે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્ર છે. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે. (એમ કહી ભગવાન્ ગૌતમ યાવત્ વિહરે છે.) ॥ ૪૦૭ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवती सूत्रना १० मा शतकमां छट्ठा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

૧૦શતકે
ઉદ્દેશ:૬
॥૧૨૩॥

उद्देशक ७

व्याख्या-
प्रशस्तिः
॥९२४॥

कहिन्नं भंते ! उत्तरिल्लणं एगोरुयमणुस्साणं एगोरुयदीवे नामं दीवे पन्नत्ते ?, एवं जहा जीवाभिगमे तहेव निरवसेसं जाव सुद्धदंतदीवोत्ति, एए अट्ठावीसं उद्देशगा भाणियन्वा । सेवं भंते! सेवं भंतेत्ति जाव विहरति ॥
॥ (सूत्रं ४०८) ॥ १०-३४ ॥ दसमं सयं समतं ॥ १० ॥

[प्र०] हे भगवन् ! उत्तरमां रहेनारा एकोरुक मनुष्योना एकोरुक नामे द्वीप कये स्थले कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! जीवाभिगमसूत्रमां कह्या प्रमाणे सर्व द्वीपो संबन्धे यावत् शुद्धदंतद्वीप सुधी कहेवुं. ए प्रमाणे प्रत्येक द्वीप संबन्धे एक एक उद्देशक कहेवो. एम अट्ठावीस उद्देशको कहेवा. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. (एम कही भगवान् गौतम यावत् विहरे छे.) ॥ ४०८ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १० मा शतकमां सातमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

॥ इति श्रीमद्भयदेवाचार्यवृत्तियुतं दशमंशतकं समाप्तम् ॥

१०शतके
उद्देशः ७
॥९२४॥

शतक ११. (उद्देशक १.)

व्याख्या-
प्रशंसिः
॥९२५॥

उत्पल १ साल २ पलासे ३ कुंभी ४ नाली ५ पउम ६ कन्नी ७ य। नलिण ८ सिव ९ लोग १० काला ११ ५५-
लंभिय १२ दस दो य एकारे ॥६६॥ उववाओ १ परिमाणं २ अवहार ३ चत्त ४ बंध ५ वेदे ६ य। उदए ७ उदी-
रणाए ८ लेसा ९ विट्टी १० य नाणे ११ य ॥६७॥ जोग १२ वओगे १३ वन्न १४ रसमाई १५ जसासगे १६ य आहारे
१७। विरई १८ किरिया १९ बंधे २० सन्न २१ कसायि २२ तिथि २३ बंधे २४ य ॥६८॥ सन्न २५ दिथ २६ अनुबंधे
२७ संवेहा २८ हार २९ ठिह ३० सनुग्घाए ३१। चयणं ३२ मूलादीसु य उववाओ ३३ सव्वजीवाणं ॥ ६९ ॥

(उद्देश संग्रह-) १ उत्पल, २ शालूक, ३ पलाश, ४ कुंभी ५ नाडीक, ६ पद्म, ७ कर्णिका, ८ नलिन, ९ शिवराजर्षि, १०
लोक, ११ काल. अने १२ आलभिक-ए संबन्धे अग्यारमां शतकमां बार उद्देशको छे. (उत्पल)-अमुक जातना कमल संबन्धे प्रथम
उद्देशक, शालूक-उत्पलकन्द-संबन्धे बीजो उद्देशक, पलाश-खाखरा-ना वृक्ष संबन्धे त्रीजो उद्देशक, कुंभीवनस्पति संबन्धे चोथो
उद्देशक, नाडीक वनस्पति संबन्धे पांचमो उद्देशक, पद्म-अमुक जातना कमल-विषे छहो उद्देशक, कर्णिका संबन्धे सातमो
उद्देशक, नलिन-अमुक प्रकारना कमल संबन्धे आठमो उद्देशक, शिवराजर्षि संबन्धे नवमो उद्देशक, लोकने विषे दशमो उद्देशक, काल
संबन्धे अगीआरमो उद्देशक, अने आलभिक-आलभिकानगरीमां करेला प्रश्न-संबन्धे बारमो उद्देशक.-ए प्रमाणे अगीआरमां
शतकमां बार उद्देशको छे.)

११ शतके
उद्देशः १
॥९२५॥

क्याख्या-
प्रशंसिः
॥९२६॥

तेणं काछेणं तेणं समएणं रायगिहे जाव पड्जुवासमाणे एवं वयासी—उत्पले णं भंते ! एगपत्तए किं एग-
जीवे अणेगजीवे?, गोयमा ! एगजीवे नो अणेगजीवे, तेण परं जे अन्ने जीवा उववज्जंति ते णं णो एगजीवा अणे-
गजीवा । ते णं भंते ! जीवा कओहिंतो उववज्जंति ? किं नेरइएहिंतो उववज्जंति तिरि० मणु० देवेहिंतो उववज्जंति?
गोयमा ! नो नेरतिएहिंतो उववज्जंति तिरिक्खजोणिएहिंतोवि उववज्जन्ति माणुस्सेहिंतो० देवेहिंतोवि उववज्जंति,
एवं उववाओ भाणिगव्वो, जहा वक्कंतीए वणस्सइकाइयाणं जाव ईसाणेति १ । ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं
केवइया उववज्जंति?, गोयमा ! जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिल्लि वा उक्कोसेणं संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जंति २ ।

[प्र०] ते काले—ते समये राजगृह नगरने विषे पर्युपासना करता (गौतम) आ प्रमाणे बोल्या—हे भगवन् ! उत्पलं शुं एक जीव-
वाळुं छे के अनेकजीववाळुं छे ? [उ०] हे गौतम ! ते एक जीववाळुं छे, पण अनेक जीववाळुं नथी. त्यार पछी ज्यारे ते उत्पलने
विषे बीजा जीवो-जीवाश्रित पांदडा वगेरे अवयवो-उगे छे त्यारे ते उत्पल एक जीववाळुं नथी, पण अनेक जीववाळुं छे. [प्र०] हे
भगवन् ! (उत्पलमां) ते जीवो क्यांथी आवीने उपजे छे—शुं नैरयिकथी, तिर्यचथी, मनुष्यथी के देवथी आवीने उपजे छे ? [उ०]
हे गौतम ! ते जीवो नैरयिकथी आवीने उपजता नथी, पण तिर्यचथी, मनुष्यथी के देवथी आवीने उपजे छे. जेम प्रज्ञापनासूत्रनां
व्युत्क्रांतिपदमां कहुं छे ते प्रमाणे वनस्पतिकायिकोमां यावत् ईशान देवलोक सुधीना जीवोनो उपपात कहेवो. [प्र०] हे भगवन् !
ते जीवो (उत्पलमां) एक समयमां कटला उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्यथी एक, बे के व्रण अने उत्कृष्टथी संख्यात के
असंख्याता जीवो एक समयमां उत्पन्न थाय.

११ शतके
उद्देशः १
॥९२६॥

બ્યાખ્યા-
વ્રજસિઃ
॥૧૨૭॥

તે ણં મંતે ! જીવા સમપ ૨ અવહીરમાણા ૨ કેવતિકાલેણ અવહીરંતિ ?, ગોયમા ! તે ણં અસંખેજ્ઞા સમપ ૨ અવહીરમાણા ૨ અસંખેજ્ઞાહિં ઉસ્સપિ, ણિઓસપિણીહિં અવહીરંતિ, નો ચેવ ણં અવહિયા સિયા ૨ । તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કેમહાલિયા સરીરોગાહના પળ્લપ્પા ?, ગોયમા ! જહ્ણેણ અંગુલસ્સ અસંખેજ્ઞહમાણં ઉક્કોસેણં સાતિરેણં જોથણસહસ્સં ૪ । તે ણં મંતે ! જીવા ણાણાવરણિજ્ઞસ્સ કમ્મસ્સ કિં બંધગા અબંધગા ?, ગોયમા ! નો અબંધગા, બંધપ વા બંધગા વા એવં જાવ અંતરાહયસ્સ, નવરં આડયસ્સ પુચ્છા ગોયમા ! બંધપ વા અબંધપ વા બંધગા વા અબંધગા વા અહવા બંધપ ય અબંધપ ય અહવા બંધપ ય અબંધગા ય અહવા બંધગા ય અબંધપ ય અહવા બંધગા ય અબંધગા ય ૮ એતે અટ્ઠ મંગા ૫ ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ઉત્પલના જીવો સમયે સમયે કાઢવામાં આવે તો કેટલે કાલે તે પૂરા કાઢી શકાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જો તે જીવો સમયે સમયે અસંખ્ય કાઢવામાં આવે, અને તે અસંખ્ય ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી કાલ સુધી કાઢવામાં આવે તો પણ તે પૂરા કાઢી શકાય નહીં. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઉત્પલના જીવોની કેટલી મોટી શરીરાવગાહના કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય-ઓછામાં ઓછી-અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગ જેટલી, અને ઉત્કૃષ્ટ કહંક અધિક હજાર યોજન હોય છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો શું જ્ઞાનાવરણીય કર્મના બંધક છે કે અબંધક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જ્ઞાનાવરણીય કર્મના અબંધક નથી, પણ બંધક છે. અથવા એક જીવ બંધક છે અને અનેક જીવો પણ બંધક છે. એ પ્રમાણે યાવદ્ અંતરાયકર્મ સંબંધે પણ જાણવું. [પ્ર૦] પરંતુ આયુષ-કર્મના સંબંધે પ્રશ્ન કરવો. (હે ભગવન્ ! શું તે ઉત્પલના જીવો આયુષકર્મના બંધક છે કે અબંધક છે ?) [ઉ૦] હે ગૌતમ ! (ઉત્પ-

૧૧ શ્લોકે
ઉદેશ્યઃ ૧
॥૧૨૭॥

આસ્ત્રા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૨૮॥

લનો) એક જીવ બંધક છે, ૨ એક જીવ અબંધક છે, ૩ અનેક જીવો બંધક છે, ૪ અનેક જીવો અબંધક છે, ૫ અથવા એક બંધક અને એક અબંધક છે, ૬ અથવા એક બંધક અને અનેક અબંધક છે, ૭ અથવા અનેક બંધક અને એક અબંધક છે, ૮ અથવા અનેક બંધક અને અનેક અબંધક છે. એ પ્રમાણે એ આઠ ભાંગા જાણવા.

તે જાં મંતે! જીવા જાણાવરણિજ્ઞસ્સ કમ્મસ્સ કિં વેદગા અવેદગા?, ગોયમા! નો અવેદગા, વેદે વા વેદગા વા એવં જાવ અંતરાહયસ્મ, તે જાં મંતે! જીવા કિં સાયાવેયગા અસાયાવેયગા?, ગોયમા! સાયાવેદે વા અસાયા-વેયે વા અદ્ધ મંગા ૬. તે જાં મંતે! જીવા જાણાવરણિજ્ઞસ્સ કમ્મસ્સ કિં ઉદઈ અણુદઈ?, ગોયમા! નો અણુદઈ, ઉદઈ વા ઉદઈણો વા, એવં જાવ અંતરાહયસ્સ ૭ ॥ તે જાં મંતે! જીવા જાણાવરણિજ્ઞસ્સ કમ્મસ્સ કિં ઉદીરગા?, ગોયમા! નો અણુદીરગા, ઉદીરે વા ઉદીરગા વા, એવં જાવ અંતરાહયસ્સ, નચરં વેયણિજ્ઞાઉએસુ અદ્ધ મંગા ૮.

[પ્ર૦] હે મગવન્! તે ઉત્પલના જીવો જ્ઞાનાવરણીયકર્મના વેદક છે કે અવેદક છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! તેઓ અવેદક નથી, પણ એક જીવ વેદક છે અથવા અનેક જીવો અવેદક છે. એ પ્રમાણે યાવદ્ અંતરાય કર્મ સુધી જાણવું. [પ્ર૦] હે મગવન્! તે (ઉત્પલના) જીવો સાતાના વેદક છે કે અસાતાના વેદક છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! તે જીવો સાતાના વેદક છે અને અસાતાના પણ વેદક છે. અહીં પૂર્વ પ્રમાણે આઠ ભાંગા કહેવા. [પ્ર૦] હે મગવન્! તે (ઉત્પલના) જીવો જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ઉદયવાળા છે કે અનુદય-વાળા છે. [ઉ૦] હે ગૌતમ! તેઓ જ્ઞાનાવરણીયકર્મના અનુદયવાળા નથી, પણ એક જીવ ઉદયવાળો છે અથવા અનેક જીવો ઉદય-વાળા છે. એ પ્રમાણે યાવત્ અંતરાયકર્મ સંબંધે જાણવું. [પ્ર૦] હે મગવન્! શું તે (ઉત્પલના) જીવો જ્ઞાનાવરણીયકર્મના ઉદીરક છે

૧૧૨૮કે
ઉદેશ:૧
॥૧૨૮॥

व्याख्या-
प्रश्नः
॥९९९॥

के अनुदीरक छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ अनुदीरक नथी, एण एक जीव उदीरक छे, अथवा अनेक जीवो उदीरक छे. ए प्रमाणे यावत् अंतरायकर्म सुधी जाणवुं परन्तु विशेष ए छे के वेदनीयकर्म अने अयुषकर्ममां पूर्ववत् (स० ८) आठ भांगा कहेवा.

ते णं भंते ! जीवा किं कण्हलेसा नीललेसा काउलेसा तेउलेसा ? गोयमा ! कण्हलेसे वा जाव तेउलेसे वा कण्हलेसा वा नीललेसा वा काउलेसा वा तेउलेसा वा अहवा कण्हलेसे य नीललेसे य एवं एए दुयासं-जोगतियासंजोगचउक्कसंजोगेण असीती भंगा भवन्ति ९ ॥ ते णं भंते ! जीवा किं सम्मदिट्ठी मिच्छा-दिट्ठी सम्मामिच्छादिट्ठी ? गोयमा ! नो सम्मदिट्ठी नो सम्मामिच्छादिट्ठी मिच्छादिट्ठी वा मिच्छादिट्ठिणो वा १० । ते णं भंते ! जीवा किं नाणी अस्त्राणी ? गोयमा ! नो नाणी अण्णाणी वा अस्त्राणिणो वा ११ । ते णं भंते ! जीवा किं मणजोगी वयजोगी कायजोगी ? गोयमा ! नो मणजोगी णो वयजोगी कायजोगी वा काय-जोगिणो वा १२ ।

[प्र०] हे भगवन् ! शुं ते (उत्पलना) जीवो कृष्णलेश्यावाळा, नीललेश्यावाळा, कापोतलेश्यावाळा के तेजोलेश्यावाळा होय ? [उ०] हे गौतम ! एक जीव कृष्णलेश्यावाळो, यावत् एक तेजोलेश्यावाळो होय, अथवा अनेक जीवो कृष्णलेश्यावाळा, नीललेश्या-वाळा, कापोतलेश्यावाळा अने तेजोलेश्यावाळा होय, अथवा एक कृष्णलेश्यावाळो अने एक नीललेश्यावाळो होय. ए प्रमाणे द्विक-संयोग, त्रिकसंयोग अने चतुष्कसंयोग बडे सर्व मळीने एंशी भांगा कहेवा. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते (उत्पलना) जीवो सम्य-ग्दृष्टि छे, मिथ्यादृष्टि छे, के सम्यग्मिथ्यादृष्टि छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ सम्यग्दृष्टि नथी, सम्यग्मिथ्यादृष्टि नथी, एण एक जीव

११ अतके
उदेसः १
॥९९९॥

શ્યામ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૩૦॥

મિથ્યાદૃષ્ટિ છે, અથવા અનેક જીવો મિથ્યાદૃષ્ટિઓ છે, [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે (ઉત્પલના) જીવો શું જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જ્ઞાની નથી, પણ એક અજ્ઞાની છે, અથવા અનેક અજ્ઞાનીઓ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે (ઉત્પલના) જીવો મનયોગી વચન-યોગી કે કાયયોગી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મનયોગી નથી, વચનયોગી નથી, પણ એક કાયયોગી છે અથવા અનેક કાયયોગીઓ છે.

તે ણં મંતે ! જીવા કિં સાગારોવઉત્તા અણાગારોવઉત્તા ? , ગોયમા ! સાગારોવઉત્તે વા અણાગારોવ ઉત્તવા અદ્ધ મંગા ૧૩ । તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં સરીરમા કતિવન્ના કતિગંધા કતિરમા કતિફાસા પન્નત્તા ? , ગોયમા ! પંચવન્ના પંચરસા દુગંધા અદ્ધફામા પન્નત્તા, તે પુણ અપ્પણા અવન્ના અગંધા અરમા અફાસા પન્નત્તા ૧૪-૧૫ ॥ તે ણં મંતે ! જીવા કિં ઉસ્સાસા નિસ્સામા નો ઉસ્સાસનિસાસા ? , ગોયમા ! ઉસ્સાસણ વા ૧ નિસ્સાસણ વા ૨ નો ઉસ્સાસનિસ્સાસણ વા ૩ ઉસ્સાસગા વા ૪ નિસ્સાસગા વા ૫ નો ઉસ્સાસનીસાસગા વા ૬, અહવા ઉસ્સાસણ ય નિસ્સાસણ ય ૪ અહવા ઉસ્સાસણ ય નો ઉસ્સાસનિસ્સાસણ ય ૪ અહવા નિસ્સાસણ ય નો ઉસ્સાસનીસાસણ ય ૪, અહવા ઉસ્સાસણ ય નીસાસણ ય નો ઉસ્સાસનિસ્સાસણ ય અદ્ધ મંગા ૮ એણ છવ્વીસં મંગા મવંતિ ૨૬ ॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે (ઉત્પલના) જીવો સાકાર ઉપયોગવાળા છે કે અનાકાર ઉપયોગવાળા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એક જીવ સાકાર ઉપયોગવાળો છે, અથવા એક જીવ અનાકારઉપયોગવાળો છે-ઇત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે (સૂ. ૮) આઠ માંગા કહેવા. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે (ઉત્પલના) જીવોના શરીરો કેટલા વર્ણવાળાં, કેટલા ગંધવાળાં, કેટલા રસવાળાં અને કેટલા સ્પર્શવાળાં કહ્યાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પાંચ વર્ણવાળાં, પાંચ રસવાળાં, બે ગંધવાળાં અને આઠ સ્પર્શવાળાં કહ્યાં છે. અને જીવો પોતે વર્ણ, ગંધ, રસ અને

૧૧૩૦કે
ઉદેશ્ય
॥૧૩૦॥

ધ્યારૂયા-
પ્રશ્નિ:
॥૯૩૧॥

સ્પર્શ રહિત છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે (ઉત્પલના) જીવો ઉચ્છ્વાસક (શ્વાસ લેનારા) છે, નિઃશ્વાસક (શ્વાસ મૂકનારા) છે કે અનુચ્છ્વાસક-નિઃશ્વાસક (શ્વાસ નહિ લેનારા અને નહિ મૂકનારા) હોય છે ? [ઉ૦] હે મૌતમ ! ૧ કોઈ એક ઉચ્છ્વાસક છે, ૨ કોઈ એક નિઃશ્વાસક છે, અને ૩ કોઈ એક અનુચ્છ્વાસકનિઃશ્વાસક પણ છે. ૪ અથવા અનેક જીવો ઉચ્છ્વાસક છે, ૫ અનેક નિઃશ્વાસક છે, અને ૬ અનેક અનુચ્છ્વાસક-નિઃશ્વાસક પણ છે. ૧-૪ અથવા એક ઉચ્છ્વાસક, અને એક નિઃશ્વાસક છે. ૧-૪ અથવા એક ઉચ્છ્વાસક અને એક અનુચ્છ્વાસક નિઃશ્વાસક છે, ૧-૪ અથવા એક નિઃશ્વાસક અને એક અનુચ્છ્વાસક-નિઃશ્વાસક છે, ૧-૮ અથવા એક ઉચ્છ્વાસક, એક નિઃશ્વાસક અને એક અનુચ્છ્વાસકનિઃશ્વાસક છે.-એ પ્રમાણે આઠ માંગા કરવા. એ સર્વ મઠીને છઠ્ઠીશ માંગા થાય છે.

તે ણં મંતે ! જીવા કિં આહારગા અણાહારગા ?, ગોયમા ! નો અણાહારગા આહારગ વા અણાહારગ વા એવં અટ્ટ મંગા ૧૭ । તે ણં મંતે ! જીવા કિં વિરતા અવિરતા વિરતાવિરતા ?, ગોયમા ! નો વિરતા નો વિરયાવિરયા અવિરગ વા અવિરયા વા ૧૮ । તે ણં મંતે ! જીવા કિં સકિરિયા અકિરિયા ?, ગોયમા ! નો અકિરિયા, સકિરિયા વા સકિરિયા વા ૧૯ । તે ણં મંતે ! જીવા કિં સત્તવિહવંધગા અટ્ટવિહવંધગા, ?, ગોયમા ! સત્તવિહવંધગ વા અટ્ટવિહવંધગ વા અટ્ટ મંગા ૨૦ । તે ણં મંતે ! જીવા કિં આહારસન્નોવઉત્તા મયસન્નોવઉત્તા મેહુણસન્નોવઉત્તા પરિમ્મહસન્નોવઉત્તા ?, ગોયમા ! આહારસન્નોવઉત્તા વા અસીતી મંગા ૨૧ ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે (ઉત્પલના) જીવો આહારક છે કે અનાહારક છે ? [ઉ૦] હે મૌતમ ! તેઓ સવન્ના અનાહારક નથી,

૧૧ સત્તકે
ઉદેશ: ૧
॥૯૩૧॥

જ્યોત્સ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૯૩૨॥

પણ એક આહારક છે, અથવા એક અનાહારક છે.—ઇત્યાદિ આઠ ભાંગા અહીં કહેવા. [પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! શું તે ઉત્પલના જીવો સર્વ-
વિરતિ છે, અવિરતિ છે કે વિરતાવિરત (દેશવિરતિ) છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સર્વવિરતિ નથી, વિરતાવિરત (દેશવિરત) નથી, પણ
એક જીવ અવિરતિ છે, અથવા અનેક જીવો અવિરતિ છે. [પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! તે ઉત્પલના જીવો શું સક્રિય છે કે અક્રિય છે ? [ઉ૦]
હે ગૌતમ ! તેઓ અક્રિય નથી પણ તેમાંનો એક જીવ સક્રિય છે અથવા અનેક જીવો સક્રિય છે. [પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! શું તે ઉત્પલના
જીવો સાત પ્રકારે કર્મના બંધક છે કે આઠ પ્રકારે કર્મના બંધક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જીવો સાત પ્રકારે કર્મના બંધક છે,
અથવા આઠ પ્રકારે બંધક છે. અહીં આઠ ભાંગા કહેવા. [પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! શું તે (ઉત્પલના) જીવો આહારસંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા,
ભયસંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા, મૈથુનસંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા, કે પરિગ્રહસંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ આહારસંજ્ઞાના
ઉપયોગવાળા છે—ઇત્યાદિ પંચી ભાંગા કહેવા.

તે ણં ભંતે ! જીવા કિં કોહ્કસાઈ માણકસાઈ માયાકસાઈ લોભકસાઈ ?, અસીતી ભંગા ૨૨ । તે ણં ભંતે !
જીવા કિં ઇત્થીવેદગા પુરિસવેદગા નપુંસગવેદગા ?, ગોયમા ! નો ઇત્થિવેદગા નો પુરિસવેદગા નપુંસગવેદગા વા નપુંસગ-
વેદગા વા ૨૩ । તે ણં ભંતે ! જીવા કિં ઇત્થીવેદબંધગા પુરિસવેદબંધગા નપુંસગવેદબંધગા ?, ગોયમા ! ઇત્થિવેદબંધ
વા પુરિસવેદબંધગા વા નપુંસગવેદબંધગા વા છન્વીસં ભંગા ૨૪ । તે ણં ભંતે ! જીવા કિં સન્ની અસન્ની ?, ગોયમા ! નો
સન્ની અસન્ની વા અસન્નિણો વા ૨૫ । તે ણં ભંતે ! જીવા કિં મહંદિયા અણિદિયા ?, ગોયમા ! નો અણિદિયા,
મહંદિયા વા મહંદિયા વા ૨૬ ।

૧૧૩૨કે
ઉદેશ:૧
॥૯૩૨॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९३३॥

[प्र०] हे भगवन् ! श्रुते उत्पलना जीवो क्रोधकषायवाळा, मानकषायवाळा, मायाकषायवाळा के लोभकषायवाळा छे ? [उ०] हे गौतम ! अहीं पण एक्षी भांगा कहेवा. [प्र०] हे भगवन् ! श्रु ते उत्पलना जीवो स्त्रीवेदवाळा, पुरुषवेदवाळा के नपुंसकवेदवाळा होय ? [उ०] हे गौतम ! ते स्त्रीवेदवाळा नथी, पुरुषवेदवाळा नथी, पण एक जीव नपुंसकवेदवाळा के अनेक नपुंसकवेदवाळा होय. [प्र०] हे भगवन् ! श्रु ते उत्पलना जीवो स्त्रीवेदना बंधक, पुरुष वेदना बंधक के नपुंसक वेदना बंधक छे ? [उ०] हे गौतम ! ते स्त्रीवेदना बंधक, पुरुषवेदना बंधक अथवा नपुंसकवेदना बंधक छे. अहीं पण छवीश भांगा कहेवा. [प्र०] हे भगवन् ! श्रु ते उत्पल जीवो संज्ञी छे के असंज्ञी छे ? [उ०] हे गौतम ! ते संज्ञी नथी, एक असंज्ञी छे, अथवा अनेक असंज्ञीओ छे. [प्र०] हे भगवन् ! श्रु ते उत्पलजीवो इंद्रियसहित छे के इंद्रियरहित छे ? [उ०] हे गौतम ! ते इंद्रियरहित नथी, पण एक जीव इंद्रियवाळा छे, अथवा अनेक जीवो इंद्रियवाळा छे.

से णं भंते ! उप्पलजीवेति कालतो केवचिरं होइ ?, गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं उक्कोसेणं असंखेज्जं कालं २७। से णं भंते ! उप्पलजीवे पुढविजीवे पुणरवि उप्पलजीवेत्ति केवतियं कालं सेवेज्जा ?, केवतियं कालं गतिरागतिं करेज्जा ?, गोयमा ! भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्गहणाइं उक्कोसेणं असंखेज्जाइं भव-ग्गहणाइं, कालादेसेणं जहन्नेणं दो अंतोमुहुत्ता उक्कोसेणं असंखेज्जं कालं, एवतियं कालं सेवेज्जा एवतियं कालं गतिरागतिं करेज्जा, से णं भंते ! उप्पलजीवे आउजीवे एवं चेव एवं जहा पुढविजीवे भणिए तहा जाव वाउजीवे भाणियब्बे, से णं भंते ! उप्पलजीवे से वणस्सइजीवे से पुणरवि उप्पलजीवेत्ति केवइयं कालं सेवेज्जा केवतियं कालं

११ अक्षरे
उद्देशः १
॥९३३॥

બ્યારુયા-
પ્રશ્નસિઃ
૧૧૩૪॥

ગતિરાગતિ કજ્જહ ? ગોચમા ! ભવાદેસેણં જહ્નુણં દો ભવગ્ગહ્ણાઈં ઉક્કોસેણં અણંતાઈં ભવગ્ગહ્ણાઈં, કાલાપસેણં જહ્નુણં દો અંતોમુહુત્તા ઉક્કોસેણં અણંતં ક્કાલં-તરુકાલં, એવહંયં કાલં સેવેજ્ઞા એવહંયં કાલં ગતિરાગતિ કજ્જહ,
[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ઉત્પલનો જીવ ઉત્પલપણે કાલથી ક્યાંસુધી રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત સુધી અને ઉત્કુષ્ઠથી અસંખ્ય કાલ સુધી રહે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ઉત્પલનો જીવ પૃથિવીકાયિકમાં આવે, અને ફરીથી પાછો ઉત્પલમાં આવે-એ પ્રમાણે કેટલો કાલ સેવે-કેટલા કાલ સુધી ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષાએ જઘન્યથી વે ભવ અને ઉત્કુષ્ઠથી અસંખ્યાત ભવ સુધી ગમનાગમન કરે, કાલની અપેક્ષાએ જઘન્યથી વે અંતર્મુહૂર્ત, અને ઉત્કુષ્ઠથી અસંખ્યકાલ; એટલો કાલ સેવે-તેટલો કાલ ગમનાગમન કરે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ઉત્પલનો જીવ અપ્કાયિકપણે વપજે અને ફરીથી તે પાછો ઉત્પલમાં આવે. એ પ્રમાણે કેટલો કાલ ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. જેમ પૃથિવીના જીવ સંબન્ધે (સૂ. ૩૧) કહ્યું તેમ યાવત્ વાયુના જીવ સુધી કહેવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ઉત્પલનો જીવ વનસ્પતિમાં આવે, અને તે ફરીથી ઉત્પલમાં આવે એ પ્રમાણે કેટલો કાલ સેવે-કેટલો કાલ ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષાએ જઘન્યથી વે ભવ, અને ઉત્કુષ્ઠથી અનંત ભવ સુધી ગમનાગમન કરે. કાલની અપેક્ષાએ જઘન્યથી વે અંતર્મુહૂર્ત, અને ઉત્કુષ્ઠથી અનંત કાલ-વનસ્પતિકાલ પર્યન્ત; એટલો કાલ સેવે-એટલો કાલ ગમનાગમન કરે.

સે ણં મંતે ! ઉત્પલજીવે વેહંદિયજીવે પુનરવિ ઉત્પલજીવેત્તિ કેવહંયં કાલં સેવેજ્ઞા કેવહંયં કાલં ગતિરાગતિ કજ્જહ ? ગોચમા ! ભવાદેસેણં જહ્નુણં દો ભવગ્ગહ્ણાઈં ઉક્કોસેણં સંખેજ્ઞાઈં ભવગ્ગહ્ણાઈં, કાલાદેસેણં જહ-

૧૧૩૪કે
ઉદ્દેશઃ૧
॥૧૩૪॥

બાહ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૧૩૫॥

ત્રેણં દો અંતોમુહુત્તા ઉક્કોસેણં સંસ્થેજ્ઞં કાલં એવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા એવતિયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્ઞા, એવં તેઈંદિ-
યજીવે, એવં ચતુરિંદિયજીવેવિ, સે ણં મંતે ! ઉત્પલજીવે પંચેંદિયતિરિક્ત્વજોણિયજીવે પુનરવિ ઉત્પલજીવેત્તિ
પુચ્છા, ગોયમા ! ભવાદેસેણં જહ્નેણં દો ભવગ્ગહ્ણાઈં ઉક્કોસેણં અદ્દ ભવગ્ગહ્ણાઈં કાલાદેસેણં જહ્નેણં દો અંતો-
મુહુત્તાઈં ઉક્કોસેણં પુવ્વકોટ્ઠિપુહુત્તાઈં એવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા એવતિયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્ઞા, એવં મણુસ્સેણવિ
સમેં જાવ એવતિયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્ઞા ૨૮ । તે ણં મંતે ! જીવા કિમાહારમાહારેંતિ ?, ગોયમા ! દન્વઓ
અણંતપેસિયાઈં દન્વાઈં એવં જહ્ણા આહારુદ્દેસે વણસ્સહકાદયાણં આહારો તહેવ જાવ સન્વપ્પણયાએ આહારમા-
હારેંતિ નવરં નિયમા છદ્ધિસિં સેસં તં ચેવ ૨૯ ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ઉત્પલનો જીવ બેઈન્દ્રિયમાં આવે, અને તે ફરીથી ઉત્પલપણે ઉપજે; એ પ્રમાણે તે કેટલો કાલ સેવે-કેટલો
કાલ ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષાએ જઘન્યથી બે ભવ, ઉત્કુષ્ઠથી સંખ્યાતા ભવો; તથા કાલની અપેક્ષાએ
જઘન્યથી બે અંતર્મુહૂર્ત, અને ઉત્કુષ્ઠથી સંખ્યાતો કાલ; એટલો કાલ સેવે-એટલો કાલ ગમનાગમન કરે. એજ પ્રમાણે ત્રીન્દ્રિયપણે,
અને ચતુરિંદ્રિયજીવપણે ગમનાગમન કરવામાં પૂર્વવત્ કાલ જાણવો. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઉત્પલનો જીવ પંચેન્દ્રિયતિર્યચયોનિકપણે
ઉપજે અને તે ફરીથી ઉત્પલપણે ઉપજે, એમ કેટલો કાલ ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષાએ જઘન્યથી બે ભવ,
ઉત્કુષ્ઠથી આઠ ભવો, કાલની અપેક્ષાએ જઘન્યથી બે અંતર્મુહૂર્ત, અને ઉત્કુષ્ઠથી પૂર્વકોટિપ્રથક્ત્વ; એટલો કાલ સેવે-એટલો કાલ ગમ-
નાગમન કરે. એ પ્રમાણે ઉત્પલનો જીવ મણુસ્ય સાથે પણ ચાલત્ એટલો કાલ ગમનાગમન કરે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ઉત્પલના જીવો

૧૧ અવકે
ઉદેશ: ૧
॥૧૩૫॥

બ્યાલ્યા-
પ્રશ્નિ:
૧૯૩૬॥

કયા પદાર્થનો આહાર કરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જીવો દ્રવ્યથી અનન્તપ્રદેશિક દ્રવ્યોનો આહાર કરે, ઇત્યાદિ સર્વ આહારક ઉદ્દેશ-
કમાં વનસ્પતિકાયિકોનો આહાર કહ્યો છે તે પ્રમાણે યાવત્ 'તેઓ સર્વાત્મના-સર્વ પ્રદેશોએ આહાર કરે છે,' ત્યાં સુધી કહેવું, પરન્તુ
ઘટલો વિશેષ છે કે તેઓ અવશ્ય છે દિશીનો આહાર કરે છે, બાકી બધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું.

તેસિ પં બંતે ! જીવાણં કેવહયં કાલં ઠિઈ પળ્લન્તા ? , ગોયમા ! જહ્વેણં અંતોમુહુત્તં ઉક્કોસેણં દસ વાસસ-
હસ્માઈં ૩૦ । તેસિ પં બંતે ! જીવાણં કતિ સમુગ્ધાયા પળ્લન્તા ? , ગોયમા ! તઓ સમુગ્ધાયા પળ્લન્તા, તંજહા-
વેદણાસમુગ્ધાએ કસાયસં મારણંતિયસં ૩૧ । તે પં બંતે ! જીવા મારણંતિયસં મુગ્ધાણં કિં સમોહયા મરંતિ
અસમોહયા મરંતિ ? , ગોયમા ! સમોહયાવિ મરંતિ અસમોહયાવિ મરંતિ ૩૨ । તે પં બંતે ! જીવા અણંતરં ઉચ્ચદ્ધિત્તા
કહિં ગચ્છંતિ કહિં ઉવવજ્જંતિ કિં નેરહ્ણસુ ઉવવજ્જંતિ તિરિક્કલ્લજોણિયસુ ઉવવં એવં જહા વક્કંતીએ ઉચ્ચદ્ધિત્તાએ
વળ્લસમ્મહ્કાઈયાણં તહા ભાણિયવં । અહ બંતે ! સચ્ચપાણા સચ્ચભૂયા સચ્ચજીવા સચ્ચસત્તા ઉપ્પલમૂલત્તાએ
ઉપ્પલકંદત્તાએ ઉપ્પલનાલત્તાએ ઉપ્પલપત્તત્તાએ ઉપ્પલકેસરત્તાએ ઉપ્પલકનિયત્તાએ ઉપ્પલથિભુગત્તાએ ઉવવલ્લ-
પુચ્ચા ! , હંતા ગોયમા ! અસંતિ અદુવા અણંતકલ્લુત્તો । સેવં બંતે ! સેવં બંતે ! ત્તિ ૩૩ ॥ (સૂત્રં ૪૦૯) ॥
ઉપ્પલ્લુહેસએ ॥ ૧૧-૧ ॥

[પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે ઉત્પલના જીવોની સ્થિતિ (આયુષ) કેટલા કાલ સુધી કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જહ્વેણં અંતર્મુહુત્તં,
અને ઉત્કુષ્ઠથી દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિ કહી છે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે ઉત્પલના જીવોને કેટલા સમુદ્ધાતો કહ્યા છે ? [૩૦] હે

૧૧૩૬૬
ઉદ્દેશ:૧
૧૯૩૬॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९३७॥

कहा है ? [उ०] हे गौतम ! तेओने त्रण समुद्धातो कहा है, ते आ प्रमाणे-वेदनासमुद्धात, कषायसमुद्धात अने मारणांतिकसमुद्धात. [प्र०] हे भगवन् ! ते [उत्पलना] जीवो मारणांतिक समुद्धात वडे समवह (समुद्धातने प्राप्त) थइने मरे, के असमवहत (समुद्धातने प्राप्त थया शिवाय) मरे ? [उ०] हे गौतम ! ते समवहत थइने पण मरे अने असमवहत थइने पण मरे. [प्र०] हे भगवन् ! ते उत्पलना जीवो मरीने तरत क्यां जाय ?-क्यां उत्पन्न थाय ? शुं नैरयिकोमां उत्पन्न थाय, तिर्यंचयोनीकोमां उत्पन्न थाय, मनुष्योमां उत्पन्न थाय के के देवोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! प्रज्ञापना सूत्रना व्यक्तांतिपदमां उद्वर्तना प्रकरणमां वनस्पतिकायिकोने कहा प्रमाणे अहीं पण कहेवुं [प्र०] हे भगवन् ! सर्व प्राणो भूतो, सर्व जीवो अने सर्व सत्त्वो उत्पलना मूलपणे, कंदपणे, नालपणे, पांदडापणे, केसरपणे, कर्णिकापणे अने थिभुग (पांदडानुं उत्पत्ति स्थान) पणे पूर्व उत्पन्न थया है ? [उ०] हा, गौतम ! जीवो अनेकवार अथवा अनन्तवार पूर्व उत्पन्न थया है. हे भगवन् ! ते एमज है. हे भगवन् ! ते एमज है. ॥४०९॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगतीसूचना ११ मा शतकमां प्रथम उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक २.

सालुए णं भंते ! एगपत्तए किं एगजीवे अणेगजीवे ?, गोयमा ! एगजीवे एवं उत्पल्लुद्देगसवत्तव्वया अपरिसेसा भाणियव्वा जाव अणंतखुत्तो. नवरं सरीरोगाहणा जह्मेणं अंगुलस्स असंखेज्जइ भागं उक्कोसेणं धणुपुहुत्तं, सेसं तं चेव । सेवं भंते ! सेवं भंतेत्ति ॥ (सूत्रे ४१०) ११-२ ॥

११ शतके
उद्देशः ०
॥९३७॥

વ્યાख्या
પ્રજ્ઞાપ્તિઃ
॥૧૩૮॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક પાંદડાવાળો શાલૂક (ઉત્પલકન્દ) શું એક જીવવાળો છે કે અનેક જીવવાળો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે એક જીવવાળો છે; એ પ્રમાણે ઉત્પલદેશકની સઘલી વક્તવ્યતા કહેવી, યાવદ્ 'અનન્તવાર ઉત્પન્ન થયા છે.' પરન્તુ વિશેષ એ છે કે, શાલૂકના શરીરની અવગાહના જઘન્યથી અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગ જેટલી. અને ઉત્કૃષ્ટ ધનુષપૃથક્ત્વ છે બાકી યથું પૂર્વવત્ જાણવું. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે હે ભગવન્ તે એમજ છે. ॥ ૪૧૦ ॥

ભગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત શ્રીમદ્ ભગવતીસૂત્રના ૧૧ ધ્યા શતકમાં બીજા ઉદ્દેશનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

ઉદ્દેશક ૩.

પલાસે જાં મંતે ! એગપત્તએ કિં એગજીવે અણેગજીવે ?, એવં ઉત્પલુદ્દેસગવત્તવ્વયા અપરિસેસા ખાણિયવ્વા, નવરં સરીરોગાહણા જહ્નેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જહ્માણં ઉક્કોસેણં ગાઉયપુહુત્તા, દેવા એપ્પસુ ન ઉવવજ્જંતિ । લેસાસુ તે જાં મંતે ! જીવા કિં કપ્પહલેસે નીલલેસે કાઉલેસે ?, ગોયમા ! કપ્પહલેસે વા નીલલેસે વા કાઉલેસે વા છવ્વીસં અંગા, સેસં તં ચેવ । સેવં મંતે ! ૨ ત્તિ ॥ (સૂત્રં ૪૧૧) ॥ ૧૧-૩ ॥

[પ્ર] હે ભગવન્ ! પલાશવૃક્ષ [પ્રારંભમાં] એક પાંદડાવાળો હોય ત્યારે શું એક જીવવાળો હોય કે અનેક જીવવાળો હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ઉત્પલઉદ્દેશકની વધી વક્તવ્યતા અહીં કહેવી. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે, પલાશના શરીરની અવગાહના જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ ગાઉપૃથક્ત્વ છે. વાલી દેવો ચ્યવીને એ પલાશવૃક્ષમાં ઉત્પન્ન થતા નથી. [પ્ર૦] હેશ્યાદ્વા-

૧૧ શતકે
ઉદ્દેશક ૩
॥૧૩૮॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९३९॥

रमां हे भगवन् ! शुं पलाशवृक्षना जीवो कृष्णलेश्यावाळा, नीललेश्यावाळा के कापोतलेश्यावाळा होय ? [उ०] हे गौतम ! ते कृष्ण-
लेश्यावाळा, नीललेश्यावाळा के कापोतलेश्यावाळा होय, ए प्रमाणे छद्बीश भांगा कहेवा. बाकी बंधुं पूर्वनी पेठे जाणवुं. हे भगवन् !
ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ४११ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना ११ मा शतकमां त्रीजा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ४.

कुंभिए णं भंते ! जीवे एगपत्तए किं एगजीवे अणेगजीवे ?, एवं जहा पलासुहेसए तहा भाणियब्बे, नवरं
ठिनी जह्वेणं अंतोमुहुत्तं उक्कोसेणं वासपुहुत्तं, सेसं तं चैव । सेवं भंते ! सेवं भंतेत्ति ॥ (सू० ४:२) ॥ ११-४ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! एक पांदावाळो कुंभिकं [वनस्पतिविशेष] शुं एक जीववाळो होय के अनेकजीववाळो होय ? [उ०] हे
गौतम ! ए प्रमाणे पलाशोद्देशकमां क्हा प्रमाणे बंधुं कहेवुं, परन्तु विशेष ए छे के कुंभिकनी स्थिति (आयु) जघन्यथी अंतर्मुहूर्त,
अने उत्कृष्ट वर्षपृथक्त्व-बे वर्षथी नव वर्ष-पुधीनी होय छे. बाकी बंधुं पूर्व क्हा प्रमाणे जाणवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भग-
वन् ! ते एमज छे. ॥ ४१२ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना ११ मा शतकमां चोथा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

११ शतके
उद्देशः ४
॥९३९॥

उद्देशक ५.

नालिए णं भंते ! एगपत्तए किं एगजीवे अणेगजीवे ? , एवं कुंभिउद्देशगवत्तव्वया निरवसेसा भाणियव्वा ।
सेवं भंते ! सेवं भंते त्ति ॥ (सूत्रं ४१३) ॥ ११-५ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! एकपादडावाळो नाडिक [वनस्पतिविशेष] शुं एक जीववाळो छे के अनेकजीववाळो छे ? [उ] हे गौतम !
कुंभिक उद्देशकनी [उ० ४ सू० १] बधी वक्तव्यता अहीं कहेवी. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ४१३ ॥
भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना ११ मां शतकमा पांचमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ६

पउमे णं भंते ! एगपत्तए किं एगजीवे अणेगजीवे ? , उप्पलुद्देशगवत्तव्वया निरवसेसा भाणियव्वा । सेवं
भंते ! सेवं भंते ! त्ति ॥ (सूत्रं ४१४) ॥ ११-६ ॥

[प्र०] हे भगवन् एक पादडावाळुं पच्च शुं एक जीववाळुं होय के अनेक जीववाळुं होय ? [उ०] हे गौतम ! उत्पल उद्देशकमां
(उ० १ सू०) कक्षा प्रमाणे बधुं कहेयुं. हे भगवन् ! ते एमज छे. हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ४१४ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना ११ मा शतकमां छट्ठा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

११ शतके
उद्देशः ५-६
॥ ११४० ॥

व्याख्या
प्रज्ञप्तिः
॥ ११४० ॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९४१॥

उद्देशक ७.

कन्निए णं भंते ! एगपत्तए किं एगजीवे० ? एवं चेव निरवसेसं भाणियब्बं । सेवं भंते ! सेवं भंते ! त्ति ॥
(सूत्रं ४१५) ११-७ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! एक पाँदडावाळी कर्णिका शुं एक जीववाळी छे के अनेक जीववाळी छे ? [उ०] हे गौतम ! बहु पूर्व प्रमाणे कहेवुं, हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ४१५ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना ११ मा शतकमां सातमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ८.

नलिणे णं भंते ! एगपत्तए किं एगजीवे अणेगजीवे ? एवं चेव निरवसेसं जाव अणंनक्खुत्तो ॥ सेवं भंते !
सेवं भंतेत्ति (सूत्रं ४१६) ॥ ११-८ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! एकपत्रवाळुं नलिन (कमलविशेष) शुं एकजीववाळुं छे के अनेकजीववाळुं छे ? [उ०] हे गौतम ! ए बहु पूर्व प्रमाणे (उ० १ सू० १) 'यावत् सर्व जीवो अनंतवार उत्पन्न थया छे' त्यांसुधी कहेवुं, हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् !
ते एमज छे. ॥ ४१५ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना ११ मा शतकमां आठमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

११ शतके
उद्देशः ७-८
॥९४१॥

स्वाख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९४२॥

उद्देशक ९.

तेणं कालेणं तेणं समणं हत्थिणापुरे नामं नगरे होत्था वन्नओ, तस्स णं हत्थिणागपुरस्स नगरस्स बहिया उत्तरपुरच्छिमं दिसीभागे पत्थ णं सहसबवणे णामं उज्जाणे होत्था सव्वोउयपुप्फफलसमिद्धे रम्मं णंदणवणसं-
निप्पगासे सुहसीयलच्छाए मणोरमे सावुफले अकंटए पामादीए जाव पडिरूवे, तत्थ णं हत्थिणापुरे नगरे सिवे
नामं राया होत्था महयाहिमवंतं वन्नओ, तस्स णं सिवस्स रन्नो धारिणी नामं देवी होत्था सुकुमालपाणिपाया
वन्नओ. तस्स णं सिवस्स रन्नो पुत्ते धारणीए अत्तए सिवभद्रे नामं कुमारे होत्था सुकुमालं जहा सूरियकंते
जाव पच्छुवेक्खमाणे पच्छुवेक्खमाणे बिहरइ,

ते काले-ते समये हस्तिनापुर नामे नगर हतुं वर्णन. ते हस्तिनापुर नगरनी बहार उत्तरपूर्व दिशामां-ईशानकोणमां-सहस्राग्र-
वन नामे उद्यान हतुं. ते उद्यान सर्व ऋतुना पुष्प अने फलथी समृद्ध, रम्य अने नंदनवन समान हतुं. तेनी छाया सुखकारक अने
शीतल हती, ते मनोहर, स्वादिष्टफलवाहुं, कंटकरहित. प्रसन्नता आपनार, यावत् प्रतिरूप-सुन्दर-हतुं. ते हस्तिनापुर नगरमां शिव
नामे राजा हतो, ते मोटा हिमाचल पर्वतनी पेठे [सर्व राजाओमां] श्रेष्ठ हतो, [इत्यादि राजाजुं वर्णन कहेवुं.] ते शिव राजाने धारिणी
नामे पट्टराणी हती. तेना हाथ पग सुकुमाल हता, -[इत्यादि श्रीजुं वर्णन कहेवुं.] ते शिवराजाने धारिणी राणीथी उत्पन्न थयेलो शिव
भद्र नामे पुत्र हतो, तेना हाथ पग सुकुमाल हता-इत्यादि कुमारजुं वर्णन सूर्यकांत राजकुमारनी पेठे कहेवुं. यावत् ते कुमार [राज्य,
राष्ट्र, सैन्यादिने] जोतो जोतो विहरे छे.

११ शतके
उद्देशः ९
॥९४२॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९४३॥

तए णं तस्स सिवस्स रत्तो अन्नया कयावि पुंवरत्तावरत्तकालसमयंसि रज्जधुरं चित्तमाणस्स अयमेयास्सवे
अभत्थिए जाव समुप्पज्जित्था-अत्थि ता मे पुरा पोराणाणं जहा तामलिस्स जाव पुत्तेहिं वड्ढामि पत्तूहिं वड्ढामि
रज्जेणं वड्ढामि गंधं रट्ठेणं बलेणं वाहणेणं कोसेणं कोट्ठागारेणं पुरेणं अंतेउरेणं वड्ढामि विपुलधणकणगरयणजावसं-
तसारसावएज्जेणं अतीव २ अभिवड्ढामि तं किञ्च अहं पुरा पोराणाणं जाव एगंतसोक्खयं उक्खेहमाणे बिहरामि ?
तं जाव ताव अहं हिरन्नेणं वड्ढामि तं चेव जाव अभिवड्ढामि जाव मे सामंतरायाणोऽवि वसे वट्ठंति ताव ता मे
सेयं कल्लं पाउप्पभायाए जाव जलंते सुबहुं लोहीलोहकडाहकडुच्छुयं तंबियं तावसभंडगं घडावेत्ता सिवभइं कुमारं
रज्जेठावेत्ता तं सुबहुं लोहीलोहकडाहकडुच्छुयं तंबियं तावसभंडगं गहाय जे इमे गंगाकूले वाणपत्था तावसा भवन्ति
तं—होत्तिया पोत्तिया कोत्तिया जन्नई सड्ढई थालई हुंब उट्ठ दंतुक्खलिया उम्मज्जया संमज्जगा निमज्जगा मंपक्ख
खाला उट्ठकंइयगा अहोक्कंइयगा दाहिणकूलगा उत्तरकूलगा संखथमया कूलधमगा मितलुद्धा इत्थितावसा जला-
भिसेयकिट्ठिणगाया अंबुवासिणो वाउवासिणो वक्कलवासिणो जलवासिणो चेलंवाभिणो अबुभक्खिणो वायभ-
क्खिणो सेवालभक्खिणो मूलाहारा कंदाहारा पत्ताहारा तपाहारा पुष्पाहारा फलाहारा बीयाहारा परिमड्डियकंद-
मूलपंडुपत्तपुष्फफलाहारा उट्ठंडा इक्खमूलिया मंडलिया वणपासिणो दिसापोक्खिया आयावणाहिं पंचगितावेहिं
इंगालसोल्लियंपिव कंडुसोल्लियंपिव कट्ठसाल्लियंपिव अप्पाणं जाव करेमाणा बिहरंति [जहा उववाइए जाव कट्ठ-
सोल्लियंपिव अप्पाणं करेमाणा बिहरंति] ॥ तत्थ णं जे ते दिमापोक्खि यतावसा तेमिं अंतियं मुंडे भवित्ता

११शतके
उद्देशः ९
॥९४३॥

११ सतके
उद्देशः ९
॥९४४॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९४६॥

संयेहेत्ता कल्लं जाव जलंते सुबहुं लोहीलोह जाव घडावेत्ता कोडुंबियपुरिसे महावेह सदावेत्ता एवं वयासी-खि-
प्पामेव भो देवाणुप्पिया ! हत्थिणागपुरं नगरं सन्निभतरबाहिरियं आसिय जाव तमाणत्तिथं पच्चप्पिणंति, तए णं
से सिवे गया दोबं पि कोडुंबियपुरिसे सदावेत्ति २ एवं वयासी-खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! सिवभदस्स कुमारस्स
मद्वत्थं ३ विउलं रायाभिसेयं उवट्टवेह, तए णं ते कोडुंबियपुरिसा तहेव जाव उवट्टवेत्ति, तए णंसे सिवे राया
अणेगगणनायगदंडनायग जाव संधिपाल सद्धिं संपरिवुडे सिवभदं कुमारं सीहासणवरंसि पुरत्थाभिमुहं निसी-
यावेन्ति २ अट्टमएणं भोवन्नियाणं कलमाणं जाव अट्टमएणं भोमेज्जाणं कलमाणं सव्विह्वीए जाव रवेणं महया २
रायाभिसेणं अभिसिंचइ २ पम्हलसुकुमालाए सुरभिए गंधकासाईए गायाइं लूहेइ पम्ह० २ मरसेणं गोसीसेणं
एवं जहेव जमालिस्म अलंकारो तहेव जाव कप्परुक्खगंपिव अलंकियविभूमियं करंति २ करयल जाव कट्टु सिव-
भदं कुमारं जएणं विजएणं वद्धावेत्ति जएणं विजएणं वद्धावेत्ता ताहिं इट्ठाहिं कंताहिं पियाहिं जहा उववाइए
कोणियस्म जाव परमाउं पालयाहि इट्ठजणसंपरिवुडे हत्थिणपुरस्स नगरस्स अन्नेसि च बहूणं गामागरनगर
जाव विहराहित्तिकट्टु जयजयसइ पउंजंति, तए णं से सिवभदे कुमारे राया जाए महया हिमवंत० वन्नओ
जाव विहरइ,

ए प्रमाणे विचारीने आवती काले प्रातःकाले सूर्य देदीप्यमान लते, अनेक प्रकारना लोदी, कडाया वगेरे तापसना उपकरणो
तैयार करावी पोताना कोडुंबिक पुरुषोने बोलावे छे. बोलावीने तेणे तेओने आ प्रमाणे कहुं-हे देवानुप्रियो ! शीघ्र आ हस्तिनापुर

११ वतके
उद्देशः १९
॥९४५॥

વ્યાख्या
પ્રણેત્રિ:
૧૯૪૬

નગરની બાહેર અને અંદર જલ છંટકાવી સાફકાવો-હત્યાદિ યાવત્ તેમ કરી તેઓ તેની આજ્ઞાને પાછી આપે છે. ત્યારપછી તે શિવ-રાજા ફરીને વળ તે કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવે છે, બોલોવીને તેણે આ પ્રમાણેકહ્યું-હે દેવાનુપ્રિયો ! શીઘ્ર શિવભદ્ર કુમારના મહા-મર્થવાળા યાવત્ વિપુલ રાજ્યાભિષેકની તૈયારી કરો. ત્યારબાદ જે કૌટુંબિક પુરુષો તે પ્રમાણે યાવત્ રાજ્યાભિષેકની તૈયારી કરે છે, ત્યારપછી તે શિવરાજા અનેક ગણનાયક, દંડનાયક, યાવત્ સંધિપાલના પરિવારયુક્ત શિવભદ્ર કુમારને ઉત્તમ સિંહાસન ઉપર પૂર્વ દિશા સન્મુખ બેસાડે છે, બેસાડીને એકસો સાઠ સોનાના કલશોવડે, યાવત્ એકસો આઠ માટીના કલશોવડે, સર્વ કદ્ધિથી યાવત્ વાદિત્રાદિકના શબ્દોવડે મોટા રાજ્યાભિષેકથી અભિષેક કરે છે. ત્યારપછી પાંપણ જેવા સુકુમાલ અને સુગંધી મંધવસ્ત્રવડે તેનાં શરીરને સાફ કરે છે, સાફ કરીને સરસ ગોશ્વર્ણચંદન વડે લેપ કરી યાવત્ જેમ જમાલિતું વર્ણન કર્યું છે તેમ કલ્પવૃક્ષની પેઠે તેને અલંકૃત-વિભૂષિત કરે છે. ત્યારપછી હાથ જોડી શિવભદ્રકુમારને જય અને વિજયથી વધાવે છે; વધાવીને ઇષ્ટ, કાન્ત, પ્રિય વાણીવડે આશીર્વાદ આપતા ઔપાપાતિક સૂત્રમાં કોણિક રાજા સંબન્ધે કહ્યા પ્રમાણે તેઓએ કહ્યું-યાવત્ તું દીર્ઘાયુષી થા, અને ઇષ્ટ જનના પરિવારયુક્ત હસ્તિનાપુર નગર અને વીજા અનેક ગ્રામ, આકર તથા નગરોનું સ્વામિપણું ભોગવ-હત્યાદિ કહીને તેઓ જય જય શબ્દ બોલે છે. ત્યારબાદ તે શિવભદ્ર કુમાર રાજા થયો, તે મોટા હિમાચલની પેઠે સર્વ રાજાઓમાં મુખ્ય થઈને યાવત્ વિહરે છે, અહીં શિવભદ્રરાજાનું વર્ણન કરવું.

તદ્દર્શનં સિવે રાયા અન્નયા કયાઈ સોમ્પણંસિ તિહિકરણદિવસનુદુત્તનકલ્પત્તંસિ વિપુલ અસળપાળલા-મહસાઈમં ઉવકલ્પડાવેતિ ઉવકલ્પડાવેત્તા મિત્તળાઈનિયગજાવપરિજળં રાયાળો ય સ્વત્તિયા આમંતેતિ આમંતેત્તા

૧૧મ્વકે
ઉદ્દેશ:૯
૧૧૪૬

વ્યાख्या-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૪૭॥

તઓ પચ્છા પહાણ જાવ સરીરે ભોયણવેલાણ ભોયણમંડવંસિ સુહાસણવરગણ તેણં મિત્તણાતિનિયમસયણ જાવ પરિજણેણ રાણહિ ય સ્વત્તિણહિ ય સદ્ધિ વિપુલં અસણપાણસ્વાદમસાદમં एवं જહા તામલી જાવ સક્કારેતિ સંમા-
ણેતિ સક્કારેત્તા સંમાણેત્તા તં મિત્તણાતિ જાવ પરિજણં રાયાણો ય સ્વત્તિણ ય સિવમહં ચ રાયાણં આપુચ્છહ આ-
પુચ્છિત્તા સુવહું લોહીલોહકડાહકડુચ્છુયં જાવ મંડગં ગહાય જે હમે ગંગાકૂલમા વાણપત્થા તાવસા મવંતિ તં
ચેવ જાવ તેસિં અંતિયં મુંહે મવિત્તા દિસાપોક્કિમ્વયતાવસત્તાણ પન્વહણ, પન્વહણઽવિય ણં સમાણે અયમેયારૂવં
અભિગ્ગહં અભિગિણ્હહ—કપ્પહ મે જાવજીવાણ છટ્ટં તં ચેવ જાવ અભિગ્ગહં અભિગિણ્હહ ૨ પદમં છટ્ટકમ્મમણં
ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરહ ।

ત્યારપછી તે શિવરાજા અન્ય કોઈ દિવસે પ્રશસ્ત તિથિ, કરણ, દિવસ અને નક્ષત્રના યોગમાં વિપુલ અન્ન, પાન સ્વાદિમ અને સ્વાદિમ વસ્તુઓને તૈયાર કરાવે છે. તૈયાર કરાવી મિત્ર, જ્ઞાતિ, યાવત્ પોતાના પરિજનને, રાજાઓને અને ક્ષત્રિયોને આમન્ત્રણ કરે છે, આમન્ત્રણ કરી ત્યાર વાદ સ્નાન કરી યાવત્ શરીરને અલંકૃત કરી ભોજનવેલાણ ભોજનમંડપમાં ઉત્તમ સુહાસન ઉપર બેસી મિત્ર, જ્ઞાતિ અને પોતાના સ્વજન યાવત્ પરિજન સાથે તથા રાજા અને ક્ષત્રિયો સાથે વિપુલ અન્ન, પાન, સ્વાદિમ અને સ્વાદિમ ભોજન કરી તામલિતાપસની પેટે યાવત્ તે શિવરાજા વધાઓનો સત્કાર કરે છે, સન્માન કરે છે. સત્કાર અને સન્માન કરીને મિત્ર, જ્ઞાતિ, પોતાના સ્વજન, યાવત્ પરિજનની તથા રાજાઓ, ક્ષત્રિયો અને શિવમદ્ર રાજાની રજા માગે છે. રજા માગીને અનેક પ્રકારના લોહી, લોહાના કડાયાં, કડછા યાવત્ તાપસના ઉચિત ઉપકરણો લઈને ગંગાને કાંટે જે આ વાનપ્રસ્થ તાપસી રહે છે—ઇત્યાદિ સર્વ પૂર્વવત્

૧૧૪૭
ઉદ્દેશ:૯
॥૧૪૭॥

व्याख्या
प्रज्ञप्तिः
॥९४८॥

जाणवुं, यावत् ते दिशाप्रोक्षक तापसोनी पासे दीक्षित थइ दिशाप्रोक्षकतापसरूपे प्रव्रज्या ब्रह्मण करी प्रव्रजित थइने ते आ प्रकारनो अभिग्रह धारण करे छे- 'मारे यावज्जीव निरंतर छट्ट छट्टनो तप करवो कल्पे'-इत्यादि पूर्ववत् अभिग्रह ब्रह्मण करीने प्रथम छट्ट तपनो स्वीकार करी विहरे छे.

तए णं से सिवे रायरिसी पढमछट्टकवमणपारणगंसि आयावणभूमिओ पचोरुहइ आयावणभूमिओ पचोरुहत्ता वागलवत्थनिगत्थे जेणेव मए उडए तेणेव उवागच्छइ तेणेव उवागच्छित्ता किट्ठिणसंकाइयगं गिणहइ गिणित्ता पुरच्छिमं दिसं पोक्खेइ पुरच्छिमाए दिसाए सोमे महाराया पत्थाणे पत्थियं अभिरक्खउ सिवं रायरिसिं अभि० २, जाणि य तत्थ कंदाणि य मूलाणि य तयाणि य पत्ताणि य पुप्फाणि य फलाणि य बीयाणि य हरियाणि य ताणि अणुजाणउत्ति कट्टु पुरच्छिमं दिसं पसरति पुर० २ जाणि य तत्थ कंदाणि य जाव हरियाणि य ताइं गेणहइ २ किट्ठिणसंकाइयं भरेइ कट्ठि० २ दब्भे य कुसे य समिहाओ य पत्तामोडं च गेणहइ २ जेणेव सए उडए तेणेव उवागच्छइ २ किट्ठिणसंकाइयगं ठवेइ किट्ठि० २ वेदिं बट्ठेइ २ उवलेवणसंमज्जणं करेइ उ० २ दब्भसगम्भकलसाहत्थगए जेणेव गंगा महानदी तेणेव उवागच्छइ गंगामहानदीं ओगाहेति २ जलमज्जणं करेइ २ जलकीडं करेइ हा-जलाभिसेयं करेति २ आयंते चोक्खे परमसुहभूए देवयपितिकयकज्जे दब्भसगम्भकलसाहत्थगए गंगाओ म २ नईओ पच्चुत्तरइ २ जेणेव मए उडए तेणेव उवागच्छइ तेणेव उवागच्छित्ता दब्भेहि य कुसेहि य बालुयाएहि य वेतिं रएति वेतिं रएत्ता सरएणं अरणिं महेति सर० २ अग्गि पाडेति २ अग्गि मंधुकेइ २ समिहाकट्ठाइं

११ शतके
उद्देशः
॥९४८॥

વ્યાख्या-
પ્રશ્નતિ:
॥૧૪૯॥

પક્ષિચ્ચવહ સમિહાકટ્ટાહં પક્ષિચ્ચવિત્તા અગિંમં ઉજ્જાલેહ અગિંમં ઉજ્જાલેત્તા—‘અગિસ્સ દાહિણે પાસે, સત્તંગાહં સમાદહે । તં-સકહં વક્કલં ઠાણં, સિજ્જાભંડં કમંડલું ॥ ૭૦ ॥ દંડદારું તદ્દા પાણં, અહે તાહં સમાદહે ॥ મહુણા ય ઘણ ય તંદુલેહિ ય અગિંમં હુણહ, અગિંમં હુણિત્તા ચરું સાહેહ, ચરું સાહેત્તા ચલિં વહસ્સદેવં કરેહ ચલિં વહસ્સદેવં કરેત્તા અતિહિપૂયં કરેહ અતિહિપૂયં કરેત્તા તઓ પચ્છા અપ્પણા આહારમાહારેતિ,

૧૧ શતકે
ઉદ્દેશ:૧
॥૧૪૯॥

ત્યારબાદ પ્રથમ છટ્ટ તપના પારણાના દિવસે તે શિવ રાજર્ષિ આતાપના ભૂમિથી નીચે આવે છે, નીચે આવીને ચાલકલના વસ્ત્ર પહેરી જ્યાં પોતાની ઝુંપડી છે ત્યાં આવે છે, ત્યાં આવી કિઠિન (વાંસનું પાત્ર) અને કાવડને ગ્રહણ કરે છે, ગ્રહણ કરી પૂર્વ દિશાને પ્રોક્ષિતકરી ‘પૂર્વ દિશાના સોમ મહારાજા ધર્મસાધનમાં પ્રવૃત્ત થયેલા શિવ રાજર્ષિનું રક્ષણ કરો, અને પૂર્વ દિશામાં રહેલા કંદ, મૂલ, છાલ, પાંદડા, પુષ્પ, ફળ, બીજ અને હરિત-લીલી વનસ્પતિને લેવાની અનુજ્ઞા આપો’—એમ કહી તે શિવ રાજર્ષિ પૂર્વ દિશા તરફ જાય છે, જઈને ત્યાં રહેલા કંદ, યાવત્-લીલી વનસ્પતિને ગ્રહણ કરીને પોતાની કાવડ ભરે છે, ત્યાર પછી, દર્ભ, કુશ, સમિધ-કાષ્ઠ અને શ્લાઙ્ગની શાખાને મરડી પાંદડાઓને લે છે; લેઈને જ્યાં પોતાની ઝુંપડી છે ત્યાં આવે છે, આવીને કાવડને નીચે મૂકે છે, મૂકીને વેદિકાને પ્રમાર્જિત કરે છે; પછી વેદિકાને (છાણ પાણીવડે) લીંપી શુદ્ધ કરે છે. ત્યારબાદ ડામ અને કલશને હાથમાં લઈ જ્યાં ગંગા મહાનદી છે, ત્યાં આવીને ગંગા મહાનદીમાં પ્રવેશ કરે છે, પ્રવેશ કરી ડુબકી મારે છે, જલક્રીડા કરે છે, અને સ્નાન કરે છે, પછી આચમન કરી ચોક્ષા થઈ-પરમ પવિત્ર થઈ દેવતા અને પિતૃ કાર્ય કરી ડામ અને પાણીનો કલશ હાથમાં લઈ ગંગા મહાનદીથી બહાર નીકળીને જ્યાં પોતાની ઝુંપડી છે, ત્યાં આવે છે આવીને ડામ, કુશ અને ચાલુકા વડે વેદિને બનાવે છે, બનાવી મથનકાષ્ઠવડે

ગ્રંથાલ્યા
પ્રજ્ઞાસિઃ
॥૧૫૦॥

અરણિને ઘસે છે, ઘસીને અગ્નિ પાઢે છે, પાઢીને અગ્નિને સઠગાવે છે, પછી તેમાં સમિધના કાષ્ઠોને નાંચી તે અગ્નિને પ્રજ્વલિત કરે છે, અને અગ્નિની દક્ષિણ બાજુએ આ સાત વસ્તુઓ મુકે છે તે આ પ્રમાણે-“૧ સકથા (ઉપકરણવિશેષ), ૨ વલ્કલ, ૩ દીપ, ૪ શ્ય્યાના ઉપકરણ, ૫ કમંડલ, ૬ દંડ અને ૭ આત્મા (પોતે). એ સર્વને એકઠા કરે છે.” પછી મધ, ઘી અને ચોખ્ખા વડે અગ્નિમાં હોમ કરે છે હોમ કરીને ચરુ-બલિ તૈયાર કરે છે, અને બલિથી વૈશ્વદેવની પૂજા કરે છે, ત્યારબાદ અતિથિની પૂજા કરી તે શિવ રાજર્ષિ પોતે આહાર કરે છે.

તદ્દાં નં સે સિવે રાયરિસી દોચં છટ્ટકલ્મણં ઉવસંપજ્ઞિત્તાણં વિહરહ, તદ્દાં નં સે સિવે રાયરિસી દોચે છટ્ટ-
કલ્મણપારણગંસિ આયાવણભૂમીઓ પદ્મોરુહહ આયાવણ૦૨ એવં જહા પદ્મપારણગં નવરં દાહિણગં દિસં
પોક્ષેતિ ૨ દાહિણાએ દિસાએ જમે મહારાયા પથાણે પત્થિયં સેસં તં ચેવ આહારમાહારેહ, તદ્દાં નં સે સિવરા-
યરિસી તચં છટ્ટકલ્મણં ઉવસંપજ્ઞિત્તાણં વિહરતિ, તદ્દાં નં સે સિવે રાયરિસી સેસં તં ચેવ નવરં પચ્ચન્છિમાએ
દિસાએ વરુણે મહારાયા પથાણે પત્થિયં સેસં તં ચેવ જાવ આહારમાહારેહ, તદ્દાં નં સે સિવે રાયરિસી ચઉત્થં
છટ્ટકલ્મણં ઉવસંપજ્ઞિત્તાણં વિહરહ, તદ્દાં નં સે સિવે રાયરિસી ચઉત્થં છટ્ટકલ્મણં એવં તં ચેવ નવરં ઉત્તરદિસં
પોક્ષેહ ઉત્તરાએ દિસાએ વેસમણે મહારાયા પથાણે પત્થિયં અભિરક્ષ્ણઉ સિવં, સેસં તં ચેવ જાવ તઓ પચ્છા
અપ્પણા આહારમાહારેહ ॥ (સૂત્ર ૪૧૭) ॥

ત્યારબાદ તે શિવરાજર્ષિ ફરીવાર છટ્ટ તપ કરીને વિહરે છે, પછી તે શિવરાજર્ષિ આતાપનાભૂમિથી ઉતરીવ લ્કલનું વસ્ત્ર પહેરે છે,

૧૧૪૮૬
૭૬૫૧
॥૧૫૦॥

આચાર્ય-
પ્રશ્ન:
॥૯૫૧॥

इत्यादि बंधुं प्रथम पारणानी पेटे जाणवुं. परन्तु विशेष ए छे के बीजा पारणा वखते दक्षिण दिशाने प्रोक्षित करे-पूजे, तेम करीने एम कहे के 'दक्षिण दिशाना (लोकपाल) यम महाराजा प्रस्थान-परलोकसाधन-मां प्रवृत्त थयला शिवराजर्षिनुं रक्षण करो' इत्यादि सर्व पूर्ववत् कहेवुं, यावत् पोते आहार करे छे. पछी ते शिवराजर्षि त्रीजा छट्ठ तपने स्वीकारी विहरे छे, तेना पारणानी बधी हकीकत पूर्वनी पेटे जाणवी, परंतु विशेष ए छे के, पश्चिम दिशानुं प्रोक्षण-पूजन-करे, अने एम कहे के पश्चिम दिशाना (लोकपाल) वरुण महाराजा प्रस्थान-परलोक साधनमां प्रवृत्त थयला शिव राजर्षिनुं रक्षण करो, बाकी बंधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. यावत् तयार पछी ते आहार करे. पछी ते शिवराजर्षि चोथा छट्ठना तपने स्वीकारी विहरे छे-इत्यादि पूर्ववत् जाणवुं. परन्तु (चोथे पारणे) उत्तर दिशाने पूजे छे, अने एम कहे छे के 'उत्तर दिशाना (लोकपाल) वैश्रमण महाराजा धर्मसाधनमां प्रवृत्त थयला शिवराजर्षिनुं रक्षण करो, बाकी बंधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं, यावत् तयार पछी पोते आहार करे छे. ॥ ४१७ ॥

तए णं तस्स सिवस्स रायरिसिस्स छट्ठंछट्ठेणं अनिक्खित्तेणं दिसान्कवालेणं जाव आयावेमाणस्स पगहमह-याए जाव विणीययाए अन्नयां कयावि तयावरणिज्जाणं कम्माणं खओवसमेणं ईहापोहमग्गणगवेसणं करेमाणस्स विब्भंगे नामं अन्नाणे समुप्पन्ने, से णं तेणं विब्भंगनाणेणं समुप्पन्नेणं पासइ अस्मिं लोए सत्त दीवे सत्त समुदे तेण परं न जाणति न पासति, तए णं तस्स सिवस्स रायरिसिस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था-अत्थि णं ममं अहसेसे नाणदंसणे समुप्पन्ने, एवं खलु अस्मिं लोए सत्त दीवा सत्त समुदा, तेण परं वोच्छिन्ना दीवा य समुदा य, एवं संपेहेइ एवं २ आयावणभूमीओ पच्चोक्कहइ आ० २ वागलवत्थनियत्थे जेणेव सए उडए

૧૧૩૮૬
ઉદ્દેશ્ય
॥૯૫૧॥

શ્રી
પ્રજ્ઞાપ્તિ:
॥૧૫૨॥

તેજેવ ઉવાગચ્છહ ૨ સુબહું લોહીલોહકડાહકડુચ્છયં જાવ મંડગં કિલિણસંકાહયં ચ ગેણહહ ૨ જેણેવ હત્થિણા-
પુરે નગરે જેણેવ તાવસાવસહે તેણેવ ઉવાગચ્છહ ઉવા ૦ ૨ મંડનિકલેવં કરેહ ૨ હત્થિણાપુરે નગરે સિંઘાડગતિગ-
જાવપહેસુ બહુજણસ્સ એવમાહકલ્લહ જાવ એવં પરુલ્લેહ-અત્થિ ણં દેવાણુપ્પિયા ! મમં અતિસેસે નાણદંમણે સમુ-
પ્પન્નં, એવં સ્વલ્લુ અર્હિસ લોએ જાવ દીવા ય સમુદ્દા ય, તણે ણં તસ્સ સિવસ્સ રાયરિસિસ્સ અંતિયં એયમટ્ટં સોચા
નિમમ્મ હત્થિણાપુરે નગરે સિંઘાડગતિગજાવ પહેસુ બહુજણો અન્નમન્નસ્સ એવમાહકલ્લહ જાવ પરુલ્લેહ-એવં સ્વલ્લુ
દેવાણુપ્પિયા ! સિવે રાયરિસી એવં આહકલ્લહ જાવ પરુલ્લેહ-અત્થિ ણં દેવાણુપ્પિયા ! મમં અતિસેસે નાણદંમણે
જાવ તેણ પરં ચોચ્છિલ્લા દીવા ય સમુદ્દા ય, સે કહમેયં મન્ને એવં ? ।

એ પ્રમાણે નિરંતર છટ્ટુ છટ્ટના તપ કરવાથી દિવચક્રવાલ તપ કરતા, યાવત્ આતાપના લેતા તે શિવરાજર્ષિને પ્રકૃતિની મદ્રતા
અને યાવત્ વિનીતતાથી અન્ય કોઈ દિવસે તેના આવરણભૂત કર્મોના ક્ષયોપશમ થવાથી રૂંદા, અપોહ, માર્ગણા અને ગવેષણ કરતા
વિભંગ નામે જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. પછી તે ઉત્પન્ન થયેલા તે વિભંગજ્ઞાન વડે આ લોકમાં સાત દ્વીપો અને સાત સમુદ્રો જુદા છે, તે પછી
આમલ જાણતા નથી, કે જોતા નથી. ત્યારબાદ તે શિવરાજર્ષિને આ આવા પ્રકારનો અધ્યવસાય ઉત્પન્ન થયો કે, ‘મને અતિશયવાહું
જ્ઞાન અને દર્શન ઉત્પન્ન થયું છે, અને એ પ્રમાણે આ લોકમાં સાત દ્વીપ અને સાત સમુદ્રો છે, અને ત્યારપછી દ્વીપો અને સમુદ્રો નથી’-
એમ વિચારે છે, વિચારીને આતાપના ભૂમિથી નીચે ઉતરે છે, અને વલ્કલનાં વસ્ત્રો પહેરી જ્યાં પોતાની ઝુંપડી છે ત્યાં આવી અનેક
પ્રકારના લોઢી, લોઢાના કડાયાં અને કડછા યાવત્ બીજા ઉપકરણો અને કાવડને ગ્રહણ કરે છે, અને જ્યાં હસ્તિનાપુર નગર છે અને

૧૧૪૮૬
૭૬૫૧
॥૧૫૨॥

આસ્વા-
પ્રશ્નિ:
॥૧૫૩॥

જ્યાં તાપસોનું યાવદ્ આશ્રમ છે ત્યાં આવે છે, આવીને ઉપકરણ વગેરેને મૂકે છે, અને હસ્તિનાપુર નગરમાં શૃંગાટક, ત્રિક, યાવદ્ રાજમાર્ગોમાં ઘણા માણસોને એમ કહે છે, યાવદ્ એમ પ્રરૂપે છે કે, 'હે દેવાનુપ્રિયો ! મને અતિશયવાલું જ્ઞાન અને દર્શન ઉત્પન્ન થયું છે, અને આ લોકમાં એ પ્રમાણે સાત દ્વીપો અને સાત સમુદ્રો છે,' ત્યારબાદ તે શિવરાજર્ષિ પાસેથી એ પ્રકારનું વચન સાંભળી, અવધારી હસ્તિનાપુર નગરમાં શૃંગાટક, ત્રિક, યાવદ્ રાજમાર્ગોમાં ઘણા માણસો પરસ્પર એમ કહે છે—યાવદ્ એમ પ્રરૂપે છે—હે દેવાનુપ્રિયો ! શિવરાજર્ષિ આ પ્રમાણે કહે છે—યાવત્ પ્રરૂપે છે કે હે દેવાનુપ્રિયો ! મને અતિશયવાલું જ્ઞાન અને દર્શન ઉત્પન્ન થયું છે, યાવત્ એ પ્રમાણે આ લોકમાં સાત દ્વીપ અને સાત સમુદ્રો છે, ત્યાર પછી નથી, તે એમ કેવી રીતે હોય ?

તેણં કાલેણં તેણં સમણં સામી સમોસદે પરિસા જાવ પડિગયા । તેણં કાલેણં તેણં સમણં સમણસ્સ ભગવંઓ મહાવીરસ્સ જેદ્દે અંતેવાસી જહા ચિતિયસણ નિયંદુદેસણ જાવ અહમાણે બહુજણસદં નિમામેહ બહુજણો અન્નમન્નસ્સ એવં આહક્કલ્હ એવં જાવ પરૂવેહ—એવં સ્વલુ દેવાણુપ્પિયા ! સિવે રાયરિસી એવં આહક્કલ્હ જાવ પરૂવેહ—અત્થિ પં દેવાણુપ્પિયા ! તં ચેવ જાવ વોચ્છિન્ના દીવા ય સમુદ્દા ય, સે કહમેયં મન્ને એવં?, તણં ભગવં ગોયમે બહુજણસ્સ અંતિયં એયમદ્દં સોચ્છા નિસમ્મ જાવ સદ્દે જહા નિયંદુદેસણ જાવ તેણ પરં વોચ્છિન્ના દીવા ય સમુદ્દા ય, સે કહમેયં મંતે ! એવં?, ગોયમાદિ સમણે ભગવં મહાવીરે ભગવં ગોયમં એવં વયાસી—જન્નં ગોયમા ! સે બહુજણે અન્નમન્નસ્સ એવમાતિક્કલ્હ તં ચેવ સદ્દં ભાણિયદ્દં જાવ મંડનિક્કલ્હેવં કરેતિ હત્થિણાપુરે નગરે સિંઘાડગં તં ચેવ જાવ વોચ્છિન્ના દીવા ય સમુદ્દા ય, તણં તસ્સ સિવસ્સ રાયરિસિસ્સ અંતિયં એયમદ્દં સોચ્છા નિસમ્મ તં ચેવ

૧૧૫૩
ઉદેશ્ય
॥૧૫૩॥

બ્યારુયા
પ્રજ્ઞસિઃ
॥૧૫૪॥

સઢવં ખાણિયઢવં જાવ તેણ પરં ચોચ્છિન્ના દીવા ય સમુદ્ધા ય તણં મિચ્છા, અહં પુણ ગોયમા ! એવમાહિસ્વામિ જાવ
પરુવેમિ-એવં જ્વલુજંબુદીવાદીયા દીવા લવણાદીયા સમુદ્ધા સંઠાળઓ એગવિહિવિહાણા વિત્થારઓ અણેગવિહિવિહા-
ણા એવં જહા જીવાભિગમેજાવ સયંભૂરમણપજ્જવસાણા અસિંસ તિરિયલો એ અસંચેજે દીવસમુદ્ધે પદ્ધસે સમણાઉસો ! ॥

તે કાલે-તે સમયે મહાવીરસ્વામી સમોસર્યા, પર્વદ્ પળ પાછી ગઈ. તે કાલે-તે સમયે શ્રમણ ભગવન્ મહાવીરના મોટા શિષ્ય
ઈંદ્રભૂતિ નામે અનગાર વીજા શતકના નિર્ગ્રંથોદ્દેશકમાં વર્ણવ્યા પ્રમાણે યાવત્ ભિક્ષા એ જતા ઘણા માણસોનો શબ્દ સાંભળે છે-બહુ
માણસો પરસ્પર આ પ્રમાણે કહે છે-યાવત્ પ્રરૂપે છે કે 'હે દેવાનુપ્રિયો ! શિવ રાજર્ષિ એમ કહે છે-યાવત્ એમ પ્રરૂપે છે-હે દેવાનુ-
પ્રિયો ! મને અતિ યવાલું જ્ઞાન અને દર્શન ઉત્પન્ન થયું છે, અને યાવત્ સાત દ્વીપ અને સાત સમુદ્રો છે, ત્યાર પછી દ્વીપો અને સમુદ્રો
નથી,' તો એ પ્રમાણે કેમ હોય ? [પ્ર૦] ત્યાર પછી ભગવાન્ ગૌતમે ઘણા માણસો પાસે આ વાત સાંભળી, અવધારી શ્રદ્ધાવાળા થઈ
નિર્ગ્રંથ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને પૂછ્યું-હે ભગવન્ ! શિવરાજર્ષિ કહે છે કે-‘યાવત્ સાત દ્વીપ અને
સાત સમુદ્ર છે, ત્યાર પછી કાંઈ નથી’ તો એ પ્રમાણે કેમ હોઈ શકે ? [ઉ૦] ‘હે ગૌતમ’ ! એમ કહી શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરે ગૌતમને
આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે ગૌતમ ! ઘણા માણસો જે પરસ્પર એ પ્રમાણે કહે છે, -ઇત્યાદિ વધું કહેવું, યાવત્ તે શિવરાજર્ષિ પોતાના ઉપકરણો
મૂકે છે અને હસ્તિનાપુર નગરમાં જઈ શૃંગાટક, ત્રિક અને બહુ પ્રકારના માર્ગોમાં આ પ્રમાણે કહે છે, યાવત્ સાત દ્વીપો અને સમુદ્રો
છે ત્યાર પછી નથી, ત્યારબાદ તે શિવરાજર્ષિની પાસે આ વાત સાંભળી અર્થ અવધારી હસ્તિનાપુર નગરમાં માણસો પરસ્પર આ પ્રમાણે
કહે છે કે-‘યાવત્ સાત દ્વીપ અને સમુદ્રો છે, તે પછી, કાંઈ નથી’ ઇત્યાદિ, તે મિથ્યા (અસત્ય) છે. હે ગૌતમ ! હું એ પ્રમાણે કહું છું,

૧૧૪૪૫૫
૫૫૫૫૫૫
૫૫૫૫૫૫

આભ્યાસ-
પ્રશ્ન:
॥૧૫૫॥

યાવત્ પ્રરૂપું છું-એ પ્રમાણે જંબુદ્વીપાદિ દ્વીપો અને લવણાદિ સમુદ્રો વધા (ટૂંકાકારે હોવાથી) આકારે એક સરસા છે, પણ વિશાલતાએ દ્વિગુણ દ્વિગુણ વિસ્તારવાળા હોવાથી અનેક પ્રકારના છે-इत्यादि सर्व 'जीवाभिगम'માં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, યાવત્ હે આયુષ્મન્ શ્રમણ! આ તિર્યગ્લોકમાં સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રપર્યન્ત અસંખ્યાત દ્વીપો અને સમુદ્રો કહ્યા છે.

अत्थि णं भंते ! जंबुद्वीवे दीवे दन्वाहं सवन्नाहंपि अवन्नाहंपि सगंधाहंपि अगंधाहंपि सरसाहंपि अरसाहंपि सफासाहंपि अफासाहंपि अन्नमन्नबद्धाहं अन्नमन्नपुट्टाहं जाव घडत्ताए चिट्ठंति ?, हंता अत्थि । अत्थि णं भंते ! लवणसमुहे दन्वाहं सवन्नाहंपि अवन्नाहंपि सगंधाहंपि अगंधाहंपि सरसाहंपि अरसाहंपि सफासाहंपि अफासाहंपि अन्नमन्नबद्धाहं अन्नमन्नपुट्टाहं जाव घडत्ताए चिट्ठंति ?, हंता अत्थि । अत्थि णं भंते ! धायहसंडे दीवे दन्वाहं सवन्नाहंपि ० एवं चेव एवं जाव सयंभूरमणसमुहे ? जाव हंता अत्थि । तए णं सा महतिमहालिया महच्चपरिसा समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं एयमट्ठं सोच्चा निसम्म हट्ठतुट्ठा समणं भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता जामेव दिसं पाउब्भूया तामेव दिसं पडिगया, तए णं हत्थिणापुरे नगरे सिंघाडगजावपहेसु बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमाइक्खइ जाव परूवेइ—जन्नं देवाणुप्पिया ! भिवं रायरिसी एवमाइक्खइ जाव परूवेइ—अत्थि णं देवाणुप्पिया ! ममं अतिसेसे नाणे जाइ समुहा य तं नो इणट्ठे समट्ठे, समणे भगवं महावीरे एवमाइक्खइ जाव परूवेइ—एवं खलु एयस्स सिवस्स रायरिसिस्स छट्ठंछट्ठेणं तं चेव जाव भंडनिकखेवं करेइ भंडनिकखेवं करेत्ता हत्थि-णापुरे नगरे सिंघाडग जाव समुहा य, तए णं तस्स सिवस्स रायरिसिस्स अंतियं एयमट्ठं सोच्चा निसम्म जाव

૧૧૫૫
ઉદ્દેશ:
॥૧૫૫॥

વ્યાખ્યા
પ્રશ્નસિઃ
૧૧૫૬૧

સમુદા ય તપ્પણં મિચ્છા, મમણે ભગવં મહાવીરે એવમાહસ્વહૃ-એવં ચલ્લુ જંબુદીપાદીયા દીપા લવણાદીયા સમુદા
તં ચેવ જાવ અસંલેજ્ઞા દીપસમુદા પલ્લતા સમણાડમો ! ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જંબુદીપ નામે દ્વીપમાં વર્ણવાળાં, વર્ણરહિત, ગંધવાળાં, ગંધરહિત, રસવાળાં, રસરહિત, સ્પર્શવાળાં અને
સ્પર્શરહિત દ્રવ્યો અન્યોન્ય વદ્ધ, અન્યોન્ય સ્પૃષ્ટ યાવદ્ અન્યોન્ય સંબદ્ધ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લવણ
સમુદ્રમાં વર્ણવાળાં, વર્ણવિનાના, ગંધવાળાં, ગંધ વિનાના, રસવાળાં, રસવિનાના, સ્પર્શવાળાં ને સ્પર્શવિનાના દ્રવ્યો અન્યોન્ય વદ્ધ,
અન્યોન્ય સ્પૃષ્ટ, યાવત્ અન્યોન્ય સંબદ્ધ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ધાતકિલ્ખંડમાં અને એ પ્રમાણે યાવત્
સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રમાં વર્ણવાળાં ને વર્ણરહિત રત્નાદિ પૂર્વોક્ત દ્રવ્યો પરસ્પર સંબદ્ધ છે રત્નાદિ યાવત્ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, છે ત્યાં
સુધી જાણવું. ત્યારબાદ તે અત્યન્ત મોટી અને મહત્વ યુક્ત પરિષદ્ શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર પાસેથી એ અર્થ સાંભળી અને અવધારી
હૃદય તુષ્ઠ થઈ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી નમી જે દિશામાંથી આવી હતી તે દિશામાં ગઈ. ત્યારબાદ હસ્તિનાપુર નગરમાં શૃંગાટક
યાવદ્ બીજા માર્ગોમાં ઘણા માણસો પરસ્પર આ પ્રમાણે કહે છે, યાવત્ પ્રરૂપે છે કે હે દેવાનુપ્રિયો ! શિવરાજર્ષિ જે એમ કહે છે-
યાવત્ પ્રરૂપે છે-‘હે દેવાનુપ્રિયો ! મને અતિશયવાહું જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું છે, યાવત્ બીજા દ્વીપ-સમુદ્રો નથી;’ તે તેનું કથન યથાર્થ
નથી. શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર એ પ્રમાણે કહે છે, યાવત્ પ્રરૂપે છે કે-છટ્ટુ છટ્ટુના તપને નિરંતર કરતા શિવરાજર્ષિ પૂર્વે કક્ષા પ્રમાણે
યાવત્ પોતાના ઉપકરણો મૂકીને હસ્તિનાપુર નામના નગરમાં શૃંગાટક યાવત્ બીજા માર્ગોમાં એ પ્રમાણે કહે છે-યાવત્ સાત દ્વીપ-
સમુદ્રો છે, બીજા નથી. ત્યારબાદ તે શિવરાજર્ષિની પાસે એ વાત સાંભળીને અવધારીને ઘણા માણસો એમ કહે છે-‘શિવરાજર્ષિ જે

૧૧૫૬૧
ઉદ્દેશ્ય
૧૧૫૬૧

આસ્થા-
પ્રશ્ન:
॥૧૫૭॥

કહે છે કે મ.ત્ર સાત દ્વીપ સમુદ્રો છે' તે મિથ્યા છે, યાવત્ શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર એ પ્રમાણે કહે છે કે-હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! જંચુ-
દ્વીપાદિ દ્વેષો અને લવણાદિ સમુદ્રો એક સરસા આકારે છે-ઇત્યાદિ પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, યાવત્ અસંખ્યાતા દ્વીપ-સમુદ્રો કહ્યા છે.'

તદ્દર્શનં સે સિવે રાયરિસીં બહુજનસ્સ અંતિયં યમદ્દુ સોચા નિસમ્મ સંકિયં કંઘિયં વિતિગિચ્છિયં ભેદસ-
માવન્ને કલુસસમાવન્ને જાણે યાવિ હોત્થા, તદ્દર્શનં તસ્સ સિવસ્સ રાયરિસિસ્સ સંકિયસ્સ કંઘિયસ્સ જાવ કલુસ-
સમાવન્નસ્સ સે વિભંગે અજ્ઞાણે વિપ્પામેવ પરિવહિયં, તદ્દર્શનં તસ્સ સિવસ્સ રાયરિસિસ્સ અયમેયારૂવે અભત્થિયં
જાવ સમુપ્પજ્જિત્થા—એવં ચલુ સમણે ભગવં મહાવીરે આદિગરે તિત્થગરે જાવ સંવવન્નુ સંવવદરિસી આગાસ-
ગણં ચક્રેણં જાવ સહસંબવણે ઉજ્જાણે અહાપહિરૂવં જાવ વિહરે, તં મહાફલં ચલુ તહારૂવાણં અરહંતાણં ભગ-
વંતાણં નામગોયસ્સ જહા ઉવવાહિયં જાવ ગહણયા, તં ગચ્છામિ ણં સમણં ભગવં મહાવીરં વંદામિ જાવ પઞ્જ-
વાસામિ, એયં ણે હિંભવે ય પરંભવે ય જાવ ભવિસ્સદ્ધત્તિકદ્ધુ એવં સંપેહેતિ ॥

ત્યાર બાદ તે શિવરાજર્ષિ ઘણા માણસો પાસેથી એ વાતને સાંભળીને અને અવધારીને શંકિત કાંક્ષિત, સંદિગ્ધ, અનિશ્ચિત અને
કલુષિત ભાવને પ્રાપ્ત થયા, અને શંકિત, કાંક્ષિત, સંદિગ્ધ, અનિશ્ચિત અને કલુષિત ભાવને પ્રાપ્ત થયેલા શિવરાજર્ષિનું વિભંગ નામે
અજ્ઞાન તરતજ નાશ પામ્યું. ત્યાર પછી તે શિવરાજર્ષિને આવા પ્રકારનો આ સંકલ્પ યાવત્ ઉત્પન્ન થયો—“એ પ્રમાણે શ્રમણ ભગવાન્
મહાવીર ધર્મની આદિ કરનારા, તીર્થંકર, યાવત્ સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શી છે; અને તેઓ આકાશમા ચાલતા ધર્મચક્રવર્તી યાવત્ સદ્ભાવન
નામે ઉદ્યાનમાં યથાયોગ્ય અવગ્રહ ગ્રહણ કરી યાવત્ વિહરે છે. તો તેવા પ્રકારના અરિહંત ભગવંતોના નામગોત્રનું શ્રવણ કરવું તે મહા

૧૧૨૨૨૨
ઉદ્દેશ:૧
॥૧૫૭॥

व्याख्या
प्रज्ञप्तिः
॥९५८॥

फळवाळुं छे, तो अभिगमन वंदनादि माटे तो शुं कहेवुं ?-इत्यादि औपपातिक सूत्रमां कथा प्रमाणे जाणवुं, यावत् एक आर्य धार्मिक सुवचननुं श्रवण करवुं माहा फळवाळुं छे, तो तेना विपुल अर्थनुं अवधारण करवा माटे तो शुं कहेवुं ? तेथी हुं श्रवण भगवान् महावीरनी पासे जाउं, वांदु अने नमुं, यावत् तेओनी पर्युपासना करुं, ए मने आ भवमां अने परभवमां यावत् श्रेयने माटे थशे” एम विचारे छे.

एवं २ त्ता जेणेव तावसावसहे तेणेव उवागच्छइ तेणेव उवागच्छित्ता तावसावसहं अणुप्पविसति २ त्ता सुबहुं लोहीलोहकडाह जाव किदिणसंकातिगं च गेणहइ गेण्हित्ता तावसावसहाओ पडिनिक्खमति ताव० २ परिवडियविब्भंगे हत्थिणागपुरं नगरं मज्झमज्झणं निग्गच्छइ निग्गच्छित्ता जेणेव सहसंबवणे उज्जाणे जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ तेणेव उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिकखुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ वंदति नमंसति वंदित्ता नमंसित्ता नञ्चासन्ने नाइदूरे [ग्रन्थाग्रम् ७०००] जाव पंजलिउडे पज्जुवासइ, तए णं समणे भगवं महावीरे सिवस्स रायरिसिस्स तीसे थ महतिमहालियाए जाव आणाए आराहए भवइ, तए णं से सिवे रायरिसी समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मं सोच्चा निमम्म जहा खंदओ जाव उत्तरपुरच्छिमं दिसिभागं अवक्कमइ २ सुबहुं लोहीलोहकडाह जाव किदिणसंकातिगं एगंते एडेइ ए० २ सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं करेति सयमे० २ समणं भगवं महावीरं एवं जहेव उसभदत्ते तहेव पव्वइओ तहेव इक्कारस अंगाइं अहिज्जति तहेव मन्वं जाव सव्वदुक्खप्पहीणे ॥ (सूत्रं ४१८) ॥

११शतके
चहेअ१९
॥९५८॥

આશ્વાસના-
પ્રશ્નસિઃ
॥૯૫૯॥

ए प्रमाणे विचार करी ज्यां तापसोनो मठ छे त्यां आवे छे. आवी तापसोना मठमां प्रवेश करी घणी लोढी, लोढाना कढाया यावत् कावड वगेरे उपकरणोने छेइ तापसोना आश्रमथी नीकछे छे. नीकळीने विभंगज्ञानरहित ते शिवराजर्षि हस्तिनापुर नगरनी वच्चो वच्च थईने ज्यां सहस्राम्रवन नामे उद्यान छे, ज्यां श्रमण भगवान् महावीर छे त्यां आवे छे. आवीने श्रमण भगवान् महावीरने त्रण वार प्रदक्षिणा करीने वांदि छे अने नमे छे. वांदि अने नमीने तेओथी बहु नजीक नहीं अने बहुदूर नहीं तेम उभा रह्यो यावत् हाथ जोडी ते शिवराजर्षि श्रमण भगवंत महावीरनी उपासना करे छे. त्यार बाद ते शिवराजर्षिने अने मोटायां मोटी पर्वदने श्रमण भगवंत महावीर धर्म वीर धर्मकथा कहे छे. अने यावत् ते शिवराजर्षि आज्ञाना आराधक थाय छे. पछी ते शिवराजर्षि श्रमण भगवान् महावीरनी पासेथी धर्मने सांभळी अने अवधारी स्कंदकना प्रकरणमां कह्या प्रमाणे यावत् ईशान कोण तरफ जइ घणी लोढी, लोढाना कढाया यावत् कावड वगेरे तापसोचित उपकरणोने एकांत जग्याए मूके छे. मूकीने पोतानी मेळे पंच मुष्टि लोच करी, श्रमण भगवंत महावीर पासे ऋषभदत्तनी पेठे प्रव्रज्यानो स्वीकार करे छे, अने ते प्रमाणे अग्यार अंगोनुं अध्ययन करे छे, तथा एज प्रमाणे यावत् ते शिवराजर्षि सर्व दुःखथी मुक्त थाय छे. ॥ ४१८ ॥

भंतैस्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदह नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी-जीवा णं भंतै !
सिज्झमाणा कयरंभि संघयणे सिज्झंति !, गोयमा ! वयरोसभणारायसंघयणे सिज्झंति एवं जहेव उववाइए
नहेव संघयणं संठाणं उच्चत्तं आउयं च परिवसणा, एवं सिद्धिगंडिया निरवसेसा भाणियव्वा जाव अव्वावाहं
सोक्खं अणुहवं (हुंती) ति सामया सिद्धा । सेवं भंतै ! २ त्ति ॥ (सूत्रं ४१९) सिवो समत्तो ॥ ११-९ ॥

૧૧શતકે
ઉદ્દેશ:૯
॥૯૫૯॥

व्याख्या
प्रज्ञप्तिः
॥९६०॥

‘हे भगवन्’ ! एम कही भगवान् गौतम श्रमण भगवंत महावीरने वांदे छे अने नमे छे, वांदी अने नमीने भगवंत गौतमे आ प्रमाणे पूछुं—[प्र०] हे भगवन् ! सिद्ध थता जीवो कया संघयणमां सिद्ध थाय ? [उ०] हे गौतम ! जीवो वज्रक्रपभनाराच संघयणमां सिद्ध थाय”-इत्यादि औपपातिकसूत्रमां कक्षा प्रमाणे “संघयण, संस्थान, उंचाइ, आयुष, परिवसना (वास)”-अने ए प्रमाणे आखी सिद्धिगडिका कहेवी; यावत् अव्याबाध (दुःखरहित) शाश्वत सुखने सिद्धो अनुभवे छे. ‘हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे’ एम कही यावद् विहरे छे. ॥ ४१९ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना ११ मा शतक्रमां नवमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक १०.

रायगिहे जाव एवं वयासी-कतिविहे णं भंते ! लोण पन्नत्ते ?, गोयमा ! चउच्चिहे लोण पन्नत्ते, तंजहा-दव्व-लोण खेत्तलोण काललोण भावलोण । खेत्तलोण णं भंते ! कतिविहे पण्णत्ते ?, गोयमा ! तिबिहे पन्नत्ते, तंजहा—अहोलोयखेत्तलोण १ तिरियलोयखेत्तलोण २ उड्डुलोयखेत्तलोण ३ । अहोलोयखेत्तलोण णं भंते ! कतिविहे पन्नत्ते ?, गोयमा ! सत्तविहे पन्नत्ते, तंजहा-रयणप्पभापुढविअहेलोयखेत्तलोण जाव अहेसत्तमापुढविअहोलोयखेत्तलोण । तिरियलोयखेत्तलोण णं भंते ! कतिविहे पन्नत्ते ?, गोयमा ! असंखेज्जविहे पन्नत्ते, तंजहा-जंबुद्दीवे तिरियखेत्तलोण जाव सयंभूरमणसमुदे तिरियलोयखेत्तलोण । उड्डुलोगखेत्तलोण णं भंते ! कतिविहे पन्नत्ते ?, गोयमा ! पन्नरसविहे

११शतके
उद्देशः १०
॥९६०॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૬૧॥

પન્નત્તે, તંજહા—સોહમ્મકપ્પડહ્લોગલેત્તલોણ જાવ અચ્ચુયડહ્લોણ ગેવેજ્ઞવિમાણડહ્લોણ અણુત્તરવિમાણં હસિં-
પઃભારપુહવિડહ્લોગલેત્તલોણ । અહોલોગલેત્તલોણ ણં મંતે ! કિંસંઠિણ પન્નત્તે ?, ગોયમા ! તપ્પાગારસંઠિણ પન્નત્તે ।

[પ૦] રાજગૃહ નગરમાં (ગૌતમ) યાવદ્ આ પ્રમાણે બોલ્યા—હે ભગવન્ ! લોક કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
લોક ચાર પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—૧ દ્રવ્યલોક, ૨ ક્ષેત્રલોક, ૩ કાલલોક અને ૪ માવલોક. [પ૦] હે ભગવન્ ! ક્ષેત્ર-
લોક કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્રણ પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—૧ અધોલોકક્ષેત્રલોક, ૨ તિર્યગ્લોકક્ષેત્રલોક
અને ૩ ઊર્ધ્વલોકક્ષેત્રલોક. [પ૦] હે ભગવન્ ! અધોલોકક્ષેત્રલોક કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સાત પ્રકારનો
કહ્યો છે. તે આ પ્રમાણે—૧ રત્નપ્રભાપૃથિવીઅધોલોકક્ષેત્રલોક, યાવત્ ૭ અધઃસપ્તપૃથિવીઅધોલોકક્ષેત્રલોક. [પ૦] હે ભગવન્ !
તિર્યગ્લોકક્ષેત્રલોક કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અસંખ્ય પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—જંબૂદ્વીપતિર્યગ્લોકક્ષેત્ર-
લોક, યાવત્ સ્વયંભૂરમણસમુદ્રતિર્યગ્લોકક્ષેત્રલોક. [પ૦] હે ભગવન્ ! ઊર્ધ્વલોકક્ષેત્રલોક કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
પંદર પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—૧ સૌધર્મકલ્પઊર્ધ્વલોકક્ષેત્રલોક, યાવત્ ૧૨ અચ્યુતકલ્પઊર્ધ્વલોકક્ષેત્રલોક, ૧૩ ગ્રેવેયકવિ-
માનઊર્ધ્વલોકક્ષેત્રલોક, ૧૪ અનુત્તરવિમાનઊર્ધ્વલોકક્ષેત્રલોક અને ૧૫ ઈષ્ટપ્રાગ્ભારપૃથિવ ઊર્ધ્વલોકક્ષેત્રલોક. [પ૦] હે ભગવન્ !
અધોલોકક્ષેત્રલોક કેવા સંસ્થાને છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અધોલોક ત્રાપાને આકારે છે.

તિરિયલોગલેત્તલોણ ણં મંતે ! કિંસંઠિણ પન્નત્તે ?, ગોયમા ! જ્ઞલ્લરિસંઠિણ પન્નત્તે । ડહ્લોગલેત્તલોગપુચ્છા
ડહ્લુમુહંગાકારસંઠિણ પન્નત્તે । લોણ ણં મંતે ! કિંસંઠિણ પન્નત્તે ?, ગોયમા ! સુપહ્લુગસંઠિણ લોણ પન્નત્તે, તંજહા—

૧૧ સ્તવકે
ઉદ્દેશઃ ૧૦
॥૧૬૧॥

બ્યાख्या-
પ્રજ્ઞાસિઃ
॥૧૬૨॥

હેઠા વિચ્છિન્ને મજ્ઞે સંસ્થિતે જહા સત્તમમણ પદમુદેસણ જાવ અંતં કરેતિ । અલોણ ણં મંતે ! કિંસંઠિણ પન્નત્તે ? ,
ગોયમા ! હુસિરગોલસંઠિણ પન્નત્તે ॥ અહેલોગચેત્તલોણ ણં મંતે ! કિં જીવા જીવદેસા જીવપણસા ? એવં જહા હંદા
દિસા તહેવ નિરવસેસં ધાણિયન્વં જાવ અદ્દાસમણ । તિરિયલોચચેત્તલોણ ણં મંતે ! કિં જીવાં ? , એવં ચેવ, એવં
ઉદ્દલોચચેત્તલોણવિ, નવરં અરૂવી છન્વિહા, અદ્દાસમઓ નત્થિ ॥

[પ્ર૦] હે મગવન્ ! તિર્ય્ગલોકક્ષેત્રલોક કેવા સંસ્થાને છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જ્ઞાલરને આકારે છે. [પ્ર૦] હે મગવન્ !
ઊર્ધ્વલોકક્ષેત્રલોક કેવા આકારે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઉમા મૃદંગને આકારે છે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! લોક કેવા આકારે સંસ્થિત
છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! લોક સુપ્રતિષ્ઠકને આકારે સંસ્થિત છે, તે આ પ્રમાણે—“નીચે પહોઠો, મધ્યભાગમાં સંક્ષિત—સંકીર્ણ”—ઇત્યાદિ
સાતમા શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું. (તે લોકને ઉત્પન્ન જ્ઞાન દર્શનને ધારણ કરનારા કેવલજ્ઞાની જાણે છે અને
ત્યાર પછી સિદ્ધ થાય છે) યાવદ્ ‘સર્વે દુઃસ્થોનો અન્ત કરે છે’. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અલોક કેવા આકારે કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
અલોક પોલા મોઝાને આકારે કહ્યો છે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અધોલોકક્ષેત્રલોક શું જીવરૂપ છે, જીવદેશરૂપ છે, જીવપ્રદેશરૂપ છે
ઇત્યાદિ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ એન્દ્રી દિશા સંબન્ધે કહ્યું છે તે પ્રમાણે સર્વ અર્હિ જાણવું. યાવદ્ અદ્દાસમય (કાલ) રૂપ છે’.
[પ્ર૦] હે મગવન્ ! તિર્ય્ગલોક શું જીવરૂપ છે ઇત્યાદિ ? [ઉ૦] પૂર્વવત્ જાણવું. એ પ્રમાણે ઊર્ધ્વલોકક્ષેત્રલોક સંબન્ધે પણ જાણવું; પરન્તુ
વિશેષ એ છે કે ઊર્ધ્વલોકમાં અરૂપી દ્રવ્ય છ પ્રકારે છે, કારણ કે ત્યાં અદ્દા સમય નથી.

લોણ ણં મંતે ! કિં જીવા જહા વિતિયસણ અત્થિઉદેસણ લોચાગાસે, નવરં અરૂવી સત્તવિ જાવ અહમ્મત્થિ-

૧૧૪૮૬
વહેશુ:૧૦
॥૧૬૨॥

આસ્ત્ર-
પ્રશ્ન:
॥૧૬૩॥

કાયસ્સ પપ્પસા નો આગાસત્થિકાયે આગાસત્થિકાયસ્સ દેસે આગાસત્થિકાયસ્સપપ્પસા અદ્ધાસમપ્પ સેસં તં
ચેવ ॥ અલોપ્પ ણં મંતે ! કિં જીવાં ? એવં જહા અસ્થિકાયઉદ્દેસપ્પ અલોપ્પાગાસે તહેવ નિવસેસં જાવ અણંતમા-
ગુણે ॥ અહેલોગસ્સેત્તલોગસ્સ ણં મંતે ! ણંમિ આગાસપપ્પસે કિં જીવા જીવદેસા જીવપ્પપ્પસા અજીવા અજીવદેસા
અજીવપપ્પસા ?, ગોપમા ! નો જીવા જીવદેસાવિ જીવપપ્પસાવિ અજીવાવિ અજીવદેસાવિ અજીવપપ્પસાવિ, જે જીવ-
દેસા તે નિચમા ણિંદિયદેસા ૧ અહવા ણિંદિયદેસા ય બેહંદિયસ્સ દેસે ૨ અહવા ણિંદિયદેસા ય બેહંદિયાણ ય
દેસા ૩ એવં મજ્જિલ્લવિરહિઓ જાવ અણિંદિયસુ જાવ અહવા ણિંદિયદેસા ય અણિંદિયાણ ય દેસા ય, જે જીવ-
પપ્પસા તે નિચમા ણિંદિયપપ્પસા ૧ અહવા ણિંદિયપપ્પસા ય બેદિયસ્સ પપ્પસા ૨ અહવા ણિંદિયપપ્પસા ય બેહં-
દિયાણ ય પપ્પસા ૩ એવં આહલ્લવિરહિઓ જાવ પંચિંદિયસુ, અણિંદિયસુ તિયમંગો, જે અરુઘી અજીવા તે દુવિહા
પણ્ણત્તા, તંજહા-રુઘી અજીવા ય અરુઘી અજીવા ય, રુઘી તહેવ, જે અરુઘી અજીવા તે પંચવિહા પણ્ણત્તા, તંજહા-નો
ધમ્મત્થિકાપ્પ ધમ્મત્થિકાયસ્સ દેસે ૧ ધમ્મત્થિકાયસ્સ પપ્પસે ૨ એવં અહમ્મત્થિકાયસ્સવિ ૪ અદ્ધાસમપ્પ ૫ ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોક શું જીવ છે ઇત્યાદિ ? [ઉ૦] બીજા શતકના અસ્તિઉદ્દેશકમાં લોકાકાશને વિષે કહ્યું છે તે પ્રમાણે
અહિં જાણવું. પરન્તુ વિશેષ પછે કે અહિં અરુપી સાત પ્રકારે જાણવા, યાવદ્ ૪ 'અધર્માસ્તિકાયના પ્રદેશો, ૫ નોઆકાશાસ્તિકાય-
રૂપ. આકાશાસ્તિકાયનો દેશ, ૬ આકાશાસ્તિકાયના પ્રદેશો અને ૭ અદ્ધાસમય. બાકી પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ !
અલોક શું જીવ છે ઇત્યાદિ ? [ઉ૦] જેમ અસ્તિકાયઉદ્દેશકમાં અલોકાકાશને વિષે કહ્યું છે તે પ્રમાણે બધું અહીં જાણવું, યાવત્ તે

૧૧૪૪૬
ઉદ્દેશ: ૧૦
॥૧૬૩॥

આચાર્ય-
પ્રશ્ન-
૧૨૪

(સર્વાકાશના) 'અનન્તમા ભાગ ન્યૂન છે'. [પ્ર૦] હે ભગવન ! અધોલોકસ્થલોકના એક આકાશપ્રદેશમાં શું ૧ જીવો ૨ જીવના દેશો ૩ અજીવો, ૪ અજીવોના દેશો અને ૫ અજીવના પ્રદેશો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવો નથી, પણ જીવોના દેશો, જીવોના પ્રદેશો, અજીવો, અજીવના દેશો અને અજીવના પ્રદેશો છે. તેમાં ત્યાં જે જીવોના દેશો છે તે અવશ્ય ૧ એકેન્દ્રિયજીવોના દેશો છે ૨ અથવા એકેન્દ્રિય જીવોના દેશો અને વેદેન્દ્રિય જીવોના દેશ છે, ૩ અથવા એકેન્દ્રિય જીવોના દેશો અને વેદેન્દ્રિયોના દેશો છે. ૫ પ્રમાણે મધ્યમ ભંગરહિત બાકીના વિકલ્પો યાવદ્ અનિન્દ્રિયો-સિદ્ધો સંબન્ધે જાણવા. યાવદ્ 'એકેન્દ્રિયોના દેશો અને અનિન્દ્રિયોના દેશો' છે. તથા ત્યાં જે જીવના પ્રદેશો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિય જીવોના પ્રદેશો છે, ૧ અથવા એકેન્દ્રિય જીવોના પ્રદેશો અને એક વેદેન્દ્રિય જીવના પ્રદેશો છે, ૨ અથવા એકેન્દ્રિય જીવોના પ્રદેશો અને વેદેન્દ્રિયોના પ્રદેશો છે. ૫ પ્રમાણે યાવત્ પંચેન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિયો સંબન્ધે પ્રથમ ભંગ શિવાય ત્રણ ભાંગા જાણવા. તથા ત્યાં જે અજીવો છે તે બે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-રૂપિઅ-જીવ અને અરૂપિઅજીવ. તેમાં રૂપિઅજીવો પૂર્વ પ્રમાણે જાણવા. અને જે અરૂપિઅજીવો છે તે પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-૧ નોધર્માસ્તિકાય ધર્માસ્તિકાયનો દેશ, ૨ ધર્માસ્તિકાયનો પ્રદેશ, ૫ પ્રમાણે ૪ અધર્માસ્તિકાય સંબન્ધે પણ જાણવું. અને ૫ અદ્વા સમય.

તિરિયલોગસ્થલોગસ્સ ણં અંતે ! એગંમિ આગાસપપસે કિં જીવાં ?, એવં જહા અહોલોગસ્થલોગસ્સ તહેવ, એવં ઉદ્ધુલોગસ્થલોગસ્સવિ. નવરં અદ્ધાસમઓ નત્થિ, અરૂવી અઉન્વિહા । લોગસ્સ જહા અહેલોગસ્થલોગસ્સ એગંમિ આગાસપપસે ॥ અલોગસ્સ ણં અંતે ! એગંમિ આગાસપપસે પુચ્છા, ગોયમા ! નાં જીવા નો જીવદેસા તં ચેવ જાવ અણંતેહિં અગુરુયલહુયગુણેહિં સંજુત્તે મન્વાગાસસ્સ અણંતભાગૂણે ॥ દઢ્ઢઓ ણં અહેલોગસ્થલોગ અણંતાઈં જીવ

૧૧૫૪૬
૧૧૫૪૬

व्याख्या-
प्रश्नसिः
॥९६५॥

दब्बाइं अणंताइं अजीवदब्बाइं अणंता जीवाजीवदब्बा एव तिरियलोगखेत्तलोएवि, एवं उड्डलोगखेत्तलोएवि, दब्बाओ णं अलोए णेवत्थि जीवदब्बा नेवत्थि अजीवदब्बा नेवत्थि जीवाजीवदब्बा एगे अजीवदब्बादेसे जाव सव्वागासअणंतभागूणे । कालओ णं अहेलोगखेत्तलोए न कयइ नासि जाव निचे एवं जाव अहोलोगे । भावओ णं अहेलोगखेत्तलोए अणंता वन्नपज्जवा जहा खंदए जाव अणंता अगुरुयलहुयपज्जवा एवं जाव लोए, भावओ णं अलोए नेवत्थि वन्नपज्जवा जाव नेवत्थि अगुरुलहुयपज्जवा एगे अजीवदब्बादेसे जाव अणंतभागूणे ॥(सूत्रं ४२०)॥

[प्र०] हे भगवन् ! तिर्यग्लोकक्षेत्रलोकना एक आकाश प्रदेशमां शु जीवो छे ? इत्यादि [उ०] जेम अधोलोकक्षेत्रलोकना संबन्धे कहुं तेम अहीं वधुं जाणवुं. ए प्रमाणे ऊर्ध्वलोकक्षेत्रलोकना एक आकाश प्रदेशने विषे पण जाणवुं, परन्तु विशेष ए छे के, त्यां अद्वासमय नथी, माटे अरूपी चार प्रकारना छे, लोकना एक आकाश प्रदेशमां अधोलोकक्षेत्रलोकना एक आकाश प्रदेशमां जेम कहुं छे तेम जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! अलोकना एक आकाश प्रदेश संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! त्यां 'जीवो नथी, जीव देशो नथी'—इत्यादि पूर्वनी पंठे (ख. १४) कहेवुं, यावत् अलोक अनन्त अगुरुलघुगुणोथी संयुक्त छे अने सर्वाकाशना अनंतमां भागे न्यून छे. [प्र०] हे भगवन् ! द्रव्यथी अधोलोकक्षेत्रलोकमां अनन्त जीव द्रव्यो छे, अनंत अजीव द्रव्यो छे अने अनंत जीवाजीव द्रव्यो छे. ए प्रमाणे तिर्यग्लोकक्षेत्रलोकमां तथा ऊर्ध्वलोकक्षेत्रलोकमां पण जाणवुं. द्रव्यथी अलोकमां जीव द्रव्यो नथी, अजीव द्रव्यो नथी अने जीवाजीवद्रव्यो नथी, पण एक अजीवद्रव्यनो देश छे, यावत् सर्वाकाशना अनंतमां भागे न्यून छे. कालथी अधोलोकक्षेत्रलोक कोइ दिवस न हतो एम नथी, यावत् नित्य छे. ए प्रमाणे यावत् अलोक जाणवो. भावथी अधोलोकक्षेत्रलोकमां 'अनंत वर्ण पर्यवो

११ शतके
उद्देशः १०
॥९६५॥

ક્યાલ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૯૬૬॥

હે'—ઇત્યાદિ જેમ સ્કંદકના અધિકારમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું, યાવત્ અનંત અગુરુલઘુપર્યવો છે, એ પ્રમાણે યાવત્ લોક સુધી જાણવું. માત્રથી અલોકમાં વર્ણપર્યવો નથી, યાવત્ અગુરુલઘુપર્યવો નથી, પણ એક અજીવદ્રવ્યનો દેશ છે અને તે સર્વાકાશના અનંતમા ભાગે ન્યૂન છે. ॥ ૪૨૦ ॥

લોએ ણં મંતે! કેમહાલએ પન્નત્તે!, ગોયમા! અયન્નં જંબુદ્વીવે ૨ સઞ્ચવીવાં જાવ પરિક્ખેવેણં, તેણં કાલેણં તેણં સમણં છ દેવા મહિઙ્ગીયા જાવ મહેસક્ખા જંબુદ્વીવે ૨ મંદરે પઞ્ચણં મંદરચૂલિયં સઞ્ચવો સમંતા સંપરિક્ખિ-
ત્તાણં ચિદ્દેજ્ઞા, અહે ણં ચત્તારિ દિસાકુમારીઓ મહત્તરિયાઓ ચત્તારિ વલિપિંડે ગહાય જંબુદ્વીવસ્સ ૨ ચડસુવિ-
દિસાસુ વહિયાભિમુદ્ધીઓ ઠિઘ્ઘા તે ચત્તારિ વલિપિંડે જમગસમગં વહિગાભિમુદ્ધે પક્કિચ્ચેજ્ઞા પમ્મૂ ણં ગોયમા!
તાઓ એમમેગે દેવે તે ચત્તારિ વલિપિંડે ધરણિતલમસંપત્તં મ્મિપ્પામેવ પડિસાહરિત્તએ, તે ણં ગોયમા! દેવા તાએ
ઉક્કિટ્ઠાએ જાવ દેવગર્હએ એગે દેવે પુરચ્છાભિમુદ્ધે પયાતે એવં દાહિણાભિમુદ્ધે એવં પચ્ચથાભિમુદ્ધે એવં ઉત્તરાભિમુદ્ધે
એવં ઉઙ્ગાભિં એગે અહોભિમુદ્ધે પયાએ, તેણં કાલેણં તેણં સમણં વાસસહસ્સાઉએ દારએ પયાએ, તએ ણં તસ્સ
દારગસ્સ અસ્માપિયરો પહીણા મ્મવંતિ, ણો ચેવ ણં તે દેવા લોગંતં સંપાડણંતિ, તએ ણં તસ્સ દારગસ્સ આઉએ
પહીણે મ્મવતિ, ણો ચેવ ણં જાવ સંપાડણંતિ, તએ ણં તસ્મ દારગસ્સ અટ્ઠિમિંજા પહીણા મ્મવંતિ ણો ચેવ ણં તે
દેવા લોગંતં સંપાડણંતિ, તએ ણં તસ્મ દારગસ્સ આસત્તમેવિ કુલવંસે પહીણે મ્મવતિ ણો ચેવ ણં તે દેવા લોગંતં
સંપાડણંતિ, તએ ણં તસ્સ દારગસ્સ નામગોએવિ પહીણે મ્મવતિ ણો ચેવ ણં તે દેવા લોગંતં સંપાડણંતિ, તેસિ ણં

૧૧૪૪૬
૧૧૪૬૬
॥૯૬૬॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥९६७॥

भंते ! देवाणं किं गए बहुए अगए बहुए?, गोयमा ! गए बहुए, नो अगए बहुए, गयाउ से अगए असंखेज्जइभागे अगयाउ से गए असंखेज्जगुणे, लोए णं गोयमा ! एमहालए पन्नत्ते ।

[उ०] हे भगवन् ! लोक केटलो मोटो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! आ जंबूद्वीप नामे द्वीप सर्व द्वीपो अने समुद्रोनी अभ्यं-
तर छे, यावत् परिधि युक्त छे. ते काले-ते समये महार्थिक अने यावत् महासुखवाळा छ देवो जंबूद्वीपमां मेरुपर्वतने विषे मेरुपर्वतनी
चूलिकाने चारे तरफ धींटाइने उभा रहे, अने नीचे मोटी चार दिक्कुमारीओ चार बलिपिंडने ग्रहण करीने जंबूद्वीपनी चारे दिशामां
बहार मुख राखीने उभी रहे, पछी तेओ ते चारे बलिपिंडने एक साथे बाहेर फेंके, तोपण हे गौतम ! तेमांनो एक एक देव ते चार
बलिपिंडने पृथिवी उपर पड्या पहेलां शीघ्र ग्रहण करवा समर्थ छे. हे गौतम ! एवी गतिवाळा ते देवोमांथी एक देव उत्कृष्ट यावद्
त्वरित देवगतिवडे पूर्व दिशा तरफ गयो, ए प्रमाणे एक दक्षिण दिशा तरफ गयो, ए प्रमाणे एक पश्चिम दिशामां, एक उत्तर
दिशामां, एक ऊर्ध्व दिशामां अने एक देव अधोदिशामां गयो. हवे ते काले, ते समये हजार वर्षना आयुषवाळो एक बाळक उत्पन्न
थयो, त्यापछी ते बाळकना मातापिता मरण पाम्या, तोपण नेटला वखत सुधी पण ने गएला देवो लोकना अंतने प्राप्त करी शकता
नथी. त्याबाद ते बाळकनुं आयुष क्षीण थयुं-पूरुं थयुं, तोपण ते देवो लोकान्तने प्राप्त करी शकता नथी. पछी ते बाळकना अस्थि
अने मज्जा नाश पाम्या, तोपण ते देवो लोकना अंतने पामी शकता नथी, त्याबाद सात पेढी सुधी तेना कुलवंश नष्ट थया, तोपण
ते देवो लोकांतने प्राप्त करी शकता नथी. पछी ते बाळकनुं नामगोत्र पण नष्ट थयुं तोपण ते देवो लोकना अंतने पामी शकता नथी.
[प्र] जो एम छे तो हे भगवन् ! ते देवोए ओळंगेलो मार्ग घणो छे के ओळंग्या विनानो मार्ग घणो छे ? [उ०] हे गौतम ! ते

११ अतके
उद्देशः १०
॥९६७॥

વ્યાખ્યા-
પ્રજ્ઞાસિઃ
॥૧૬૮॥

દેવો વડે ઓઢંગાયેલ-ગમન કરાયેલ-ક્ષેત્ર વધારે છે, પણ નહિ ઓઢંગાયેલું-નહિ ગમન કરાયેલું ક્ષેત્ર વધારે નથી. ગમન કરાયેલા ક્ષેત્રથી નહિ ગમન કરાયેલું ક્ષેત્ર અસંખ્યાતમા ભાગે છે. અને નહિ ગમન કરાયેલાં ક્ષેત્રથી ગમન કરાયેલું ક્ષેત્ર અસંખ્યાત ગુણ છે. હે ગૌતમ ! લોક કેટલો મોટો કહ્યો છે.

અલોપ ણં ભંતે ! કેમહાલપ પન્નત્તે ?, ગોયમા ! અયન્નં સમયસેત્તે પળયાલીસં જોયણસયસહસ્સાઈ આયામવિ-
ક્ખંભેણ જહા સ્વંદપ જાવ પરિક્ખેવેણ, તેણં કાલેણ તેણં સમણં દસ દેવા મહિઢ્ઢિયા તહેવ જાવ સંપરિક્ખિત્તાણં
સંચિદ્દેજ્ઞા, અહે ણં અદ્ઢ દિસાકુમારીઓ મહત્તરિયાઓ અદ્ઢ વલિપિંડે ગહાય માણુસુત્તરસ્સ પઞ્ચયસ્સ ચડસુવિ
દિસાસુ ચડસુવિ વિદિસાસુ બહિયાભિમુહીઓ ઠિચ્છા અદ્ઢ વલિપિંડે ગહાય માણુસુત્તરસ્સ પઞ્ચયસ્સ જમગસમગં
બહિયાભિમુહીઓ પક્ખિવેજ્ઞા, પમ્મૂ ણં ગોયમા ! તઓ એગમેગે દેવે તે અદ્ઢ વલિપિંડે ધરણિતલમસંપત્તે સ્વિપ્પામેવ
પહિસાહરિત્તપ, તે ણં ગોયમા ! દેવા તાપ ઉક્કિદ્ધાપ જાવ દેવગઈપ લોગંસિ ઠિચ્છા અસંભાવપટ્ટવણાપ એગે દેવે
પુરચ્છાભિમુહે પયાપ એગે દેવે દાહિણપુરચ્છાભિમુહે પયાપ એવં જાવ ઉત્તરપુરચ્છાભિમુહે એગે દેવે ઉદ્ધાભિમુહે એગે
દેવે અહોભિમુહે પયાપ, તેણં કાલેણ તેણં સમણં વાસસયસહસ્સાઉપ દારપ પયાપ, તપ ણં તસ્સ દારગસ્સ અમ્મા-
પિયરો પહીણા ભવંતિ નો ચેવ ણં તે દેવા અલોચંતં સંપાઉણંતિ, તં ચેવ, તેસિ ણં દેવાણં કિં ગપ બહુપ અગપ
બહુપ ?, ગોયમા ! નો ગપ બહુપ, અગપ બહુપ, ગયાઉ સે અગપ અણંતગુણે અગયાઉ સે ગપ અણંતભાગે, અલોપ
ણં ગોયમા ! એમહાલપ પન્નત્તે ॥ (સૂત્રં ૪૨૧) ॥

૧૧૩૮કે
વહેશ:૧૦
॥૧૬૮॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૬૯॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અલોક કેટલો મોટો કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! 'આ મનુષ્યક્ષેત્ર લંબાઈ અને પહોળાઈમાં પીસાલીશ લાખ યોજન છે'—ઈત્યાદિ જેમ સ્કંદકના અધિકારમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું, યાવત્ તે પરિધિયુક્ત છે. તે કાલે તે—સમયે દમ મહર્થિક દેવો પૂર્વની પેઠે તે મનુષ્ય લોકની ચારે બાજુ વીંટાઈને ઉભા રહે. તેની નીચે મોટી આઠ દિકુમારીઓ આઠ બલિપિંડને લેઈને માનુ-
ષોત્તર પર્વતની ચારે દિશામાં અને ચારે વિદિશામાં બાહ્યાભિમુખ ઉભી રહે અને તે આઠ બલિ પિંડને લઈને એકજ સાથે માનુષોત્તર પર્વતની બાહેરની દિશામાં ફેંકે, તો હે ગૌતમ ! તેમાંનો કોઈ પણ એક દેવ તે આઠ બલિપિંડોને પૃથિવી ઉપર પડ્યા પહેલાં શીઘ્ર સંહરવા સમર્થ છે. હે ગૌતમ ! તે દેવો ઉત્કૃષ્ટ, યાવદ્ ત્વરિતદેવગતિથી લોકના અંતમાં ઉભા રહી અમત્ કલ્પના વડે એક દેવ પૂર્વ દિશા તરફ જાય, એક દેવ દક્ષિણપૂર્વ તરફ જાય, અને એ પ્રમાણે યાવત્ એક દેવ પૂર્વ તરફ જાય, બીજી એક દેવ ઊર્ધ્વ દિશા તરફ જાય, અને એક દેવ અધોદિશા તરફ જાય; તે કાલે—તે સમયે લાખ વર્ષના આયુષવાળા એક બાલકનો જન્મ થાય, પછી તેના માતા-
પિતા મરણ પામે તોપણ તે દેવો અલોકના અન્તને પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી—ઈત્યાદિ પૂર્વે કહેલું. અહીં કહેવું. યાવત્ [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે દેવોનું ગમન કરાયેલું ક્ષેત્ર ઘડુ છે કે નહિ ગમન કરાયેલું ક્ષેત્ર ઘડુ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓનું ગમન કરાયેલું ક્ષેત્ર ઘડુ નથી, પણ નહિ ગમન કરાયેલું ક્ષેત્ર ઘડુ છે. ગમન કરાયેલા ક્ષેત્ર કરતાં નહિ ગમન કરાયેલું ક્ષેત્ર અનન્તગુણ છે, અને નહિ ગમન કરાયેલા ક્ષેત્ર કરતાં ગમન કરાયેલું ક્ષેત્ર અનંતમે માગે છે. હે ગૌતમ ! અલોક એટલો મોટો કહ્યો છે. ॥ ૪૨૧ ॥

અંતે ણં લોગસ્સ ! ઇગંમિ આગાસપપ્પસે જે ઇગિંદિયપપ્પસા જાવ પંચિંદિયપપ્પસા અગિંદિયપપ્પસા અન્નમન્નચદ્દા અન્નમન્નપુદ્દા જાવ અન્નમન્નસમભરઘડત્તાં ઇ ચિટ્ઠંતિ, ણત્થિ ણં અંતે ! અન્નમન્નસ્સ કિંચિ આવાહં વા

૧૧ સ્વલકે
ઉદેશ્યઃ ૧૦
॥૧૬૯॥

व्याख्या
प्रज्ञप्तिः
॥९७०॥

वाबाहं वा उप्पायंति छविच्छेदं वा करेंति ?, गो तिण्ठे सहठ्ठे, से केण्ठेणं भंते ! एवं बुद्धि लोमस्स णं एगंमि आगासपएसे जे एगिंदियपएसा जाव चिट्ठंति णत्थि णं भंते ! अन्नमन्नस्स किंचि आबाहं वा जाव करेंति ?, गो-यमा ! से जहानामए नट्टिया सिया सिंगारागारचारुवेमा जाव कलिया रंगट्ठाणंसि जणसयाउलंसि जणसयस-हस्साउलंसि वत्तीसहविहस्स नट्टस्स अन्नयरं नट्टविहि उवदंसेज्जा, से नूणं गोयमा ! ते पेच्छगा तं नट्टियं अणि-मिसाए दिट्ठीए सव्वओ समंता समभिलोएंति ?, हंता समभिलोएंति, ताओ णं गोयमा ! दिट्ठीओ तंसि नट्टियंसि सव्वओ समंता संनिवडियाओ ?, हंता संनिवडियाओ, अत्थिणं गोयमा ! ताओ दिट्ठीओ तीसे नट्टियाए किंचिवि आबाहं वा वाबाहं वा उप्पायंति छविच्छेदं वा करेंति ?, गो तिण्ठे समठ्ठे, अहवा सा नट्टिया तासिं दिट्ठीणं किंचि आबाहं वा वाबाहं वा उप्पायंति छविच्छेदं वा करेइ ?, गो तिण्ठे समठ्ठे, ताओ वा दिट्ठीओ अन्नमन्नाए दिट्ठीए किंचि आबाहं वा वाबाहं वा उप्पायंति छविच्छेदं वा करेंति ?, गो तिण्ठे समठ्ठे, से तेण्ठेणं गोयमा ! एवं बुद्धि तं चेव जाव छविच्छेदं वा करेंति ॥ (सूत्रं ४२२) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! लोकना एक आकाशप्रदेशमां जे एकेन्द्रिय जीवोना प्रदेशो छे, यावत् पंचेन्द्रियना प्रदेशो अने अनिन्द्रियना प्रदेशो छे ते शुं बधा परस्पर बद्ध छे, अन्योन्य स्पृष्ट छे, यावद् अन्योन्य संबद्ध छे ? वळी हे भगवन् ! ते बधा परस्पर एक बीजाने कांइ एण आवाधा (पीडा) व्यावाधा (विशेष पीडा) उत्पन्न करे, तथा अवयवनो छेद करे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ यथार्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के लोकना एक आकाशप्रदेशमां जे एकेन्द्रियना प्रदेशो यावत् रहे छे,

११ अतके
उद्देशः १०
॥९७०॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥९७१॥

अने ते परस्पर एक बीजाने कांइ पण आबाधा वा व्याबाधा करता नथी ? [उ०] हे गौतम ! जेम शृंगारना आकार सहित सुन्दर वेषवाली अने संगीतादिने विषे निपुणतावाली कोई एक नर्तकी होय अने ते सेंकडो अथवा लाखो माणसोथी भरेला रंगस्थानमां बत्रीअ प्रकारना नाट्यमांनुं कोई एक प्रकारनुं नाट्य देखाडे तो हे गौतम ! ते प्रेक्षको शुं ते नर्तकीने अनिमेष दृष्टिची चोतरफ जुए ? हा, भगवन् ! जुए. तो हे गौतम ! ते प्रेक्षकोनी दृष्टिओ शुं ते नर्तकीने विषे चारे बाजुथी पडेली होय छे ? हा, पडेली होय छे. हे गौतम ! प्रेक्षकोनी ते दृष्टिओ ते नर्तकीने कांइ पण आबाधा वा व्याबाधा उत्पन्न करे, अथवा तेना अवयवनो छेद करे ? हे भगवन् ! ए अर्थ योग्य नथी. अथवा ते नर्तकी ते प्रेक्षकोनी दृष्टिओने कंइ पण आबाधा के व्याबाधा उत्पन्न करे अथवा तेना अवयवनो छेद करे ? ए अर्थ यथार्थ नथी. अथवा ते दृष्टिओ परस्पर एक बीजी दृष्टिओने कांइपण आबाधा के व्याबाधा उत्पन्न करे, अथवा तेना अवयवनो छेद करे ? ए अर्थ यथार्थ नथी. अर्थात् न करे, ते हेतुथी एम कहेवाय छे के पूर्वोक्त यावत् अवयवनो छेद करता नथी.' ॥ ४२२ ॥

लोगस्स णं भंते ! एगमिं आगासपएसे जहन्नपए जीवपएसाणं उक्कोसपए जीवपएसाणं सब्बजीवाण य कयरे २ जाव विसेसाहिया वा ?, गोयमा ! सब्बत्थोवा लोगस्स एगमिं आगासपएसे जहन्नपए जीवपएसा, सब्ब-जीवा असंखेज्जगुणा, उक्कोसपए जीवपएसा विसेसाहिया, सेवं भंते ! सेवं भंतेत्ति ॥ (सूत्रं ४२३) ॥ एकारसस-यस्स दसमोउद्देशो समत्तो ॥ ११-१० ॥

[प्र०] हे भगवन् ! लोकना एक आकाशप्रदेशमां जगन्यपदे रहेला जीवप्रदेशो, उत्कृष्टपदे रहेला जीवप्रदेशो अने सर्व जीवोमां

११ शतके
उद्देशः १०
॥९७१॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९७२॥

कोण कोना करतां यावद् विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! लोकना एक आकाशप्रदेशमां जघन्य पदे रहेला जीवप्रदेशो सौथी थोडा छे, तेना करतां सर्व जीव असंख्यात गुण छे, अने ते करतां पण उत्कृष्ट पदे रहेला जीवप्रदेशो विशेषाधिक छे. हे भगवन् ! ते एमज छे. हे भगवन् ! ते एमज छे, एम कही (भगवान् गौतम) यावद् विहरे छे. ॥ ४२३ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना ११ मा शतकमां दसमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ११.

तेणं कालेणं तेणं समएणं वाणियगामे नामं नगरे होत्था वन्नओ, दूतिपलासे चेइए वन्नओ, जाव पुढविसिला-पट्टओ, तत्थ णं वाणियगामे नगरे सुदंसणे नामं सेट्ठी परिवसइ अड्डे जाव. अपरिभूए समणोवासए अभिगयजी-वाजीवे जाव विहरइ, सामी समोसढे जाव परिसा पज्जुवासइ, तए णं से सुदंसणे सेट्ठी इमीसे कहाए लद्धे समणे हट्ठतुट्ठे णहाए कय जाव पायच्छित्ते सन्वालंकारविभूसिए साओ गिहाओ पडिनिक्खमइ साओ गिहाओ पडिनि-क्खमित्ता सकोरेंटमल्लदामेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेणं पायविहारचारेणं महया पुरिसवग्गुरापारिक्खिते वाणियगामं नगरं मज्झमज्जेणं निग्गच्छइ निग्गच्छित्ता जेणेव दूतिपलासे चेइए जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ तेणेव उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीर पंचविहेणं अभिगमेणं अभिगच्छति, तं०—सच्चित्ताणं दग्धाणं जहा उस भदत्तो जाव तिविहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासइ । तए णं समणे भगवं महावीरे सुदंसणस्स सेट्ठिस्स तीसे य महत्तिम-

११ शतके
उद्देशः ११
॥९७२॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૭૩॥

મહાલયાએ જાવ આરાહા ભવઈ । તેળે ણે સે સુદંસણે સેટ્ટી સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મં સોચા નિસમ્મ હટ્ટુટ્ટુ ઉટ્ટાએ ઉટ્ટેઈ રત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં તિવ્વસુત્તો જાવ નમંસિત્તા ણવં વયાસી-કઠ્ઠિવિહે ણં મંતે ! કાલે પન્નત્તે !, સુદંસણા ! ચઉવિવિહે કાલે પન્નત્તે, તંજહા-પમાણકાલે ! અહાઉનિવ્વત્તિકાલે ૨ મરણકાલે ૩ અદ્ધાકાલે ૪, સે કિં તં પમાણકાલે !, ૨ દુવિહે પન્નત્તે, તંજહા—દિવસપ્પમાણકાલે ૧ રાહપ્પમાણકાલે ૨, ચઉપોરિસિએ દિવસે ચઉપોરિસિયા રાઈ ભવઈ ઉક્કોમિયા અદ્ધપંચમસુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈએ વા પોરિસી ભવઈ, જહન્નિયા તિસુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈએ વા પોરિસી ભવઈ, (સૂ. ૪૨૩) ॥

તે કાલે, તે સમયે વાણિજ્યગ્રામ નામે નગર હતું. વર્ણન. દૂતિપલાશક ચૈત્ય હતું. વર્ણન. યાવત્ પૃથિવીશિલાપટ્ટ હતો. તે વાણિજ્યગ્રામ નગરમાં સુદર્શન નામે શેઠ રહેતો હતો; તે આદ્ય-ધનિક, યાવત્ અપરિભૂત-કોઈથી પરામવ ન પામે તેવો, જીવા-જીવ તત્ત્વનો જાણનાર શ્રમણોપાસક હતો. ત્યાં મહાવીરસ્વામી સમવસર્યા. યાવત્ પર્વદ્-જનસમુદાયે પર્યુપાસના કરે છે. ત્યાર બાદ મહાવીર સ્વામી આવ્યાની આવાત માંભલી સુદર્શનશેઠ હર્ષિત અને સંતુષ્ટ થયા, અને સ્નાન કરી, બલિકર્મ યાવત્ મંગલરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત કરી, સર્વ અલંકારથી વિભૂષિત થઈ, પોતાના ઘેરથી બહારનીકલે છે, બહાર નીકળીને માથે ધારણ કરાતા કોરંટકપુષ્પની માઝાવાઝા છત્ર સહિત પગે ચાલીને ઘણા મનુષ્યોના સમુદાયરૂપ વાગુરા-બન્ધનથી વિંટાપેલા તે સુદર્શન શેઠ વાણિજ્યગ્રામ નગરની વચ્ચેવચ્ચ થઈને નીકલે છે. નીકળીને જ્યાં દૂતિપલાશ ચૈત્ય છે, અને જ્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર છે ત્યાં આવે છે, આવીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસે પાંચ પ્રકારના અભિગમવઢે જાય છે, તે અભિગમો આ પ્રમાણે છે-૧ 'સચિત્ત દ્રવ્યોનો ત્યાગ કરવો'-इत्यादि जेम ऋषभदत्तना प्रक-

૧૧શ્લોકે
ઉદ્દેશ્ય ૧૧
॥૧૭૩॥

આચાર્ય-
પ્રશ્ન:
॥૧૭૪॥

રણમાં કહ્યું છે તેમ અહીં જાણવું, યાવત્ તે સુદર્શન શેઠ ત્રણ પ્રકારની પર્યુપાસના વહે પર્યુપાસે છે. ત્યાર પછી શ્રમણ ભગવંત મહા-
વીરે તે સુદર્શન શેઠને અને તે મોટામા મોટી સમાને ધર્મકથા કહી, યાવત્ તે સુદર્શન શેઠ આરાધક થાય છે. ત્યાર પછી સુદર્શન
શેઠ શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસેથી ધર્મ સાંભળી અને અવધારી હાવિત અને સંતુષ્ટ થઈ ઉભા થાય છે, ઉભા થઈને શ્રમણ ભગવંત મહા-
વીરને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરી, યાવત્ નમસ્કાર કરી તેણે આ પ્રમાણે પૂછ્યું—[પ૦] હે ભગવન્ ! કાલ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ?
[ઉ૦] હે સુદર્શન ! કાલ ચાર પ્રકારનો કહ્યો છે; તે આ પ્રમાણે—૧ પ્રમાણકાલ ૨ યથાયુર્નિર્વૃત્તિકાલ, ૩ મરણકાલ, અને ૪ અદ્વા-
કાલ. [પ૦] હે ભગવન્ ! પ્રમાણકાલ કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] પ્રમાણકાલ બે પ્રકારનો કહ્યો છે; તે આ પ્રમાણે—દિવસપ્રમાણકાલ
અને રાત્રીપ્રમાણકાલ, અર્થાત્ ચાર પૌરુષીના—પ્રહરનો દિવસ થાય છે, અને ચાર પૌરુષીની રાત્રી થાય છે. અને ઉત્કૃષ્ટ-મોટામા
મોટી સાડા ચાર મુહૂર્તની પૌરુષી દિવસની, અને રાત્રીની થાય છે. તથા જઘન્ય-ન્હાનામાં ન્હાની પૌરુષી દિવસ અને રાત્રીની ત્રણ
મુહૂર્તની થાય છે. ॥ ૪૨૪ ॥

જદા ણં ભંતે ! ઉક્કોમિયા અદ્દપંચમમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈણ વા પોરિસી ભવતિ તદા ણં કતિ
ભાગમુહુત્તભાગેણં પરિહાયમાણી પરિ ૨ જહ્નિયા તિમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈણ વા પોરિસી ભવતિ !, જદા ણં
જહ્નિયા તિમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈણ વા પોરિસી ભવતિ તદા ણં કતિભાગમુહુત્તભાગેણં પરિવહુમાણી ૨ ઉક્કો-
સિયા અદ્દપંચમમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈણ વા પોરિસી ભવઈ !, સુદંસણા ! જદા ણં ઉક્કોમિયા અદ્દપંચમમુહુત્તા
દિવસસ્સ વા રાઈણ વા પોરિસી ભવઈ તદા ણં બાવીસસયભાગમુહુત્તભાગેણં પરિહાયમાણી પરિ ૨ જહ્નિયા તિમુ-

૧૧૪૨૬
ઉદ્દેશ: ૧૧
॥૧૭૪॥

આશ્વા-
મસિ:
॥૧૭૫॥

હુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈએ વા પોરિસી ભવહ, જદા ણં જહન્નિયા તિમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈએ વા પોરિસી ભવહ તયા ણં બાવીસસય ભાગમુહુત્ત ભાગેણં પરિવહુમાણી પરિ ૦૨૩કોસિયા અદ્વપંચમમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈએ વા પોરિસી ભવતિ । કદા ણં ભંતે! ઉક્કોસિઆ અદ્વપંચમમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈએ વા પોરિસી ભવહ? કદા વા જહન્નિયા તિમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈએ વા પોરિસી ભવહ?, સુદંસણા ! જદા ણં ઉક્કોસએ અદ્ધારસમુહુત્તે દિવસે ભવહ જહન્નિયા દુવાલસમુહુત્તા રાઈ ભવહ તદા ણં ઉક્કોસિયા અદ્વપંચમમુહુત્તા દિવસસ્સ પોરિસી ભવહ જહન્નિયા તિમુહુત્તા રાઈએ પોરિસી ભવહ, જયા ણં ઉક્કોસિયા અદ્ધારસમુહુત્તિઆ રાઈ ભવતિ જહન્નિએ દુવાલમમુહુત્તે દિવસે ભવહ તદા ણં ઉક્કોસિયા અદ્વપંચમુહુત્તા રાઈએ પોરિસી ભવહ જહન્નિયા તિમુહુત્તા દિવસસ્સ પોરિસી ભવહ ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્યારે દિવસે કે રાત્રીએ સાડા ચાર મુહૂર્તની ઉત્કૃષ્ટ પૌરુષી હોય છે ત્યારે તે મુહૂર્તના કેટલા ભાગ ઘટતી ઘટતી દિવસે અને રાત્રીએ ત્રણ મુહૂર્તની જઘન્ય પૌરુષી થાય ? અને જ્યારે દિવસે કે રાત્રીએ ત્રણ મુહૂર્તની ન્હાનામાં ન્હાની પૌરુષી હોય છે ત્યારે તે મુહૂર્તના કેટલા ભાગ વધતી વધતી દિવસ અને રાત્રીની સાડાચાર મુહૂર્તની ઉત્કૃષ્ટ પૌરુષી થાય ? [ઉ૦] હે સુદર્શન ! જ્યારે દિવસે અને રાત્રીએ સાડાચાર મુહૂર્તની ઉત્કૃષ્ટ પૌરુષી હોય છે ત્યારે તે મુહૂર્તના એકસો બાવીશમા ભાગ જેટલી ઘટતી ઘટતી દિવસ અને રાત્રીની જઘન્ય ત્રણ મુહૂર્તની પૌરુષી થાય છે, અને જ્યારે દિવસે અને રાત્રીએ ત્રણ મુહૂર્તની જઘન્ય પૌરુષી હોય છે ત્યારે મુહૂર્તના એકસો બાવીશમા ભાગ જેટલી વધતી વધતી દિવસે અને રાત્રીએ સાડાચારમુહૂર્તની ઉત્કૃષ્ટ પૌરુષી થાય છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ક્યારે દિવસે અને રાત્રીએ સાડાચાર મુહૂર્તની ઉત્કૃષ્ટ પૌરુષી હોય, અને ક્યારે દિવસે અને રાત્રીએ ત્રણ મુહૂર્તની જઘન્ય પૌરુષી

૧૧ અષ્ટકે
ઉદ્દેશ: ૧૧
॥૧૭૫॥

બ્યાલ્યા-
પ્રજ્ઞાતિઃ
॥૯૭૬॥

હોય ? [૩૦] હે સુદર્શન ! જ્યારે અઢારમુહૂર્તનો મોટો દિવસ હોય અને બાર મુહૂર્તનો ન્હાનો રાત્રી હોય ત્યારે સાઢાચાર મુહૂર્તની દિવસની ઉત્કૃષ્ટ પૌરુષી હોય છે, અને રાત્રીની ત્રણ મુહૂર્તની જઘન્ય પૌરુષી હોય છે. તથા જ્યારે અઢારમુહૂર્તની મોટી રાત્રી હોય અને બાર મુહૂર્તનો ન્હાનો દિવસ હોય ત્યારે સાઢા ચાર મુહૂર્તની રાત્રિનો ઉત્કૃષ્ટ પૌરુષી હોય છે, અને ત્રણ મુહૂર્તની દિવસની જઘન્ય પૌરુષી હોય છે.

કદા ણં મંતે ! ઉક્કોસણ અઢારસમુહુત્તે દિવસે ભવહ જહન્નિયા દુવાલસમુહુત્તા રાઈ ભવહ ? કદા વા ઉક્કોસિયા અઢારસમુહુત્તા રાઈ ભવતિ જહન્નણ દુવાલસમુહુત્તે દિવસે ભવહ ? સુદંસણા ! આસાદપુન્નિમાણ ઉક્કોસણ અઢારસમુહુત્તે દિવસે ભવહ જહન્નિયા દુવાલસમુહુત્તા રાઈ ભવહ, પોસસ્સ પુન્નિમાણ ણં ઉક્કોસિયા અઢારસમુહુત્તા રાઈ ભવહ જહન્નણ દુવાલસમુહુત્તે દિવસે ભવહ ॥ અત્થિ ણં મંતે ! દિવસા ય રાઈઓ ય સમા ચેવ ભવન્તિ ? હંતા ! અત્થિ, કદા ણં મંતે ! દિવસા ય રાઈઓ ય સમા ચેવ ભવન્તિ ? સુદંસણા ! ચિત્તાસોયપુન્નિમાસુ ણં, ણત્થ ણં દિવસા ય રાઈઓ ય સમા ચેવ ભવન્તિ, પન્નરસમુહુત્તે દિવસે પન્નરસમુહુત્તા રાઈ ભવહ ચડમાગમુહુત્તમાગૂણા ચડમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈણ વા પોરિસી ભવહ, સેત્તં પમાણકાલે ॥ (સૂત્ર ૪૨૫) ॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અઢાર મુહૂર્તનો મોટો દિવસ, અને બાર મુહૂર્તનો ન્હાનો રાત્રી કયારે હોય ? તથા અઢાર મુહૂર્તની મોટી રાત્રી અને બાર મુહૂર્તનો ન્હાનો દિવસ કયારે હોય ? [૩૦] હે સુદર્શન ! આષાઢપૂર્ણિમાને વિષે અઢાર મુહૂર્તનો મોટો દિવસ હોય છે, અને બાર મુહૂર્તનો ન્હાનો રાત્રી હોય છે. તથા પોષમાસની પૂર્ણિમાને સમયે અઢાર મુહૂર્તની મોટી રાત્રી અને બાર મુહૂર્તનો ન્હાનો દિવસ હોય છે.

૧૨૪૮૬
૨૨૨૨૨
૧૧૭૬૬

આશ્વા-
પ્રશ્ન:
॥૧૭૭॥

[પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! દિવસ અને રાત્રી એ બન્ને સરખાં હોય ? [ઉ૦] હા, હોય. [પ્ર૦] ક્યારે (દિવસ અને રાત્રી) સરખાં હોય ? [ઉ૦] હે સુદર્શન ! જ્યારે ચૈત્રી પૂનમ અને આસો માસની પૂનમ હોય ત્યારે દિવસ અને રાત્રી એ બન્ને સરખાં હોય છે. ત્યારે પંદર મુહૂર્તની રાત્રી હોય છે. અને રાત્રીની મુહૂર્તના ચોથા ભાગે ન્યૂન ચાર મુહૂર્તની પૌરુષી હોય છે. એ પ્રમાણે પ્રમાણકાલ કહ્યો. ॥૪૨૫॥

સે કિં તં અહાડનિવ્વત્તિકાલે ? અહા૦ ૨ જન્નં જેળં નેરહણ વા તિરિક્કજોણિણ વા મણુસ્સેણ વા દેવેણ વા અહાડયં નિવ્વત્તિયં સેત્તં પાલેમાણે અહાડનિવ્વત્તિકાલે । સે કિં તં મરણકાલે ? ૨ જીવો વા સરીરાઓ સરીરં વા જીવાઓ, સેત્તં મરણકાલે ॥ સે કિં તં અદ્દાકાલે ? અદ્દા૦ ૨ અણેગવિહે પન્નત્તે, સે ણં સમયદ્વયાએ આવલિ-યદ્વયાએ જાવ ઉસ્સપ્પિણીદ્વયાએ । એસ ણં સુદંસણા ! અદ્દા દોહારચ્છેદેણં છિજ્જમાણી જાહે વિભાગં નો હવ્વમાગ-ચ્છહ સેત્તં સમએ, સમયદ્વયાએ અસંખેજ્જાણં સમયાણં સમુદયસમિહસમાગમેણં સા એગા આવલિયત્તિ પવુચ્છહ, સંખેજ્જાઓ આવલિયાઓ જહા સાલિહસએ જાવ સાગરોવમસ્સ ૩ એગસ્સ ભવે પરિમાણં । એહિ ણં ભંતે ! પલિ-ઓવમસાગરોવમેહિં કિં પયોચણં ? સુદંસણા ! એહિં પલિઓવમસાગરોવમેહિં નેરહયતિરિક્કજોણિયમણુસ્સદે-વાણં આડયાહં મવિજ્જંતિ ॥ (સૂ૦ ૪૨૬) ॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! યથાયુર્નિવૃત્તિકાલ કેવા પ્રકારેકહેલો છે ? [ઉ૦] જે કોઈ નૈરયિક, તિર્યચ્યોનિક, મનુષ્ય કે દેવે પોતે જેવું આયુષ્ય વાંધ્યું છે તે પ્રકારે તેનું પાલન કરે તે યથાયુર્નિવૃત્તિકાલ કહેવાય છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! મરણકાલ એ શું છે ? [ઉ૦] (જ્યારે) શરીરથી જીવનો અથવા જીવથી શરીરનો વિયોગ થાય (ત્યારે) તે મરણકાલ કહેવાય છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અદ્દા-

૧૧૩૮૬
ઉદેશ્ય: ૧૧
॥૧૭૭॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૭૮॥

કાલ એ કેટલા પ્રકારે છે ? [૩૦] અદ્વાકાલ અનેક પ્રકારનો કહ્યો છે; સમયરૂપે, આવલિકારૂપે, અને યાવદ્ ઉત્સર્પિણીરૂપે. હે સુદર્શન ! કાલના બે ભાગ કરવા છતાં જ્યારે તેના બે ભાગ ન જ થઈ શકે તે કાલ સમયરૂપે સમય કહેવાય છે. અસંખ્યેય સમયોનો સમુદાય મહાવાથી એક આવલિકા થાય છે. સંખ્યાત આવલિકાનો (એક ઉચ્છ્વાસ) થાય છે-ઇત્યાદિ બધું શાલિ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવદ્ સાગરોપમના પ્રમાણ સુધી જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પલ્લોપમ અને સાગરોપમરૂપનું શું પ્રયોજન છે ? [૩૦] હે સુદર્શન ! એ પલ્લોપમ અને સાગરોપમ વડે નૈરયિક, તિર્થચયોનિક, મનુષ્ય તથા દેવોનાં આયુષોનું માપ કરવામાં આવે છે. ॥૪૨૬॥

નેરઙ્ગ્યાણં મંતે ! કેવઙ્ગ્યં કાલં ઠિઈ પન્નત્તા !, એવં ઠિઈપદં નિરવસેસં માણિયદ્ધં જાવ અજહન્નમણુક્કોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈ ઠિત્તી પન્નત્તા ॥ (સૂત્ર ૪૨૭) ॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોની સ્થિતિ (આયુષ) કેટલા કાલ સુધીની કહી છે ? [૩૦] અહીં સંપૂર્ણ સ્થિતિપદ કહેવું, યાવદ્ '(પર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોની) ઉત્કૃષ્ટ નહિ અને જઘન્ય નહિ એવી તેત્રીસ સાગરોપમની સ્થિતિ કહી છે' ત્યાં સુધી જાણવું. ॥૪૨૭॥

અત્થિ ણં મંતે ! એસિં પલિઓવમસાગરોવમાણં સ્વણતિ વા અવચયેતિ વા ?, હંતા અત્થિ, સે કેણદ્દેણં મંતે ! એવં વુચ્છઈ અત્થિ ણં એસિ ણં પલિઓવમસાગરોવમાણં જાવ અવચયેતિ વા ? । એવં સ્વલ્લુ સુદંસણા ! તેણં કાલેણં તેણં સમણં હત્થિણાગપુરે નામં નગરે હોત્થા વન્નઓ, સહસંબવણે ઉજ્જાણે વન્નઓ, તત્થ ણં હત્થિણાગપુરે નગરે વલે નામં રાયા હોત્થા વન્નઓ, તસ્સ ણં વલસ્સ રન્નો પમાવઈ નામં દેવી હોત્થા સુકુમાલં વન્નઓ જાવ વિહરઈ । તણં ણં સા પમાવઈ દેવી અબ્બયા કયાઈ તંસિ તારિસગંસિ વાસઘરંસિ અઙ્ગિમતરઓ સચ્ચિત્તકમ્મે વાહિ-

૧૧૫૪૬
ઉદ્દેશ્ય ૧૧
॥૧૭૮॥

આશ્વા-
પ્રશ્ન:
॥૧૭૯॥

રઓ દૂમિયઘટ્ટમટ્ટે વિચિત્તઉલ્લોચચિલ્લિયતલે મણિરચણપણાસિયંધયારે બહુસમસુવિભત્તદેસભાએ પંચવન્નસરસ-
સુરભિમુક્કપુષ્પપુંજોવયારકલિણે કાલાગુરુપવરકુંદુરુક્કતુરુક્રધૂવમઘમઘંતગંધુદ્ધુયાભિરામે સુગંધિવરગંધિણે ગંધવ-
વટ્ઠિભૂણે તંસિ તારિસગંસિ સયણિજ્ઞંસિ સાર્લિગણવટ્ઠિણે ઉમઓ વિવ્વોયણે દુહઓ ઉન્નણે મજ્જેણયગંભીરે ગંગાપુલિ-
ણવાલુયડહાલસાલિસણે ઉવચિયલ્લોમિધદુગુલ્લપટ્ઠપટ્ઠિચ્છેણે સુવિરિયરચત્તાણે રત્તંસુયસંવુણે સુરમ્મે આહણગરુ-
યવૂરણવળીયતૂલકાસે સુગંધવરકુસુમચુન્નસયણોવયારકલિણે અદ્ધરત્તકાલસમયંસિ સુત્તજાગરા ઓહીરમાળી ૨
અયમેયારૂવં ઓરાલં કલ્લાણં સિવં ધન્નં મંગલ્લં સસ્સિરીયં મહાસુવિણં પાસિત્તાણં પટ્ટિવુદ્ધા ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પાલ્યોપમ તથા સાગરોપમનો ક્ષય કે અપચય થાય છે ? [ઉ૦] હા, થાય છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ
જ્ઞા હેતુથી કહો છો કે પલ્યોપમ અને સાગરોપમનો યાવત્ અપચય થાય છે ? [ઉ૦] હે સુદર્શન ! એ પ્રમાણે સ્વરેશ્વર તે કાલે, તે
સમયે હસ્તિનાગપુર નામે નગર હતું. વર્ણન. ત્યાં સહસ્રાબ્રવન નામે ઉદ્યાન હતું. વર્ણન. તે હસ્તિનાગપુર નગરમાં બલ નામે રાજા હતો.
વર્ણન. તે બલ રાજાને પ્રભાવતી નામે રાણી હતી. તેના હાથ પગ સુકુમાલ હતા-શ્યાદિ વર્ણન જાણવું. યાવત્ તે વિહરતી હતી. ત્યાર
બાદ અન્ય કોઈપણ દિવસે તેવા પ્રકારના, અંદર ચિત્રવાળા, બહારથી ધોળેલા, ઘસેલા અને સુંવાળા કરેલા, જેનો ઉપરનો ભાગ વિવિધ
ચિત્રયુક્ત અને નીચેનો ભાગ સુશોભિત છે એવા, મણિ અને રત્નના પ્રકાશથી અંધકારરહિત, બહુ સમાન અને સુવિભક્ત ભાગવાળા,
મુકેલા પાંચ વર્ણના સરસ અને સુગંધી પુષ્પપુંજના ઉપચાર વડે યુક્ત, ઉત્તમ કાલાગુરુ, કીન્દરુ અને તુરુક્ક-શિલારસના ધૂપથી
ચોતરફ ફેલાયેલા સુગંધના ઉદ્ભવથી સુંદર, સુગંધિ પદાર્થોથી સુવાસિત થયેલા, સુગંધિ દ્રવ્યની ગુટિકા જેવા તે વાસઘરમાં તકીયાસ-

૧૧૪૮૬
ઉદેશ: ૧૧
॥૧૭૯॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥९८०॥

हित, माथे अने पगे ओशीकावाळी, बबे बाजुए उंची, वचमां नमेली अने विशाल, गंगाना किनारानी रेतीनी रेताळ सरखी (अत्यंत कोमल), भरेला क्षौमिक-रेशमी दुकूलना पट्टी आच्छादित, रजस्त्राणथी (उडती धूलने अटकावनार वस्त्रथी) ढंकायेली, रक्तांशुक-मच्छरदानी सहीत, सुरम्य, आजिनक (एक जातनुं चामडानुं कोमळ वस्त्र), रु, बरु, माखण अने आकडाना रूना समान स्पर्शवाळी, सुगंधि उत्तम पुष्पो चूर्ण, अने बीजा शयनोपचारथी युक्त एवी शय्यामां कंडक सुती अने जागती निद्रा लेती लेती प्रभावती देवी अर्धरात्रीना समये आ एवा प्रकारना उदार, कल्याण, शिव, धन्य, मंगलकारक अने शोभा युक्त महास्वप्नने जोडने जागी.

हाररययस्त्रीरसागरससंककिरणदगरयययमहासेलपंडुरतरोरुमणिजपेच्छणिज्ज थिरलट्टपउट्टवट्टपीवरसुसिलिट्टविसिट्टतिक्खदाढाविडंबियमुहं परिकम्मियजच्चकमलकोमलमाइयसोभंतलट्टउट्टं रत्तुप्पलपत्तमउयसुकुमालतालुजीहं मूसागयपवरकणमतावियआवत्तायंतवट्टतडिविमलसरिसनयणं विसालपीवरोरुं पडिपुत्तविविमलखंभं मिउविसयलुहुमलक्खणपसत्थविच्छिन्नकेसरसडोवसोभियं ऊमियसुनिम्मियसुजायअप्फोडियंलगूलं सोमं सोमाकारं लीलायंतं जंभायंतं नहयलाओ ओवयमाणं निययवयणमतिवयंतं सीहं सुविणे पासित्ताणं पडिबुद्धा। तए णं सा पभावती देवी अयमेयारूवं ओरालं जाव सस्सिरीयं महासुविणं पासित्ता णं पडिबुद्धा समाणी हट्टतुट्ट जाव हियया धाराहयकलंबपुष्फगंपिव समूससियरोमकूवा तं सुविणं ओगिण्हति ओगिण्हित्ता सयणिज्जाओ अम्भुट्टेइ सयणिज्जाओ अम्भुट्टेत्ता अतुरियमचवलमसंभंताए अविलंबियाए रायहंससरिसीए गईए जेणेव बलस्स रत्तो सयणिज्जे तेणेव उवागच्छइ तेणेव उवागच्छित्ता बलं रायं ताहिं इट्ठाहिं कंताहिं पियाहिं मणुत्ताहिं मणामाहिं ओरा-

११ अतके
उद्देशः ११
॥९८०॥

શ્રવણ-
શ્રવણ:
॥૧૮૧॥

લાહિં કલ્લાણાહિં સિવાહિં ધન્નાહિં મંગલ્લાહિં સસ્તિરીયાહિં મિયમહુરમંજુલાહિં ગિરાહિં સંલવમાળી સંલવમાળી
પડિવોહેતિ પડિવોહેત્તા બલેણં રક્ષા અન્નપુન્નાયા સમાળી નાળામણિરયણભત્તિચિત્તંસિ મહાસળંસિ ણિસીયતિ
ણિસીયિત્તા આસત્થા વીસત્થા સુહાસણવરગયા બલં રાયં તાહિં દ્વઢાહિં કંતાહિં જાવ સંલવમાળી ૨ એવં વયાસી-

મોતીના હાર, રજત, ક્ષીરસમુદ્ર, ચંદ્રના કિરણ, પાણીના બિંદુ અને રૂપાના મોટા પર્વત જેવા ધોળા, વિશાળ, રમણીય અને દર્શ-
નીય, સ્થિર અને સુંદર પ્રકોષ્ઠવાળા, ગોઠ, પુષ્પ, સુશ્લિષ્ટ, વિશિષ્ટ અને તીક્ષ્ણ દાઢોવડે ફાટેલા મુખવાળા, સંસ્કારિત ઉત્તમ કમલના
જેવા કોમલ, પ્રમાણયુક્ત અને અત્યંત સુશોભિત ઓઘવાળા, રાતા કમલના પત્રની જેમ અત્યંત કોમલ તાલુ અને જીભવાળા, મૂળામાં
રહેલા, અગ્રીથી તપાવેલ અને આવર્ત કરતાં ઉત્તમ સુવર્ણના સમાન વર્ણવાળી ગોઠ અને વિજઝીના જેવી નિર્મલ આંખવાળા, વિશાળ
અને પુષ્પજંઘાવાળા, સંપૂર્ણ અને વિપુલ સ્કંધવાળા, કોમલ, વિશદ-સ્પષ્ટ, સૂક્ષ્મ, અને પ્રશસ્ત, લક્ષણવાળી વિસ્તીર્ણ કેસરાની છટાથી
સુશોભિત, ઊંચા કરેલા, સારીરીતે નીચે નમાવેલા, સુંદર અને પૃથિવી ઉપર પછાડેલ પૂછડાથી યુક્ત, સૌમ્ય, સૌમ્ય આકરવાળા
લીલા કરતા, વગામાં સ્વાતા અને આકાશ થકી ઊતરી પોતાના મુખમાં પ્રવેશ કરતા મિંહને સ્વપ્નમાં જોઈ તે પ્રભાવતી દેવી જાગી.
ત્યાર બાદ તે પ્રભાવતી દેવી આ આવા પ્રકારના ઉદાર યાવત્ શોભાવાળા મહાસ્વપ્નને જોઈને જાગી અને હર્ષિત તથા સંતુષ્ટ હૃદયવાળી
થઈ, યાવત્ મેઘની ધારથી વિકસિત થયેલા કંદબકના પુષ્પની પેઠે રોમાંચિત થયેલી (પ્રભાવતી દેવી) તે સ્વપ્નનું સ્મરણ કરે છે, સ્મરણ
કરીને પોતાના શ્રવણથી ઊઠી ત્વરાવિનાની, ચપલતારહિત, સંભ્રમવિના, વિલંબરહિતપણે રાજહંસસમાન ગતિવડે જ્યાં બલરાજાનું
શ્રવણગૃહ છે ત્યાં આવે છે, આવીને દૃષ્ટ, કાંત, પ્રિય, મનોહર, મનમગતી, ઉદાર, કલ્યાણ, શિવ, ધન્ય, મંગલ્ય સૌન્દર્યયુક્ત, મિત,

૧૧૪૮૬
૧૧૪૮૬
॥૧૮૧॥

व्याख्या-
प्रसिः
॥१८२॥

मधुर अने मंजुल-कोमल वाणीवहे बोलती २ ते बल राजाने जगावे छे. त्याबाद ते बल जानी अनुमतिथी विचित्र मणि अने रत्नांनी रचना वहे विचित्र भद्रासनमां बेसे छे. सुखासनमां बेठेली स्वस्थ अने शान्त थएली ते प्रभावती देवीए इष्ट, प्रिय, यावत् मधुर वाणीथी बोलतां २ आ प्रमाणे कण्ठुं—

एवं खलु अहं देवाणु प्पिया ! अज्ज तसि तारिसगंसि सयणिज्जंसि सालिंगणं तं चेव जाव नियगवयणम-
इवयंतं सीहं सुविणे पासित्ता णं पडिबुद्धा, तणं देवाणुप्पिया ! एयस्स ओरालस्स जाव महासुविणस्स के मझे कल्लाणे फलवित्तिविसेसे भवित्तिह ? तए णं से बले राया पभावईए देवीए अंतियं एयमट्ठं सोखा निसम्म हट्ठतुट्ठ जाव हयहियये धाराहयनी- वसुरभिकुसुमचंचुमालइयतणुयजसवियरोमकूवे तं सुविणं ओगिणहइ ओगिणिहत्ता ईहं पविसइ ईहं पविसित्ता अप्पणो साभाविणं महपुब्बणं बुद्धिविन्नाणेणं तस्स सुविणस्स अत्थोग्गहणं करेइ तस्म २ ता पभावइं देविं ताहिं इट्ठाहिं कंताहिं जाव मंगल्लाहिं मियमहुरसस्सि० संलवमाणे १ एवं वयासी- ओराले णं तुमे देवी ! सुविणे दिट्ठे कल्लाणे णं तुमे जाव सस्सिरीए णं तुमे देवी ! सुविणे दिट्ठे आरोगतुट्ठिदीहाउ- कल्लाणमंगल्लकारणं णं तुमे देवी ! सुविणे दिट्ठे अत्थलाभो देवाणुप्पिए ! भोगलाभो देवाणुप्पिए ! पुत्तलाभो देवा- णुप्पिए ! रज्जलाभो देवाणुप्पिए ! एवं खलु तुमं देवाणुप्पिए ! णवणहं मासाणं बहुपडिपुत्ताणं अट्ठमाण राइंदियाणं विहंक्ताणं अम्हं कुलकेउं कुलपव्वयं कुलवडेंसयं कुलतिलगं कुलकित्तिकरं कुलनंदिकरं कुलजसकरं कुलाधारं कुलपायवं कुलविवदणकरं सुकुमालपाणिपायं अहीण पडिपुत्तपंचिदियसरीरं जाव सस्सिसोमाकारं कंतं पियदंसणं

११ वक्के
वदेअ११
॥१८२॥

આસ્થા-
પ્રશ્ન:
॥૧૮૩॥

સુરુવં દેવકુમારસમન્પમે દારગં પચાહિસિ, ॥

હે દેવાનુપ્રિય ! એ પ્રમાણે સ્વરેસ્વર મેં આજે તે તેવા પ્રકારની અને તકીયાવાળી શય્યામાં (સુતાં જાગતાં) ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત જાણવું, યાવત્ મારા પોતાના મુખમાં પ્રવેશ કરતા સિંહને સ્વપ્ન માં જોઈને જાગી . તો હે દેવાનુપ્રિય ! એ ઉદાર યાવત્ મહાસ્વપ્નનું વીજું શું કલ્યાણકારક ફલ અથવા વૃત્તિવિશેષ થશે ? ત્યાર પછી તે બલ રાજા પ્રભવતી દેવી પાસેથી આ વાત સાંભળી, અવધારી હર્ષિત, તુષ્ટ, યવત્ અલ્હાદાયુક્ત હૃદયવાળો થયો, મેઘની ધારાથી વિકસિત થયેલા સુગંધિ કદંબ પુષ્પની પેઠે જેનું શરીર રોમાંચિત થયેલું છે અને જેની રોમરાજી ઉભી થયેલી છે, એવો બલરાજા તે સ્વપ્નનો અવગ્રહ-સામાન્ય વિચાર-કરે છે, પછી તે સ્વપ્નસંબન્ધી રૂંદા (વિશેષ વિચાર) કરે છે. તેમ કરીને પોતાના સ્વાભાવિક, મતિપૂર્વક બુદ્ધિવિજ્ઞાનથી તે સ્વપ્નના ફલનો નિશ્ચય કરે છે. પછી ઇષ્ટ, કાંત, યાવત્ મંગલ યુક્ત, તથા મિત, મધુર અને શોભાયુક્ત વાણીથી સંલાપ કરતા ૨ તે બલ રાજાએ આ પ્રમાણે કહ્યું—હે દેવી ! તમે ઉદાર સ્વપ્ન જોયું છે, હે દેવી ! તમે કલ્યાણકારક સ્વપ્ન જોયું છે, યાવત્ હે દેવી ! તમે શોભાયુક્ત સ્વપ્ન જોયું છે, તથા હે દેવી ! તમે આરોગ્ય, તુષ્ટિ, દીર્ઘાયુષ, કલ્યાણ અને મંગલકારક સ્વપ્ન જોયું છે. હે દેવાનુપ્રિય ! તેથી અર્થનો લાભ થશે, હે દેવાનુપ્રિય ! ભોગનો લાભ થશે, હે દેવાનુપ્રિય ! પુત્રનો લાભ થશે, હે દેવાનુપ્રિય ! રાજ્યનો લાભ થશે, હે દેવાનુપ્રિય ! સ્વરેસ્વર તમે નવ માસ સંપૂર્ણ થયા બાદ સાઢા સાત દિવસ વિત્યા પછી આપણા કુલમા ધ્વજસમાન, કુલમાં દીવાસમાન, કુલમાં પર્વતસમાન, કુલમાં શેસ્વરસમાન, કુલમાં તિલકસમાન, કુલની કીર્તિ કરનાર, કુલને આનંદ આપનાર, કુલનો ઝંશ કરનાર, કુલના આધારભૂત, કુલમાં વૃક્ષસમાન, કુલની વૃદ્ધિકરનાર, સુકુમાલ હાથપમવાળા, સ્વોદરહિત અને સંપૂર્ણ પંચેન્દ્રિયયુક્ત શરીરવાળા, યાવત્ ચંદ્રસમાન સૌમ્યઆકારવાળા, પ્રિય,

૧૧૪૮૬
ઉદેશ્ય ૧૧
॥૧૮૩॥

આવ્યા-
વૃત્તિ:
॥૧૮૪॥

જેનું દર્શન પ્રિય છે એવા, સુંદરરૂપવાળા, અને દેવકુમાર જેવી કાંતિવાળા પુત્રને જન્મ આપ્યો.

સેઽવિ ય ણં દારણ ઉમ્મુક્કબાલભાવે વિજ્ઞાયપરિણયમિત્તે જોન્વણગમણુપ્પસે સૂરે ધીરે વિક્રંતે વિત્થિન્ન-
વિઝલબલવાહણે રજ્જવર્હ રાયા ભવિસ્સહ, તં ડરાલે ણં તુમે જાવ સુમિણે વિદ્ધે આરોગ્ગતુદ્ધિ જાવ મંગલ્લકારણ ણં
તુમે દેવી ! સુવિણે વિદ્ધેત્તિ કહુ પમાવર્તિ દેવિ તાર્હિં હદ્ધાર્હિં જાવ વગ્ગુહિં દોષંપિ તથંપિ અણુવૂહતિ । તણં સા
પમાવતી દેવી બલસ્સ રજ્જો અંતિયં ઇયમદ્ધં સોઘા નિસમ્મ હદ્ધતુદ્ધં કરયલ જાવ એવં વયાસી-એવમેયં દેવાણુપ્પિયા !
તહમેયં દેવાણુપ્પિયા ! અવિતહમેયં દેવાણુપ્પિયા ! અસંદિદ્ધમેયં દેવેઽહિચ્છિયમેયં દેવાણુપ્પિયા ! પહિચ્છિયમેયં દેવાણુ-
પ્પિયા ! હિચ્છિયપહિચ્છિયમેયં દેવાણુપ્પિયા ! સે જહેયં તુજ્જે વદહત્તિ કહુ તં સુવિણં સમ્મં પહિચ્છહ પહિચ્છિત્તા
બલેણં રક્ષા અન્નપણ્ણાયા સમાણી ણાણામણિરયણમત્તિચિત્તાઓ મહાસણાઓ અન્નમુદ્દેહ અન્નમુદ્દેક્કા અતુરિયમચ્ચલ
જાવ ગતીણે જેણેવ સણ સયણિજ્જે તેણેવ ડવાગચ્છહ તેણેવ ડવાગચ્છિત્તા સયણિજ્જંસિ નિસીયતિ નિસીહત્તા એવં
વયાસી-મા મે સે ઉત્તમે પહાણે મંગલ્લે સુવિણે અન્નેર્હિં પાવસુમિણેર્હિં પહિહમ્મિસ્સહત્તિ કહુ દેવગુરુજણસંબદ્ધાર્હિં
પસસ્થાર્હિં મંગલ્લાર્હિં ધમ્મયાર્હિં કહાર્હિં સુવિણજાગરિયં પહિજાગરમાણી ૨ વિહરતિ ।

અને તે બાલક પોતાનું બાલકપણું મૂકી, વિજ્ઞ અને પરિણત-મોટો થઈને પુવાવસ્થાને પામી શૂર, વીર, પરાક્રમી, વિસ્તીર્ણ અને
વિશુલ બલ તથા વાહનવાળો, રાજ્યનો ધની રાજા થશે. હે દેવી ! તમે ઉદાર સ્વપ્ન જોયું છે, હે દેવી ! તમે આરોગ્ય, તુષ્ટિ અને
યાવત્ મંગલકારક સ્વપ્ન જોયું છે-’એમ કહી તે બલ રાજા ઇષ્ટ યાવત્ મધુર વાણીર્થા પ્રમાવતી દેવીની બીજી વાર અને ત્રીજી વાર એ

૧૧૪૪૬
વર્ષે ૧૧
॥૧૮૪॥

આવ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૧૮૫॥

પ્રમાણે પ્રશંસા કરે છે. ત્યાર બાદ તે પ્રભાવતી દેવી બલ રાજાની પાસેથી એ પૂર્વોક્ત વાત સાંભળીને, અવધારીને હર્ષવાળી અને સંતુષ્ટ થઈ હાથ જોડી આ પ્રમાણે બોલી-‘હે દેવાનુપ્રિય ! તમે જે કહો છો તે એજ પ્રમાણે છે, હે દેવાનુપ્રિય ! તેજ પ્રમાણે છે, હે દેવાનુપ્રિય ! એ સત્ય છે, હે દેવાનુપ્રિય ! એ સંદેહરહિત છે, હે દેવાનુપ્રિય ! મને ઇચ્છિત છે, હે દેવાનુપ્રિય ! એ મેં સ્વીકારેલું છે, હે દેવાનુપ્રિય ! એ મને ઇચ્છિત અને સ્વીકૃત છે’ એમ કહી સ્વપ્નનો સારી રીતે સ્વીકાર કરે છે, સ્વીકાર કરીને બલ રાજાની અનુમતિથી અનેક જાતના મણિ અને રત્નની રચના વડે બિચિત્ર એવા ભદ્રાસન્ધી ઉઠે છે, ઉઠીને ત્વરા વિના, ચપલતારહિત યાવદ્ ગતિ વડે (તે પ્રભાવતી દેવી) જ્યાં પોતાની શય્યા છે ત્યાં આવી શય્યા ઉપર બેસે છે, બેસી ને તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું-‘આ માત્ર ઉત્તમ, પ્રધાન અને મંગલરૂપ સ્વપ્ન બીજા પાપસ્વપ્નોથી ન હળાઓ’ એમ કહીને તે પ્રભાવતી દેવી દેવ અને ગુરુસંબન્ધી, પ્રશસ્ત, મંગલરૂપ અને ધાર્મિક કથાઓવડે સ્વપ્ન જાગરણ કરતી કરતી વિહરે છે.

તદા નં સે બલે રાયા કોહુંબિયપુરિસે સદાવેહ સદાવેત્તા એવં વયાસી-સ્વિપ્પામેવ ભો દેવાણુપ્પિયા ! અજ્ઞ સવિ-
સેસં બાહિરિયં ઉવટ્ટાણસાલં ગંધોદયસિત્તસુહયસંમજ્જિઓવલિત્તં સુગંધવરપંચવજ્જપુપ્ફોવયારકલિયં કાલાગુરુપવ-
રકુંદુરુક્ક જાવ ગંધવટ્ઠિભૂયં કરેહ ય કરાવેહ ય કરેત્તા કરાવેત્તા સીહાસણં રપેહ સીહાસણં રયાવેત્તા મમેતં જાવ
પચ્છપ્પિણહ, તદા નં તે કોહુંબિય જાવ પહિસુણેત્તા સ્વિપ્પામેવ સવિસેસં બાહિરિયં ઉવટ્ટાણસાલં જાવ પચ્છપ્પિણંતિ,
તદા નં સે બલે રાયા પચ્છસકાલસમયંસિ સયણિજ્ઞાઓ અબ્બુદ્દેહ સયણિજ્ઞાઓ અબ્બુદ્દેત્તા પાયપીઢાઓ પચ્છોરુહહ
પાયપીઢાઓ પચ્છોરુહિત્તા એણેવ અટ્ટણસાલા તેણેવ ઉવાગચ્છતિ અટ્ટણસાલં અણુપવિસહ જહા ઉવવાહા તહેવ

૧૧૪૮૫
૧૧૪૮૫
॥૧૮૫॥

વ્યાખ્યા
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૮૬॥

અદ્દણસાલા તહેવ મજ્જણધરે જાવ સસિન્વપિયદંસણે નરવર્દ મજ્જણધરાઓ પડિનિક્સમહ પડિનિક્સમિત્તા જેણેવ
વાહિરિયા ઉવદ્દાણસાલા તેણેવ ઉવાગચ્છહ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા સીહાસણવરંસિ પુરચ્છાભિમુદ્દે નિમીયહ નિસીહિત્તા
અપ્પણો ઉત્તરપુરચ્છિમે દિસીમાણ અદ્દ મહાસણાહં સેયવત્થપચ્ચુત્થુયાહં સિદ્ધત્થગકયમંગલોવયારાહં રયાવેહ રયા-
વેત્તા અપ્પણો અદૂરસામંતે નાણામણિરયણમંડિયં અહિયપેચ્છણિજ્ઞં મહમ્મવરપદ્દણુગ્ગયં સળ્હપદ્દબહુ ભત્તિસયચિ-
ત્તતાણં હંહામિયડમ્મજાવભત્તિચિત્તં અર્ઘિભતરિયં જવણિયં અંછાવેહ અંછાવેત્તા નાણામણિરયણભત્તિચિત્તે અચ્છ-
રયમડયમસૂરગોચ્છગં સેયવત્થપચ્ચુત્થુયં અંગસુહફાસુયં સુમડયં પમાવતીએ દેવીએ મહાસણં રયાવેહ રયાવેત્તા
કોડુંબિયપુરિસે સદાવેહ સદાવેત્તા એવં વયાસી-

ત્યાર બાદ તે બલ રાજાએ કૌડુંબિક પુરુષોને બોલાવી આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે દેવાનુપ્રિયો ! આજે તમે જલ્દી બહારની ઉપસ્થાનશા-
લાને સવિશેષપણે ગંધોદકવડે છાંટી, વાઢી અને છાણથી લીંપીને સાફ સરો. તથા સુગંધી અને ઉત્તમ પાંચ વર્ણના પુષ્પોથી શણગારો,
વઢી ઉત્તમ કાલાગુરુ અને કીંદરુના ધૂપથી યાવદ્ ગંધવર્તિભૂત-સુગંધી ગુટિકા સમાન કરો, કરાવો, અને ત્યારપછી ત્યાં સિંહાસન
મૂકાવો, સિંહાસન મૂકાવીને આ મારી આજ્ઞા યાવત્ પાછી આપો.’ ત્યાર બાદ તે કૌડુંબિક પુરુષો યાવત્ આજ્ઞાનો સ્વીકાર કરી તુરતજ
સવિશેષપણે બહારની ઉપસ્થાનશાલાને સાફ કરીને યાવત્ આજ્ઞા પાછી આપે છે. ત્યાર બાદ તે બલ રાજા પ્રાતઃકાલ સમયે પોતાની
શય્યાથી ઉઠીને પાદપીઠથી ઉત્તરી જ્યાં વ્યાયામશાળા છે ત્યાં આવે છે. આવીને વ્યાયામશાળામાં પ્રવેશ કરે છે, ત્યાર પછી તે સ્નાનગૃહમાં
જાય છે. વ્યાયામશાળા અને સ્નાનગૃહનું વર્ણન ઔપપાતિક સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, યાવત્ ચંદ્રની પેટે જેનું દર્શન પ્રિય છે એવો

૧૧૪૬૬
૭૬૫૧૧
॥૧૮૬॥

આશ્વા-
પ્રશ્ન:
॥૧૮૭॥

તે બલ નરપતિ સ્નાનગૃહથી બહાર નીકળે છે, બહાર નીકળીને જ્યાં બહારની ઉપસ્થાનશાલા છે ત્યાં આવે છે, ત્યાં આવીને પૂર્વદિશા સન્મુખ ઉચ્ચ સિંહાસનમાં બેસે છે. ત્યાર બાદ પોતાનાથી ઉત્તરપૂર્વદિશામાં-ઈશાન કોણમાં ધોઝા વસ્ત્રથી આચ્છાદિત અને સરસવ વડે જેનો મંગલોપચાર કરેલો છે એવા આઠ ભદ્રાસનો મૂકાવે છે. ત્યાર બાદ પોતાનાથી થોડે દૂર અનેક પ્રકારના મણિ અને રત્નથી સુશોભિત, અધિક દર્શનીય, કીમતી, મોટા શહેરમાં બનેલી, સૂક્ષ્મ સૂતરના સેંકડો કારાંગરીવાઝા વિચિત્રતાળાવાઝી, તથા રૂંદામૃગ અને વઢવ વગેરેની કારીગરીથી વિચિત્ર એવી અંદરની જવનિકાને-પડદાને સ્વસેડે છે, સ્વસેડીને (જવનિકાની અંદર) અનેક પ્રકારના મણિ અને રત્નોની રચના વડે વિચિત્ર, ગાદી અને કોમઠ ગાલમમૂરીયાથી ઢંકાયેલું, શ્વેત વસ્ત્રવડે આચ્છાદિત, શરીરને સુલકર સ્પર્શવાળું તથા સુકોમળ એવું એક ભદ્રાસન પ્રભાવતી દેવી માટે મૂકાવે છે. ત્યાર પછી તે બલ રજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવી આ પ્રમાણે કહ્યું-

સ્વિપ્પામેવ ભો દેવાણુપ્પિયા ! અટ્ટંગમહાનિમિત્તસુત્તત્થધારણ વિવિહસત્થકુસલે સુવિણલ-કલ્લણપાઢણ સદાવેદ્ધ, તણ્ણં તે કોટુંબિયપુરિસા જાવ પહિસુણેત્તા બલસ્સ રત્નો અંતિયાઓ પહિનિક્કલ્લમહ પહિનિક્કલ્લમિત્તા સિગ્ગં તુરિયં ચલ્લં ચંદ્રં વેદ્ધં હત્થિણપુરં નગરં મજ્જંમજ્જેણં જેણેવ તેસિ સુવિણલકલ્લણપાઢગાણં ગિહાઈં તેણેવ ઉવાગચ્છન્તિ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા તે સુવિણલકલ્લણપાઢણ સદાવેત્તિ । તણ્ણં તે સુવિણલકલ્લણપાઢગા બલસ્સ રત્નો કોટુંબિયપુરિસેહિં સદાવિયા સમાણા હટ્ઠતુટ્ઠં પહાયા કય જાવ સરીરા સિદ્ધત્થગહરિયાલિયાકયમંગલનુદ્ધાણા સણ્ણં ૨ ગિહેહિંતો નિગ્ગચ્છન્તિ સં ૨ હત્થિણાપુરં નગરં મજ્જંમજ્જેણં જેણેવ બલસ્સ રત્નો ભવણવરવડેંસણ તેણેવ ઉવાગચ્છન્તિ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા ભવણવરવડેંસણપહિદુવારંસિ ણગઓ મિલંતિ ણગઓ મિલિત્તા જેણેવ બાહિ-

૧૧૪૮૭
ઉદ્દેશ્ય
॥૧૮૭॥

આચાર્ય
પ્રશસ્તિ:
॥૧૯૮॥

રિયા ઉવટ્ટાણસાલા તેણેવ ઉવાગચ્છન્તિ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા કરયલ. બલરાયં જણં વિજણં વદ્ધાવેતિ । તણં મુવિણલક્ષણપાઠગા ચલેણં રક્ષા વંદિયપૂહ્યસક્કારિયસંમાણિયા સમાણા પત્તેયં ૨ પુવ્વસત્થેસુ ભદ્દામણેસુ નિસીયંતિ, તણં સે બલે રાયા પમાવતિ દેવં જવણિયંતરિયં ઠાવેહ ઠાવેત્તા પુપ્પફલપહિપુલ્લહત્થે પરેણં વિણણં તે મુવિણલક્ષણપાઠણં એવં વગાસી-એવં સ્વલુ દેવાણુપ્પિયા ! પમાવતી દેવી અજ્ઞ તંતિ તારિસગંતિ વાસઘરંતિ જાવ સીહં મુવિણે પાસિત્તા ણં પહિવુદ્ધા

‘હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે શીઘ્ર જાઓ, અને અષ્ટાંગ મહાનિમિત્તના સૂત્ર અને અર્થને ધારણ કરનારા, અને વિવિધ શાસ્ત્રમાં કુશલ એવા સ્વપ્નના લક્ષણ પાઠકોને બોલાવો.’ ત્યાર બાદ તે કૌટુંબિક પુરુષો યાવત્ આજ્ઞાનો સ્વીકાર કરીને ચલ રાજાની પાસેથી નીકળે છે; નીકળીને સત્ત્વર, ચપલપણે, જ્ઞપાટાબંધ અને વેગસહિત હસ્તિનાપુર નગરની વચોવચ જ્યાં સ્વપ્નલક્ષણપાઠકોના ઘરો છે, ત્યાં જઈને સ્વપ્નલક્ષણપાઠકોને બોલાવે છે. જ્યારે તે ચલ રાજાના કૌટુંબિક પુરુષોએ તે સ્વપ્નલક્ષણપાઠકોને બોલાવ્યા ત્યારે તેઓ પ્રસન્ન થયા, તુષ્ટ થયા અને સ્નાન કરી ચલિકર્મ કરી યાવત્ શરીરને અલંકૃત કરી, મસ્તકે સર્પ અને લીલી ધરોનું મંગલ કરી પોત પોતાના ઘેરથી નીકળે છે, નીકળીને હસ્તિનાગપુર નગરની વચે થઈ જ્યાં ચલ રાજાનું ઉત્તમ મહાલય છે, ત્યાં આવે છે, ત્યાં આવીને શ્રેષ્ઠ મહાલયના દ્વાર પાસે તે સ્વપ્નપાઠકો એકઠા થાય છે, એકઠ થઈને જ્યાં બહારની ઉપસ્થાનશાલા છે ત્યાં આવે છે, ત્યાં આવી હાથ જોડી ચલ રાજાને જય અને વિજયથી વધાવે છે. ત્યાર બાદ તે ચલ રાજાને વાંદેલા, પૂજેલા, સત્કારેલા અને સન્માનિત કરેલા તે સ્વપ્નલક્ષણપાઠકો પૂર્વે મોઠવેલા ભદ્રાસનો ઉપર બેસે છે. ત્યાર પછી તે ચલરાજા પ્રમાવતી દેવીને જવનિકાની-પહાદાની અંદર બેસાડે છે. ત્યાર બાદ પુષ્પ અને

૧૧૪૪
જદેશ્વર
॥૧૯૮॥

આચાર્ય-
પ્રશ્ન:
॥૧૮૯॥

ફલથી પરિપૂર્ણ હસ્તચાલ તે બલ રાજાએ અતિશય વિનયપૂર્વક તે સ્વપ્નલક્ષણપાઠકોને આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે દેવનુપ્રિયો ! એ પ્રમાણે
ચરેચર આજે પ્રભાવતી દેવી તે તેવા પ્રકારના વાસગૃહમાં યાવત્ સ્વપ્નમાં સિંહને જોઈને જામેલી છે,

તથા દેવાણુપિયા ! એવસ્ય ઓરાલસ્ય જાવ કે મન્ને કહ્લાણે ફલવિત્તિવિસેસે અવિસસઃ ? તથા ણં સુવિણલ-
કલ્પણપાદગા બલસ્ય રત્નો અંતિયં એવમદ્દં સોચા નિસમ્મ હદ્દ તુદ્દં તં સુવિણં ઓગિણ્હદ્દ, ૨ ઈદં અણુપ્પવિસસઃ
અણુપ્પવિસિત્તા તસ્ય સુવિણસ્ય અત્થોગહણં કરેદ્દ તસ્યં ૨ ત્તા અન્નમન્નેણં સદ્ધિ સંચાલેતિ ૨ તસ્ય સુવિણસ્ય
લદ્દદ્દા મહિયદ્દા પુચ્છિયદ્દા વિણિચ્છિયદ્દા અભિગયદ્દા બલસ્ય રત્નો પુરો સુવિણસત્થાઈં ઉચ્ચારેમાણા ઉં ૨ એવં
વયાસી-એવં ચલ્લુ દેવાણુપિયા ! અમ્હં સુવિણસત્થંસિ ચાયાલીસં સુવિણા, તીસં મહાસુવિણા ચાવત્તરિ સન્ન-
સુવિણા વિદ્ધા, ॥

તો હે દેવનુપ્રિયો ! આ ઉદાર એવા સ્વપ્નનું યાવત્ બીજુ કયું કલ્યાણરૂપ ફલ અને વૃત્તિવિશેષ થશે. ત્યાર પછી તે સ્વપ્ન-
લક્ષણપાઠકો બલ રાજાની પાસેથી એ વાત સાંભળી તથા અવધારી સુશ અને સંતુષ્ટ થઈ તે સ્વપ્ન સંબન્ધે સામાન્ય વિચાર કરે છે,
સામાન્ય વિચાર કરી તેનો વિશેષ વિચાર કરે છે, અને પછી તે સ્વપ્નના અર્થનો નિશ્ચય કરે છે, અને ત્યાર બાદ તેઓ પરસ્પર સાથે
વિચારણા કરે છે. ત્યાર પછી તે સ્વપ્નના અર્થને સ્વયં જાણી, બીજા પાસેથી ગ્રહણ કરી, તે સંબન્ધી શંકાને પૂછી, અર્થનો નિશ્ચય
કરી અને સ્વપ્નના અર્થને અવગત કરી બલ રાજાની આગળ સ્વપ્નશાસ્ત્રોનો ઉચ્ચાર કરતાં તેઓએ આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે દેવનુપ્રિય ! એ
પ્રમાણે ચરેચર અમારા સ્વપ્નશાસ્ત્રમાં બેતાલીશ સામાન્ય સ્વપ્નો, અને ત્રીશ મહાસ્વપ્નો મળીને કુલ વહોંતેર જાતના સ્વપ્નો કહેલા છે.

૧૧ સ્વપ્ન
ઉદ્દેશ ૧૧
॥૧૮૯॥

વ્યાખ્યા
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૯૦॥

તત્થ ણં દેવાણુપ્પિયા ! તિત્થગરમાયરો વા ચક્કવટ્ઠિમાયરો વા તિત્થગરંસિ વા ચક્કવટ્ઠિસિ વા ગન્ઠં વક્કમમા-
ણંસિ ણમ્મિ તીસાએ મહાસુવિણાણં હમે ચોદસ મહાસુવિણે પાસિત્તાણં પઢિબુજ્ઞંતિ, તંજહા-ગયવસહસીહઅભિ
સેયદામસસિદિણયરં હયં કુંઠં । પડમસરસાગરવિમાણભવણરયણુચ્ચયસિહિં ચ ૧૪ ॥ ૧ ॥ વાસુદેવમાયરો વા
વાસુદેવંસિ ગન્ઠં વક્કમમાણંસિ ણમ્મિ ચોદસણં મહાસુવિણાણં અન્નયરે સત્ત મહાસુવિણે પાસિત્તાણં પઢિબુજ્ઞંતિ,
બલદેવમાયરો વા બલદેવંસિ ગન્ઠં વક્કમમાણંસિ ણમ્મિ ચોદસણં મહાસુવિણાણં અન્નયરે ચત્તારિ મહાસુવિણે
પાસિત્તાણં પઢિબુજ્ઞંતિ, મંડલિયમાયરો વા મંડલિયંસિ ગન્ઠં વક્કમમાણંસિ ણમ્મિ ચોદસણં મહાસુવિણાણં
અન્નયરં ણમ્મ મહાસુવિણં પાસિત્તાણં પઢિબુજ્ઞંતિ, હમે ય ણં દેવાણુપ્પિયા ! પમાવતીએદેવીએ એગે મહાસુવિણે
દિટ્ઠે, તં ઓરાલે ણં દેવાણુપ્પિયા ! પમાવતીએ દેવીએ સુવિણે દિટ્ઠે જાવ આરોગ્ગતુટ્ઠ જાવ મંગલ્લકારણ ણં દેવાણુ-
પ્પિયા ! પમાવતીએ દેવીએ સુવિણે દિટ્ઠે, અત્થલાભો દેવાણુપ્પિયા ! ભોગં પુત્તં રજ્જલાભો દેવાણુપ્પિયા !, એવં
સ્વલ્લુ દેવાણુપ્પિયા ! પમાવતી દેવી નવણં માસાણં બહુપઢિપુન્નાણં જાવ વીતિક્કંતાણં તુમ્હં કુલકેઠં જાવ પયાહિતિ
સેઽવિય ણં દારણ ઉમ્મુક્કવાલભાવે જાવ રજ્જવર્ઈ રાગા ભવિસ્સહઅણગારે વા ભાવિયપ્પા, તં ઓરાલે ણં દેવાણુપ્પિયા !
પમાવતીએ દેવીએ સુવિણે દિટ્ઠે જાવ-આરોગ્ગ તુટ્ઠિ હીહાઠઅ કલાણં જાવદિટ્ઠે ।

તેમાં હે દેવાનુપ્રિય ! તીર્થકરની માતાઓ કે ચક્રવર્તિની માતાઓ જ્યારે તીર્થકર કે ચક્રવર્તી મર્મમાં આવીને ઉપજે ત્યારે એ
ત્રીશ મહાસ્વપ્નોમાંથી આ ચૌદ સ્વપ્નોને જોડીને જાગે છે, તે ચૌદ સ્વપ્નો આ પ્રયાણે છે-“૧ હાથી, ૨ બલદ, ૩ સિંહ, ૪ લક્ષ્મીનો

૧૧૩૪૬
વરેશ્વર
॥૧૯૦॥

આશ્વા-
પ્રશ્ન:
॥૧૧૧॥

અમિષેક, ૫ પુષ્પમાઝા, ૬ ચંદ્ર, ૭ સૂરજ, ૮ ધ્વજા, ૯ કુંભ, ૧૦ પદ્મસરોવર, ૧૧ સમુદ્ર, ૧૨ વિમાન અથવા ભવન, ૧૩ રત્નનો ઢગલો અને ૧૪ અગ્નિ" વઢી વાસુદેવની માતાઓ જ્યારે વાસુદેવ ગર્ભમાં આવે ત્યારે એ ચૌદ મહાસ્વપ્નોમાંના કોઈ પણ સાત મહાસ્વપ્નો જોઈને જાગે છે. તથા બલદેવની માતાઓ જ્યારે બલદેવ ગર્ભમાં પ્રવેશ કરે ત્યારે એ ચૌદ મહાસ્વપ્નોમાંના કોઈ પણ ચાર મહાસ્વપ્નોને જોઈને જાગે છે. માંડલિક રાજાની માતાઓ જ્યારે માંડલિક રાજ ગર્ભમાં પ્રવેશ કરે ત્યારે એ ચૌદ મહાસ્વપ્નોમાંના કોઈ એક મહાસ્વપ્ન જોઈને જાગે છે. તો હે દેવાનુપ્રિય ! આ પ્રભાવતી દેવીએ એક મહાસ્વપ્ન જોયું છે, હે દેવાનુપ્રિય ! પ્રભાવતી દેવીએ ઉદાર સ્વપ્ન જોયું છે, યાવત્ આરોગ્ય, તુષ્ટિ યાવત્ મંગલ કરનાર સ્વપ્ન જોયું છે. તેથી હે દેવાનુપ્રિય ! તમને અર્થલાભ થશે, મોઘલાભ થશે, પુત્રલાભ થશે અને રાજ્યલાભ થશે. તથા હે દેવાનુપ્રિય ! એ પ્રમાણે સ્વરેસર પ્રભાવતી દેવી નવ માસ સંપૂર્ણ થયા પછી અને સાઢા સાત દિવસ વિત્યા પછી તમારા કુલમાં ધ્વજ સમાન એવા યાવત્ પુત્રનો જન્મ આપશે. અને તે પુત્ર પણ બાલ્યાવસ્થા મૂકી મોટો થશે ત્યારે તે યાવાદ્ રાજ્યનો પતિ રાજા થશે, અથવા માધિતાત્મા સાધુ થશે. તેથી હે દેવાનુપ્રિય ! પ્રભાવતી દેવીએ ઉદાર સ્વપ્ન જોયું છે, યાવત્ આરોગ્ય, તુષ્ટિ, દીર્ઘાયુષ તથા કલ્યાણ કરનાર સ્વપ્ન જોયું છે.

તદ્દર્શનં સે બલે રાયા સુવિણલક્ષણપાદગાણં અંતિએ એયમદ્દં સોચ્ચા નિસ મ્મ દ્વદ્વતુદ્વ કરયલ જાવ કદ્દુ તે સુવિણલક્ષણપાદગે એવં વયાસી-એવમેયં દેવાણુપ્પિયા ! જાવ સે જહેયં તુઝ્મે વદ્દહત્તિકદ્દુ તે સુવિણં સમ્મં પઢિચ્છહ તં ત્તા સુવિણલક્ષણપાદે વિઉલેણં અસણવાણસ્વાહમમાહમપુષ્કવત્થગંધમહ્લાલંકારેણં સક્કારેતિ સંમાણેતિ સક્કારેત્તા સંમાણેત્તા વિઉલં જીવિયારિહં પીઠ્ઠાણં દલયતિ ૨ વિપુલં ૧ પઢિવસજ્જેતિ પઢિવિસજ્જેત્તા સીહાસણાઓ

૧૧ સ્વપ્ને
ઉદેશ્ય: ૧૧
॥૧૧૧॥

આવ્યા
પ્રતિ:
॥૧૯૨॥

અબ્હુદ્દેહ સીં અબ્હુદ્દેહ જાણેવ પમાવતી દેવી તેણેવ ઉવાગચ્છિ તેણેવ ઉવાગચ્છિ પમાવતીં દેવીં તાહિં રૂઢાહિં
કંતાહિં જાવ સંલવમાણે સંલવમાણે એવં વયાસી-એવં સ્વલુ દેવા ણુપ્પિયા! સુવિણસત્થંસિ વાયાલીસં સુવિણા તીસં
મહાસુવિણા વાવત્તરિ સવ્વસુવિણા દિઢ્ઠા, તત્થ ણં દેવાણુપ્પિયા! તિત્થગરમાયરો વા ચક્કવદ્દિમાયરો વા તં ચેવ
જાવ અન્નયરં ઇયં મહાસુવિણં પાસિત્તા ણં પહિબુજ્જંતિ, ઇમે ય ણં તુમે દેવાણુપ્પિયા! ઇમે મહાસુવિણે દિઢ્ઠે તં
ઓરાલે તુમે દેવી! સુવિણે દિઢ્ઠે જાવ રજ્જવદ્દે રાયા ભવિસ્સહ અણગારે વા ભાવિયપ્પા, તં ઓરાલે ણં તુમે દેવી!
સુવિણે દિઢ્ઠે જાવ દિઢ્ઠેત્તિકદ્દુ પમાવતિં દેવિં તાહિં રૂઢાહિં કંતાહિં જાવ દોઢં પિ તથંપિ અણુબૂદ્દહ,

ત્યાર બાદ તે બલરાજા સ્વપ્નલક્ષણપાઠકો પાસેથી એ વાતને સાંભળી અને અવધારી હર્ષિત, અને સંતુષ્ટ થયો, અને હાથ જોડી
યાવત્ તેણે સ્વપ્નલક્ષણપાઠકોને આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે દેવાનુપ્રિયો! આ એ પ્રમાણે છે કે, યાવત્ જે તમે કહો છો’-એમ કહી તે સ્વ-
પ્નોનો સારી રીતે સ્વીકાર કરે છે. ત્યાર બાદ સ્વપ્નલક્ષણપાઠકોને પુષ્કલ અન્ન, પાન, સ્નાદિમ, પુષ્પ, વસ્ત્ર, ગંધ, માલા અને
અલંકારો વડે સત્કાર કરે છે, સન્માન કરે છે, તેમ કરીને જીવીકાને ઉચિત ઘણું પ્રીતિદાન આપે છે; અને પ્રીતિદાન આપીને તે
સ્વપ્નલક્ષણપાઠકોને રજા આપે છે. ત્યાર પછી પોતાના સિંહાસનથી ઉઠે છે, ઉઠીને જ્યાં પ્રમાવતી દેવી છે ત્યાં આવી પ્રમાવતી દેવીને
તેણે તે પ્રકારની ઇષ્ટ, મનોહર યાવત્ મધુર વાણીવડે સંલાપ કરતા કરતા આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે દેવાનુપ્રિયે! એ પ્રમાણે સ્વપ્ન-
શાસ્ત્રમાં વેતાલીશ સાધારણ સ્વપ્નો, અને ત્રીશ મહાસ્વપ્નો તથા વધા મઠીને વહોંતેર સ્વપ્નો દેખાડ્યા છે. તેમાં હે દેવાનુપ્રિયે! તીર્થ-
કરની માતાઓ કે ચક્રવર્તિની માતાઓ-ઇત્યાદિ પૂર્વવત્ કહેવું, યાવત્ કોઈ એક મહાસ્વપ્નને જોઈને જાગે છે. હે દેવાનુપ્રિયે! તમે આ

૧૧૩૪૬
વેદા ૧૧
॥૧૯૨॥

આવ્યા-
શ્લોક:
॥૧૯૩॥

एक महास्वप्न जोयुं छे, हे देवी ! तमे उदार स्वप्न जोयुं छे, यावद् ते राज्यनो पति राजा थशे के भावितात्मा अनगार थशे. हे देवि ! तमे उदार स्वप्न जोयुं छे, यावद् मंगलकर स्वप्न जोयुं छे, एम कही प्रभावती देवीनी ते प्रकारनी इष्ट, कांत, प्रिय एवी यावद् मधुर वाणीबडे बे बार अने व्रण बार पण प्रशंसा करे छे.

तए णं सा पभावती देवी बलस्स रत्नो अंतियं एयमट्ठं सोच्चा निसम्म हट्ठतुट्ठकरयलजाव एवं वयासी-एयमेयं देवानुप्पिया ! जाव तं सुविणं सम्मं पडिच्छति तं सुविणं सम्मं पडिच्छित्ता बलेणं रत्ना अम्भणुत्ताया समाणी नाणामणिरयणभत्तिचित्त जाव अम्भुट्ठेति अतुरियमचलजावगतीए जेणेव सए भवणे तेणेव उवागच्छइ तेणेव उवागच्छित्ता सयं भवणमणुपविट्ठा । तए णं सा पभावती देवी णहाया कयबलिकम्मा जाव सव्वालंकारविभू-सिया तं गम्भं णाइसीएहिं नाइउणहेहिं नाइतित्तेहिं नाइकडुएहिं नाइकसाएहिं नाइअंबिलेहिं नाइमहुरेहिं उउभ-यमाणसुहेहिं भोगणच्छायणगंधमल्लेहिं जं तस्स गम्भस्स हियं मितं पत्थं गम्भपो सणं तं देसे य काले य आहार-माहारेमाणी विवित्तमउएहिं सयणासणेहिं पहरिक्कसुहाए मणोणुकूलाए विहारभूमीए पसत्थदोहला संपुन्नदोहला सम्माणियदोहला अवमाणियदोहला वोच्छिन्नदोहला ववणीयदोहला ववगघरोगमोहभयपरित्तासा तं गम्भं सुहं-सुहेणं परिवहति । तए णं सा पभावती देवी नवण्हं मासाणं बहुपडिपुत्ताणं अद्धट्ठमाण राइंदियाणं वीत्तिकंताणं सुकुमालपाणिपायं अहीणपडिपुत्तपंचिंदियसरीरं लक्खणवज्जणगुणोवबेयं जाव ससिसो-माकारं कंतं पियदसणं सुरूवं दारयं पयाया ।

૧૧૪૭૯
ઉદેશ૧૧
॥૧૯૩॥

વ્યાખ્યા-
પ્રકાશિ:
॥૧૯૪॥

ત્યાર બાદ તે પ્રભાવતી દેવી બલ રાજાની પાસેથી એ વાતને સાંભળીને અવધારીને હર્ષવાળી, અને સંતુષ્ટ થઈ યાવત્ હાથ જોડી આ પ્રમાણે બોલી—‘હે દેવાનુપ્રિય ! એ એ પ્રમાણે જ છે’ યાવત્ એમ કહી યાવત્ તે સ્વપ્નને સારી રીતે ગ્રહણ કરે છે. ત્યાર પછી બલ રાજાની અનુમતિથી અનેક પ્રકારના મળી અને રત્નની કારીગરીથી યુક્ત તથા વિચિત્ર એવા તે મદ્રાસનથી ઊઠી ત્વરાપૂર્વક, અચપલ-પણે યાવત્ હંસસમાનગતિ વડે જ્યાં પોતાનું ભવન છે ત્યાં આવી તેણે પોતાના ભવનમાં પ્રવેશ કર્યો. ત્યાર બાદ તે પ્રભાવતી દેવી સ્નાન કરી, ચલિકર્મ-દેવપૂજા કરી, યાવત્ સર્વ અલંકારથી વિભૂષિત થઈ તે ગર્ભને અતિશીત નહિ, અતિઉષ્ણ નહિ, અતિ તિક્ત નહિ, અતિકટુ નહિ, અતિ તુરા નહિ, અતિસ્વાદાં નહિ, અને અતિમધુર નહિ એવા. તથા દરેક ઋતુમાં ભોગવતાં સુખકારક એવા ભોજન, આચ્છાદન ગંધ અને માલા વડે તે ગર્ભને હિતકર, મિત, પથ્ય અને પોષણરૂપ છે તેવા આદારને યોગ્ય દેશ અને યોગ્ય કાળે ગ્રહણ કરતી, તથા પવિત્ર અને કોમલ શયન અને આસનવડે એકાન્તમાં સુખરૂપ અને મનને અનુકૂલ એવી વિહારભૂમિવડે પ્રશસ્ત દોહદ-વાળી, સંપૂર્ણ દોહદવાળી, સન્માનિત દોહદવાળી, જેનો દોહદ તિરસ્કાર પામ્યો નથી એવી, દોહદરહિત, દૂર થયેલા દોહદવાળી, તથા રોમ, મોહ, મય અને પરિત્રાસ રહિત તે ગર્ભને સુખપૂર્વક ધારણ કરે છે. ત્યાર બાદ તે પ્રભાવતી દેવી નવ માસ પૂર્ણ થયા પછી અને સાઢા સાત દિવસ વીત્યા પછી સુકુમાલહાથ-પગવાળા અને દોષરહિત પ્રતિપૂર્ણપંચેન્દ્રિય યુક્ત શરીરવાળા, તથા લક્ષણ, વ્યંજન અને ગુણથી યુક્ત, યાવત્ ચંદ્રસમાનસૌમ્ય આકારવાળા, કાંત, પ્રિયદર્શન અને સુંદર રૂપવાળા પુત્રને જન્મ આપ્યો.

તેણે ત્રણ માસે પ્રભાવતી દેવીને અંગપણ્ડિયારિયાઓ પ્રભાવતિ દેવિં પસૂયં જાણેલા જેણેવ બલે રાયા તેણેવ ઉવાગચ્છન્તિ તેણેવ ઉવાગચ્છિન્તા કરયલ જાવ બલં રાયં જયેણં વિજયણં વદ્ધાવેતિ જયણં વિજયણં વદ્ધાવેતા એવં

૧૧૪૪૬
૭૬૪૧૧
॥૧૯૪॥

આવ્યા-
પ્રણામિ:
॥૧૧૫॥

વયાસી—એવં સ્વલુ દેવાણુપ્પિયા ! પમાવતીં પિયદ્ધયાએ પિયં નિવેદેમો પિયં મે ભવડ । તણે નં સે બલે રાયા અંગપડિયારિયાણં અંતિયં ઇયમદ્ધં સોચા નિસમ્મ હદ્ધતુદ્ધ જાવ ધારાહયણીવ જાવરોમકૂવે તાસિં અંગપડિયારિયાણં મડહવજ્જં જહામાલિયં ઓમોયં દલયતિ ૨ સેતં રયયામયં વિમલસલિલપુન્નં મિગારં ચ ગિણહહ ગિણિહત્તા મત્થએ ધોવહ મત્થએ ધોવિત્તા વિડલં જીવિયારિહં દલયતિ પીહદાણં પીહદાણં દલયિત્તા મક્કારેતિ સમ્માણેતિ ॥(સૂત્રં ૪૨૮)॥

ત્યાર બાદ તે પ્રમાવતી દેવીની સેવા કરનાર દાસીઓએ તેને પ્રસન્ન થયેલો જાણી જ્યાં બલ રાજા છે ત્યાં આવી હાથ જોડી યાવત્ બલ રાજાને જય અને વિજયથી વધાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે દેવાનુપ્રિય ! એ પ્રમાણે સ્વરેસ્વર પ્રમાવતી દેવીની પ્રીતિ માટે આ (પુત્રજન્મરૂપ) પ્રિય નિવેદન કરીએ છીએ, અને તે આપને પ્રિય થાઓ.’ ત્યાર બાદ તે બલ રાજા શરીરની શુશ્રૂષા કરનાર દાસીઓ પસેથી એ વાત સાંભળી અવધારીને હર્ષિત અને સંતુષ્ટ થઈ યાવત્ મેઘની ધારાથી સિંચાયલા કદંબકના પુષ્પની પેટે યાવત્ રોમાંચિત થઈ તે અંગરશિકા દાસીઓને મુકુટ સિવાય પહેરેલ સર્વ અલંકાર આપે છે. આપીને તે રાજા શ્વેત રજતમય અને નિર્મલ પાણીથી ભરેલા કલશને લઈ તે દાસીઓના મસ્તક ધુએ છે, મસ્તકને ધોઈને તેઓને જીવિકાને ઉચિત ઘણું પ્રીતિદાન આપી સત્કાર અને સન્માન કરી વિસર્જિત કરે છે. ॥ ૪૨૮ ॥

તણે નં સે બલે રાયા કોહુંબિયપુરિસે સદાવેહ સદાવેત્તા એવં વયાસી—સ્વિપ્પામેવ મો દેવાણુપ્પિયા ! હત્થિ-
ણાપુરે નયરે ચારગસોહણં કરેહ ચારગં ૨ માણુમ્માણવહુણં કરેહ માં ૨ હત્થિણાપુરં નગરં સન્નિમતરવાહિરિયં
આસિયસંમજ્જિઓવલિત્તં જાવ કરેહ કારવેહ કરેત્તા ય કારવેત્તા ય જૂયસહસ્સં વા ચક્કસહસ્સં વા પૂયામહામહિ-

૧૧૫૫
ઉદ્ધેશ
॥૧૧૫॥

अथास्या-
प्रवृत्तिः
॥९९६॥

मसक्कारं वा उस्सवेह २ ममेतमाणत्तियं पच्चप्पिणह, तए णं ते कोढुंबियपुरिसा बल्लेण रत्ता एवं वुत्ता० जाव पच्च-
प्पिणंति । तए णं से बले राया जेणेव अट्टणसाला तेणेव उवागच्छति तेणेव उवागच्छित्ता तं चेव जाव मज्ज-
णघराओ पडिनिक्खमइ पडिनिक्खमित्ता उस्सुक्कं उक्करं उक्किट्ठं अदिज्जं अमिज्जं अभडप्पवेसं अदंडकांडांडेमं अध-
रिमं गणि यावरनाडइज्जकलियं अणेगतालाचराणुचरियं अणुदुयमुडंगं अमिलायमल्लदामं पमुइयपक्कोलियं सपुंरंजण-
जाणवयं दसदिवसे ठिइवडियं करोति । तए णं से बले राया दसाहियाए ठिइवडिवाए चट्टमाणीए सईए य साह-
स्सिए य सयसाहस्सिए य दाए य भाए य दलमाणे य दवावेमाणे, य सए य सयसाहस्सिए य लंभे पडिच्छे-
माणे पडिच्छावेमाणे एवं विहरइ । तए णं तस्स दारगस्स अम्मापियरो पढमे दिवसे ठिइवडियं करेइ तइए दिवसे
चंदसूरदंसणियं करेइ छट्ठे दिवसे जागरियं करेइ एक्कारसमे दिवसे वीतिकंते निव्वत्ते असुइजायकम्मकरणे संपत्ते
वारसाहदिवसे विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं उवक्खडाविति उ० २ जहा सिवो जाव खत्तिए य आमंतेति आ०
२ तओ पच्छा णहाया कय० तं चेव जाव सक्कारंति सम्माणंति २ तस्सेव भित्तणातिजाव राईण य खत्तियाण य पुरओ
अज्जयपज्जयपिउपज्जयागयं बहुपुरिसपरंपरप्परूढं कुलाणुरूढं कुलसरिसं कुलसंताणतंतुवद्धणकरं अयमेयारूढं
गोत्रं गुणनिष्फन्नं नामधेज्जं करंति-जम्हा णं अम्हं इमे दारए बलस्स रत्ता पुत्ते पभावतीए देवीए अत्तए तं होउ णं
अम्हं एयस्स दारगस्स नामधेज्जं महब्बले, तए णं तस्स दारगस्स अम्मापियरो नामधेज्जं करंति महब्बलेत्ति ।
त्यार बाद ते बल राजाए कौडुंबिक पुरुषोने बोलावी आ प्रमाणे कट्ठुं-‘हे देवानुप्रिय ! तमे शीघ्र हस्तिनापुर नगरमां केदीओने

११ वल्ले
उदेय ११
॥९९६॥

વ્યાયા-
મસિ:
૧૧૯૭૥

મુક્ત કરો, મુક્ત કરીને માન (માપ) અને ઉન્માનને (તોલાને) વધારો; ત્યાર બાદ હસ્તિનાગપુર નગરની બહાર અને અંદરના ભાગમાં
છંટકાવ કરો, સાફ કરો, સંમાર્જિત કરો, અને લીંપો; તેમ કરી અને કરાવીને સહસ્ર યુપોનો અને સહસ્ર ચક્રોનો પૂજા, મહામહિમા
અને સત્કાર કરો, એ પ્રમાણે કરી મારી આ આજ્ઞા પાછી આપો. ત્યાર બાદ તે બલ રાજાના કહેવા પ્રમાણે કરી તે કૌદુંવિક પુરુષો
તેની આજ્ઞા પાછી આપે છે. ત્યાર પછી તે બલ રાજા જ્યાં વ્યાયામશાલા છે ત્યાં આવે છે, ત્યાં આવીને-ઇત્યાદિ પૂર્વવત્ કહેવું. યાવદ્
સ્નાનશુદ્ધી બહાર નીકળી જકાત રહિત, કરરહિત, પ્રધાન, (વિક્રયનો નિષેધ કરેલો હોવાથી) આપવા યોગ્ય વસ્તુ રહિત, માપવા
યોગ્ય વસ્તુરહિત, મેયરહિત, સુમટના પ્રવેશરહિત, દંડ તથા કુદંડરહિત, (ઋણ મુક્ત કરેલું હોવાથી) અધરિમયુક્ત-દેવારહિત, ઉત્તમ
ગણિકાઓ અને નાટકીયાઓથી યુક્ત, અનેક તાલાનુચરો વડે યુક્ત, નિરંતર ગાગતાં મૃદંગોસહિત, તાજા પુષ્પોની માલા યુક્ત, પ્રમોદ
સહિત, અને ક્રીડા યુક્ત એવી સ્થિતિપતિતા-પુત્રજન્મમહોત્સવ પુર અને દેશના લોકો સાથે મળીને દસ દિવસ સુધી કરે છે. ત્યાર
બાદ દસ દિવસ સુધી સ્થિતિપતિતા-ઉત્સવ ચાલુ હતો ત્યારે તે બલ રાજા સો રૂપિયાના, હજાર રૂપિયાના અને લાખ રૂપિયાના સર્વ-
વાઠા ભાગો, દાનો અને દ્રવ્યના અમુક ભાગોને દેતો અને દેવરાવતો તથા સો રૂપિયાના, હજાર રૂપિયાના તથા લાખ રૂપિયાના
લાભને મેઝવતો, મેઝવાવતો એ પ્રમાણે રહે છે. ત્યાર બાદ તે છોકરાના માતાપિતા પ્રથમ દિવસે સ્થિતિપતિતા-કુલની મર્યાદા પ્રમાણે
ક્રિયા કરે છે; ત્રીજે દિવસે ચંદ્ર અને સૂર્યનું દર્શન કરાવે છે, છઠ્ઠે દિવસે ધર્મજાગરણ કરે છે અને અગ્યારમો દિવસ વીત્યા બાદ અશુચિ
જાતકર્મ કરવાનું નિવૃત્ત થયા પછી ચારમે દિવસે પુષ્કળ અશન, પાન, સ્વાદિમ અને સ્વાદિમ પદાર્થોને તૈયાર કરાવે છે, અને જેમ
શિવ રાજા સંબંધે કહ્યું તેમ ક્ષત્રિયોને આમંત્રે છે. ત્યાર પછી સ્નાન તથા બલિકર્મ કરી ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત યાવત્ સત્કાર અને સન્માન

૧૧૭૪૬
ઉદ્ગ્રા ૧૧૯
૧૧૯૭૬

વ્યાખ્યા
શ્રુતિઃ
૧૧૯૮૧

કરી તેજ મિત્ર, જ્ઞાતિ યાવત્ રાજન્ય અને ક્ષત્રિયોની સમક્ષ અર્યા-પિતા, પર્યા-પિતામહ અને પિતાના પળ પિતામહથી, ઘણા પુરુ-
ષીની પરંપરાથી વધેલું, કુલને યોગ્ય, કુલને ઉચિત અને કુલરૂપસંતાનતંતુને વધારનાર આ આવા પ્રકારનું, ગુણયુક્ત અને ગુણનિષ્પન્ન
નામ પાડે છે. જેથી અમારો આ છોકરો બલ રાજાનો પુત્ર અને પ્રભાવતિ દેવીનો આત્મજ છે, માટે તે અમારા આ પુત્રનું નામ 'મહા-
બલ' હો. ત્યાર બાદ તે છોકરાના માતા પિતા તેનું 'મહાબલ' એવું નામ કરે છે.

તદ્દ પાંચે મહાબલે દારણ પંચધર્મપરિગ્રહિય, તંજહા-સ્ત્રીરધર્મિય એવં જહા દદપદ્મજે જાવ નિવાયઃ
નિવાધાયંસિ સુહંસુદેણં પરિવહુતિ । તદ્દ પાંચે તસ્મ મહાબલસ્મ દારગસ્મ અમ્માપિયરો અણુપુન્નેણં ઠિતિવહિયં
વા ચંડસૂરદંસાવણિયં વા જાગરિયં વા નામકરણં વા પરંભામણં વા પયચંકામણં વા જેમાણં વા પિંડવદ્ધણં વા પજ્જ-
પાવણં વા કણવેદ્ધણં વા સંવચ્છરપદિલેહણં વા ચોલોયણં ચ ઉવણયણં ચ અદ્ધાણિ ય વહૂણિ ગમ્માધાણજમ્મ-
ણમાદિયાહં કોઉયાહં કરેતિ । તદ્દ પાંચે તં મહાબલં કુમારં અમ્માપિયરો સાતિરેગદ્ધવાસગં જાણિત્તા સોભણંસિ
તિહિકરણમુદ્ધુતંસિ એવં જહા દદપ્પદ્મજો જાવ અલં ભોગસમત્થે જાએ યાવિ હોત્થા । તદ્દ પાંચે તં મહાબલં કુમાર ઉમ્મુ-
ક્કમાલભાવં જાવ અલં ભોગમમત્થં વિજાણિત્તા અમ્માપિયરો અદ્ધ પાસાયવદ્ધેસણં કરેતિ ૨ અબ્હુગ્ગયમ્મસિયપ-
હસિયે દ્વવ વલ્લઓ જહા રાયપ્પસેણદ્ધજે જાવ પદિરુવે, તેસિ પાંચે પાસાયવદ્ધેસણાણં વહૂમજ્જદેસભાગે એત્થ પાંચે મહેગં
ભવણં કરેતિ અણેગસ્થંભસયંસંનિવિહં વલ્લઓ જહા રાયપ્પસેણદ્ધજે પેચ્છાધરમંદહંસિ જાવ પદિરુવે (સૂત્રં ૪૨૯૧॥)

ત્યાર પછી તે મહાબલ નામે પુત્રનું પાંચ ધાવો વડે પાલન કરાયું. તે પાંચ ધાવો આ પ્રમાણે છે-સ્ત્રીરધારી, એ પ્રમાણે વધું દદ-

૧૧૯૮૨
વ્યાખ્યા
૧૧૯૮૨

આશ્વા-
શ્વસિઃ
૪૯૯૯॥

પ્રતિજ્ઞાની પેટે જાણવું. યાવત્ તે કુમાર વાયુરહિત અને નિર્વ્યાધાત-અઢવળરહિત સ્થાનમાં અત્યંત સુસ્વપૂર્વક શુદ્ધિ પામે છે, પછી તે મહાબલના માતાપિતાજી જન્મના દિવસથી માંડી અનુક્રમે સ્થિતિપતિતા, સૂર્યચંદ્રનું દર્શન, ધર્મજાગરણ, નામકરણ, માંસોડીયા ચાલવું, પગે ચાલવું, જમાડવું, કોઢીઆ વધારવા, બોલાવવું, કાન ત્રિંધાવવા, વર્ષગાંઠ કરવી, ચૂડા-શિશ્ના રસ્તાવવી, ઉપનયન-શીલવવું એ વધાં અને એ શિવાય બીજા ઘણા મર્માધાન, જન્મ વગેરે કૌતુકો કરે છે. ત્યાર પછી તે મહાબલ કુમારને તેના માતાપિતા આઠ વરસથી અધિક ઉમરનો જાણી પ્રશસ્તિ તિથિ, કરણ, નક્ષત્ર અને મુહૂર્તમાં (કલાચાર્ય પાસે મળવા મોકલે છે)-ઇત્યાદિ એ પ્રમાણે વધું દૃઢપ્રતિજ્ઞાની પેટે કહેવું, યાવત્ તે મહાબલ કુમાર વિષયોપભોગને સમર્થ થયો. ત્યાર બાદ તે મહાબલ કુમારનો બાલભાવ વ્યતીત થયો જાણી, યાવત્ તેને વિષયોપભોગને યોગ્ય જાણી તેના માતા પિતા તેને માટે આઠ શ્રેષ્ઠ પ્રાસાદો તૈયાર કરાવે છે, તે પ્રાસાદો અતિશય ઊંચા અને (શ્વેત વર્ણના હોવાથી) જાણે હસતા હોયની-ઇત્યાદિ વર્ણન રાજપ્રશ્નીયસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. યાવત્ તે પ્રાસાદો અત્યંત સુંદર છે, તે પ્રાસાદોના બરાબર મધ્યભાગમાં એક મોટું ભવન તૈયાર કરાવે છે, તે ભવન સેંકડો થાંભલા ઉપર રહેલું છે-ઇત્યાદિ વર્ણન રાજપ્રશ્નીય સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે પ્રેક્ષાગૃહ અને મંડપના વર્ણનની પેટે જણાવું, યાવત્ તે સુંદર હતું ॥ ૪૨૯ ॥

તદા ણં તં મહાબલં કુમારં અમ્માપિયરો અન્નયા કયાવિ સોમ્મણંસિ તિહિકરણદિવસનવસ્થત્તમુદ્ધત્તંસિ ણ્હાયં કયવલિકમ્મં કયકોડયમંગલપાયં સઘ્વાલંકારવિભૂસિયં પમ્મવસ્થળગણ્હાણગીયવાહ્યપસાહ્ણદ્વંગતિલગકંકણ-અભિહવવહુડવણીયં મંગલસુજંપિણ્હિ ય વરકોડયમંગલોવચારકયસંતિકમ્મં સરિસયાણં સરિત્તયાણં સરિઘ્વયાણં સરિસલાવજ્જરુવજોઘ્વણગુણોવવેયાણં વિણીયાણં કયકોડયમંગલપાયચ્છિત્તાણં સરિસણ્હિં રાયકુલેહિતો આણિ-

૧૧૩૪૭
ઉપેક્ષા ૧૧
૧૧૯૯॥

આચાર્ય
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૦૦॥

લ્હિયાણં અદ્વૃણં રાયવરકન્નાણં એગદિવસેણં પાણિં ગિણ્હાવિસુ ।

ત્યાર પછી વીજા કોઈ એક દિવસે શુભ તિથિ, કરણ, દિવસ નક્ષત્ર અને મુહૂર્તમાં જેણે સ્નાન, ચલિકર્મ-પૂજા, રક્ષા આદિ કૌતુક અને મંગલરૂપ પ્રાયશ્ચિત કર્યું છે એવા મહાબલ કુમારને સર્વ અલંકારથી વિભૂષિત કરી અને સખવા સ્ત્રીઓએ કરેલા અમ્યંજન-વિલેપન, સ્નાન, ગીત, વાદિત્ર, મંડન, આઠ અંગમાં તિલક અને કંકણ પહેરાવી મંગલ અને અશીર્વાદપૂર્વક ઉત્તમ રક્ષા વગેરે કૌતુકરૂપ અને સરસ વગેરે મંગલરૂપ ઉપચાર વડે શાંતિકર્મ કરી, યોગ્ય, સમાનત્વચાવાળી, સમાન ઉમરવાળી, સમાન લાવણ્ય, રૂપ, યૌવન અને ગુણથી યુક્ત, વિનીત, જેણે કૌતુક અને મંગલરૂપ પ્રાયશ્ચિત કરેલું છે એવી સમાન રાજકુલથી આણેલી એવી, ઉત્તમ, રાજાની આઠ શ્રેષ્ઠ કન્યાઓનું એક દિવસે પાણિગ્રહણ કરાવ્યું.

તેણે તત્સ મહાબલસ્ય કુમારસ્ય અમ્માપિયરો અયમેયારૂં પીઠદાણં દલયંતિ તં-અદ્વ હિરન્નકોડીઓ અદ્વ સુવન્નકોડીઓ અદ્વ મઝઢે મઝડપ્પવરે અદ્વ કુંડલ-જુણ કુંડલજુયપ્પવરે અદ્વ હારે હારપ્પવરે અદ્વ અદ્વહારે અદ્વ-હારપ્પવરે અદ્વ એગાવલીઓ એગાવલિપ્પવરાઓ એવં મુત્તાવલીઓ એવં કણગાવલીઓ એવં રચનાવલીઓ અદ્વ કઢ-ગજોણ કઢગજોયપ્પવરે એવં તુહિયજોણ અદ્વ સ્વોમજુયલાઈ સ્વોમજુયલપ્પવરાઈ એવં વઢગજુયલાઈ એવં પદ્મજુયલાઈ એવં દુગુલ્લજુયલાઈ અદ્વ સિરીઓ અદ્વ હિરીઓ એવં ધિર્ઘો કિત્તીઓ વુદ્ધીઓ લચ્છીઓ અદ્વ નંદાઈ અદ્વ મહાઈ અદ્વ તલે તલપ્પવરે સન્વરયણામણિયગવરભવણકેઝ અદ્વ ક્ષણેણપ્પવરે અદ્વ વયેવયપ્પવરે દસગોસાહસિણં વણં અદ્વ નાહગાઈ નાહગપ્પવરાઈ વત્તીસવદ્દેણં નાહણં અદ્વ આસે આસપ્પવરે સન્વરયણામણિરિઘરપઢિરૂવણ અદ્વ

૧૧૪૪૬
૭૬૪૧૧
॥૧૦૦૦॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૦૧॥

હત્થી હત્થિપ્પવરે સઠ્ઠવરયણામણ સિરિધરપડિરૂવણ અઢ જાણાઈ જાણપ્પવરાઈ અઢ જુગાઈ જુગપ્પવરાઈ એવં સિવિ-
યાઓ એવં સંદમાણીઓ એવં ગિલ્લીઓ ધિલ્લીઓ અઢ વિયડજાણાઈ વિયડજાણપ્પવરાઈ અઢ રહે પારિજાણિણ અઢ
રહે સંગામિણ અઢ આસે આસપ્પવરે અઢ હત્થી હત્થિપ્પવરે અઢ ગામે ગામપ્પવરે દસકુલસાહસિણેણ ગામેણ ॥

ત્યાર પછી તે મહાબલ કુમારના માતા પિતા એવા પ્રકારનું આ પ્રીતિદાન આપે છે, તે આ પ્રમાણે-આઠ કોટિ હિરણ્ય, આઠ ક્રોડ
સોનેયા, મુકુટોમાં ઉત્તમ એવા આઠ મુકુટ, કુંડલયુગલમાં ઉત્તમ એવી આઠ કુંડલની જોડી, હારોમાં ઉત્તમ એવા આઠ હાર, અર્ધહા-
રમાં શ્રેષ્ઠ એવા આઠ અર્ધહાર, એકસરા હારમાં ઉત્તમ એવા આઠ એકસરા હાર, એજ પ્રમાણે મુક્તાવલીઓ, કનકાવલીઓ અને રત્ના
વલીઓ જાણવી; કડા યુગલમાં ઉત્તમ એવા આઠ કડાની જોડી, એ પ્રમાણે તુડિય-બાજુબંધની જોડી, રેશમી વસ્ત્ર યુગલમાં ઉત્તમ
એવા આઠ રેશમી વસ્ત્રની જોડી, એ પ્રમાણે સૂતરાડ વસ્ત્રની જોડીઓમાં ઉત્તમ એવી આઠસૂતરાડ વસ્ત્રની જોડીઓ, એ પ્રમાણે ટસરની
જોડીઓ, પટ્ટયુગલો, દુક્કલયુગલો, આઠ શ્રી, આઠ હો, એ પ્રમાણે ધી, કીર્તિ, બુદ્ધિ, અને લક્ષ્મી દેવોઓની પ્રતિમા જાણવી. આઠ
નંદો, આઠ મદ્રો, તાડમાં ઉત્તમ એવા આઠ તાલવૃક્ષ-એ સર્વરત્નમય જાણવા. પોતાના ભવનના કેતુ-ચિહ્નરૂપ ધ્વજમાં ઉત્તમ એવા
આઠ ધ્વજો. દસ હજાર ગાયોનું એક વ્રજ-ગોકુલ થાય છે, તેવા ગોકુલમાં ઉત્તમ એવા આઠ ગોકુલો, નાટકોમાં ઉત્તમ અને વગ્ગીશ
માણસોથી ભજવી શકાય એવા આઠ નાટકો, ઘોડાઓમાં ઉત્તમ એવા આઠ ઘોડા, આ બધું રત્નમય જાણવું. માંડાનાર સમાન હાથીઓમાં
ઉત્તમ એવા આઠ રત્નમય હાથીઓ, માંડાનાર સમાન સર્વરત્નમય યાનોમાં શ્રેષ્ઠ એવા આઠ યાનો, યુગ્યમાં ઉત્તમ આઠ યુગ્યો (અમુક
જાતના વાહનો) એ પ્રમાણે શિબિકા, સ્વદંમાનિકા એ પ્રમાણે ગિલ્લી, (હાથીની ઉપરની અંબાડી), થિલ્લિઓ (ઘોડાના આઢા પલાળો),

૧૧શ્લોકે
ઉદ્દેશ્ય ૧૧
॥૧૦૦૧॥

व्याख्या
प्रवृत्तिः
॥१००२॥

विकट यानोमां (उघाडा वाहनोमां) प्रधान एवा आठ विकट यानो, आठ पारिवानिक (क्रीडाना) रथो, संग्रामने योग्य एवा आठ रथो, अश्वोमां उत्तम एवा आठ अश्व, हाथीओमां उत्तम एवा आठ हाथीओ, ग्रामोमां उत्तम एवा आठ गामो जेमां दस हजार कुलो रहे ते एक गाम कहेवाय छे.

अट्ट दासे दासप्पवरे एवं चेव दासीओ एवं किंकरे एवं कंचुइजे एवं वरिसधरे एवं महत्तरए अट्ट सोवन्निए ओलंबणदीवे अट्ट रुप्पामए ओलंबणदीवे अट्ट सुवन्नरुप्पामए ओलंबणदीवे अट्ट सोवन्निए उक्कंचणदीवे एवं चेव तिन्निवि अट्ट सोवन्निए थाले अट्ट रुप्पमए थाले अट्ट सुवन्नरुप्पमए थाले अट्ट सोवन्नियाओ पत्तीओ ३ अट्ट सोवन्नियाइं थासयाइं ३ अट्ट सोवन्नियाइं मंगलाइं ३ अट्ट सोवन्नियाओ तलियाओ अट्ट सोवन्नियाओ कावहआओ अट्ट सोवन्निए अवण्डए अट्ट सोवन्नियाओ अवयक्काओ अट्ट सोवणिए पायपीढए ३ अट्ट सोवन्नियाओ भिसियाओ अट्ट सोवन्नियाओ करोडियाओ अट्ट सोवन्निए पल्लंके अट्ट सोवन्नियाओ पडिसेज्जाओ अट्ट हंसासणाइं अट्ट कौंचासणाइं एवं गरुलासणाइं उन्नयासणाइं पणयासणाइं दीहासणाइं भद्दासणाइं पक्खासणाइं मगरासणाइं अट्ट पउमासणाइं अट्ट दिसासोवत्थियासणाइं अट्ट तेल्लसमुग्गे जहा रायप्पसेणइजे जाव अट्ट सरिसवसमुग्गे अट्ट खुज्जाओ जहा उववाहए जाव अट्ट पारिसीओ अट्ट छत्ते अट्ट छत्तधारीओ चेडीओ अट्ट चामराओ अट्ट चामरधारीओ चेडीओ अट्ट तालियंटे अट्ट तालियंढा- रीओ चेडीओ अट्ट करोडियाधारीओ चेडीओ अट्ट खीरधातीओ जाव अट्ट अंकधातीओ अट्ट अंगमदियाओ अट्ट उम्मदियाओ अट्ट ण्हावियाओ अट्ट पसाहियाओ अट्ट वन्नगपेसीओ अट्ट चुन्नग-

११ अक्षरे
उद्देशः ११
॥१००२॥

व्याख्या-
प्रशस्तिः
॥१००३॥

पेसीओ अट्ट कोट्टागारीओ अट्ट दन्वकारीओ अट्ट उवत्थाणियाओ अट्ट नाइडज्जाओ अट्ट कोडुंबिणीओ अट्ट महा-
णसिणीओ अट्ट भंडागारिणीओ अट्ट अज्झाधारिणीओ अट्ट पुप्फाधारणीओ अट्ट पाणिधारणीओ अट्ट बलिकारीओ
अट्टसेज्जाकारीओ अट्ट अट्ठिंभ तरियाओ पडिहारीओ अट्ट बाहिरियाओ पडिहारीओ अट्ट मालाकारीओ अट्ट पेस-
रीओ अन्नं वा सुबहुं हि- रन्नं वा सुवन्नं वा कंसं वा दूसं वा विउलघणकणगजावसंतसारमावएज्जं अलाहि जाव
आसत्समाओ कुलवंसाओ पक्कामं दाउं पक्कामं भोत्तुं पक्कामं परिभाएउं । तए णं से महब्बले कुमारे एगमेगाए
भज्जाए एगमेगं हिरन्नकोडिं दलयति एगमेगं सुवन्नकोडिं दलयति एगमेगं मउडं मउडप्पवरं दलयति एवं तं चेव
सब्बं जाव एगमेगं पेसण कारिं दलयति अन्नं वा सुबहुं हिरन्नं वा जाव परिभाएउं, तए णं से महब्बले कुमारे
उत्पि पासायवरगए जहा जमाली जाव बिहरति ॥ (सूत्रं ४३०) ॥

दासोमां उत्तम एवा आठ दासो, एज प्रमाणे दासीओ ए प्रमाणे किंकरो, ए प्रमाणे कंचुकिओ, ए प्रमाणे वर्षधरो, (अंतःपुरना
रक्षक खोजाओ) ए प्रमाणे महत्तरको (वडाओ), आठ सोनाना, आठ रुपाना तथा आठ सोना-रुपाना अवलंबन दीपो [हांडीओ]
आठ सोनाना, आठ रुपाना अने आठ सोना-रुपाना उत्कंचनदीपो [दंडयुक्त दीवाओ], ए प्रमाणे त्रणे जातना पंजरदीपो-फानसो,
आठ सोनाना, आठ रुपाना अने आठ सोना-रुपाना थालो, आठ सोनानी आठ रुपानी अने आठ सोना-रुपानी पात्रीओ, (नाना
पात्री), ए प्रमाणे त्रणे जातना आठ स्थासको तासको, आठ मल्लको-चपणीया, आठ तलिका-रकेवीओ, आठ कलाचिका-चमचा,
आठ तावेथाओ, आठ तवीओ, आठ पादपीठ-(पद्म मूर्त्तवाना बाजोठ), आठ भिसिका-(अमृक प्रकारना आसनो), आठ करोटिका

११ अतके
उद्देशः ११
॥१००३॥

ધ્યાન
પ્રવૃત્તિ:
॥૧૦૦૪॥

(અમુક જાતના પાત્રો, લોટા અથવા કચોલા), આઠ પલંગ, આઠ પ્રતિશય્યા (દોયળી પ્રમુખ નાની બીજી શય્યાઓ), આઠ હંસાસનો, આઠ ક્રૌંચાસનો, એ પ્રમાણે ગરુડાસનો, ઝંચા આસનો, નીચા આસનો, દીર્ઘાસનો, મદ્રાસનો, પક્ષાસનો, મકરાસનો, આઠ પક્ષાસનો, આઠ દિક્ષ્વસ્તિકાસનો, આઠ તેલના ડાબડા-ઇત્યાદિ બધું રાજપ્રશીય સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું, યાવત્ આઠ સરસવના ડાબડા, આઠ કુબ્જ દાસીઓ-ઇત્યાદિ બધું ઔપપાતિક સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું, યાવત્ આઠ પારસિક દેશની દાસીઓ; આઠ છત્રો, આઠ છત્ર ધરનારી દાસીઓ. આઠ ચામરો, આઠ ચામર ધરનારી દાસીઓ, આઠ પંચા, આઠ પંચા વીંજનારી દાસીઓ, આઠ કરોટિકા-તાંબૂલના કરંડિયા-ને ધારણ કરનારી દાસીઓ, આઠ ક્ષીરધાત્રીઓ (દૂધ પાનારી ધાવો), યાવત્ આઠ અંકવાત્રીઓ (ઘોડામાં રમાડનારી ધાવો) આઠ અંગમર્મિકાઓ, -શરીરનું અલ્પ મર્દન કરનારી દાસીઓ આઠ ઉન્મર્દિકાઓ (અધિક મર્દન કરનારી દાસીઓ), આઠ સ્નાન કરાવનારી દાસીઓ, આઠ અલંકાર પહેરાવનારીઓ, આઠ ચંદન ઘસનારીઓ, આઠ તાંબૂલ ચૂર્ણ પીસનારીઓ, આઠ કોષ્ઠાગારનું રક્ષણ કરનારી, આઠ પરિહાસ કરનારી, આઠ સભામાં પાસે રહેનારી, આઠ નાટક કરનારીઓ, આઠ કૌટુંબિકીઓ-સાથે જનારી દાસીઓ, આઠ રસોડા કરનારી, આઠ ખાંડાગારનું રક્ષણ કરનારી, આઠ માલણો, આઠ પુષ્પ ધારણ કરનારી, આઠ પાળી લાવનારી આઠ બલિ કરનારી, આઠ પથારી તૈયાર કરનારી, આઠ અંદરની અને આઠ બહારની બહારની પ્રતિહારીઓ, આઠ માલા કરનારીઓ, આઠ પેષણ કરનારી, અને એ શિવાય બીજું ઘણું હિરણ્ય, સુવર્ણ, કાંસું, વસ્ત્ર તથા વિપુલ ધન, કનક, યાવત્ વિદ્યમાન સારભૂત ધન આપ્યું. જે સાત પેઢી સુધી ઇચ્છાપૂર્વક આવવા અને ભોગવવાને પરિપૂર્ણ હતું. ત્યાર બાદ તે મહાબલ કુમાર દરેક સ્ત્રીને એક એક હિરણ્યકોટિ, એક એક સુવર્ણકોટિ અને મુકુટોમાં ઉત્તમ એક એક મુકુટ આપે છે. એ પ્રમાણે પૂર્વોક્ત સર્વ વસ્તુઓ એક એક આપે છે, યાવત્ એક એક

૧૧૪૪૬
૭૬૪૧૧
॥૧૦૦૪॥

व्याख्या-
प्रशंसिः
॥१००५॥

पोषण करनारी दासी तथा बीजुं पण घणुं हिरण्य यावद् बहेची आपे छे. त्वार पछी ते महाबल कुमार उत्तम प्रासादमां उपर बेसी जमालिनी पेठे यावद् विहरे छे. ॥ ४३० ॥

तेण कालेणं २ विमलस्स अरहओ पओप्पए धम्मघोसे नामं अणगारे जाइसंपन्ने यन्नओ जहा केसिसामिस्स जाव पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपरिवुडे पुब्बाणुपुर्वि चरमाणे गामाणुगामं दूतिज्जमाणे जेणेव हत्थिणागपुरे नगरे जेणेव सहसंबवणे उज्जाणे तेणेव उवागच्छइ २ अहापडिरूवं उगगहं ओगिण्हति २ संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरति। तए णं हत्थिणापुरे नगरे सिंघाडगतिय जाव परिसा पज्जुवासइ। तए णं तस्स महब्बलस्स कुमारस्स तं महया जणसइं वा जणवूहं वा एवं जहा जमाली तहेव चिंता तहेव कंचुइज्जपुरिस सहावेति, कंचुइज्जपुरिसोवि तहेव अक्खाति, नवरं धम्मघोसस्स अणगारस्स आगमणगहियविणिच्छए करयलजाव निग्गच्छइ, एवं खलु देवाणुप्पिया! विमलस्स अरहओ पओप्पए धम्मघोसे नामं अणगारे सेसं तं चेव जाव सोऽवि तहेव रहवरेणं निग्गच्छति, धम्मकहा जहा केसिसामिस्स, सोवि तहेव अम्मापियरो आपुच्छइ, नवरं धम्मघोसस्स अणगारस्स अंतियं मुंढे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइत्ताए तहेव वुत्तपडिवुत्तया नवरं इमाओ य ते जाया विउलरायकुलबालियाओ कला० सेसं तं चेव जाव ताहे अकामाइं चेव महब्बलकुमारं एवं वयासी—

ते काले ते समये विमलनाथ तीर्थकरना प्रपौत्र-प्रशिष्य धर्मघोष नामे अनगार इता, ते जातिसंपन्न इता-इत्यादि वर्णन केशी स्वामीनी पेठे जाणवुं, यावत् तेओ पांचसो साधुना परिवारनी साथे अनुक्रमे एक गामथी बीजे गाम विहार करता ज्यां हस्तिनागपुर

११ शतके
उद्देशः ११
॥१००५॥

આવ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૧૦૦૬॥

નામે નગર છે, અને જ્યાં સહસ્રાબ્રવન નામે ઉદ્યાન છે, ત્યાં આવે છે, આવીને યથા યોગ્ય અવગ્રહને ગ્રહણ કરી સંયમ અને તપવદે આત્માને ભાવિત કરતા યાવદ્ વિહરે છે, તે સમયે હસ્તિનાગપુર નગરમાં શૃંગાટક, ત્રિક- [વગેરે માર્ગોમાં ઘણા માણસો પરસ્પર એમ કહે છે] ઇત્યાદિ] યાવત્ પરિષદ્ ઉપાસના કરે છે. ત્યાર બાદ તે મહાબલ કુમાર ઘણા માણસોના શબ્દને, જનના કોલાહલને સાંભળી એ પ્રમાણે યાવત્ જમાલિની પેટે જાણવું, યાવત્ તે મહાબલ કુમાર કંચુકી પુરુષને બોલાવે છે, અને કંચુકી પુરુષ પણ તેજ પ્રમાણે કહે છે, પરન્તુ એટલો વિશેષ છે કે તે કંચુકી ધર્મઘોષ ઘુનિના આગમનનો નિશ્ચય જાણીને હાથ જોડીને યાવદ્ નીકળે છે. એ પ્રમાણે હે દેવાનુપ્રિય ! વિમલનાથ અરિહંતના પ્રશિષ્ય ધર્મઘોષ નામે અનગાર અહીં આવ્યા છે-ઇત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું, યાવત્ તે મહાબલ કુમાર પણ ઉત્તમ રથમાં બેસીને ચાંદવા નીકળે છે. ધર્મકથા કેશિસ્વામિની પેટે જાણવી. મહાબલ કુમાર પણ તે પ્રમાણે માતા-પિતાની રજા માગે છે, પરન્તુ તે 'ધર્મઘોષ અનગારની પાસે દીક્ષા લઈ અગારથી-ગૃહવાસથી અનગારિકપણું લેવાને ઇચ્છું છું' એમ કહે છે-ઇત્યાદિ ઉક્ત અને પ્રત્યુક્તિ તે પ્રમાણે (જમાલિના ચરિતમાં વર્ણવ્યા પ્રમાણે) જાણવી. પરન્તુ હે પુત્ર ! [આ તારી સ્ત્રીઓ] વિપુલ એવા રાજકુલમાં ઉત્પન્ન થયેલી ચાલાઓ છે, વઠ્ઠી તે કલાઓમાં કુશલ છે-ઇત્યાદિ બધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. યાવત્ માતાપિતા એ ઇચ્છા વિના તે મહાબલ કુમારને આ પ્રમાણે કહું-

તં ઇચ્છામો તે જાયા! એગદિવસમવિ રજસિરિં પાસિત્તે, તદ્દે પં સે મહન્વલે કુમારે અમ્માપિયરાણ વચણમ-
ણુયત્તમાણે તુસિણીએ સંચિદ્ધતિ । તદ્દે પં સે બલે રાયા કોઠુંબિયપુરિસે સદ્દાવેદ્દ એવં જહા સિવભદ્દસ તહેવ રાયા-
ભિસેઓ માણિયન્વો જાવ અભિસિંચતિ કરયલપરિગ્ગહિયં મહન્વલં કુમારં જણં બિજણં વદ્ધાવેતિ જણં બિજણં

૧૧૩૪૬
૧૧૩૪૬
॥૧૦૦૬॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥१००७॥

वद्धावित्ता जाव एवं वयासी-भण जाया। किं देमो किं पयच्छामो सेसं जहा जमालिस्स तहेव जाव तए णं से महव्वले
अणगारे धम्मघोसस्स अणगारस्स अंतियं सामाइयमाइयाइं चोदस पुब्बाइं अहिज्जति अ० २ बहूहिं चउत्थजाव
विचित्तेहिं तवोकम्मोहिं अप्पाणं भावेमाणे बहुपडिपुब्बाइं दुवालस वासाइं सामन्नपरियागं पाउणति बहु० मासि-
याए संलेहणाए सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए० आलोइयपडिक्कंते समाहिपत्ते कालमासे कालं किच्चा उइदं चंदिमसूरिय-
जहा अम्मडो जाव वंभलोए कप्पे देवत्ताए उववन्ने, तत्थ णं अत्थेगतियाणं देवाणं दस सागरोवमाइं ठिती प-
णत्ता, तत्थ णं महवलस्सवि दस सागरोवमाइं ठिती पन्नत्ता, से णं तुमं सुदंसणा ! वंभलोगे कप्पे दस साग-
रोवमाइं दिव्वाइं भोगभोगाइं भुंजमाणे विहरित्ता ताओ चेव देवलोगाओ आउक्खएणं ३ अणंतरं चयं चइत्ता
इहेव वाणियगामं नगरे सेट्ठिकुलं सिपुत्तत्ताए पच्चायाए ॥ (सूत्रं ४३१) ॥

‘हे पुत्र ! एक दिवस पण तारी राज्यलक्ष्मीने जोवा अमे इच्छीए छीए,’ त्यारे ते महाबल कुमार मातापिताना वचनने अनु-
सरीने चूप रह्यो. पछी ते बल राजाए कौटुंबिक पुरुषोने बोलाव्या -इत्यादि शिवभद्रनी पेटे राज्याभिषेक जाणवो, यावत् राज्या-
भिषेक कर्यो, अने हाथ जोडीने महाबल कुमारने जय अने विजयवडे वधावी यावद् आ प्रमाणे कहुं-हे पुत्र ! कहे के तने शुं दइए,
तने शुं आपीए,’ इत्यादि बाकीशुं बधुं जमालिनी पेटे जाणवुं; यावत् त्यार पछी ते महाबल अनगर धर्मघोष अनगरनी पासे सा-
मायिकादि चउद पूर्वोने भणे छे, भणीने घणा चतुर्थ भक्त, यावद् विचित्र तपकर्मवडे आत्माने भावित करीने संपूर्ण बार वर्ष
श्रमण पर्यायने पाळे छे, पाळीने मासिक संलेखनावडे निराहारपणे साठ भक्तोने वीतावी, आलोचना अने प्रतिक्रमण करी समाधिने

११ शतके
उद्देशः ११
॥१००७॥

વ્યાખ્યા
પ્રવૃત્તિ:
॥૧૦૦૮॥

પ્રાપ્ત થઈ મરણ સમયે કાલ કરી ઝૂર્ણ લોકમાં ચંદ્ર અને સૂર્યની ઉપર ચહુ દૂર અંબડની પેટે યાવત્ બ્રહ્મલોક કલ્પમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાં કેટલાક દેવોની સ્થિતિ દસ સાગરોપમની કહેલી છે. તેમાં મહાબલ દેવની પણ દસ સાગરોપમની સ્થિતિ કહેલી છે. હે સુદર્શન ! તું તે બ્રહ્મલોક કલ્પમાં દસ સાગરોપમ સુધી દિવ્ય અને ભોગ્ય એવા ભોગોને ભોગવી તે દેવલોકથી આગુપનો, ભવનો અને સ્થિતિનો ક્ષય થયા પછી તુરતજ ચ્યવી અહીંજ વાણિજ્યગ્રામ નામના નગરમાં શ્રેષ્ઠિના કુલમાં પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો છે. ॥૪૩૧॥

તદ્દર્શન તુમે સુદંસણા ! ઉમ્મુક્કબાલભાવેણ વિદ્યાયપરિણયમેત્તેણ જોઞ્વણગમણુપ્પત્તેણ તહારૂવાણં થેરાણં અંતિયં કેવલિપ્પન્ને ધમ્મે નિસંતે, સેઽવિય ધમ્મે ઇચ્છિય પઢિચ્છિય અભિરૂપે તં સુદ્ધુ ણં તુમં સુદંસણા ! ઇદાણિં પકરેસિ । સે તેણદ્દેણં સુદંસણા ! એવં બુદ્ધઈ-અત્થિ ણં એતેસિં પલિઓવમસાગરોવમાણં સ્વયેતિ વા અવચયેતિ વા, તદ્દર્શનં તસ્મ સુદંસણસ્સ સેટ્ઠિસ્સ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં યમદ્ધં સોચા નિસમ્મ સુભેણં અજ્ઞવ-સાણેણં સુભેણં પરિણામેણં લેમાહિં વિસુજ્જમાણીહિં તયાવરણિજ્ઞાણં કમ્માણં સ્વઓવસમેણં ઈહાપોહમગ્ગણગવે-સણં કરેમાણસ્સ સન્નીપુઞ્વે સમુપ્પન્ને યમદ્ધં સમ્મં અભિસમેતિ, તદ્દર્શનં સે સુદંસણે સેટ્ઠી સમણેણં ભગવયા મહા-વીરેણં સંભારિયપુઞ્વ ભવે દુગુણાણીયસદ્ધાસંવેગે આણંદસુપુન્નનયણે સમણં ભગવં મહાવીરં તિસ્સુત્તો આ ૦ ૨ વં ૦ નમં ૨ ત્તા એવં વયાસી-એવમેયં ભંતે ! જાવ સે જહેયં તુજ્જે વદહત્તિકદ્ધુ ઉત્તરપુરચ્છિમં દિસીભાગં અવક્રમઈ સેસં જહા ઉસમદત્તસ્સ જાવ સઞ્ચદુક્ખપ્પહીણે, નવરં ચોદસ પુઞ્વાઈ અહિજ્ઞઈ વહુપઢિપુન્નાઈ દુબાલસ વાસાઈ સામ-ન્નપરિયાગં પાઉણઈ, સેસં તં ચેવ । સેવં ભંતે ! સેવં ભંતે ॥ (સૂત્રં ૪૩૨) ॥ મહાબલો સમત્તો ॥ ૧૧-૧૧ ॥

૧૧મ્મકે
ઉદેશઃ ૧૧
॥૧૦૦૮॥

આવ્યા-
પ્રણાલિ:
॥૧૦૦૯॥

ત્યાર બાદ હે સુદર્શન ! બાલપણને વીતાવી વિજ્ઞ અને મોટો થઈ, યૌવનને પ્રાપ્ત થઈ તે તેવા પ્રકારના સ્વવિરોની પાસે કેવલિય કહેલો ધર્મ સાંભળ્યો, અને તે ધર્મ પણ તને ઇચ્છિત અને સ્વીકૃત થયો, તથા તેના ઉપર તને અભિરુચિ થઈ. હે સુદર્શન ! હાલ તું જે કરે છે તે સારું કરે છે. તેમણે હે સુદર્શન ! એમ કહેવાય છે કે એ પલ્લોપમ અને સાગરોપમનો ક્ષય અને અપચય થાય છે. ત્યાર બાદ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસેથી ધર્મને સાંભળી, અવધારી તે સુદર્શન શેઠને શુભ અધ્યવસાયવડે, શુભ પરિણામવડે અને વિશુદ્ધ લેશ્યાઓથી તદાવરણીય કર્મોનો ક્ષયોપશમ થવાથી ર્દ્ધા, અપોહ, માર્ગણા અને ગવેષણા કરતાં સંજ્ઞિરૂપ પૂર્વ જન્મનું સ્મરણ ઉત્પન્ન થયું અને તેથી ભગવંતે કહેલા આ અર્થને સારી રીતે જાણે છે. ત્યાર બાદ તે સુદર્શન શેઠને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે પૂર્વભવ સંમારેલો હોવાથી વેવઢી શ્રદ્ધા અને સંવેગ ઉત્પન્ન થયો, તેનાં લોચન આનંદાશ્રુથી ધરિપૂર્ણ થયા, અને તેણે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને ત્રણ વાર આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણા કરી, વાંદી અને નમીને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે ભગવન્ ! તમે જે કહો છો તે એજ પ્રમાણે છે—યાવત્ એમ કહી તે સુદર્શન શેઠ ઉત્તરપૂર્વ (ર્દ્ધાન) દિશા તરફ ગયા. બાકી બધું ઋષભદત્તની પેઠે જાણવું, યાવત્ તે સુદર્શન શેઠ સર્વ દુઃસ્વથી રહિત થયા. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે તે પૂરાં ચૌદ પૂર્વો ભળે છે, અને સંપૂર્ણ બાર વરસ સુધી શ્રમણપર્યાયને પાળે છે. બાકી બધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે. હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે—એમ કહી યાવત્ વિહરે છે. ॥ ૪૩૨ ॥

ભગવન્ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત શ્રીમદ્ ભગવતીસૂત્રના ૧૧ માં શતકમાં અગીયારમા ઉદ્દેશાનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

૧૧ શતકે
ઉદ્દેશા ૧૧
॥૧૦૦૯॥

प्याख्या-
ब्रह्मसिः
॥१०१०॥

उद्देशक १२.

तेणं कालेणं२ आलभिया नामं नगरी होत्था, वन्नओ, संखवणे चेइए, वन्नओ, तत्थ णं आलभियाए नगरीए बहवे इसिभइपुत्तपामोक्खा समणोवासया परिवसंति अड्ढा जाव अपरिभूया अभिगयजीवाजीवा जाव बिहरंति । तएणं तेसिं समणोवासयाणं अन्नया कयावि एगयओ सहियाणं समुवागयाणं संनिविट्ठाणं सन्निसन्नाणं अयमेया-रूवे मिहो कहासमुल्लावे समुप्पज्जित्था-देवलोगेसु णं अज्जो ! देवाणं केवतियं कालं ठिती पण्णत्ता ? तए णं से इसिभइपुत्ते समणोवासए देवट्ठितीगहियट्ठे ते समणोवासए एवं वयासी-देवलोएसु णं अज्जो ! देवाणं जहण्णेणं दसवाससहस्साइं ठिती पण्णत्ता, तेण परं समयाहिया दुसमयाहिया जाव दससमयाहिया संखेज्जसमयाहिय असंखेज्जसमयाहिया उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं ठिती पन्नत्ता, तेण परं वोच्छिन्ना देवा य देवलोगा य । तए णं ते समणोवासया इसिभइपुत्तस्स समणोवासगस्स एवमाइक्खमाणस्स जाव एवं परूवेमाणस्स एयमट्ठं नो सह-हंति नो पत्तियंति नो रोयंति एयमट्ठं असइहमाणा अपत्तियमाणा अरोएमाणा जामेव दिसं पाउड्भूया तामेव दिसिं पडिगया (सूत्रं ४३३) ।

ते काले-ते समये आलभिका नामे नगरी हती. वर्णन. संखवन नामे चैत्य हतुं. वर्णन. ते आलभिका नगरीमां ऋषिभद्रपुत्र प्रमुख घणा श्रमणोपासको-श्रावको रहेता हता. तेओ धनिक यावद् कोइथी पराभव न पामे तेवा अने जीवा-जीव तत्त्वने जाणनारा हता. त्यार बाद बीजा कोइ एक दिवसे एकत्र मळेला, आवेला, एकठा थयेला अने बेठेला ते श्रमणोपासकोनो आ आवा प्रकारनो

११अतके
उद्देशः १२
॥१०१०॥

ખ્યાલ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૧૧॥

વાર્તાલાપ થયો-‘હે આર્ય! દેવલોકમાં દેવોની કેટલા કાલ સુધી સ્થિતિ કરી છે? ત્યાર બાદ દેવસ્થિતિ સંબન્ધે સત્ય હકીકત જાણનાર ઋષિભદ્રપુત્રે તે શ્રમણોપાસકોને આ પ્રમાણે હ્યું-‘હે આર્ય! દેવલોકમાં દેવોની જઘન્ય સ્થિતિ દસ હજાર વર્ષની કરી છે, ત્યાર પછી એકસમય અધિક, બે સમય અધિક યાવત્ દસ સમય અધિક, સંખ્યાત સમયાધિક, અને અસંખ્ય સમયાધિક કરતાં ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સામરોપમની સ્થિતિ કરી છે. ત્યાર પછી દેવો અને દેવલોકો વ્યુચ્છિન્ન થાય છે (અર્થાત્ તેનાથી ઉપરની સ્થિતિના દેવો અને દેવલોકો નથી.) ત્યાર પછી એ પ્રમાણે કહેતાં, યાવત્ એમ પ્રરૂપણા કરતા તે શ્રમણોપાસકો ઋષિભદ્રપુત્ર શ્રમણોપાસકના આ અર્થની શ્રદ્ધા કરતા નથી, પ્રતીતિ કરતા નથી અને રુચિ કરતા નથી. એ અર્થની શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ અને રુચિ નહિ કરતા તેઓ જે દિશાથી આવ્યા હતા તેજ દિશા તરફ પાછા ગયા. ॥ ૪૩૨ ॥

તેણં કાલેણં ૨ સમણે ભગવં મહાવીરે જાવ સમોસઢે જાવ પરિસા પઞ્જુવાસહ । તણં ણં તે સમણોવાસયા હમીસે કહાણ લહ્હુદ્ધા સમાણા હહ્હુતુદ્ધા એવં જહા તુંગિઉદ્દેસણ જાવ પઞ્જુવાસંતિ । તણં ણં સમણે ભગવં મહાવીરે તેસિં સમણોવાસગાણં તીસે ય મહતિંધમ્મકહા જાવ આણાણ આરાહણ ભવહ । તણં ણં તે સમણોવાસયાસમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મં સોચ્ચા નિસમ્મ હહ્હુતુદ્ધા ઉદ્ધાણ ઉદ્દેહ ઉં ૨ સમણં ભગવં મહાવીરં વંદન્તિ નમંસન્તિ ૨ એવં વદાસી-એવં સ્વલુ ભંતે ! હસિભદ્ધપુત્તે સમણોવાસણ અમ્મં એવં આહ્વસ્યહ જાવ પરુવેહ-દેવલોણસુ ણં અજ્ઞો ! દેવાણં દસ વાસસહસ્સાહં જહ્હેણં ઠિતી પત્તત્તા તેણ પરં સમયાહિયા જાવ તેણ પરં વોચ્છિન્ના દેવા ય દેવલોગા ય, સે કહમેયં ભંતે ! એવં ?, અજ્ઞોત્તિ સમણે ભગવં મહાવીરે તે સમણોવાસણ એવં

૧૧૧૧૧૧
ઉદ્દેશ: ૧૨
॥૧૦૧૧॥

આચાર્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૧૨॥

વયાસી-જન્નં અજ્ઞો ! હસિભદ્રપુત્રે સમણોવાસણ તુજ્ઞં એવં આહ્વલ્લહ જાવ પરુવેહ-દેવલોગેસુ ણં અજ્ઞો ! દેવાણં જહ-
ન્નેણં દસ વાસસહસ્સાહં ડિહં પલ્લત્તા તેણ પરં સમયાહિયા જાવ તેણ પરં વોચ્છિન્ના દેવા ય દેવલોગા ય, સચ્ચે ણં
એસમદ્દે । તણ ણં તે સમણોવાસગા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં એયમદ્દં સોચ્ચા નિસમ્મ સમણં ભગવં મહા-
વીરં વંદન્તિ નમંસન્તિ ૨ જેણેવ હસિભદ્રપુત્રે સમણોવાસણ તેણેવ ઉવાગચ્છન્તિ ૨ હસિભદ્રપુત્તં સમણોવાસગં વંદન્તિ
નમંસન્તિ ૨ એયમદ્દં સંમં વિણણં યુજ્ઞો ૨ સ્વામેંતિ । તણ ણં સમણોવાસયા પસિણાહં પુચ્છન્તિ પુ. ૨ અઢ્ઢાહં પરિયાદે-
યંતિ અ. ૨ સમણં ભગવં મહાવીરં વંદન્તિ નમંસન્તિ વં. ૨ જામેવ દિસં પાઉઁભૂયા તામેવ દિસં પહિગયા (સૂત્ર ૪૩૪) ।

તે કાલે-તે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર યાવત્ સમવસર્યા, યાવત્ પરિષદ તેમની ઉપાસના કરે છે. ત્યાર બાદ તે શ્રમણોપા-
સકો [શ્રી મહાવીરસ્વામી આચ્યાની] આ વાત સાંભળી, હર્ષિત અને સંતુષ્ટ થયા-હત્યાદિ તુંગિક ઉદ્દેશકની પેઠે જાણવું, યાવત્
તેઓ પર્યુપાસના કરે છે. ત્યાર પછી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે તે શ્રમણોપાસકોને તથા અત્યન્ત મોટી તે પર્યદને ધર્મકથા કહી. યાવત્
તેઓ આજ્ઞાના આરાધક થયા. ત્યાર પછી તે શ્રમણોપાસકો શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસેથી ધર્મને સાંભળી, અવધારી, હર્ષિત અને
સંતુષ્ટ થયા, અને પ્રયત્નથી ઉભા થઈ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી અને નમીને આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે ભગવન્ ! એ પ્રમાણે સ્વરેસ્વર
શ્રમિભદ્રપુત્ર શ્રમણોપાસક અમને એ પ્રમાણે કહે છે, યાવત્ પ્રરૂપે છે કે, હે આર્ય ! દેવલોકમાં દેવોની જઘન્ય સ્થિતિ દશ હજાર
વર્ષની કહી છે, અને તે પછી સમયાધિક યાવત્ ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિ [તેત્રીશ સાગરોપમની કહી છે], અને પછી દેવો અને દેવલોક વ્યુ-
ચ્છિન્ન થાય છે, તો હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે કેવીરીતે હોય ? [ઉ.] ‘હે આર્યો ! એમ કહી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે તે શ્રમણોપાસકોને

૧૧૩૩૩૩
ઉદ્દેશ: ૧૨
॥૧૦૧૨॥

આવ્યા-
મહાસિઃ
૫૧૦૧૩॥

આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે આર્યો! ઋષિભદ્રપુત્ર શ્રમણોપાસક જે તમને આ પ્રમાણે કહે છે, યાવત્ પ્રરૂપે છે કે, દેવલોકોમાં દેવોની જઘન્ય સ્થિતિ દસ હજાર વર્ષની છે, અને તે પછી સમયાધિક કરતા-ઇત્યાદિ કહેવું યાવત્ ત્યાર પછી દેવો અને દેવલોકો વ્યુચ્છિન્ન થાય છે. એ વાત સાચી છે. હે આર્યો! હું પણ એજ પ્રમાણે કહું છું, યાવત્ પ્રરૂપું છે કે દેવલોકમાં દેવોની સ્થિતિ જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની છે-ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત કહેવું, યાવત્ ત્યાર બાદ દેવો અને દેવલોકો વ્યુચ્છિન્ન થાય છે, એ અર્થ સત્ય છે. ત્યાર બાદ તે શ્રમણોપાસકો શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસેથી એ વાત સાંભળી અને અવધારી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી, નમી જ્યાં ઋષિભદ્રપુત્ર શ્રમણોપાસક છે ત્યાં આવે છે, આવીને ઋષિભદ્રપુત્ર શ્રમણોપાસકને વાંદી તથા નમી એ અર્થને (સત્ય વાતને ન માનવારૂપ અપરાધને) સારી રીતે વિનયપૂર્વક વારંવાર સ્ખમાવે છે. ત્યાર બાદ તે શ્રમણોપાસકો તેને પ્રશ્નો પૂછે છે, અને પૂછી અર્થને ગ્રહણ કરે છે, ગ્રહણ કરી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી નમી જે દિશાથકી આવ્યા હતા, પાછા તેજ દિશા તરફ ગયા. ॥ ૪૩૪ ॥

મંતેત્તિ ભગવં ગોયમે સમણં ભગવં મહાવીરં વંદહ્ નમંસહ વં ૨ એવં વયાસી-પમ્મુ ણં મંતે ! હસિભદ્રપુત્તે સમાણોવાસેદેવાણુપ્પિયાણં અંતિયં મુંહે મવિત્તા આગારાઓ અણગારિયં પવ્વહત્તે?, ગોયમા ! ણો તિણ્ઠે સમ્મહે, ગોયમા ! હસિભદ્રપુત્તે સમાણોવાસે બહુહિં સીલવ્વયગુણવયવેરમણપદ્ધક્ખાણપોસહોવવાસેહિં અહાપરિગ્ગહિંહિં તવોકમ્મેહિં અપ્પાણં ભાવેમાણે બહુહિં વાસાહિં સમાણોવાસગપરિયાગં પાઉહિતિ વં ૨ માસિયાએ સંલેહનાએ અત્તાણં મ્મુસેહિતિ માં ૨ સહિં મત્તાહિં અણસનાહિં હેદેહિતિ ૨ આલોહયપહિકંતે સમાહિપત્તે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા સોહ-મ્મે કપ્પે અરુણામે વિમાણે દેવત્તાએ ઉવવજ્જિહિતિ, તત્થ ણ અત્થેગાનિયાણં દેવાણં ચત્તારિ પલિઓવમાહિં ઠિત્તી

૧૧૩૪
ઉદેશ:૧૨
॥૧૦૧૩॥

આચાર્ય-
પ્રશ્ન:
૧૧૦૧૪॥

પણસા, તત્થ ણં હસિમહપુત્તસ્સચિ દેવસ્સ ચત્તારિ પલિઓવમાહં ઠિતી મહિસ્સંતિ। સે ણં મંતે! હસિમહપુત્તે દેવે તાતો દેવલોગાઓ આઉક્કલ્લણં મવં ઠિહ્વલ્લણં જાવ કહિં ઉવવજ્ઞિહિતિ?, ગોપમા! મહાવિદેહે વાસે સિજ્ઞિ-
હિતિ જાવ અંતં કાહેતિ। સેવં મંતે! સેવં મંતે! સ્તિ મગવં ગોપમે જાવ અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરહ (સૂત્રં ૪૩૫)।

[પ્ર૦] 'હે મગવન્'! એ પ્રમાણે કહી મગવાન્ ગૌતમે શ્રમણ મગવંત મહાવીરને વાંદી અને નમસ્કાર કરી આ પ્રમાણે કહ્યું- 'હે મગવન્! શ્રમણોપાસક ઋષિમદ્રપુત્ર આપ દેવાનુપ્રિયની પાસે દીક્ષા લઈ ગૃહવાસનો ત્યાગ કરી અનગારિકપણને લેવાને સમર્થ છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! આ અર્થ યથાર્થ નથી; પણ હે ગૌતમ! શ્રમણોપાસક ઋષિમદ્રપુત્ર ઘણા શીલવ્રત, ગુણવ્રત, વિરમણવ્રત પ્રત્યાશ્વાન અને પૌષ્ઠોપવાસો વડે તથા યથાયોગ્ય સ્ત્રીકારેલ તપકર્મ વડે આત્માને ભાવિત કરતો ઘણાં વરસો સુધી શ્રમણોપાસકપર્યાયને પાલી, માસિક સંલેખનાવડે આત્માને સેવી, સાઠ મહા નિરાહારપણે વીતાવી આલોચન અને પ્રતિક્રમણ કરી, સમાધિને પ્રાપ્ત થઈ મરણ સમયે કાલ કરી સૌધર્મકલ્પમાં અરુણામમ નામે વિમાનમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થશે. ત્યાં કેટલાક દેવોની ચાર પલ્લોપમની સ્થિતિ કહી છે; તેમાં ઋષિમદ્રપુત્ર દેવની પણ ચાર પલ્લોપમની સ્થિતિ હશે [પ્ર૦] હે મગવન્! પછી તે ઋષિમદ્રપુત્ર દેવ તે દેવલોકથી આયુષનો ક્ષય થયા પછી, મવનો ક્ષય થયા પછી, અને સ્થિતિનો ક્ષય થયા બાદ યાવત્ ક્યાં ઉત્પન્ન થશે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં સિદ્ધિપદ પામશે, યાવત્ સર્વ દુઃસ્થોનો અન્ત-નાશ કરશે. હે મગવન્! તે એમજ છે, હે મગવન્! તે એમજ છે-એમ કહી મગવાન્ ગૌતમ યાવત્ આત્માને ભાવિત કરતા વિહરે છે. ॥ ૪૩૫ ॥

તદ્દ ણં સમણે મગવં મહાવીરે અજ્ઞયા કયાવિ આલમ્બિયાઓ નગરીઓ સંસ્થવણાઓ ચેહ્યાઓ પહિનિકલ્લ-

૧૧૦૧૪
ઉદ્દેશ ૧૨
૧૧૦૧૪॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥१०१५॥

मइ पडिनिक्खमिस्सा बहिया जणवयविहारं विहरइ । तेणं कालेणं तेणं समणं आलभिया नामं नगरी होत्था, वन्नओ, तत्थ णं संखवणे णामं चेइए होत्था, वन्नओ, तस्स णं संखवणस्स अदूरसामंते पोग्गळे नामं परिट्वा-
यए परिवसति रिउव्वेदजजुरवेदजावनएसु सुपरिनिट्टिए छट्ठंछट्टेणं अणिकिक्खत्तेणं तवोकम्मेणं उडुं बाहाओ जाव आयावेमाणे विहरति । तए णं तस्स पोग्गलस्स छट्ठंछट्टेणं जाव आयावेमाणस्स पगतिभइयाए जहासिवस्स जाव विव्वंभंगे नामं अन्नाणे समुप्पन्ने, से णं तेणं विव्वंभंगेणं अनाणेणं समुप्पन्नेणं वंभलोए कप्पे देवाणं ठिठि जाणति पासति । तए णं तस्स पोग्गलस्स परिट्वायगस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था-अत्थि णं ममं अइसेसे नाणदंसणे समुप्पन्ने, देवलोएसु णं देवाणं जहन्नेणं दसवाससइस्साइं ठिठी पण्णत्ता तेण परं समयहििया दुसमयाहििया जाव [उक्कोसेणं] असंखेज्जसमयाहििया उक्कोसेणं दससागरोवमाइं ठिठी पन्नत्ता, तेण परं वोच्छिन्ना देवा य देवलोगा य, एवं संपेहेति एवं २ आयावणभूमीओ पच्चोहइ आ० २ तिदंडकुंडिया जाव धाउरत्ताओ य गेणइ गे० २ जेणेव आलभिया नगरी जेणेव परिट्वायगावसहे तेणेव उवागच्छइ उव० २ भंडनिक्खेवं करेति भं० २ आलभियाए नगरीए सिंघाडग जाव पहेसु अन्नमन्नस्स एवमाइक्खइ जाव परूवेइ-अत्थि णं देवाणुप्पिया ! ममं अतिसेसे नाणदंसणे समुप्पन्ने, देवलोएसु णं देवाणं जहन्नेणं दसवाससइस्साइं तहेव जाव वोच्छिन्ना देवा य देवलोगा य । तए णं आलभियाए नगरीए एएणं अभिलावेणं जहा सिवस्स तं चेव से कहमेयं मन्ने एवं ?, सामी समोसडे जाव परिसा पडिगया, भगवं गोयमे तहेव भिक्खायरियाए तहेव बहुजणसइं निसामेइ तहेव बहुजण-

११ अक्षरे
उद्देशः १२
॥१०१५॥

આવ્યા-
શ્રવણ:
॥૧૦૧૬॥

સદં નિસામેત્તા તદ્દેવ સન્નં આણિયન્નં જાવ અહં પુણ મોયમા ! एवं आइक्खामि एवं भासामि जाव परूवेमि-
દેવલોપ્પુ ણં દેવાણં જહ્ણેણં દસ વાસસહસ્સાઈ ઠિત્તી પણ્ણત્તા, તેણ પર સમયાહિયા દુસમયાહિયા જાવ ઉક્કો-
સેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈ ઠિત્તી પણ્ણત્તા, તેણ પરં વોચ્છિજ્ઞા દેવા ય દેવલોગા ય ।

ત્યાર બાદ શ્રમણ ભગવંત મહાવીર અન્ય કોઈ દિવસે આલમિકા નગરીથી અને શંસ્વન નામે ચૈત્યથી નીકળી બહારના દેશોમાં વિચરે છે. [પ્ર૦] તે કાલે-તે સમયે આલમિકા નામે નગરી હતી. વર્ણન. ત્યાં શંસ્વન નામે ચૈત્ય હતું. વર્ણન. તે શંસ્વન ચૈત્યની થોડે દૂર પુદ્મલ નામે પરિવ્રાજક રહેતો હતો. તે ઋગ્વેદ, યજુર્વેદ અને યાવત્ બીજા બ્રાહ્મણ સંબન્ધી નયોમાં કુશલ હતો. તે નિરંતર છટ્ટ છટ્ટનો તપ કરવાપૂર્વક ડુંચા હાથ રાક્ષીને યાવત્ આતાપના લેતો હતો. ત્યાર બાદ તે પુદ્મલ પરિવ્રાજકને નિરંતર છટ્ટ છટ્ટના તપ કરવાપૂર્વક યાવત્ આતાપના લેતા પ્રકૃતિની સરલતાથી શિવ પરિવ્રાજકની પેટે યાવત્ વિભંગ નામે જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું, અને તે ઉત્પન્ન થયેલા વિભંગજ્ઞાનવડે બ્રહ્મલોકકલ્પમાં રહેલા દેવોની સ્થિતિ જાણે છે અને જુણ છે. પછી તે પુદ્મલ પરિવ્રાજકને આવા પ્રકારનો આ સંકલ્પ યાવત્ ઉત્પન્ન થયો-‘મને અતિશયવાહું જ્ઞાન અને દર્શન ઉત્પન્ન થયું છે, દેવલોકમાં દેવોની જઘન્ય સ્થિતિ દસ હજાર વર્ષની છે, અને પછી એક સમય અધિક, બે સમય અધિક, યાવત્ અસંખ્ય સમય અધિક કરતાં ઉત્કૃષ્ટથી દસ સાગરોપમની સ્થિતિ કહી છે. ત્યાર પછી દેવો અને દેવલોકો વ્યુચ્છિન્ન થાય છે’-એમ વિચાર કરે છે, વિચારીને આતાપનાભૂમિથી નીચે ડાહ્યા ત્રિદંડ, કુંડિકા, યાવત્ ભગવાં વસ્ત્રોને ગ્રહણ કરી જ્યાં આલમિકા નગરી છે, અને જ્યાં તાપસોના આશ્રમો છે ત્યાં આવે છે, આવીને પોતાના ઉપકરણો મૂકી આલમિકા નગરીમાં શૃંગાટક, ત્રિક, યાવત્ બીજા માર્ગોમાં એક બીજાને એ પ્રમાણે કહે છે, યાવ પ્રરૂપેત્ છે-‘હે દેવાનુપ્રિય !

૧૧૩૪
ઉદ્દેશ ૧૨
॥૧૦૧૬॥

આભ્યાસ-
પ્રશ્ન:
॥૧૦૧૭॥

મને અતિશયવાલું જ્ઞાન અને દર્શન ઉત્પન્ન થયું છે, અને દેવલોકમાં દેવોની જઘન્ય સ્થિતિ દસ હજાર વર્ષની છે—ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત કહેવું, ત્યાર પછી દેવો અને દેવલોકો વ્યુચ્છિન્ન થાય છે. ત્યાર બાદ ‘આલમિકા નગરીમાં’—એ અમિલાપથી જેમ શિવ રાજર્ષિ માટે પૂર્વે કહ્યું [શૃ૦ ૧૧ ૩૦ ૧ સૂ૦ ૮] તેમ અહીં કહેવું, યાવદ્ એ પ્રમાણે કેવી રીતે હોય? હવે મહાવીરસ્વામી સમવસર્યા અને યાવત્ પરિષદ્ વાંદીને વિસર્જિત થઈ. ભગવાન્ ગૌતમ તેજ પ્રમાણે મિશ્રાચર્યા માટે નીકળ્યા અને તેઓ ઘણા માણસોનો શબ્દ સાંભળે છે—ઈત્યાદિ મધું પૂર્વવત્ કહેવું, યાવદ્ હે ગૌતમ! હું પણ એ પ્રમાણે કહું છું, બોલું છું, યાવત્ પ્રરૂપું છું કે દેવલોકમાં દેવોની જઘન્ય સ્થિતિ દસ હજાર વર્ષની કહી છે, અને ત્યાર પછી એક સમયાધિક, દ્વિસમયાધિક યાવત્ ઉત્કૃષ્ટથી તેત્રીશ સાગરોપમ સ્થિતિ કહી છે, અને ત્યાર બાદ દેવો અને દેવલોકો વ્યુચ્છિન્ન થાય છે.

અતિથિ ણં મંતે ! સોહમ્મે કપ્પે દઘ્વાહં સવન્નાહંપિ અવન્નાહંપિ તહેવ જાવ હંતા અતિથિ, એવં ઈસાણેવિ, એવં જાવ અચ્ચુએ, એવં ગેવેજ્જવિમાણેસુ અરત્તણુવિમાણેસુવિ, ઈસિપન્ભારાએવિ જાવ હં તા અતિથિ, તએ ણં સા મહતિ-મહાલિયા જાવ પડિગયા, તએ ણં આલંભિયાએ નગરીએ સિંઘાહગતિયં અવસેસં જહા સિવસ્સ જાવ સવ્વદુક-લ્લપ્પહીણે નવરં તિદંડકુંડિયં જાવ ધાઉરત્તવત્થપરિહિએ પરિવહિયવિઘ્ભંગે આલંભિયં નગરં મહ્ઙ્ગં નિગ્ગચ્છતિ જાવ ઉત્તરપુરચ્છિમં દિસીમાગં અવક્રમતિ અં ૧ તિદંડકુંડિયં ચ જહા લંદઓ જાવ પવ્વહઓ સેસં જહા સિ-વસ્સ જાવ અઘ્વાઘાહં સોક્કલં અણુભવંતિ સાસયં સિદ્ધા । સેવં મંતે ! ૨ ત્તિ ॥ (સૂત્રં ૪૩૬) ॥ ૧૧-૧૨ ॥ એકા-રસમં સયં સમત્તં ॥ ૧૧-૧૨ ॥

૧૧ શ્લોકે
ઉદ્દેશ્ય: ૧૧
॥૧૦૧૭॥

આસ્યા-
પ્રજ્ઞસિઃ
॥૧૦૧૮॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૌધર્મકલ્પમાં વર્ણસહિત અને વર્ણરહિત દ્રવ્યો છે ?-ઇત્યાદિ પૂર્વવત્ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! હા, છે. એ પ્રમાણે યાવદ્ ઈશાન દેવલોકમાં પણ જાણવું. તે પ્રમાણે યાવદ્ અન્યુતમાં, ગ્રૈવ્યેયકવિમાનમાં, અનુત્તરવિમાનમાં અને ઈપ્તપ્રાગ્ભારા પૃથિવીમાં (સિદ્ધશિલામાં) પણ વર્ણસહિત અને વર્ણરહિત દ્રવ્યો છે. ત્યાર બાદ તે અત્યન્ત મોટી પરિષદ યાવદ્ વિસર્જિત થઈ. પછી આલમ્બિકા નગરીમાં શૃંગાટક, ત્રિક-વિગેરે માર્ગોમાં ઘણા માણસોને એમ કહે છે ઇત્યાદિ શિવ રાજર્ષિની પેઠે કહેવું, યાવત્ તે સર્વ દુઃસ્વથી રહિત થયા. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે, ત્રિદંડ, કુંડિકા યાવદ્ ગેરુથી રંગેલા વસ્ત્રને પહેરી વિભંગજ્ઞાન રહિત થયેલો તે પુદ્ગલ પરિવ્રાજક આલમ્બિકા નગરીની વચ્ચે થઈને નીકળે છે. નીકળીને યાવદ્ ઉત્તરપૂર્વ (ઈશાન) દિશા તરફ જઈ સ્કંદકની પેઠે તે પુદ્ગલ પરિવ્રાજક ત્રિદંડ, કુંડિકા યાવદ્ મૂકી પ્રવ્રજિત થાય છે. બાકી વધું શિવરાજર્ષિની પેઠે યાવદ્ 'સિદ્ધો અવ્યાબાધ અને શાશ્વત સુખને અનુભવે છે' ત્યાંસુધી જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવદ્ ભગવાન્ ગૌતમ વિહરે છે. ॥ ૪૩૬ ॥

ભગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત શ્રીમદ્ ભગવતીસૂત્રના ૧૧ માં શતકમાં બારમા ઉદ્દેશનો મૂળાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

॥ ઇતિ એકાદશ સયં સમત્તં ॥

૧૧શતકે
ઉદ્દેશ:૧૨
॥૧૦૧૮॥

व्याख्या-
श्रद्धासिः
॥१०१९॥

शतक १२. (उद्देशक १ लो.)

संखे १ जयंति २ पुढवि ३ पोग्गल ४ अइवाय ५ राहु ६ लोगे य ७ । नागे य ८ देव ९ आया १० बारमम-
सए दसुहेसा ॥ १ ॥

[उद्देशक संग्रह-] १ संख, २ जयंती, ३ पृथिवी, ४ पुद्गल, ५ अतिपात ६ राहु, ७ लोक, ८ नाग, ९ देव अने १० आत्मा-
ए विषयो संबन्धे दश उद्देशको बारमा शतकमां कहेवामां आवशे.

तेणं कालेणं २ सावत्थीनामं नगरी होत्था वन्नओ, कोट्टए चेइए वन्नओ, तत्थ णं सावत्थीए नगरीए
बहवे संखप्पामोक्खा समणोवासगा परिवसंति अट्ठा जाव अपरिभूया अभिगयजीवाजीवा जाव विह-
रंति, तस्स णं संखस्म समणोवासगस्स उप्पला नामं भारिया होत्था सुकुमाल जाव सुरूवा समणोवासिया अ-
भिगयजीवा २ जाव विहरइ, तत्थ णं सावत्थीए नगरीए पोक्खलीनामं समणोवासए परिवसइ अट्ठे अभिगय-
जाव विहरइ, तेणं कालेणं २ सामी समोमढे परिसा निग्गया जाव पज्जुवा०, तए णं ते समणोवासगा इमीसे
जहा आलभियाए जाव पज्जुवासइ, तए णं समणे भगवं महावीरे तेसिं समणोवासगाणं तीसे य महति०
धम्मकहा जाव परिसा पडिगया, तए णं ते समणोवासगा समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मं सोचा
निसम्म हट्ठुट्ठु० समणं भ० म० वं० न० वं० न० पसिणाइं पुच्छंति प० अट्ठाइं परियादियंति अ०२ उट्ठाए उट्ठेति

१२शतके
उद्देशः१
॥१०१९॥

વ્યાસ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૨૦॥

૩૦ ૨ સમણસ્સ મહા ૦ અંતિયાઓ કોઢ્યાઓ ચેહ્યાઓ પહિનિ ૦ ૫૦ ૨ જેણેવ સાવત્થી નગરી તેણેવ પહા-
રેત્થ ગમણા ॥ (સૂત્ર ૪૩૭) ॥

તે કાલે, તે સમયે શ્રાવસ્તી નામની નગરી હતી. વર્ણન. કોષ્ઠક નામે ચૈત્ય હતું. વર્ણન. તે શ્રાવસ્તી નગરીમાં શંખપ્રમુખ ઘણા શ્રમણોપાસકો રહેતા હતા. તેઓ ધનિક યાવદ્ અપરિ ભૂત-કોઈથી પરાભવ ન પામે તેવા અને જીવાંજીવ તત્ત્વને જાણનારા હતા. તે શંખ નામના શ્રમણોપાસકને ઉત્પલા નામે સ્ત્રી હતી, તે સુકુમાલ હાથપગવાળી, યાવત્ સુરૂપા અને જીવાંજીવ તત્ત્વને જાણનારી શ્રમણોપાસિકા યાવદ્ વિહરતી હતી. તે શ્રાવસ્તી નગરીમાં પુષ્કલી નામે શ્રમણોપાસક રહેતો હતો, તે ધનિક અને જીવાંજીવ તત્ત્વનો જ્ઞાતા હતો. તે કાલે, તે સમયે ત્યાં મહાવીરસ્વામી સમવસર્યા, પરિપદ્ વાંદવાને નીકળી, યાવત્ તે પર્યુપાસના કરે છે. ત્યાર બાદ તે શ્રમણોપાસકો ભગવંત આઘ્યાની આ વાત સાંભળી આલમિકા નગરીના શ્રાવકોની પેટે યાવત્ પર્યુપાસના કરે છે. ત્યાર બાદ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે તે શ્રમણોપાસકોને તથા તે અત્યંત મોટી સભાને ધર્મકથા કહી, યાવત્ સભા પાછી ગઈ. પછી તે શ્રમણોપાસકો શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસેથી ધર્મ સાંભળી, અવધારી હર્ષિત અને સંતુષ્ટ થઈ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદ્યા અને નમન કર્યું; વાંદીને, નમીને પ્રશ્નો પૂછ્યા, પ્રશ્નો પૂછીને તેના અર્થો ગ્રહણ કર્યા, અર્થો ગ્રહણ કરી અને ઉભા થઈ શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસેથી અને કોષ્ઠક નામે ચૈત્ય-થી નીકળીને તેઓ શ્રાવસ્તી નગરી તરફ જવાનો વિચાર કર્યો. ॥ ૪૩૭ ॥

તદ્દે પં સે સંલે મમણોવાસે તે સમણોવાસે એવં વયાસી- તુજ્જે પં દેવાણુપ્પિયા ! વિડલં અસણં પાણં
સ્વાહમં સાહમં ઉવક્કલ્હાવેહ, તદ્દે પં અમ્હે તં વિપુલં અસણં પાણં સ્વાહમં સાહમં આસાએમાણા વિસાએમાણા

૧૨શ્લોકે
ઉદ્દેશઃ
॥૧૦૨૦॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥१०२१॥

परिभुंजेमाणा परिभाएमाणा पक्खियं पोसहं पडिजागरमाणा विहरिस्सामो, तए णं ते समणोवासगा संखस्स समणोवासगस्स एयमहं विणएणं पडिसुणंति, तए णं तस्स संखस्स समणोवामगस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था-नो खलु मे सेयंतं विउलं असणं जाव माहं आसाएमाणस्स ४ पक्खियं पोसहं पडिजागरमाणस्स विहरित्तए, सेयं खलु मे पोसहसालाए पोसहियस्स बंभचारिस्स उम्मुक्कमणिसुवन्नस्स ववगयमालाव-ज्जगविलेवणस्स निक्खित्तसत्थमुसलस्स एगस्स अब्भियस्स दब्भसंधारोवगयस्स पक्खियं पोसहं पडिजागरमाणस्स विहरित्तएत्तिकहु एवं संपेहेति २ जेणेव सावत्था नगरी जेणेव मए गिहे जेणेव उप्पला समणोवासिया तेणेव उवा० २ उप्पलं समणोवासियं आपुच्छइ २ जेणेव पोसहसाला तेणेव उवागच्छइ २ पोसह सालं अणुपविसइ २ पोसहसालं पमज्जइ पो० २ उच्चारपासवणभूमिं पडिलेहेइ उ० २ दब्भसंधारगं संथरति दब्भ० २ दब्भसंधारगं दुरूहइ दु० २ पोसहसालाए पोसहिए बंभयारी जाव पक्खियं पोसहं पडिजागरमाणे विहरति,

पछी ते शंख नामे श्रमणोपासके ए बधा श्रमणोपासकोने आ प्रमाणे कहुं के हे देवानुप्रियो ! तमे पुष्कळ अशन, पान, खादिम अने खादिम आहारने तैयर करावो. पछी आपणे पुष्कळ अशन, पान, खादिम अने खादिम आहारनो आस्वाद लेता, विशेष स्वाद लेता, परस्पर देता अने खाता पाक्षिक पोषधनुं अनुपालन करता विहरीशुं. त्यार पछी ते श्रमणोपासकोए शंख नामना श्रमणोपासकनुं वचन विनयपूर्वक स्वीकार्युं. त्यार बाद ते शंख नामे श्रमणोपासकने आवा प्रकारनो आ संकल्प यावद् उत्पन्न थयो-‘अशन, यावत् खादिम आहारनो आस्वाद लेता, विस्वाद लेता, परस्पर आपता अने खाता पाक्षिक पोषधने ग्रहण करीने रहेवुं’ मने श्रेयस्कर

१२ श्लोके
उद्देशः १
॥१०२१॥

આચાર્ય-
પ્રશ્ન:
॥૧૦૨૨॥

નથી, પણ મારી પોષધશાલામાં બ્રહ્મચર્યપૂર્વક, મણિ અને સુવર્ણનો ત્યાગ કરી મારા, ઉદ્વર્તન અને વિલેપનને છોડી શસ્ત્ર અને મુસલ વિગેરેને મૂકીને તથા ઢામના સંથારા સહિત મારે એકલાને-બીજાની સહાય શિવાય-પોષધનો સ્વીકાર કરી વિહરવું શ્રેય છે.' એમ વિચાર કરી, શ્રાવસ્તી નગરીમાં જ્યાં પોતાનું ઘર છે, અને જ્યાં ઉત્પલા શ્રમણોપાસિકા રહે છે, ત્યાં આવી ઉત્પલા શ્રમણોપાસિકાને પૂછી, જ્યાં પોષધશાલા છે ત્યાં જઈ, પોષધશાલામાં પ્રવેશ કરી, પોષધશાલાને પ્રમાર્જી નિહાર અને પેશાબ કરવાની જગ્યાને પ્રતિલે-હી-તપાસીને ઢામનો સંથારો પાથરી તેના ઉપર બેઠો, બેસીને પોષધશાલામાં પોષધગ્રહણ કરી બ્રહ્મચર્યપૂર્વક યાવત્ પાશ્વિક પોષધનું પાલન કરે છે.

તેણે તે સમણોવાસગા જેણેવ સાવત્થી નગરીજેણેવ સાહં ગિહાહં તેણેવ ઉવાગ૦ ૨ વિપુલં અસણં પાણં સ્વાહમં સાહમં ઉવક્ખઢાવેતિ ઉ૦ ૨ અન્નમન્ને સદાવેતિ અ૦ ૨ એવં વયાસી—એવં ચલુ દેવાણુપ્પિયા ! અમ્હેહિં સે વિઉલે અસણપાણસ્વાહમસાહમે ઉવક્ખઢાવિણ, સંલેય ણં સમણોવાસણ નો હવ્વમાગચ્છઈ, તં સેયં ચલુ દેવાણુપ્પિયા ! અમ્હં સંલં સમણોવાસણં સદાવેત્તણ । તેણેવ સાં પોક્ખલી સમણોવાસણ તે સમણોવાસણ એવં વયાસી—અચ્છન્તુ ણં તુજ્ઞે દેવાણુપ્પિયા ! સુનિચ્ચુયા વીસત્થા અહં સંલં સમણોવાસણં સદાવેમિત્તિકદ્દુ તેસિં સમણોવાસણાણં અંતિયાઓ પહિનિક્ખમતિ પ૦ ૨ સાવત્થીણ નગરીણ મહ્ધંમહ્ધેણ જેણેવ સંલસસ સમણોવાસણસસ ગિહે તેણેવ ઉવાગ૦ ૨ સંલસસ સમણોવાસણસસ ગિહં અણુપવિટ્ઠે । તેણેવ સા ઉત્પલા સમણોવાસિયા પોક્ખલિં સમણોવાસણં ઇજ્જમાણં પાસહ પા૦ ૨ હદ્ધતુહ આસણાઓ અમ્હુદ્દેહ અ૦ ૨ ત્તાં સત્તહ પયાહં અણુગચ્છઈ ૨ પોક્ખલિં સમણો-

૧૨૪૮૬
ઉદેશ:
॥૧૦૨૨॥

બ્યાક્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૨૩॥

વાસનં વંદતિ નમંસતિ વં० ન० આસનેનં ઉવનિમંતેહ આ० ૨ એવં વયાસી-સંદિસંતુ નં દેવાણુપ્પિયા ! કિમાગ-
મણુપ્પયોયણં ?, તણં નં સે પોક્કલ્લી સમણોવાસણ ઉપ્પલં સમણોવાસિયં એવં વયાસી-કહિન્નં દેવાણુપ્પિયે ! સંઘે
સમણોવાસણે ?, તણં નં સા ઉપ્પલા સમણોવાસિયા પોક્કલ્લં સમણોવાસયં એવં વયાસી-એવં સ્વલ્લુ દેવાણુપ્પિયા !
સંઘે સમણોવાસણે પોસહસાલાણે પોસહિણે બંભયારી જાવ વિહરહ ।

ત્યાર બાદ તે શ્રમણોપાસકોએ શ્રાવસ્તી નગરીમાં પોતપોતાને વેર જઈ, પુષ્કલ અશન, પાન, શ્વાદિમ અને સ્વાદિમ આહારને તૈયાર કરાવી
પરસ્પરે એક વીજાનેબોલાવી આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે દેવાનુપ્રિયો ! આપણે પુષ્કલ અશન, પાન, શ્વાદિમ અને સ્વાદિમ આહારને તૈયાર કરાવેલો
છે, પણ તે શંખ શ્રમણોપાસક જલદી આવ્યા નહિ, માટે હે દેવાનુપ્રિયો ! આપણે શંખ શ્રમણોપાસકને બોલાવ્યા શ્રેયસ્કર છે. ત્યારબાદ
તે પુષ્કલી નામના શ્રમણોપાસકે તે શ્રમણોપાસકોને આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે શાંતિપૂર્વક વિસામો લ્યો, અને હું શંખ શ્રમ-
ણોપાસકને બોલાવું છું એમ કહી શ્રમણોપાસકોની પાસેથી નીકળી શ્રાવસ્તી નગરીના મધ્ય ભાગમાં જ્યાં શંખ શ્રમણોપાસકનું ઘર છે, ત્યાં
જઈ તેણે શંખ શ્રમણોપાસકના ઘરમાં પ્રવેશ કર્યો. પછી તે [શંખ શ્રાવકની પત્ની] ઉત્પલા શ્રમણોપાસિકા તે પુષ્કલિ શ્રમણોપાસકને
આવતો જોઈ, હર્ષિત અને સંતુષ્ટ થઈ પોતાના આસનથી ઉઠી સાત આઠ પગલાં તેની સામે જઈ પુષ્કલિ શ્રમણોપાસકને વાંદી અને નમી
આસનવડે ઉપનિમંત્રણ કર્યા બાદ આ પ્રમાણે બોલી-‘હે દેવાનુપ્રિય ! કહો, કે તમારા આગમનનું શું પ્રયોજન છે ? ત્યારે તે પુષ્કલિ શ્રમણો-
પાસિકાને આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે દેવાનુપ્રિય ! શંખ શ્રમણોપાસક ક્યાં છે ?’ ત્યાર બાદ તે ઉત્પલા શ્રમણોપાસિકાએ તે પુષ્કલિ શ્રમણોપાસ-
કને આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે દેવાનુપ્રિય ! સ્વરેશ્વર શંખ શંખા શ્રમણોપાસક પોષધશાલામાં પોષધ ગ્રહણ કરી બ્રહ્મચારી થઈને યાવત્ વિહરે છે.’

૧૨૩૩૬
ઉદ્દેશ્ય
॥૧૦૨૩॥

આશ્વા-
પ્રશ્નિ:
॥૧૦૨૪॥

તેણે નં સે પોક્કલી સમણોવાસણ જેણેવ પોસહસાલા જેણેવ સંસે સમણોવાસણ તેણેવ ઉઘાગચ્છહ ૨ ગમણા-
ગમણાણ પઢિકમહ ગ૦ ૨ સંસે સમણોવાસણ વંદતિ નમંસતિ વં૦ ન૦ એવં વયાસી-એવં સ્વલુ દેવાણુપ્પિયા ! અમ્હેહિ
સે વિઝલે અસણજાવ સાહમે ઉવક્કહાવિણે તં ગચ્છામો નં દેવાણુપ્પિયા ! તં વિઝલં અસણં જાવ સાહમે આસા-
એમાણા જાવ પઢિજાગરમાણા વિહરામો, તેણે નં સે સંસે સમણોવાસણ પોક્કલિં સમણોવાસણ એવં વયાસી-ણો
સ્વલુ કપ્પહ દેવાણુપ્પિયા ! તં વિઝલં અસણં પાણં સ્વાહમે સાહમે આસાએમાણસ્સ જાવ પઢિજાગરમાણસ્સ વિહરિ-
ત્તણે, કપ્પહ મે પોસહસાલાણે પોસહિયસ્સ જાવ વિહરિત્તણે, તં છંદેણં દેવાણુપ્પિયા ! તુમ્હે તં વિઝલં અસણં પાણં
સ્વાહમે સાહમે આસાએમાણા જાવ વિહરહ ।

ત્યાર બાદ તે પુષ્કલિ શ્રમણોપાસકે જ્યાં પોષધશાલા છે, અને જ્યાં શંસુ શ્રમણોપાસક છે ત્યાં આવી, ગમનાગમનને (જતાં આ-
વતાં કોઈ જીવની હિંસા કરી હોય તેને) પ્રતિક્રમી શંસુ શ્રમણોપાસકને વાંદી અને નમીને તેને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે દેવાનુપ્રિય ! પ્રમાણે
સ્વરેસ્વર અમે ઘણો અશન, યાવત્-સ્વાદિમ આહાર તૈયાર કરાવ્યો છે, તો હે દેવાનુપ્રિય ! આપણે જઈએ, અને પુષ્કલિ અશન, યાવત્-
સ્વાદિમ આહારનો આસ્વાદ લેતા યાવત્-પોષધનું પાલન કરતા વિહરીએ. ત્યાર બાદ તે શંસુ શ્રમણોપાસકે તે પુષ્કલિ શ્રમણોપાસકને
આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે દેવાનુપ્રિય ! પુષ્કલિ અશન, પાન, સ્વાદિમ અને સ્વાદિમ આહારનો આસ્વાદ લેતા યાવત્ પોષધનું પાલન કરી
વિહરણું મને યોગ્ય નથી, મને તો પોષધશાલામાં પોષધયુક્ત થઈને યાવત્-વિહરણું યોગ્ય છે. માટે હે દેવાનુપ્રિય ! તમે ઇચ્છા
પ્રમાણે ઘણા અશન, પાન, સ્વાદિમ અને સ્વાદિમ આહારનો આસ્વાદ લેતા યાવત્ વિહરો.’

૧૨૪૦૬
જેઠા ૧
॥૧૦૨૪॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥१०२५॥

तए णं से पोक्खली समणोवासगे संखस्स समणोवासगस्स अंतियाओ पोसहसालाओ पडिनिक्खमइ २ ता सावत्थि नगरिं मज्झमज्जेणं जेणेव ते समणोवासगा तेणेव उवागच्छइ २ ते समणोवासए एवं वयासी-एवं खलु देवाणुप्पिया ! संखे समणोवासए पोसहसालाए पोसहिए जाव विहरइ, तं छंदेण देवाणुप्पिया ! तुज्जे विउले अस-
णपाणत्वाइमसाइमे जाव विहरइ, संखे णं समणोवासए नो हव्वमागच्छइ । तए णं ते समणोवासगा ते विउले असणपाणत्वाइमसाइमे आसाएमाणा जाव विहरंति । तए णं तस्स संखस्स समणोवासगस्स पुब्बरत्तावरत्तका-
लसमयंसि धम्मजागरियं जागरमाणस्स अयमेयारूवे जाव समुप्पज्जित्था-सेयं खलु मे कल्लं जाव जलंते समणं भगवं महावीरं वंदित्ता नमंसित्ता जाव पज्जुवासित्ता तओ पडिनियत्तस्स पक्खियं पोसहं पारित्तएत्तिकहु एवं संपेहेति एवं २ कल्लं जाव जलंते पोसहसालाओ पडिनिक्खमति प० २ सुद्धप्पवेसाइं मंगल्लाइं वत्थाइं पवर परिहिए सयाओ गिहाओ पडिनिक्खमति सयाओ गिहाओ पडिनिक्खमित्ता पादविहारचारेणं सावत्थि नगरिं मज्झमज्जेणं जाव पज्जुवासनि, अभिगमो नत्थि ।

त्यारबाद ते पुष्कलि श्रमणोपासक शंख श्रमणोपासकनी पासेथी पोषधशालामांथी बहार नीकळी श्रावस्ती नगरीना मध्यभागमां ज्यां ते श्रमणोपासकी छे त्यां आच्यो, अने त्यां आची ते श्रमणोपासकोने आ प्रमाणे कहुं-‘हे देवानुप्रियो ! ए प्रमाणे खरेखर शंख श्रमणोपासक पोषधशालामां पोषध ग्रहण करीने यावद् विहरे छे. [तेणे कहुं के-] ‘हे देवानुप्रियो ! तमे इच्छा मुजब वणा अशन, पान, खादिम अने खादिम आहारनो आस्वाद लेता यावद् विहरो, शंख श्रमणोपासक तो शीघ्र नहि आवे.’ त्यारबाद ते

१२३४५
उद्देशः
॥१०२५॥

व्याख्या
ब्रह्मसिः
॥१०२६॥

श्रमणोपासको ते विपुल अशन, पान, खादिम अने खादिम आहारने आखादता यावद्-विहरे छे. त्याबाद मध्य रात्रिना समये धर्म जागरण करता ते संख श्रमणोपासकने आवाप्रकारनो आ विचार यावत् उत्पन्न थयो-‘आवती काले यावत् सूर्य उगवाना समये श्रमण भगवंत महावीरने बांदी, नमी यावत् पर्युपासना करी त्यांथी पाछा आवीने पाक्षिक पोषध पारवो श्रेयस्कर छे, -एम विचार करे छे, एम विचारी आवती काले यावत् सूर्योदय समये पोषधशालाथी बहार नीकळी शुद्ध, बहार जवा योग्य तथा मंगलरूप वस्त्रो उत्तम रीते पहरी पोताना घरथी बहार नीकळी पगे चाली श्रावस्ती नगरीना मध्यभागमां थइने जाय छे, यावत् पर्युपासना करे छे, अहिं [पोषधयुक्त होवाथी] तेने अभिगमो नथी.

तए णं ते समणोवासगा कल्लं पादुं जाव जलंते पहाया कयबलिकम्मा जाव सरीरा सएहिं सएहिं गेहेहिंतो पडिनिक्खमंति सएहिं, २ एगयओ मिलायंति एगयओ २ सेसं जहा पढमं जाव पज्जुवासंति । तए णं समणे भगवं महावीरे तेसिं समणोवासगाणं तीसे यं धम्मकहा जाव आणाए आराहए भवति । तए णं ते समणोवासगा समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मं सोच्चा निमम्म हट्ठतुट्ठा उट्ठाए उट्ठेति उं २ समणं भगवं महावीरं वंदंति नमंसंति वं २ त्ता जेणेव संखे समणोवासए तेणेव उवागच्छन्ति २ संखं समणोवासयं एवं वयासी-तुमं देवाणुप्पिया ! हिज्जा अम्हेहिं अप्पणा चेव एवं वयासी-तुम्हे णं देवाणुप्पिया ! विउलं असणं जाव विहरिस्सामो, तए णं तुमं पोसहसालाए जाव विहरिए, तं सुट्ठु णं तुमं देवाणुप्पिया ! अम्हं हीलसि, अज्जोत्ति समणे भगवं महावीरे ते समणोवासए एवं वयासी-माणं ! अज्जो तुज्जे संखं समणोवामगं हीलह निंदह खिसह

१२श्रवके
वदेयः
॥१०२६॥

આચાર્ય-
પ્રશ્ન:
॥૧૦૨૭॥

ગરહહ અવમન્નહ, સંસ્થે ણં સમણોવાસણ પિયધમ્મે ચેવ દદ્ધધમ્મે ચેવ સુદક્કલુજાગરિયં જાગરિણ (સૂ. ૪૩૮) ॥

ત્યાર બાદ [પૂર્વે કહેલા] તે શ્રમણોપાસકો આવતી કાલે યાવત્ સૂર્યોદય સમયે સ્નાન કરી, બલિકર્મ કરી યાવત્ શરીરને અલંકૃત કરી પોત પોતાના ઘરથી નીકળી એક સ્થળે મેઘા થાય છે, એક સ્થળે મેઘા થઈને—ઈત્યાદિ બધું પ્રથમ નિર્ગમવત્ જાણવું યાવત્ (ભગવંત મહાવીરની પાસે જઈ) તેમની પર્યુપાસના કરે છે. ત્યાર બાદ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે તે શ્રમણોપાસકોને તથા તે સમાને ધર્મકથા કહી, યાવત્ 'તે આજ્ઞાના આરાધક થાય છે' ત્યાં સુધી જાણવું ત્યાર બાદ તે શ્રમણોપાસકો શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસેથી ધર્મને સાંભળી, અવધારી, હૃષ્ટ અને તુષ્ટ થયા, અને ઉભા થઈ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી, નમી, જ્યાં શંખ શ્રમણોપાસક છે ત્યાં આવ્યા; આવીને શંખ શ્રમણોપાસકને તેઓએ એમ કહ્યું કે—'હે દેવાનુપ્રિય ! તમે મહા કાલે અમને એમ કહ્યું હતું કે, 'હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે પુષ્કલ અશ્વનાદિ આહારને તૈયાર કરાવો, યાવત્—આપણે વિહરીશું, ત્યાર બાદ તમે પોષધશાલામાં યાવત્ વિહર્યા, તો હે દેવાનુપ્રિય ! તમે અમારી ઠીક હીલના (હાંસી) કરી.' પછી 'હે આર્યો !' એમ કહી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે તે શ્રમણોપાસકોને આ પ્રમાણે કહ્યું—'હે આર્યો !' તમે શંખ શ્રમણોપાસકની હીલના, નિંદા, સિંહના, ગદા અને અવમાનના ન કરો, કારણ કે તે શંખ શ્રમણોપાસક ધર્મને વિષે પ્રીતિવાળો અને દૃઢતાવાળો છે, તથા તેણે [પ્રમાદ અને નિદ્રાના ત્યાગથી] સુદૃષ્ટિ-જ્ઞાનીનું જાગરણ કરેલ છે. ॥ ૪૩૮ ॥

અંતેત્તિ ભગવં ગોયમે સમણં અ. મહા. વં. ન. ૨ એવં વયાસી-કહ્વિહા ણં અંતે ! જાગરિયા પણ્ણત્તા ?, ગોયમા ! તિવિહા જાગરિયા પણ્ણત્તા, તંજહા—બુદ્ધજાગરિયા અબુદ્ધજાગરિયા સુદક્કલુજાગરિયા, સે કેણ. ૨ એવં વુ. તિવિહા જાગરિયા પણ્ણત્તા, તંજહા—બુદ્ધજા. ૧ અબુદ્ધજા. ૨ સુદક્કલુ. ૩ ?, ગોયમા ! જે હમે અરિહંતા

૧૨૩૪૫
૬૭૮૯૧૦
૧૧૧૨૧૩

વ્યાખ્યા-
શ્રવણિ:
॥૧૦૨૮॥

ભગવંતા ઉત્પન્નનાણદંસણખરા જહા સ્વદે જાવ સવન્નુ સચ્ચદરિસી એ નં બુદ્ધા બુદ્ધજાગરિયં જાગરંતિ, જે હમે અણમારા ભગવંતો ઈરિયાસમિયા ભાસાસમિયા જાવ ગુત્તર્વંભચારી એ નં અબુદ્ધા અબુદ્ધજાગરિયં જાગરંતિ, જે હમે સમણોવાસગા અભિગયજીવાજીવા જાવ વિહરંતિ એતે નં સુદક્ષુજાગરિયં જાગરંતિ, સે તેણદ્દેણં મોયમા ! એવં વુચ્છહ તિવિહા જાગરિયા જાવ સુદક્ષુજાગરિયા (સૂત્રં ૪૩૯) ॥

[પ્ર૦] 'ભગવન્' ! એ પ્રમાણે કહી ભગવાન્ ગૌતમ શ્રમણભગવંત મહાવીરને વાંદે છે, નમે છે, વાંદી અને નમી તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું—'હે ભગવન્ ! જાગરિકા કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જાગરિકા ત્રણ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે—૧ બુદ્ધજાગરિકા, ૨ અબુદ્ધજાગરિકા અને ૩ સુદર્શનજાગરિકા. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તમે એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહો છો કે 'જાગરિકા ત્રણ પ્રકારની છે, તે આ પ્રમાણે—બુદ્ધજાગરિકા, અબુદ્ધજાગરિકા અને સુદર્શનજાગરિકા' ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે ઉત્પન્ન થયેલા જ્ઞાન અને દર્શનના ધારણ કરનારા આ અરિહંત ભગવંતો છે—ઇત્યાદિ સ્કંદકના અધિકારમાં કહ્યા પ્રમાણે સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શી છે—એ બુદ્ધો (કેવલજ્ઞાનવહે) બુદ્ધજાગરિકા જાગે છે. જે આ ભગવંત અનમારો ઈર્યાસમિતિયુક્ત, ભાષાસમિતિયુક્ત અને યાવત્ ગુપ્ત વ્રજ્જચારી છે, તેઓ (કેવલજ્ઞાની નહિ હોવાથી) અબુદ્ધ છે અને તેઓ અબુદ્ધજાગરિકા જાગે છે. તથા જે આ શ્રમણોવાસકો જીવાજીવને જાણનારા છે, યાવત્ તેઓ (સમ્યગ્દર્શની હોવાથી) સુદર્શનજાગરિકા જાગે છે. માટે તે હેતુથી હે ગૌતમ ! એ પ્રમાણે કહ્યું છે કે જાગરિકા ત્રણ પ્રકારની છે, યાવત્ સુદર્શનજાગરિકા છે. ॥ ૪૩૯ ॥

તપ નં સે સંસે સમણોવાસપ સમણં મ૦ મહાવીરં વંદહ નમં ૨ એવં વયાસી—કોહવસદે નં મંતે ! જીવે

૧૨૩૪૫૬
૭૮૯૧૦
૧૧૦૨૮

अथास्या-
श्रमसिः
॥१०२९॥

किं बंधइ किं पकरेति किं चिणाति किं उवचिणाति?, संखा! कोहवसट्टे णं जीवे आउयवज्जाओ सत्त कम्मपग-
डीओ सिविलबंधणवद्धाओ एवं जहा पदमसए असंबुडस्स अणगारस्स जाव अणुपरियट्टइ। माणवसट्टे णं भंते!
जीवे एवं चेव, एवं मायावसट्टेवि, एवं लोभवसट्टेवि जाव अणुपरियट्टइ। तए णं ते समणोवासगा समणस्स भग-
वओ महावीरस्स अंतियं एयमट्ठं सोच्चा निसम्म भीया तत्था तसिया संसारभउव्विग्गा समणं भगवं महावीरं वं०
नमं० २ जेणेव संखे समणोवासए तेणेव उवा० २ संखं समणोवासगं वं० न० २ ता एयमट्ठं संमं विणएणं भुज्जो
२ खामेति। तए णं ते समणोवासगा सेसं जहा आलंभियाए जाव पडिगया, भंतेत्ति भगवं गोयमे समणं भगवं
महावीरं वंदइ नमंसइ २ एवं वयासी-पभू णं भंते! संखे समणोवासए देवाणुप्पियाणं अंतियं सेसं जहा इसि-
भइपुत्तस्स जाव अंतं काहेति। सेवं भंते! सेवं भंतेत्ति जाव विहरइ (सूत्रं ४४०) ॥ १२-१ ॥

[प्र०] त्थार बाद ते संख अमणोपासके अमण भगवंत महावीरने वांदी, नमी आ प्रमाणे कहुं-हे भगवन्! 'क्रोधने वस होवाथी
पीडित थयेलो जीव भुं बांधे, भुं करे, शेनो चय करे अने शेनो उपचय करे? [उ०] हे संख! क्रोधने वस थवाथी पीडित थयेलो
जीव आयुष सिवायनी सात कर्मप्रकृतिओ शिथिल बन्धनथी बांधेली होय तो कठिन बन्धनवाळी करे-इत्यादि सर्व प्रथम शतकमां
कहेला संवररहित अनगारनी पेठे जाणवुं, यावत् ते [संवररहित साधु] संसारमां भमे छे. [प्र०] हे भगवन्! मानने वस थवाथी
पीडित थयेलो जीव भुं बांधे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्वे कसा प्रमाणे जाणवुं, अने एख प्रमाणे मायाने वस थवाथी पीडित थयेला अने लोभने
वस थवाथी पीडित थयेला जीव संबन्धे पण जाणवुं; यावत् ते संसारमां भमे छे. त्थार बाद ते अमणोपासको अमण भगवंत महावीर पासेथी ए

१२शतके
उद्देशः
॥१०२९॥

આશ્વા-
પ્રશ્ન:
॥૧૦૩૦॥

પ્રમાણે વાત સાંભળી, અવધારી મય પામ્યા, ત્રાસ પામ્યા, નસિત થયા અને સંસારના મયથી ઉદ્વિગ્ન થયા. તથા તેઓ શ્રમણ મગવંત મહાવીરને જાંદી, નમી જ્યાં શંસ શ્રમણોપાસક છે ત્યાં જઈ શંસ શ્રમણોપાસકને વાંદી, નમી એ (અવિનયરૂપ) અર્થને સારી રીતે વિનયપૂર્વક વારંવાર સ્તમાવે છે. ત્યાર બાદ તે શ્રમણોપાસકો યાવત્ પાછા ગયા. તેનો વાકી રહેલો વૃત્તાંત આલમિકાના શ્રમણોપાસકોની પેઠે જાણવો. [પ્ર૦] 'મગવાન્' ! એમ કહી મગવાન્ ગૌતમે શ્રમણ મગવંત મહાવીરને વાંદી, નમી આ પ્રમાણે કહ્યું-હે મગવન્ ! તે શંસ શ્રમણોપાસક આપ દેવાનુપ્રિયની પાસે પ્રવ્રજ્યા છેવાને સમર્થ છે ? [ઉ૦] વાકી વધું ઋષિમદ્રપુત્રની પેઠે જાણવું. યાવત્-તે સર્વ દુઃસ્ત્રોનો અન્ત કરશે. હે મગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે, હે મગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે, એમ કહી વિહરે છે. ॥ ૪૪૦ ॥

મગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત શ્રીમદ્ મગવતીસૂત્રના ૧૨ મા શતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

ઉદ્દેશક ૨.

તેણં કાલેણં ૨ કોસંબી નામં નગરી હોત્થા વન્નઓ, ચંદોવત્તરણે ચેદ્દે વન્નઓ, તત્થ ણં કોસંબીએ નગરીએ સહસ્તાણીયસ્સ રત્તો પોત્તે સયાણીયસ્સ રત્તો પુત્તે ચેદ્દગસ્સ રત્તો નત્તુએ મિગાવતીએ દેવીએ અત્તએ જયંતીએ સમણોવાસિયાએ ભત્તિજ્ઞહ ઉદાયણે નામં રાયા હોત્થા વન્નઓ, તત્થ ણં કોસંબીએ નયરીએ સહસ્તાણીયસ્સ રત્તો સુણ્હા સયાણીયસ્સ રત્તો મજ્ઞા ચેદ્દગસ્સ રત્તો ધૂયા ઉદાયણસ્સ રત્તો માયા જયંતીએ સમણોવાસિયાએ માહાજ્ઞા મિગાવતી નામં દેવી હોત્થા વન્નઓ સુકુમાલજાવસુરુવા સમણોવાસિયા જાવ વિહરહ, તત્થ ણં કોસંબીએ નગરીએ સહસ્તાણીયસ્સ

૧૨૪૨
ઉદ્દેશક
॥૧૦૩૦॥

આચાર્ય-
મહાસિ:
॥૧૦૩૧॥

રત્નો ધૂયા સયાળીયસ્સ રત્નો અગિણી ઉદાયણસ્સ રત્નો પિઉચ્છા મિગાવતીએ દેવીએ નણંદા વેસાલીસાવયાણં અર-
હંતાણં પુઠ્ઠસિજ્ઞાયરી જયંતી નામં સમણોવાસિયા હોત્થા સુકુમાલ જાવ સુરૂવા અભિગય જાવ વિ૦ (સૂત્રં ૪૪૧) ।

તે કાલે, તે સમયે કૌશાંબી નામે નગરી હતી. વર્ણન. ચન્દ્રાવતરણ ચૈત્ય હતું. વર્ણન. તે કૌશાંબી નગરીમાં સહસ્રાનીક રાજાનો પૌત્ર, શતાનીક રાજાનો પુત્ર, ચેટક રાજાની પુત્રીનો પુત્ર, મૃગાવતી દેવીનો પુત્ર, અને જયંતી શ્રમણોપાસિકાનો ભત્રીજો ઉદાયન નામે રાજા હતો. વર્ણન. તે કૌશાંબી નગરીમાં સહસ્રાનીક રાજાના પુત્રની પત્ની, શતાનીક રાજાની પત્ની, ચેટક રાજાની પુત્રી, ઉદાયન રાજાની માતા અને જયંતી શ્રમણોપાસિકાની મોજાઈ મૃગાવતી નામે દેવી હતી. સુકુમાલ હાથપગવાળી-ઇત્યાદિ વર્ણન જાણવું, યાવત્ સુરૂપવાળી અને શ્રમણોપાસિકા હતી. વળી તે કૌશાંબી નગરીમાં જયંતી નામે શ્રમણોપાસિકા હતી, જે સહસ્રાનીક રાજાની પુત્રી, શતાનીક રાજાની અગિણી, ઉદાયન રાજાની ફોહ, મૃગાવતી દેવીની નણંદ અને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરના સાધુઓની પ્રથમ શય્યાતર (વસતિ આપનાર) હતી. તે સુકુમાલ, યાવત્ સુરૂપા અને જીવાજીવને જાણનારી યાવત્ વિહરતી હતી. ॥ ૪૪૧ ॥

તેણં કાલેણં તેણં સમણં સામી સમોસઢે જાવ પરિસા પઞ્જુવાસહ। તણં પં સે ઉદાયણે રાયા હમીસે કહાણે લલ્લેહ્હ સમાણે હઢેતુઢે કોઢુંબિયયપુરિસે સહાવેહ્હ કો૦૨ એવં વયાસી-લિપ્પામેવ ખો દેવાણુપ્પિયા! કોસંબિ નગરિં સર્મિ-
તરવાહિરિયં એવં જહા કૂણિઓ તહેવ સઘ્વં જાવ પઞ્જુવાસણ। તણં પં સા જયંતી સમણોવાસિયા હમીસે કહાણે લલ્લેહ્હ સમાણી હઢેતુઢા જેણેવ મિયાવતી દેવી તેણેવ ઉવા૦૨ મિયાવતી દેવી એવં વયાસી-એવં જહા નવમસણે ઉસભવત્તો જાવ અવિસ્સહ। તણં પં સા મિયાવતી દેવી જયંતીએ સમણોવાસિયાણે જહા દેવાણંદા જાવ પહિસુણેતિ। તણં પં

૧૨૩૧૨
ઉદેશ:૨
॥૧૦૩૧॥

આસ્યા-
પ્રવ્રત્તિઃ
॥૧૦૩૨॥

સા મિયાવતી દેવી કોટુંબિયપુરિસે સહાવેહ કોં ૨ એવં વયાસી-સ્વિપ્પામેવ ભો દેવાણુપ્પિયા! લહુકરણજુત્તંજોહ્યજાવ ધમ્મિયં જાણપ્પવરં જુત્તામેવ ઉવટ્ટવેહ જાવ ઉવટ્ટવેતિ જાવ પવ્વપ્પિણંતિ । તં ણં સા મિયાવતી દેવી જયંતીએ સમ-
ણોવાસિયાએ સદ્ધિં ણહાયા કયવલિકમ્મા જાવ સરીરા બહુહિં સુજ્ઞાહિં જાવ અંતેઉરાઓ નિગ્ગચ્છતિ અં ૨ જેણેવ
બાહિરિયા ઉવટ્ટાણસાલા જેણેવ ધમ્મિયં જાણપ્પવરે તેણેવ ઉં ૨ જાવ રુદ્ધા । તં ણં સા મિયાવતી દેવી જયંતીએ
સમણોવાસિયાએ સદ્ધિં ધમ્મિયં જાણપ્પવરં દુરુદ્ધા સમાણી નિયમપરિયાલગા જહા ઉસમ્મદત્તો જાવ ધમ્મિયાઓ
જાણપ્પવરાઓ પચ્ચોરુહહ । તં ણં સા મિયાવતી દેવી જયંતીએ સમણોવાસિયાએ સદ્ધિં બહુહિં સુજ્ઞાહિં જહા દેવા-
ણંદા જાવ વં ૦ નમં ૦ ઉદાયણં રાયં પુરઓ કટ્ટુ ડિતિયા ચેવ જાવ પજ્જુવાસહ । તં ણં સમણે મગ્ગં મહા ૦ ઉદા-
યણસ્સ રત્તો મિયાવર્હા દેવીએ જયંતીએ સમણોવાસિયાએ તીસે ય મહતિમહા ૦ જાવ ધમ્મં ૦ પરિસા પહિગયા ઉદા-
યણે પહિગા મિયાવતી દેવીએ પહિગયા (સૂત્રં ૪૪૨) ।

તે કાલે, તે સમયે મહાવીર સ્વામી સમવસર્યા, યાવત્ પર્વત્ પર્યુપાસના કરે છે. ત્યાર બાદ તે ઉદાયન રાજા આ (શ્રમણ મગ-
વંત મહાવીર પધાર્યાની) વાત સાંભળી હૃદય તુટ થયો, અને તેણે કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવી આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે દેવાનુપ્રિયો ! શીઘ્રજ
કૌશાંબી નગરીને બહાર અને અંદર સાફ કરાવો’-ઇત્યાદિ બધું કૃણિક રાજાની પેટે કહેવું, યાવત્-તે પર્યુપાસના કરે છે, ત્યાર બાદ
(શ્રમણ મગવંત મહાવીર પધાર્યાની) આ વાત સાંભળી તે જયંતી શ્રમણોપાસિકા હૃદય અને તુટ થઈ, અને જ્યાં મૃગાવતી દેવી છે ત્યાં
આવી તેણે મૃગાવતી દેવીને આ પ્રમાણે કહ્યું-‘એ પ્રમાણે નવમ શતકમાં ઋષભદત્તના પ્રકરણમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, યાવત્ [શ્રમણ

૧૨૪૮૬
ઉદેશ્ય
॥૧૦૩૨॥

વ્યાખ્યા-
પ્રસંગિ:
॥૧૦૩૩॥

મગવંત મહાવીરનું દર્શન આપણા કલ્યાણ માટે] થશે. ત્યાર બાદ જેમ દેવાનંદાદિ ઋષભદત્તના વચનનો સ્વીકાર કર્યો તેમ મૃગાવતી દેવીએ તે જયંતી શ્રમણોપાસિકાના વચનનો સ્વીકાર કર્યો, ત્યાર પછી તે મૃગાવતી દેવીએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવી આ પ્રમાણે કહ્યું- 'હે દેવાનુપ્રિયો! વેગવાહુ, જોતરસહિત યાવત્ ધાર્મિક શ્રેષ્ઠ યાન જોડીને જલદી હાજર કરો,' યાવત્-તે કૌટુંબિક પુરુષો યાવત્ હાજર કરે છે, અને તેની આજ્ઞા પાછી આપે છે. ત્યાર બાદ તે મૃગાવતી દેવી તે જયંતી શ્રમણોપાસિકાની સાથે સ્નાન કરી, બલિકર્મ-પૂજા કરી. યાવત્-શરીરને શણગારી ઘણી કુબ્જ દાસીઓ સાથે યાવત્ અંતઃપુરથી બહાર નીકળે છે, નીકળી જ્યાં બહારની ઉપસ્થાન-શાલા છે, અને જ્યાં ધાર્મિક શ્રેષ્ઠ વાહન તૈયાર ઉભું છે. ત્યાં આવી યાવત્ તે વાહન ઉપર ચઢી. ત્યાર બાદ જયંતી શ્રમણોપાસિકાની સાથે ધાર્મિક શ્રેષ્ઠ યાન ઉપર ચઢેલી તે મૃગાવતી દેવી પોતાના પરિવારયુક્ત ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણની પેઠે યાવત્-તે ધાર્મિક શ્રેષ્ઠ વાહનથી નીચે ઉતરે છે. પછી જયંતી શ્રમણોપાસિકાની સાથે તે મૃગાવતી દેવી ઘણી કુબ્જ દાસીઓના પરિવાર સહિત દેવાનંદાના પેઠે યાવત્ વાંદી, નમી ઉદાયન રાજાને આગળ કરી ત્યાંજ રહીનેજ યાવત્ પર્યુપાસના કરે છે. ત્યાર બાદ શ્રમણ મગવંત મહાવીરે ઉદાયન ગજાને, મૃગાવતી દેવીને, જયંતી શ્રમણોપાસિકાને અને તે અત્યંત મોટી પરિવદને યાવત્ ધર્મોપદેશ કર્યો, યાવત્ પરિવત્ પાછી ગઈ, ઉદાયન રાજા અને મૃગાવતી દેવી પણ પાછા ગયા. ॥ ૪૪૨ ॥

તદ્દર્શન સા જયંતી સમણોવાસિયા સમણસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મં સોચ્ચા નિસમ્મ હતુટ્ઠા હુસમણં
મ. મહાવીરં વં. ન. ૨ એવં વયાસી-કહિંસં મંતે ! જીવા ગરુયસં હઠ્ઠવમાગચ્છન્તિ?, જયંતી ! પાણાહવાણં જાવ
મિચ્છાવંસણસલ્લેણં, એવં સ્વલુ જીવા ગરુયસં હઠ્ઠવં. એવં જહા પદમસપ્પ જાવ વીયીવયંતિ । મહસિદ્ધિયત્તણં મંતે !

૧૨૪૪૨
ઉદેશ:૨
॥૧૦૩૩॥

આચાર્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૩૪॥

જીવાણં કિં સંભાવઓ પરિણામઓ ? જયંતી ! સંભાવઓ, નો પરિણામઓ । સર્વેઽવિ ણં ભંતે ! ભવસિદ્ધિયા જીવા સિજ્ઞિસ્સંતિ ? , હંતા ! જયંતી ! સર્વેઽવિ ણં ભવસિદ્ધિયા જીવા સિજ્ઞિસ્સંતિ । જહ્ ભંતે ! સર્વે ભવસિદ્ધિયા જીવા સિજ્ઞિસ્સંતિ તમ્હા ણં ભવસિદ્ધિયવિરહિણે લોણે ભવિસ્સહ ? , ણો તિણ્ણે સમદ્દે, સે કેણં સ્વાહણં અદ્દેણં ભંતે ! એવં વુચ્છહ સર્વેઽવિ ણં ભવસિદ્ધિયા જીવા સિજ્ઞિસ્સંતિ નો ચેવ ણં ભવસિદ્ધિયવિરહિણે લોણે ભવિસ્સહ ? , જયંતી ! સે જહાનામણે સંઘાગાસસેઢી સિયા અણાદીયા અણવદંઘા પરિત્તા પરિવુઢા સા ણં પરમાણુપોગ્ગલમેત્તેહિં સંઢેહિં સમયે ૨ અવહીરમાણી ૨ અણંતાહિં ઓસપ્પિણી અવમપ્પિણીહિં અવહીરંતિ નો ચેવ ણં અવહિયા સિયા, સે તેણદ્દેણં જયંતી ! એવં વુચ્છહ સર્વેઽવિ ણં ભવસિદ્ધિયા જીવા સિજ્ઞિસ્સંતિ નો ચેવ ણં ભવસિદ્ધિ અવિરહિણે લોણે ભવિસ્સહ ॥

ત્યાર બાદ તે જયંતી શ્રમણોપાસિકા શ્રમણ મગવંત મહાવીરની પાસેથી ધર્મને સાંભળી, અવધારી હુણ અને તુણ થઈ, શ્રમણ મગવંત મહાવીરને વાંદી, નમી આ પ્રમાણે બોલી કે- [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવો શાથી ગુરુત્વ-મારેપણું પામે ? [ઉ૦] હે જયંતી ! જીવો પ્રાણાતિપાતથી-જીવહિંસાથી યવદ્ મિથ્યાદર્શનશલ્યથી, એ પ્રમાણે સ્વસ્થ જીવો મારેકર્મોપણું પ્રાપ્ત કરે છે. એ પ્રમાણે જેમ પ્રથમ શતકમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું, યાવત્ તેઓ મોક્ષે જાય છે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવોનું ભવસિદ્ધિકર્મણું સંભાવથી છે કે પરિણામથી છે ? [ઉ૦] હે જયંતી ! ભવસિદ્ધિક જીવો સંભાવથી છે, પણ પરિણામથી નથી. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સર્વે ભવસિદ્ધિક જીવો સિદ્ધ થશે ? [ઉ૦] હે જયંતી ! હા, સર્વે ભવસિદ્ધિક જીવો સિદ્ધ થશે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો સર્વે ભવસિદ્ધિકો સિદ્ધ થશે તો આ લોક ભવસિદ્ધિક જીવો રહિત થશે ? [ઉ૦] તે અર્થ યથાર્થ નથી, અર્થાત્ બધા ભવસિદ્ધિકો સિદ્ધ થાય તો પણ ભવસિદ્ધિક વિનાનો લોક

૧૨૪૮
ઉદ્દેશ્ય
॥૧૦૩૪॥

व्याख्या-
प्रतिः
॥१०३५॥

नहिं थाय. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे तमे शा हेतुथी कहो छो के 'बधाय पण भवसिद्धिको सिद्ध थशे, अने लोक भवसिद्धिक जीवोथी रहित नहीं थाय' ? [उ०] हे जयंती ! जेमके सर्वाकाशनी श्रेणी होय, ते अनादि, अनंत, बन्ने बाजुए परिमित अने बीजी श्रेणीओथी परिष्ठुत होय, तेमांथी समये समये एक परमाणु पुद्गलमात्रखंडो काढतां काढतां अनन्त उत्सर्पिणी अने अनन्त अवसर्पिणी सुधी काढीए तोपण ते श्रेणि खाली थाय नहीं; ते प्रमाणे हे जयंती ! ते हेतुथी एम कहेवाय छे के, बधाय भवसिद्धिक जीवो सिद्ध थशे, तो पण लोक भवसिद्धिक जीवो विनानो थशे नहि.

सुत्तत्तं भंते ! साहू जागरियत्तं साहू !, जयंती ! अत्थेगइयाणं जीवाणं सुत्तत्तं साहू अत्थेगतियाणं जीवाणं जागरियत्तं साहू, से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुच्चइ अत्थेगइयाणं जाव साहू !, जयंती ! जे इमे जीवा अहम्मिया अहम्माणया अहम्मिद्धा अहम्मक्खाई अहम्मपलोई अहम्मपलज्जमाणा अहम्मसमुदायारा अहम्मेणं चैव वित्तिं कप्पेमाणा विहरंति एएसि णं जीवाणं सुत्तत्तं साहू, एए णं जीवा सुत्ता समाणा नो बहूणं पाणभूयजीवसत्ताणं दुक्खणयाए जोयणयाए जाव परियावणयाए वट्ठंति, एए णं जीवासुत्ता समाणा अप्पाणं वा परं वा तदुभयं वा नो बहूहिं अहम्मियाहिं संजोयणाहिं संजोएत्तारो भवंति, एएसि जीवाणं सुत्तत्तं साहू, जयंती ! जे इमे जीवा धम्मिया धम्माणया जाव धम्मेणं चैव वित्तिं कप्पेमाणा विहरंति एएसि णं जीवाणं जागरियत्तं साहू, एए णं जीवा जागरा समाणा बहूणं पाणाणं जाव सत्ताणं अदुक्खणयाए जाव अपरियावणियाए वट्ठंति, ते णं जीवा जागरमाणा अप्पाणं वा परं वा तदुभयं वा बहूहिं धम्मियाहिं संजोयणाहिं संजोएत्तारो भवंति, एए णं जीवा जागरमाणा

१२शतके
उद्देशः२
॥१०३५॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥१०३६॥

धम्मजागरियाण अप्पाणं जाग्रइत्तारो भवन्ति, एएसि णं जीवाणं जागरियत्तं साहू, से तेणहेणं जयंती ! एवं उच्चइ अत्थेगइयाणं जीवाणं सुत्तत्तं साहू अत्थेगइयाणं जीवाणं जागरियत्तं साहू ॥

[प्र०] हे भगवन् ! सुतेलापणुं सारुं के जागरितत्त्व-जागेलापणुं सारुं ? [उ०] हे जयंती ! केटलाक जीवोनुं सुतेलापणुं सारुं, अने केटलाक जीवोनुं जागेलापणुं सारुं. [प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुथी तमे एम कहो छो के 'केटलाक जीवोनुं सुतेलापणुं सारुं' अने केटलाक जीवोनुं जागेलापणुं सारुं ? [उ०] हे जयंती ! जे आ जीवो अधार्मिक, अधर्मने अनुसरनारा जेने अधर्म प्रिय छे एवा, अधर्म कहेनारा, अधर्मने ज जोनारा, अधर्ममां आसक्त, अधर्माचरण करनारा अने अधर्मथीज आजीविकाने करता विहरे छे, ए जीवोनुं सुतेलापणुं सारुं छे. जो ए जीवो सुतेला होय तो बहु प्राणोना, भूतोना, जीवोना तथा सच्चोना दुःख माटे, शोक माटे, यावत्-परिताप माटे थता नथी, वळी जो ए जीवो सुतेला होय तो पोताने, बीजाने के बन्नेने घणी अधार्मिक संयोजना वडे जोडनारा होता नथी, माटे ए जीवोनुं सुतेलापणुं सारुं छे. तथा हे जयंती ! जे आ जीवो धार्मिक अने धर्मानुसारी छे, यावत्-धर्मवडे आजीविका करता विहरे छे, ए जीवोनुं जागेलापणुं सारुं छे; जो ए जीवो जागता होय तो ते घणा प्राणीओना यावत्-सच्चोना अदुःख (सुख) माटे यावत्-अपरिताप (शान्ति) माटे बर्ते छे, वळी ते जीवो जागता होय तो पोताने, परने अने बन्नेने घणी धार्मिक संयोजना (क्रिया) साथे जोडनारा थाय छे, तथा ए जीवो जागता होय तो धर्मजागरिकावडे पोताने जाग्रत राखे छे, माटे ए जीवोनुं जागेलापणुं सारुं छे, ते हेतुथी हे जयंती ! एम कहेवाय छे के, केटलाक जीवोनुं सुतेलापणुं सारुं अने केटलाक जीवानुं जागेलापणुं सारुं छे'.

१२ अतके
उद्देशः
॥१०३६॥

व्याख्या-
प्रतिः
॥१०३७॥

बलियत्तं भंते ! साहू दुब्बलियत्तं साहू ?, जयंती ! अत्थेगइयाणं जीवाणं बलियत्तं साहू अत्थेगइयाणं जीवाणं दुब्बलियत्तं साहू, से केणट्टेणं भंते ! एवं वुच्चइ जाव साहू ?, जयंती ! जे इमे जीवा अहम्मिया जाव बिहरंति एएसि णं जीवाणं दुब्बलि यत्तं साहू, एए णं जीवा एवं जहा सुत्तस्स तहा दुब्बलियस्स वत्तव्वया भाणियव्वा, बलियस्स जहा जागरस्स तहा भाणियव्वं जाव संजोएत्तारो भवंति, एएसि णं जीवाणं बलियत्तं साहू, से तेणट्टेणं जयंती ! एवं वुच्चइ तं चेव जाव साहू ॥

[प्र०] हे भगवन् ! सबलपणुं सारुं के दुर्बलपणुं सारुं ? [उ०] हे जयंती ! केटलाक जीवोनुं सबलपणुं सारुं अने केटलाक जीवोनुं दुर्बलपणुं सारुं. [प्र०] हे भगवन् ! तमे ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के, 'केटलाक जीवोनुं सबलपणुं सारुं अने केटलाक जीवोनुं दुर्बलपणुं सारुं' ? [उ०] हे जयंती ! जे आ जीवो अधार्मिक छे, अने यावत् अधर्मवडे आजीविका करता बिहरे छे, ए जीवोनुं दुर्बलपणुं सारुं, जो ए जीवो दुबला होय तो कोइ जीवना दुःख माटे थता नथी-इत्यादि 'सूतेला'नी पेटे दुर्बलपणानी वक्तव्यता कहेवी, अने 'जागता'नी पेटे सबलपणानी वक्तव्यता कहेवी; यावत्-धार्मिक क्रिया-संयोजनावडे जोडनारा थाय छे, माटे ए जीवोनुं बलवानपणुं सारुं छे, ते हेतुथी हे जयंती ! एम कहेवाय छे के-इत्यादि केटलाक जीवोनुं बलवानपणुं अने केटलाक जीवोनुं दुर्बलपणुं सारुं छे.

दक्खत्तं भंते ! साहू आलसियत्तं साहू ?, जयंती ! अत्थेगतिपाणं जीवाणं दक्खत्तं साहू अत्थेगतिपाणं जीवाणं आलसियत्तं साहू, से केणट्टेणं भंते ! एवं वुच्चइ तं चेव जाव साहू ?, जयंती ! जे इमे जीवा अहम्मिया

१२ अक्षर
उद्देशः
॥१०३७॥

व्याख्या-
प्रशंसिः
॥१०३८॥

जाव विहरंति एएसि णं जीवाणं अलसियत्तं साहू, एए णं जीवा अलसा समाणा नो बहूणं जहा सुत्ता तथा अलसा भाणियव्वा, जहा जागरा तथा दक्खा भाणियव्वा जाव संजोएत्तारो भवन्ति, एए णं जीवा दक्खा समाणा बहूहिं आयरियवेयाववेहिं जाव उवज्झाय-थेर- तवस्सि- गिलाणवेया- सेहवे- कुलवेया- गणवेया- संघवेयाव- साहम्मियवेयाववेहिं असाणं संजोएत्तारो भवन्ति, एएसि णं जीवाणं दक्खत्तं साहू, से तेणद्वेणं तं वेव जाव साहू ॥ सोइदियवसद्वे णं भंते ! जीवे किं बंधइ ?, एवं जहा कोहवसद्वे तहेव जाव अणुपरियद्वइ । एवं चक्खिदियवसद्वेऽवि, एवं जाव फासिदियवसद्वे जाव अणुपरियद्वइ । तए णं सा जयंती समणोवासिया समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं एयमद्वं सोच्चा निसम्म हट्टतुट्ठा सेसं जहा देवाणंदाए तहेव पव्वइया जाव सब्बदुक्खप्पहीणा । सेवं भंते !- २ त्ति ॥ (सूत्रं ४४३) ॥ १२-२ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! दक्षपणुं-उद्यमीपणुं सारुं के आलसुपणुं सारुं ? [उ०] हे जयंती ! केटलाक जीवोनुं दक्षपणुं सारुं अने केटलाक जीवोनुं आलसुपणुं सारुं. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो-इत्यादि तेज प्रमाणे कहेवुं. [उ०] हे जयंती ! जे आ जीवो अधार्मिक (अधर्मानुसारी) यावद् विहरे छे, ए जीवोनुं आलसुपणुं सारुं छे. ए जीवो जो आलसु होय तो घणा जीवोना दुःख माटे थता नथी-इत्यादि बंधुं 'छतेला'नी पेठे कहेवुं, तथा 'जागेला'नी पेठे दक्ष-उद्यमी जाणवा, यावत्-[धार्मिक प्रवृत्तिओ साथे] जोडनारा थाय छे. वळी ए जीवो दक्ष होय तो आचार्य, उपाध्याय, स्थविर, तपस्वी, ग्लान, शैक्ष (नव दीक्षित) 'कुल, गण, संघ, अने साधर्मिकना घणा वैयावच्च-सेवा-साथे आत्माने जोडनारा थाय छे. तेथी ए जीवोनुं दक्षपणुं सारुं छे. माटे हे जयंती !

१२श्रवके
उपेयः२
॥१०३८॥

આચાર્ય-
પ્રતિ:
૫૧૦૩૯॥

તે હેતુથી એમ કહું છું—હત્યાદિ તેજ પ્રમાણે કહેવું, યાવત્ કેટલાક જીવોનું દક્ષણું સારું છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શ્રોત્રેન્દ્રિયને વશ થવાથી પીડિત થયેલો જીવ શું બાંધે ? [ઉ૦] હે જયંતી ! જેમ ક્રોધને વશ થયેલા જીવ સંબંધે કહ્યું તેમ અહીં પણ જાણવું, યાવત્ તે સંસારમાં ભમે છે. એ પ્રમાણે ચક્ષુન્દ્રિયને વશ થયેલા અને યાવત્ સ્પર્શેન્નિવશ થયેલા જીવ સંબંધે પણ જાણવું, યાવત્ તે સંસારમાં ભમે છે. ત્યારબાદ તે જયંતી શ્રમણોપાસિકા શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસેથી એ વાત સાંભળી, હૃદયમાં અવધારી, હર્ષવાળી અને સંતુષ્ટ થઈ—હત્યાદિ (બાકી) બધું દેવાનંદાની પેટે જાણવું. યાવત્ તેણે પ્રવ્રજ્યા વ્રહ્મણ કરી અને સર્વ દુઃખથી મુક્ત થઈ. હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે, હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે. ॥ ૪૪૩ ॥

ભગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણી શ્રીમદ્ભગવતીમૂત્રના ૧૨ મા શતકમાં વીજા ઉદ્દેશાનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

ઉદ્દેશક ૩.

રાયગિહે જાવ એવં વયાસી—કહ પં બંતે ! પુઢવીઓ પજ્જત્તાઓ?, ગોયમા ! સત્ત પુઢવીઓ પણ્ણત્તાઓ, તંજહા—પઢમા દોઢા જાવ સત્તમા । પઢમા પં બંતે ! પુઢવી કિંનામા કિંગોત્તા પણ્ણત્તા ?, ગોયમા ! ઘમ્મા નામેણં રયણ-પ્પમા ગોત્તેણં એવં જહા જીવાભિગમે પઢમો નેરહયઉદ્દેસઓ સો એવ નિરવસેસો આણિયઠ્ઠો જાવ અપ્પાબહુગંતિ । સેવં બંતે ! સેવં બંતેત્તિ ॥ (સૂત્ર ૪૪૪) ॥

[પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં (ભગવાન્ ગૌતમે) યાવદ્ આ પ્રમાણે પૂછ્યું—હે ભગવન્ ! કેટલી પૃથિવીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે

૧૨શતકે
ઉદ્દેશક ૩
॥૧૦૩૯॥

આવ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૧૦૪૦॥

ગૌતમ ! સાત પૃથિવીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-પ્રથમા, દ્વિતીયા યાવત્-સપ્તમી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ પૃથિવી કયા નામવાળી અને કયા ગોત્રવાળી કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પ્રથમ પૃથિવીનું નામ 'ધમ્મા' છે અને ગોત્ર રત્નપ્રભા છે-એ પ્રમાણે 'જીવાભિગમ' સૂત્રમાં પ્રથમ નૈરયિક ઉદ્દેશક કહ્યો છે તે વધો યાવત્-અલ્પવહુત્વ સૂધી અહિં કહેવો. હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે, હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે. ॥ ૪૪૪ ॥

ભગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત શ્રીમદ્ ભગવતીસૂત્રના ૧૨ મા શતકમાં ત્રીજા ઉદ્દેશનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

ઉદ્દેશક ૪.

રાયગિહે જાવ એવં વચાસી-દો બંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ સાહચંતિ એગયઓ સાહણિત્તા કિં ભવતિ ?, ગોયમા ! દુપ્પએસિએ સંધે ભવહ, સે ભિજ્જમાણે દુહા કજ્જહ એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે ભવહ. તિન્નિ બંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ સાહચંતિ ૨ કિં ભવતિ ?, ગોયમા ! તિપએસિએ સંધે ભવતિ, સે ભિજ્જમાણે દુહાવિ તિહાવિ કજ્જહ, દુહા કજ્જમાણે એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે એગયઓ દુપ્પએસિએ સંધે ભવહ, તિહા કજ્જમાણે તિણિ પરમાણુપોગ્ગલા ભવંતિ. ચત્તારિ બંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ સાહચંતિ જાવ પુચ્છા, ગોયમા ! ચડપએસિએ સંધે ભવહ, સે ભિજ્જમાણે દુહાવિ તિહાવિ ચડહાવિ કજ્જહ, દુહા કજ્જમાણે એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે એગયઓ તિપએસિએ સંધે ભવહ, અહવા દો દુપ્પએસિયા સંધા ભવતિ, તિહા કજ્જમાણે એગયઓ દો પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ દુપ્પએસિએ સંધે ભવહ, ચડહા કજ્જમાણે ચત્તારિ પરમાણુપોગ્ગલા ભવંતિ.

૧૨શતકે
ઉદ્દેશક
॥૧૦૪૦॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
૧૦૪૧॥

[પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં યાવદ્-આ પ્રમાણે પૂછ્યું-હે મગવન્ ! બે પરમાણુઓ એકરૂપે એકઠા થાય, અને એકરૂપે એકઠા થઈને પછી તેનું શું થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેનો દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય, અને જો તેનો મેદ થાય તો તેના બે વિભાગ થાય-એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ રહે, અને બીજી તરફ એક (બીજો) પરમાણુપુદ્ગલ રહે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો એકરૂપે એકઠા થાય ? અને એકઠા થઈને તેનું શું થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેનો ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. જો તેનો મેદ-વિયોગ થાય તો તેના બે કે ત્રણ વિભાગ થાય, જો બે વિભાગ થાય તો એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, અને બીજી તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ રહે. તથા જો તેના ત્રણ વિભાગ થાય તો ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલ રહે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ચાર પરમાણુપુદ્ગલો એકરૂપે એકઠા થાય ?-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય, અને જો તે સ્કંધનો મેદ થાય તો તેના બે, ત્રણ અને ચાર ભાગ થાય. જો બે ભાગ થાય તો એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ રહે. અથવા બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ રહે. જો ત્રણ ભાગ થાય તો એક તરફ બે છૂટા પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ રહે. જો ચાર ભાગ થાય તો જૂદા ચાર પરમાણુપુદ્ગલ રહે.

પંચ ભંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા પુચ્છા, ગોચમા ! પંચપણસિણ સ્વંધે ભવહ, સે મિજ્જમાણે દુહાવિ તિહાવિ ચઢહાવિ પંચહાવિ કજ્જહ, દુહા કજ્જમાણે ઇગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે ઇગયઓ ચઢપણસિણ સ્વંધે ભવહ અહવા ઇગયઓ દુપણસિણ સ્વંધે ભવતિ ઇગયઓ તિપણસિણ સ્વંધે ભવહ, તિહા કજ્જમાણે ઇગયઓ દો પરમાણુપોગ્ગલા ઇગયઓ તિપ્પણસિણ સ્વંધે ભવતિ અહવા ઇગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે ઇગયઓ દો દુપણસિયા સ્વંધા ભવંતિ, ચઢહા કજ્જમાણે ઇગયઓ તિપ્પિ પરમાણુપોગ્ગલા ઇગયઓ દુપ્પણસિણ સ્વંધે ભવતિ, પંચહા કજ્જમાણે પંચ પરમાણુપોગ્ગલા ભવંતિ । છન્તે !

૧૨૪૪૬
ઉદેશઃ
૧૧૦૪૧૪

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥१०४२॥

परमाणुपोग्गला पुच्छा, गोयमा ! छप्पएसिए खंधे भवइ, से भिज्जमाणे दुहावि तिहावि जाव छव्विहावि कज्जइ, दुहा कज्जमाणे एगयओ परमाणुपोग्गले एगयओ पंचपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ दुप्पएसिए खंधे एगयओ चउपएसिए खंधे भवइ अहवा दो तिपएसिया खंधा भवइ, तिहा कज्जमाणे एगयओ दो परमाणुपोग्गला एगयओ चउपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ परमाणुपोग्गले एगयओ दुपएसिए खंधे एगयओ तिपएसिए खंधे भवइ अहवा तिन्नि दुपएसिया खंधा भवन्ति चउहा कज्जमाणे एगयओ तिन्नि परमाणुपोग्गला एगयओ तिपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ दो परमाणुपोग्गला भवन्ति एगयओ दो दुप्पएसिया खंधा भवन्ति, पंचहा कज्जमाणे एगयओ चत्तारि परमाणुपोग्गला एगयओ दुपएसिए खंधे भवति, छहा कज्जमाणे छ परमाणुपोग्गला भवन्ति ।

[प्र०] हे भगवन् ! पांच परमाणुओ एकरूपे एकठा थाय ? [अने पछी झुं थाय ?] इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! पंचप्रदेशिक स्कंध थाय. जो ते मेदाय तो तेना बे, त्रण, चार अने पांच विभाग थाय. जो तेना बे विभाग थाय तो एक तरफ एक परमाणु पुद्गल अने एक तरफ चतुष्प्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ द्विप्रदेशिक स्कंध अने एक तरफ त्रिप्रदेशिक स्कंध थाय. जो तेना त्रण विभाग थाय तो एक तरफ बे परमाणुपुद्गलो अने एक तरफ त्रिप्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ एक परमाणुपुद्गल अने एक तरफ जुदा जुदा बे द्विप्रदेशिक स्कंधो थाय. जो तेना चार विभाग थाय तो एक तरफ जुदा त्रण परमाणुओ अने एक तरफ एक द्विप्रदेशिक स्कंध थाय. जो तेना पांच विभाग थाय तो जुदा पांच परमाणुओ थाय [प्र०] हे भगवन् ! छ परमाणुपुद्गलो संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! षट्प्रदेशिक स्कंध थाय. जो तेनो मेद थाय तो तेना बे, त्रण, चार पांच के छ विभाग थाय. जो तेना बे

१२३३तके
उद्देशः४
॥१०४२॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥ ०४३ ॥

भाग थाय तो एक तरफ एक परमाणुपुद्गल अने एक तरफ एक पंचप्रदेशिक स्कंध थाय, अथवा एक तरफ एक द्विप्रदेशिक स्कंध अने एक तरफ एक चतुष्प्रदेशिक स्कंध थाय, अथवा बे त्रिप्रदेशिक स्कंधो थाय, जो तेना त्रण भाग थाय तो एक तरफ जुदा जुदा बे परमाणुपुद्गल अने एक तरफ एक चतुष्प्रदेशिक स्कंध थाय, अथवा एक तरफ एक परमाणुपुद्गल, एक तरफ एक द्विप्रदेशिक स्कंध अने त्रिप्रदेशिक स्कंध थाय, अथवा त्रण द्विप्रदेशिक स्कंधो थाय, जो तेना चार भाग थाय तो एक तरफ जुदा त्रण परमाणुपुद्गलो अने एक तरफ त्रिप्रदेशिक स्कंध थाय, अथवा एक तरफ बे परमाणुपुद्गलो अने एक तरफ द्विप्रदेशिक बे स्कंधो थाय, जो तेना पांच भाग थाय तो एक तरफ चार परमाणुपुद्गलो अने एक तरफ एक द्विप्रदेशिक स्कंध थाय, जो तेना छ भाग थाय तो जुदा जुदा छ परमाणुपुद्गलो थाय.

सत्त भंते ! परमाणुपोग्गला पुच्छा, गोयमा ! सत्तपएसिए खंधे भवइ, से भिज्जमाणे दुहावि जाव सत्तहावि कज्जइ, दुहा कज्जमाणे एगयओ परमाणुपोग्गले एगयओ छप्पएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ दुप्पएसिए खंधे भवइ एगयओ पंचपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ तिप्पएसिए एगयओ चउपएसिए खंधे भवइ, तिहा कज्जमाणे एगयओ दो परमाणुपोग्गला एगयओ पंचपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ परमाणुपोग्गले एगयओ दुपएसिए खंधे एगयओ चउपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ परमाणु० एगयओ दो तिपएसिया खंधा भवति अहवा एगयओ दो दुपएसिया खंधा भवति एगयओ तिपएसिए खंधे भवति, चउहा कज्जमाणे एगयओ तिन्नि परमाणुपोग्गला एगयओ चउप्पएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ दो परमाणुपोग्गला एगयओ दुपएसिए

१२शतके
उद्देशः४
॥ १०४३ ॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥१०४४॥

खंधे एगयओ तिपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ परमाणु० एगयओ तिन्नि दुपएसिया खंधा भवन्ति, पंचहा कज्जमाणे एगयओ चत्तारि परमाणुपोग्गला एगयओ तिपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ तिन्नि परमाणु० एगयओ दो दुपएसिया खंधा भवन्ति, छहा कज्जमाणे एगयओ पंच परमाणुपोग्गला एगयओ दुपएसिए खंधे भवइ, सत्तहा कज्जमाणे सत्त परमाणुपोग्गला भवन्ति ।

[प्र०] हे भगवन् ! सात परमाणुपुद्गलो संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सप्तप्रदेशिक स्कंध थाय. जो तेना विभाग थाय तो बे, त्रण, यावत् सात विभाग थाय छे. जो बे विभाग थाय तो एक तरफ एक परमाणुपुद्गल अने एक तरफ छप्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ द्विप्रदेशिक स्कंध अने एक तरफ पंचप्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ त्रिप्रदेशिक स्कंध अने एक तरफ चतुष्प्रदेशिक स्कंध थाय. जो तेना त्रण भाग थाय तो एक तरफ बे परमाणुपुद्गलो अने एक तरफ पंचप्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ एक परमाणुपुद्गल, एक तरफ द्विप्रदेशिक अने चतुष्प्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ एक परमाणुपुद्गल अने एक तरफ बे त्रिप्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ बे द्विप्रदेशिक स्कंधो अने एक तरफ एक त्रिप्रदेशिक स्कंध थाय. जो तेना चार भाग थाय तो एक तरफ त्रण परमाणुपुद्गलो अने एक तरफ एक चतुष्प्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ बे परमाणुपुद्गलो, एक तरफ एक द्विप्रदेशिक स्कंध अने एक त्रिप्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ एक परमाणुपुद्गल अने एक तरफ त्रण द्विप्रदेशिक स्कंधो थाय. जो तेना पांच विभाग थाय तो जुदा चार परमाणुपुद्गलो, अने एक त्रिप्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ त्रण परमाणुपुद्गलो अने एक तरफ बे द्विप्रदेशिक स्कंधो थाय. जो तेना छ भाग थाय तो एक तरफ जुदा पांच

१२३४५
उद्देश्यः
॥१०४४॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥१०४५॥

परमाणुपुद्गलो अने एक तरफ एक द्विप्रदेशिक स्कंध थाय, तथा जो तेना सात भाग थाय तो जुदा जुदा सात परमाणुपुद्गलो थाय.

अद्भुतंते ! परमाणुपोग्गला पुच्छा, गोयमा ! अद्वयसिए खंधे भवइ जाव दुहा कज्जमाणे एगयओ परमाणु० एगयओ सत्तपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओदुपएसिए खंधे एगयओ छप्पएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ तिपएसिए० एगयओ पंचपएसिए खंधे भवइ अहवा दो चउप्पएसिया खंधा भवन्ति, तिहा कज्जमाणे एगयओदो परमाणु० एगयओ छप्पएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ परमाणु० एगयओ दुप्पएसिए खंधे एगयओ पंचपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ रमाणु० एगयओ तिपएसिए खंधे एगयओ चउपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ दो दुपएसिया खंधा एगयओ चउप्पएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ दुपएसिए खंधे एगयओ दो तिपएसिया खंधा भवन्ति, चउहा कज्जमाणे एगयओ तिन्नि परमाणुपोग्गला एगयओ पंचपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ दोन्नि परमाणुपोग्गला एगयओ दुपएसिए खंधे एगयओ चउप्पएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ दो परमाणु० एगयओ दो तिपएसिया खंधा भवन्ति अहवा एगयओ परमाणु० एगयओ दो दुपएसिया खंधा एगयओ तिपएसिए खंधे भवति अहवा चत्तारि दुपएसिया खंधा भवन्ति, पंचहा कज्जमाणे एगयओ चत्तारि परमाणुपोग्गला एगयओ चउप्पएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ तिन्नि परमाणु० एगयओ दुपएसिए एगयओ तिपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ दो परमाणु० एगयओ तिन्नि दुपएसिया खंधा भवन्ति, छहा कज्जमाणे एगयओ पंच परमाणु० एगयओ तिपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ चत्तारि परमाणु० एगयओ दो दुपएसिया खंधा भवइ, सत्तहा कज्जमाणे

१२५८के
उद्देशः
॥१०४५॥

ધ્વાર્યા
પ્રજ્ઞપ્તિઃ
॥૧૦૪૬॥

एगयओ छ परमाणुपोग्गला एगयओ दुपएसिए संधे भवइ अहुहा कज्जमाणे अहु परमाणुपोग्गला भवन्ति ॥

[પ્ર૦] હે મગવન્ ! આઠ પરમાણુપુદ્ગલો સંબન્ધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે મૌતમ ! આઠ પ્રદેશનો એક સ્કંધ થાય. (જો તેના વિભાગ થાય તો બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ, સાત કે આઠ વિભાગ થાય.) યાવન્ તેના બે વિભાગ થયા તો એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ સાત પ્રદેશનો એક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ બે પ્રદેશનો એક સ્કંધ અને એક તરફ છ પ્રદેશનો એક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ પ્રદેશનો એક સ્કંધ અને એક તરફ પાંચ પ્રદેશનો એક સ્કંધ થાય છે. અથવા ચાર ચાર પ્રદેશના બે સ્કંધ થાય છે. જો તેના ત્રણ વિભાગ થાય તો એક તરફ જુદા બે પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ છ પ્રદેશનો એક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ પંચપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. જો તેના ચાર વિભાગ થાય તો એક તરફ જુદા ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ પાંચ પ્રદેશનો એક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ જુદા બે પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક ચાર પ્રદેશનો સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક ત્રિપ્રદેશિક એક સ્કંધ થાય છે. અથવા ચાર દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. તેના પાંચ વિભાગ થાય તો એક તરફ જુદા ચાર પરમાણુપુદ્ગલો, અને એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ પરમાણુઓ અને એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક

૧૨૨૨૨૨
ઉદ્દેશઃ
॥૧૦૪૬॥

આભ્યાસ-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૪૭॥

ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. જો તેના છ વિભાગ થાય તો એક તરફ જુદા પાંચ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ ચાર પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. જો તેના સાત વિભાગ થાય તો એક તરફ જુદા છ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. જો તેના આઠ વિભાગ થાય તો જુદાજુદા આઠ પરમાણુપુદ્ગલો થાય છે.

ગોચમા ! જાવ નવવિહા કજ્ઞંતિ. દુહા કજ્ઞમાણે એગયઓ પરમાણું. એગયઓ અટ્ટપ્પેસિયે સંધે ભવતિ, એવં એકેકં સંચારેત્તેહિં જાવ અહવા એગયઓ ચડપ્પેસિયે સંધે એગયઓ પંચપ્પેસિયે સંધે ભવતિ. તિહા કજ્ઞમાણે એગયઓ દો પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ સત્તપ્પેસિયે સંધે ભવહ અહવા એગયઓ પરમાણું. એગયઓ દુપ્પેસિયે એગયઓ છપ્પેસિયે સંધે ભવહ અહવા એગયઓ પરમાણું. એગયઓ તિપ્પેસિયે સંધે એગયઓ પંચપ્પેસિયે સંધે ભવહ અહવા એગયઓ પરમાણું. એગયઓ દો ચડપ્પેસિયા સંધા ભવંતિ અહવા એગયઓ દુપ્પેસિયે સંધે એગયઓ તિપ્પેસિયે સંધે એગયઓ ચડપ્પેસિયે સંધે ભવહ અહવા તિન્નિ તિપ્પેસિયા સંધા ભવંતિ, ચડહા કજ્ઞમાણે એગયઓ તિન્નિ પરમાણું. એગયઓ છપ્પેસિયે સંધે ભવહ અહવા એગયઓ દો પરમાણું. એગયઓ દુપ્પેસિયે સંધે એગયઓ પંચપ્પેસિયે સંધે ભવતિ અહવા એગયઓ દો પરમાણું. એગયઓ તિપ્પેસિયે સંધે એગયઓ ચડપ્પેસિયે સંધે ભવતિ અહવા એગયઓ પરમાણું. એગયઓ દો દુપ્પેસિયા સંધા એગયઓ ચડપ્પેસિયે સંધે ભવતિ અહવા એગયઓ પરમાણું. એગયઓ દુપ્પેસિયે સંધે એગયઓ દો તિપ્પેસિયા સંધા ભવંતિ અહવા એગયઓ તિન્નિ દુપ્પેસિયા

૧૨૪૭
ઉદ્દેશ્યઃ
॥૧૦૪૭॥

આચાર્ય
પ્રશ્નપત્ર:
॥૧૦૪૮॥

સંધા એગયઓ તિપ્પણિ સંધે ભવતિ, પંચહા કજ્જમાણે એગયઓ ચત્તારિ પરમાણુ. એગયઓ પંચપણિ સંધે
ભવહ અહવા એગયઓ તિપ્પણિ પરમાણુ. એગયઓ દુપણિ. એગયઓ ચડપ્પણિ સંધે ભવહ અહવા એગયઓ
તિપ્પણિ પરમાણુ. એગયઓ દો તિપ્પણિયા સંધા ભવંતિ અહવા એગયઓ દો પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ દો દુપણિયા
સંધા એગયઓ તિપ્પણિ સંધે ભવહ અહવા એગયઓ પરમાણુ. એગયઓ ચત્તારિ દુપણિયા સંધા ભવંતિ, છહા
કજ્જમાણે એગયઓ પંચ પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ ચડપ્પણિ સંધે ભવહ અહવા એગયઓ ચત્તારિ પરમાણુ. એગ-
યઓ દુપ્પણિ. એગયઓ તિપ્પણિ સંધે ભવતિ અહવા એગયઓ તિપ્પણિ પરમાણુ. એગયઓ તિપ્પણિ દુપ્પણિયા
સંધા ભવંતિ, સત્તહા કજ્જમાણે એગયઓ છ પરમાણુ. એગયઓ તિપ્પણિ સંધે ભવતિ અહવા એગયઓ પંચ
પરમાણુ. એગયઓ દો દુપણિયા સંધા ભવંતિ, અટ્ટહા કજ્જમાણે એગયઓ સત્ત પરમાણુ. એગયઓ દુપણિ
સંધે ભવતિ, નવહા કજ્જમાણે નવ પરમાણુપોગ્ગલા ભવંતિ ॥

[પ્ર.] હે ભગવન્ ! નવ પરમાણુપુદ્ગલો સંબન્ધે પ્રશ્ન. [ઉ.] હે ગૌતમ ! નવપ્રદેશનો એક સ્કંધ થાય છે; અને જો તેના વિભાગ
કરવામાં આવે તો (બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ, સાત, આઠ કે) યાવત નવ વિભાગ થાય છે. તેના જો બે વિભાગ થાય તો એક તરફ
એક પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ એક અષ્ટપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. એ પ્રમાણે એક એકનો સંચાર કરવો; યાવત્-અથવા એક તરફ
એક ચાર પ્રદેશનો સ્કંધ અને એક તરફ પાંચપ્રદેશનો સ્કંધ થાય છે. જો તેના ત્રણ ભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ બે પરમાણુપુ-
દ્ગલો, અને એક તરફ એક સપ્તપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, અને એક

૧૨૪૮૬
ઉદ્દેશ્ય
॥૧૦૪૮॥

આવ્યા
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૪૯॥

તરફ છપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુ, એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ, અને એક તરફ પંચપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ બે ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. અથવા એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા ત્રણ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. તેના ચાર ભાગ થાય તો એક તરફ ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ છપ્રદેશનો એક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક અને એક તરફ પંચપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ ચારપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ, એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો, અને એક તરફ ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. પાંચ ભાગ થાય તો એક તરફ જુદા ચાર પરમાણુઓ અને એક તરફ એક પંચપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ પરમાણુઓ અને એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ ચાર દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. જો તેના છ ભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ પાંચ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ ચાર પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ પરમાણુઓ અને એક તરફ ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. જો તેના સાત

૧૨મ્મતકે
ઉદેશઃ
॥૧૦૪૯॥

આચાર્ય
બ્રહ્મપતિઃ
॥૧૦૫૦॥

ભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ છ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ પાંચ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. આઠ ભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ સાત પરમાણુઓ અને એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક એક સ્કંધ, હોય છે. જો તેના નવ ભાગ કરવામાં આવે તો જુદા નવ પરમાણુઓ હોય છે.

દસ ભંતે પરમાણુપોગ્ગલા ! જાવ દુહા કજ્જમાણે ઇગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે ઇગયઓ નવપણસિયે સ્વંધે ભવહ અહવા ઇગયઓ દુપણસિયે સ્વંધે ઇગયઓ અદ્ધ પણસિયે સ્વંધે ભવહ એવં એકેકં સંચારેયઢ્ઢંતિ જાવ અહવા દો પંચ પણમિયા સ્વંધા ભવંતિ, તિહા કજ્જમાણે ઇગયઓ દો પરમાણુ. ઇગયઓ અદ્ધપણસિયે સ્વંધે ભવહ અહવા ઇગયઓ પરમાણુ. ઇગયઓ દુપણસિયે. ઇગયઓ સત્તપણસિયે સ્વંધે ભવહ અહવા ઇગયઓ પરમાણુ. ઇગયઓ તિપણસિયે સ્વંધે ભવહ ઇગયઓ છપ્પણસિયે સ્વંધે ભવહ અહવા ઇગયઓ પરમાણુ. ઇગયઓ ચઠપ્પણસિયે ઇગયઓ પંચપણસિયે સ્વંધે ભવતિ અહવા ઇગયઓ દુપણસિયે સ્વંધે. ઇગયઓ દો ચઠપ્પણસિયા સ્વંધા ભવંતિ અહવા ઇગયઓ દો તિપણસિયા સ્વંધા. ઇગયઓ ચઠપ્પણસિયે સ્વંધે ભવહ, ચઠહા કજ્જમાણે ઇગયઓ તિન્નિ પરમાણુ. ઇગયઓ સત્તપણસિયે સ્વંધે ભવહ અહવા ઇગયઓ દો પરમાણુ. ઇગયઓ દુપણસિ. ઇગયઓ છપ્પણસિયે સ્વંધે ભવહ અહવા ઇગયઓ દો પરમાણુ. ઇગયઓ તિપ્પણસિયે સ્વંધે ઇગયઓ પંચપણસિયે સ્વંધે ભવતિ અહવા ઇગયઓ દો પરમાણુ. ઇગયઓ દો ચઠપ્પણસિયા સ્વંધા ભવંતિ અહવા ઇગયઓ પરમાણુ. ઇગયઓ દુપણસિયે ઇગયઓ તિપણસિયે ઇગયઓ ચઠપ્પણસિયે સ્વંધે ભવતિ અહવા ઇગયઓ પરમાણુ. ઇગયઓ તિન્નિ તિપણસિયા સ્વંધા ભવંતિ અહવા ઇગયઓ તિન્નિ

૧૨મ્મતકે
ઉદ્દેશ્યઃ
॥૧૦૫૦॥

व्याख्या-
प्रशंसिः
॥१०५१॥

दुपएसिया खंधा एगयओ चउपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ दो दुपएसिया खंधा एगयओ दो तिपएसिया खंधा भवन्ति, पंचहा कज्जमाणे एगयओ चत्तारि परमाणुपोग्गला एगयओ छपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ तिन्नि परमाणु० एगयओ दुपएसिए खंधे० एगयओ पंचपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ तिन्नि परमाणु० एगयओ तिपएसिए खंधे एगयओ चउपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ दो परमाणु० एगयओ दुपएसिए खंधे० एगयओ दो तिपएसिया खंधा भवन्ति अहवा एगयओ परमाणु० एगयओ तिन्नि दुपएसिया० एगयओ तिपएसिए खंधे भवति अहवा पंच दुपएसिया खंधा भवन्ति, छहा कज्जमाणे एगयओ पंच परमाणु० एगयओ पंचपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ चत्तारि परमाणु० एगयओ दुपएसिए० एगयओ चउपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ चत्तारि परमाणु० एगयओ दो तिपएसिया खंधा भवन्ति अहवा एगयओ तिन्नि परमाणु एगयओ दो दुपएसिया खंधा० एगयओ तिपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ दो परमाणु० एगयओ चत्तारि दुपएसिया खंधा भवन्ति, सत्तहा कज्जमाणे एगयओ छ परमाणु० एगयओ चउपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ पंच परमाणु० एगयओ दुपएसिए एगयओ तिपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ चत्तारि परमाणु० एगयओ तिन्नि दुपएसिया खंधा भवन्ति, अट्ठहा कज्जमाणे एगयओ सत्त परमाणु० एगयओ तिपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ छ परमाणु० एगयओ दो दुपएसिया खंधा भवन्ति, नवहा कज्जमाणे एगयओ अट्ठ परमाणु० एगयओ दुपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ छ परमाणु० एगयओ दो दुपएसिया खंधा भवन्ति, दसहा कज्जमाणे

१२श्रुतके
उद्देशः
॥१०५१॥

આશ્રય
પ્રાપ્તિ:
॥૧૦૫૨॥

દસ પરમાણુપોગલા ભવંતિ ।

[પ્ર૦] હે ભગવાન ! દસ પરમાણુઓ સંબન્ધે પ્રશ્ન. [૩૦] (તેનો એક દસપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અને જો તેના વિભાગ કરવામાં આવે તો બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ, સાત, આઠ, નવ અને દશ વિભાગ થાય છે.) યાવત્ બે ભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ એક પરમાણુ અને એક તરફ નવ પ્રદેશનો એક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ અષ્ટપ્રદેશિક એક સ્કંધ હોય છે. પરમાણુ એક એકનો સંચાર કરવો; યાવત્-અથવા બે પંચપ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. જો તેના ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ એક આઠ પ્રદેશનો સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, અને એક તરફ સપ્તપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક છ પ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ પંચપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ પંચપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ બે ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. અથવા એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. તેના ચાર વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો, અને એક તરફ સપ્તપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ છપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક પંચપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ બે ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક

૧૨૩૪૫
૬૭૮૯૧૦
॥૧૦૫૨॥

બ્યાલ્યા-
શ્વસિ:

॥૧૦૫૩॥

સ્કંધ, એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ, અને એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ ત્રણ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ ત્રણ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. અથવા એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. તેના પાંચ વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ ચાર પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ એક છપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ એક પંચપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુઓ, એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો, એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. અથવા એક તરફ પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા પાંચ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. તેના છ વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ જૂદા પાંચ પરમાણુઓ અને એક તરફ એક પંચપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ ચારપરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ તથા એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ ચાર પરમાણુપુદ્ગલો, અને એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ ચાર દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. તેના સાત વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ છ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે.

૧૨મ્ભુતકે
તદેશઃ

॥૧૦૫૩॥

આશ્રયા-
પ્રકાશિ:
॥૧૦૫૪॥

અથવા એક તરફ પાંચ પરમાણુઓ અને એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ તથા એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ ચાર પરમાણુઓ, અને એક તરફ ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. તેના આઠ વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ સાત (જૂદા) પરમાણુઓ અને એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ છ પરમાણુઓ, અને એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. તેના નવ વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ આઠ પરમાણુ અને એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અને જો તેના દશ વિભાગ કરવામાં આવે તો જુદા દશ પરમાણુઓ થાય છે.

સંસ્થેજ્ઞા ભંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ સાહજ્ઞંતિ એગયઓ સાહણિજ્ઞા કિં ભવતિ ? ગોયમા ! સંસ્થેજ્ઞપ-
એસિએ સંસ્થે ભવતિ, સે મિજ્ઞમાણે દુહાવિ જાવ દસહાવિ સંસ્થેજ્ઞહાવિ કજ્ઞંતિ, દુહા કજ્ઞમાણે એગયઓ પરમાણુપો-
ગ્ગલે એગયઓ સંસ્થેજ્ઞપએસિએ સંસ્થે ભવતિ અહવા એગયઓ દુપએસિએ સંસ્થે એગયઓ સંસ્થેજ્ઞપએસિએ સંસ્થે ભવતિ એવં
અહવા એગયઓ તિપએસિએ એગયઓ સં. સંસ્થે ભવતિ એવં જાવ અહવા એગયઓ દસપએસિએ સંસ્થે એગયઓ સંસ્થે-
જ્ઞપએસિએ સંસ્થે ભવતિ અહવા દો સંસ્થેજ્ઞપએસિયા સંસ્થા ભવંતિ. તિહા કજ્ઞમાણે એગયઓ દો પરમાણુ. એગયઓ
સંસ્થેજ્ઞપએસિએસંસ્થે ભવતિ અહવા એગયઓ પરમાણુ. એગયઓ દુપએસિએ સંસ્થે. એગયઓ સંસ્થેજ્ઞપએસિએ સંસ્થે
ભવતિ જહવા એગયઓ પરમાણુ. એગયઓ તિપએસિએ સંસ્થે. એગયઓ સંસ્થેજ્ઞપએસિએ સંસ્થે ભવતિ એવં જાવ અહવા
એગયઓ પરમાણુ. એગયઓ દસપએસિએ સંસ્થે. એગયઓ સંસ્થેજ્ઞપએસિએ સંસ્થે ભવતિ અહવા એગયઓ પરમાણુ. એગ-
યઓ દો સંસ્થેજ્ઞપએસિયા સંસ્થા ભવંતિ અહવા એગયઓ દુપએસિએ. એગયઓ દો સંસ્થેજ્ઞપએસિયા સંસ્થા ભવંતિ એવં

૧૨૪૮૬
ઉદ્દેશ્ય
॥૧૦૫૪॥

આસ્થા-
શ્લોક:
॥૧૦૫૫॥

જાવ અહવા એગયઓ દસપણસિં. એગયઓ દો સંલેજ્જપણસિંયા સંધા ભવંતિ અહવા તિન્નિ સંલેજ્જપણસિંયા સંધા ભવંતિ, ચડહા કજ્જમાણે એગયઓ તિન્નિ પરમાણુ. એગયઓ સંલેજ્જપણસિં ભવતિ અહવા એગયઓ દો પરમાણુ. એગયઓ દુપણસિં. એગયઓ સંલેજ્જપણસિં ભવતિ અહવા એગયઓ દો પરમાણુ. એગયઓ તિપણસિં. એગયઓ સંલેજ્જપણસિં ભવતિ એવં જાવ અહવા એગયઓ દો પરમાણુ. એગયઓ દસપણસિં એગયઓ સંલેજ્જપણસિં ભવતિ અહવા એગયઓ દો પરમાણુ. એગયઓ દો સંલેજ્જપણસિંયા સંધા ભવંતિ અહવા એગયઓ પરમાણુ. એગયઓ દુપણસિં એગયઓ દો સંલેજ્જપણસિંયા સંધા ભવંતિ જાવ અહવા એગયઓ પરમાણુ. એગયઓ દસપણસિં એગયઓ દો સંલેજ્જપણસિંયા સંધા ભવંતિ અહવા એગયઓ પરમાણુ. એગયઓ તિન્નિ સંલેજ્જપણસિંયા સંધા ભવંતિ અહવા એગયઓ દુપણસિં એગયઓ તિન્નિ સંલેજ્જપણસિંયા ભવંતિ જાવ અહવા એગયઓ દસપણસિં એગયઓ તિન્નિ સંલેજ્જપણસિંયા ભવંતિ અહવા ચત્તારિ સંલેજ્જપણસિંયા ભવંતિ એવં એણં કમેણં પંચગસંજોગોવિ માણિયઠ્ઠો જાવ નવગસંજોગો, દસહા કજ્જમાણે એગયઓ નવ પરમાણુ. એગયઓ સંલેજ્જપણસિં ભવતિ અહવા એગયઓ અટ્ટ પરમાણુ. એગયઓ દુપણસિં એગયઓ સંલેજ્જપણસિં સંધે ભવતિ, એણં કમેણં એકેકો પૂ. જાવ અહવા એગયઓ દસપણસિં એગયઓ નવ સંલેજ્જપણસિંયા ભવંતિ અહવા દસ સંલેજ્જપણસિંયા સંધા ભવંતિ સંલેજ્જહા કજ્જમાણે સંલેજ્જા પરમાણુપોગ્ગલા ભવંતિ ।

[પ્ર.] હે મગવન્ ! સંલ્યાતા પરમાણુઓ એક સાથે મઠ્ઠે અને એક સાથે મઠ્ઠીને તેનું શું થાય ? [ઉ.] હે ગૌતમ ! તેનો

૧૨૩૪૫૬
ઉદેશ:
॥૧૦૫૫॥

વ્યાખ્યા-
પ્રાપ્તિઃ

॥૧૦૫૬॥

સંખ્યાતા પ્રદેશનો સ્કન્ધ થાય. જો તેનો મેદ-વિભાગ થાય તો તેના બે, યાવત્ દસ કે સંખ્યાતા વિભાગ થાય. જો તેના બે ભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ થાય છે અથવા એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ એક સંખ્યા-તપ્રદેશિક સ્કન્ધ થાય છે. એ પ્રમાણે યાવત્ એક તરફ દશપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા બે સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. તેના ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ બે પરમાણુઓ અને એક તરફ એક સંખ્યા-તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુ, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ દશ પ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, અને એક તરફ બે સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ બે સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અથવા એક તરફ એક દશપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને બે સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા ત્રણ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. તેના ચાર ભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો, અને એક તરફ એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુઓ, એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધ,

૧૨૩૪૫૬
ઉદેશઃ

॥૧૦૫૬॥

આસ્થા-
પ્રકાશિ:
॥૧૦૫૭॥

અને એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. એ પ્રમાણે યાવદ્-અથવા એક તરફ બે પરમાણુઓ, એક તરફ દશપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુઓ અને એક તરફ બે સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને બે સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. એ પ્રમાણે યાવદ્-અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક દશપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને બે સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા એક પરમાણુપુદ્ગલ અને ત્રણ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને ત્રણ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. એ પ્રમાણે યાવદ્-અથવા એક તરફ એક દશ પ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ ત્રણ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા ચાર સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. એ પ્રમાણે એ ક્રમથી પંચસંયોગ પણ કહેવો; યાવત્ નવ સંયોગ મુધી કહેવું. તેના દશ વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ નવ પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ આઠ પરમાણુ પુદ્ગલો, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ આઠ પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. એ ક્રમવડે એક એકની સંખ્યા વધારવી, યાવત્-અથવા એક દશપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ નવ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા દશ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. જો તેના સંખ્યાત ભાગો કરવામાં આવે તો સંખ્યાતા પરમાણુપુદ્ગલો, થાય છે.

અસંલેજા મંતે ! પરમાણુપોગલા પગમઓ સાહંગાંતિ પગમઓ સાહણિતા કિં ભવતિ ?, ગોયમા ! અસં-લેજાપમિણ લંધે ભવતિ, સે મિજમાણે દુહાવિ જાવ દસહાવિ સંલેજાહાવિ અસંલેજાહાવિ કજ્જહ, દુહા કજ્જમાણે

૧૨૩૪૫૬
૭૮૯૧૦
૧૧૨૦૫૭૪

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥१०५८॥

एगयओ परमाणु० एगयओ असंखेज्जपएसिए भवति जाव अहवा एगयओ दसपएसिए एगयओ असंखिज्जपएसिए भवति अहवा एगयओ संखेज्जपएसिए खंधे एगयओ असंखेज्जपएसिए खंधे भवति अहवा दो असंखेज्जपएसिया खंधा भवन्ति, तिहा कज्जमाणे एगयओ दो परमाणु० एगयओ असंखेज्जपएसिए भवति अहवा एगयओ परमाणु० एगयओ दुपएसिए एगयओ असंखेज्जपएसिए भवति जाव अहवा एगयओ परमाणु० एगयओ दसपएसिए एगयओ असंखेज्जपएसिए भवति अहवा एगे परमाणु० एगे संखेज्जपएसिए एगे असंखेज्जपएसिए भवति अहवा एगे परमाणु० एगयओ दो असंखेज्जपएसिया खंधा भवन्ति अहवा एगे दुपएसिए एगयओ दो असंखेज्जपएसिया भवन्ति एवं जाव अहवा एगे संखेज्जपएसिए भवति एगयओ दो असंखेज्जपएसिया खंधा भवन्ति अहवा तिन्नि असंखिज्जपएसिया भवन्ति, चउहा कज्जमाणे एगयओ तिन्नि परमाणु० एग० असंखेज्जपएसिए भवति एवं चउक्कगसंजोगो जाव दमगसंजोगो एए जहेव संखेज्जपएसियस्स नवरं असंखेज्जगं एगं अहिगं भाणियत्वं जाव अहवा दस असंखेज्जपएसिया खंधा भवन्ति, संखेज्जहा कज्जमाणे एगयओ संखेज्जा परमाणुपोग्गला एगयओ असंखेज्जपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ संखेज्जा दुपएसिया खंधा एगयओ असंखेज्जपएसिए खंधे भवति एवं जाव अहवा एगयओ संखेज्जा दसपएसिया खंधा एगयओ असंखेज्जपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ संखिज्जा संखिज्जपएसिया खंधा एगयओ असंखिज्जपएसिए खंधे भवति अहवा संखेज्जा असंखेज्जपएसिया खंधा भवन्ति, असंखिज्जहा कज्जमाणे असंखेज्जा परमाणुपोग्गला भवन्ति ।

१२३४५
उपेक्षा
॥१०५८॥

આસ્થા-
પ્રશ્ન:
॥૧૦૫૯॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્! અસંખ્યાતા પરમાણુપુદ્ગલો એકઠા મઠે, અને પછી તેનું શું થાય? [ઉ૫] હે મૌમત! તેનો અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ થાય. જો તેના વિભાગ કરીએ તો બે, યાવદ્ દસ, સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા વિભાગ થાય. જો બે વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. યાવદ્-અથવા એક તરફ દશપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા બે અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. જો તેના ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. યાવદ્-અથવા એક તરફ પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ દશપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ એ પરમાણુ, અને એક તરફ બે અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ બે અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. એ પ્રમાણે યાવદ્-અથવા એક તરફ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ બે અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા ત્રણ અસંખ્યાતપ્રદેશાત્મક સ્કન્ધો હોય છે. જો તેના ચાર ધાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ ત્રણ પરમાણુઓ અને એક તરફ એક અસંખ્યાતપ્રદેશાત્મક સ્કન્ધ હોય છે. એ પ્રમાણે ચતુષ્ક-સંયોગ, યાવદ્ દશકસંયોગ જાણવો. અને એ સર્વ સંખ્યાતપ્રદેશિકની પેઠે જાણવું, પરન્તુ એક 'અસંખ્યાત' શબ્દ અધિક કહેવો. યાવદ્-અથવા દસ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. જો સંખ્યાતા વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ સંખ્યાતા પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ અસંખ્યાતપ્રદેશાત્મક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ સંખ્યાતા દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધો અને એક તરફ અસંખ્યાત-

૧૨૪૩૪
ઉદેશ:
॥૧૦૫૯॥

ગ્યાલ્યા-
પ્રશ્નિ:
॥૧૦૬૦॥

પ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. એ પ્રમાણે યાવદ્-અથવા એક તરફ સંખ્યાતા દશપ્રદેશિક સ્કન્ધો અને એક તરફ એક અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ સંખ્યાતા સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો અને એક તરફ એક અસંખ્યપ્રદેશાત્મક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા સંખ્યાતા અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. જો તેના અસંખ્ય વિભાગ કરવામાં આવે તો અસંખ્ય પરમાણુદ્રલો થાય છે.

અણંતા ણં મંતે ! પરમાણુપોગલા જાવ કિં મંવંતિ !, ગોચમા ! અણંતપણસિયે સ્વંધે મવંતિ, સે મિજ્જમાણે દુહાવિ તિહાવિ જાવ દસહાવિ સંખિજ્જહા અસંખિજ્જહા અણંતહાવિ કજ્જહ, દુહા કજ્જમાણે એગચઓ પરમાણુપો-ગલે એગચઓ અણંતપણસિયે સ્વંધે જાવ અહવા દો અણંતપણસિયા સ્વંધા મવંતિ, તિહા કજ્જમાણે એગચઓ દો પરમાણુ. એગચઓ અણંતપણસિયે મવંતિ અહવા એગ. પરમાણુ. એગ. દુપણસિયે એગ. અણંતપણસિયે મવંતિ જાવ અહવા એગ. પરમાણુ. એગ. અસંસેજ્જપણસિયે એગ. અણંતપણસિયે મવંતિ અહવા એગ. પરમાણુ. એગ. દો અણંતપણસિયા મવંતિ અહવા એગ. દુપણસિયે એગ. દો અણંતપણસિયા મવંતિ એવં જાવ અહવા એગચઓ દસ-પણસિયે એગચઓ દો અણંતપણસિયા સ્વંધા મવંતિ અહવા એગ. સંસેજ્જપદે. એગચઓ દો અણંતપણસિયા સ્વંધા મવંતિ અહવા એગ. અસંસેજ્જપણસિયે સ્વંધે એગચઓ દો અણંતપણસિયા સ્વંધા મવંતિ અહવા તિન્નિ અણંતપણસિયા સ્વંધા મવંતિ, ચડહા કજ્જમાણે એગ. તિન્નિ પરમાણુ. એગચઓ અણંતપણસિયે મવંતિ એવં ચડકસંજોગો જાવ અસંસેજ્જગસંજોગો, એતે સવ્વે જહેવ અસંસેજ્જાણં મણિયા તહેવ અણંતાણવિ માણિયન્વા નવરં પક્કં અણંતગં અન્મહિયં માણિયન્વં જાવ અહવા એગચઓ સંસેજ્જા સંખિજ્જપણસિયા સ્વંધા એગ. અણંતપણસિયા મવંતિ અહવા

૧૨૪૨૪
૨૪૨૪
॥૧૦૬૦॥

અનન્ત-
પ્રદેશિક
૫૧૦૬૧

અગ્રં સંસ્થિજ્ઞા અસંસ્થિજ્ઞપણિયા સંધા અગ્રં અણંતપણિય સંધે ભવતિ અહવા સંસ્થિજ્ઞા અણંતપણિયા સંધા
ભવંતિ, અસંસ્થિજ્ઞા કજ્ઞમાણે અગ્રયઓ અસંસ્થિજ્ઞા પરમાણું અગ્રં અણંતપણિય સંધે ભવહ અહવા અગ્રયઓ
અસંસ્થિજ્ઞા દુપણિયા સંધા અગ્રં અણંતપણિય ભવતિ જાવ અહવા અગ્રં અસંસ્થિજ્ઞા સંસ્થિજ્ઞપણિયા અગ્રં
અણંતપણિય ભવતિ અહવા અગ્રં અસંસ્થિજ્ઞા અસંસ્થિજ્ઞપણિયા સંધા અગ્રં અણંતપણિય ભવતિ અહવા
અસંસ્થિજ્ઞા અણંતપણિયા સંધા ભવંતિ અણંતહા કજ્ઞમાણે અણંતા પરમાણુપોગલા ભવંતિ ॥ (સૂત્ર ૪૪૨) ॥

[પ્ર.] હે ભગવન્ ! અનન્ત પરમાણુપુદ્ગલો એકઠા થાય અને એકઠા થયા પછી તેનું શું થાય ? [ઉ.] હે ગૌતમ ! તેનો અન-
ન્તપ્રદેશાત્મક સ્કન્ધ થાય. જો તેના વિભાગ થાય તો બે, ત્રણ, ચાવત્ દશ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત અને અનન્ત વિભાગ થાય. બે
વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. ચાવદ્-અથવા બે અનન્તપ્રદેશિક
સ્કન્ધો હોય છે. જો તેના ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય
છે. અથવા એકતરફ એક પરમાણુ, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ એક અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. ચાવદ્-
અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા
એક તરફ એક પરમાણુ, અને એક તરફ બે અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક
તરફ બે અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. એ પ્રમાણે ચાવદ્-અથવા એક તરફ એક દશપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ બે અનન્ત-
પ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા એક તરફ એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ બે અનન્ત પ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા

૧૨૩૪૫
ઉદેશ
૫૧૦૬૧

આસંખ્યા-
પ્રકાશિ:
॥૧૦૬૨॥

એક તરફ એક અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ બે અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે, જો તેના ચાર ભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ ત્રણ પરમાણુઓ અને એક તરફ એક અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. એ પ્રમાણે ચતુષ્કસંયોગ, યાવદ્-સંખ્યાતસંયોગ કહેવો. એ સ્થા સંયોગો અસંખ્યાતની પેઠે અનન્તને પણ કહેવા; પરંતુ એક 'અનન્ત' શબ્દ અધિક કહેવો; યાવદ્-અથવા એક તરફ સંખ્યાતા સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો અને એક તરફ એક અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ સંખ્યાતા અસંખ્યેયપ્રદેશિક સ્કન્ધો અને એક તરફ અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા સંખ્યાતા અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. જો તેના અસંખ્યાતા વિભાગ કરીએ તો એક તરફ અસંખ્યાત પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ એક અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ અસંખ્યાત દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધો અને એક તરફ એક અનન્ત પ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે, યાવદ્-અથવા એક તરફ અસંખ્યાતા સંખ્યાત-પ્રદેશિક સ્કન્ધો અને એક તરફ એક અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ અસંખ્યાતા અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો અને એક તરફ અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા અસંખ્યાતા અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. જો તેના અનન્ત વિભાગ કરવામાં આવે તો અનન્ત પરમાણુપુદ્ગલો થાય છે. ॥ ૪૪૫ ॥

एएमि णं भंते ! परमाणुपोग्गलाणं साहणणाभेदाणुवाएणं अणंताणंता पोग्गलपरियट्ठा समणुगंतत्वा भवंतीति मक्खाया ? , हंता गोयमा ! एएसि णं परमाणुपोग्गलाणं साहणणा जाव मक्खाया ॥ कहविहे णं भंते ! पोग्गलपरियट्ठे पणत्ते ? , गोयमा ! सत्तविहा पो० परि० पणत्ता, तंजहा—ओरालियपो० परि० वेउव्विय० तेयापो० कम्मापो० मणपो० परियट्ठे वहपोग्गलपरियट्ठे आणापाणुपोग्गलपरिअट्ठे । नेरइयाणं भंते ! कतिविहे

૧૨૩૪૫
ઉદ્દેશ્ય
॥૧૦૬૩॥

આવશ્યક-
કાલિ:
॥૧૦૬૩॥

પોગ્ગલપરિચદ્દે પળ્લસે ?, ગોયમા ! સત્તવિદ્દે પોગ્ગલપરિચદ્દે પળ્લસે, તંજહા-ઓરાલિયપો. વેડઢિવયપોગ્ગલપ-
રિચદ્દે જાવ આળાપાણુપોગ્ગલપરિચદ્દે એવં જાવ વેમાણિયાણં . ઇમમેગસ્સ ણં મંતે ! નેરહયસ્સ કેવહયા ઓરાલિ-
યપોગ્ગલપરિચદ્દા અતીયા ?, અણંતા, કેવહયા પુરેક્કલ્હા ?, કસ્સહ અત્થિ કસ્સહ નત્થિ જસ્સત્થિ જહ્વેણં ઇકો
વા દો વા તિન્નિ વા ઉક્કોસેણં સંસેજ્જા વા અસંસેજ્જા વા અણંતા વા . ઇમમેગસ્સ ણં મંતે ! અસુરકુમારસ્સ કેવ-
તિયા ઓરાલિયપોગ્ગલા. ?, એવં ચેવ, એવં જાવ વેમાણિયસ્સ . ઇમમેગસ્સ ણં મંતે ! નેરહયસ્સ કેવતિયા વેડઢિવ-
યપોગ્ગલપરિચદ્દા અતીયા ?, અણંતા, એવં જહેવ ઓરાલિયપોગ્ગલપરિચદ્દા તહેવ વેડઢિવયપોગ્ગલપરિચદ્દાવિ
માણિયલ્હા, એવં જાવ વેમાણિયસ્સ આળાપાણુપોગ્ગલપરિચદ્દા, એતે ઇમત્તિયા સત્ત દંડમા ભવંતિ . નેરહયાણં
મંતે ! કેવતિયા ઓ. પોગ્ગલપરિચદ્દા અતીતા ?, ગોયમા ! અણંતા, કેવહયા પુરેક્કલ્હા ?, અણંતા, એવં જાવ વેમા-
ણિયાણં, એવં વેડઢિવયપોગ્ગલપરિચદ્દાવિ એવં જાવ આળાપાણુપોગ્ગલપરિચદ્દા વેમાણિયાણં, એવં એવ ગોહત્તિયા
સત્ત ચડઢ્વીસતિદંડમા ॥

હે મગવન્ ! એ પરમાણુપુદ્ગલોના સંયોગ અને મેદના સંબંધથી અનન્તાનંત પુદ્ગલપરિવર્તો જાણવા યોગ્ય છે માટે કલ્પા છે ?
[ઉ.] હા, ગૌતમ ! સંયોગ અને મેદના યોગથી એ પરમાણુપુદ્ગલોના અનંતાનંત પુદ્ગલપરિવર્તો જાણવા યોગ્ય છે માટે કલ્પા છે. [પ્ર.]
હે મગવન્ ! પુદ્ગલપરિવર્તો કેટલા પ્રકારના કલ્પા છે ? [ઉ.] હે ગૌતમ ! પુદ્ગલપરિવર્તો સાત પ્રકારના કલ્પા છે, તે આ પ્રમાણે-૧
ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત, ૨ વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્ત, ૩ તૈજસપુદ્ગલપરિવર્ત, ૪ કાર્મણપુદ્ગલપરિવર્ત, ૫ મનપુદ્ગલપરિવર્ત, ૬ વચનપુદ્ગલપરિવર્ત

૧૨મ્મતકે
ઉદ્દેશ:
૧૧૦૬૩

આશ્વા-
પ્રશ્નિ:
૫૧૦૬૫૫

અને ૭ આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્ત. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોને કેટલા પ્રકારના પુદ્ગલપરિવર્તો કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને સાત પુદ્ગલપરિવર્તો કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત, ૨ વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્ત, યાવદ્ ૭ આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્ત. એ પ્રમાણે યાવદ્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક એક નૈરયિકને કેટલા ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્તો અતીત-થયા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અનન્ત થયા છે. [પ્ર૦] કેટલા થવાના છે ? [૩૦] કોઈને થવાના હોય છે અને કોઈને નથી; જેને થવાના છે તેને જઘન્યથી એક, જે કે ત્રણ થવાના છે; અને ઉત્કૃષ્ઠથી સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનન્તા થવાના હોય છે [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક એક અમુરકુમારને કેટલા ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્તો થયા છે ? [૩૦] એ પ્રમાણે-ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, એ પ્રમાણે યાવદ્ વૈમાનિક સુધી જાણવું [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક એક નૈરયિકને કેટલા વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્તો થયા છે ? [૩૦] અનન્તા થયા છે. એ પ્રમાણે જેમ ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત સંબંધે કહ્યું તેમ વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્ત સંબંધે પણ જાણવું યાવદ્ વૈમાનિક સુધી કહેવું. એ પ્રમાણે યાવદ્ આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્ત સંબંધે પણ જાણવું. એ પ્રમાણે એક એકને આશ્રયી સાત દંડકો થાય છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોને કેટલા ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્તો થયા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અનન્તા થયા છે. [પ્ર૦] કેટલા ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્તો થવાના છે ? [૩૦] અનન્તા થવાના છે. એ પ્રમાણે યાવદ્ વૈમાનિકો સુધી જાણવું. એ રીતે વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્તો, યાવદ્ આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્તો સંબંધે પણ યાવદ્ વૈમાનિકો સુધી જાણવું એમ (સાત પુદ્ગલપરિવર્ત સંબંધે) बहुवचनने આશ્રયી સાત દંડકો (નૈરયિકાદિ) ચોવીશ દંડકે કહેવા.

एगमेगस्स णं भंते! नेरइयस्स नेर० केवतिया ओरालियपोग्गलपरियट्ठा अतीना?, नत्थि एक्कोवि,

૧૨૪૮૬
ઉદ્દેશ્ય
૫૧૦૬૫૫

अथवा-
शक्तिः
॥१०६५॥

केवतिया पुरेक्खडा?, नत्थि एक्कोवि, एगमेगस्स णं भंते! नेरइयस्स असुरकुमारत्ते केवतिया ओरालि-
यपोग्गलपरियट्ठा० एवं चेव एवं जाव थणियकुमारत्ते जहा असुरकुमारत्ते। एगमेगस्स णं भंते! नेरइयस्स
पुढविकाइयत्ते केवतिया ओरालियपोग्गलपरियट्ठा अतीता?, अणंता, केवतिया पुरेक्खडा?, कस्सइ अत्थि कस्सइ
नत्थि जस्सत्थि तस्स जहत्तेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेणं संखेज्जा वा असंखेज्जा वा अणंता वा एवं जाव
मणुस्सत्ते, बाणमंतग्गजोइसियवेमाणियत्ते जहा असुरकुमारत्ते। एगमेगस्स णं भंते! असुरकुमारस्स नेरइयत्ते
केवतिया अतीया ओरालियपोग्गलपरियट्ठा एवं जहा नेरइयस्स वत्तव्वया भाणिया तहा असुरकुमारस्सवि भाणि-
यत्त्वा जाव वेमाणि०, एवं जाव थणियकुमारस्स, एवं पुढविकाइस्सवि, एवं जाव वेमाणियस्स, मव्वेमि एक्को
गमो। एगमेगस्स णं भंते! नेरइयस्स नेर० केव० वेड० पोग्गलपरियट्ठा अतीया?, अणंता, केवतिया पुरेक्खडा?,
एकोत्तरिया जाव अणंता, एवं जाव थणियकुमारत्ते, पुढवीकाइयत्ते पुच्छा, नत्थि एक्कोवि, केवतिया पुरेक्खडा?,
नत्थि एक्कोवि, एवं जत्थ वेडव्वियमरीरं अत्थि तत्थ एगुत्तरिओ जत्थ नत्थि तत्थ जहा पुढविकाइयत्ते तहा भाणि-
यत्त्वं, जाव वेमाणियस्स वेमाणियत्ते। तेयापोग्गलपरियट्ठा कम्मापोग्गलपरियट्ठा य सव्वत्थ एकोत्तरिया भाणि-
यत्त्वा, मणपोग्गलपरियट्ठा सव्वेसु पंच्चिदिस्सु एगोत्तरिया, विगल्लिदिस्सु नत्थि, बइपोग्गलपरियट्ठा एवं चेव, नवरं
एगिदिस्सु नत्थि भाणियत्त्वा। आणापाणुपोग्गलपरियट्ठा सव्वत्थ एकोत्तरिया जाव वेमाणियस्स वेमाणियत्ते।
[प्र०] हे भगवन्! एक एक नैरयिकने नैरयिकणामां केटला औदारिकपुद्गलपरिवर्तो अतीत-थया छे? [उ०] तेओने

१२४४
उपेक्षा
॥१०६५॥

વ્યાખ્યા
પ્રકાશિ:
॥૧૦૬૬॥

એક પળ ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત થયો નથી. [પ્ર૦] કેટલા ઔદારિક પુદ્ગલપરિવર્તો થવાના છે ? [૩૦] તેઓને એક પળ થવાનો નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક એક નૈરયિકને અસુરકુમારપણામાં કેટલા ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્તો થયા છે ? [૩૦] ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, એ પ્રમાણે જેમ અસુરકુમારપણામાં કહ્યું તેમ યાવત્ સ્તનિતકુમારપણામાં પણ જાણવું [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક એક નૈરયિકને પૃથિવીકાયપણામાં કેટલા ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્તો થયા છે ? [૩૦] અનન્તા થયા છે. [પ્ર૦] કેટલા થવાના છે ? [૩૦] કોઈને થવાના છે અને કોઈને થવાના નથી, જેને થવાના છે તેને જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ થવાના છે, અને ઉત્કૃષ્ઠથી સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનન્તા થવાના છે. એ પ્રમાણે યાવત્ મનુષ્યપણામાં પણ જાણવું. તથા વાનવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિકપણામાં જેમ અસુરકુમારપણામાં કહ્યું તેમ જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક એક અસુરકુમારને નૈરયિકપણામાં કેટલા ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્તો અતીત થયા છે ? [૩૦] જેમ નૈરયિકની વક્તવ્યતા કહી તેમ અસુરકુમારની પણ વક્તવ્યતા કહેવી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકપણામાં કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમાર સુધી કહેવું એ પ્રમાણે પૃથિવીથી આરંભી યાવત્ વૈમાનિકસુધી વધાઓને એક ગમ-પાઠ કહેવો. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક એક નૈરયિકને નૈરયિકપણામાં કેટલા વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્તો થયા છે ? [૩૦] અનન્તા થયા છે. [પ્ર૦] કેટલા થવાના છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એકથી માંડીને યાવત્ અનન્તા થવાના છે. એ પ્રમાણે યાવત્ સ્તનિતકુમારપણામાં જાણવું. (પ્ર૦) પૃથિવીકાયિકપણામાં પ્રશ્ન.-એક એક નૈરયિકને પૃથિવીકાયિકપણામાં વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્તો કેટલા થયા છે ? (૩૦) એક પણ નથી. (પ્ર૦) કેટલા થવાના છે ? (૩૦) એક પણ નથી. એ પ્રમાણે જે જીવોને વૈક્રિયશરીર છે તેઓને એકાદિ પુદ્ગલપરિવર્તો જાણવા, અને જેઓને વૈક્રિયશરીર નથી તેઓને પૃથિવીકાયિકપણામાં કહ્યું છે તેમ કહેવું, યાવત્ વૈમાનિકને વૈમાનિકપણામાં કહેવું. તૈજસપુદ્ગલ-

૧૨૪૮
ઉદ્દેશ્ય
॥૧૦૬૬॥

આવશ્યક-
પ્રશ્ન:
॥૧૦૬૭॥

પરિવર્તો અને કાર્મણપુદ્ગલપરિવર્તો સર્વત્ર એકથી માંડીને અનન્તસુધી કહેવા. મન:પુદ્ગલપરિવર્તો વધા પંચેન્દ્રિયોમાં એકથી આરંભી (અનન્ત સુધી) કહેવા. તે (મન:પુદ્ગલપરિવર્તો વિકલેન્દ્રિયોમાં નથી. વચનપુદ્ગલપરિવર્તો પણ એ પ્રમાણે જાણવા; પરન્તુ વિશેષ એ છે કે તે એકેન્દ્રિય જીવોમાં નથી. શ્વાસોચ્છ્વાસપુદ્ગલપરિવર્તો વધા જીવોમાં એકથી માંડીને વધારે જાણવા; યાવદ્-વૈમાનિકને વૈમાનિકપણામાં કહેવું.

નેરહયાણં મંતે ! નેરહયત્તે કેવતિયા ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયદ્ધા અતીયા ?, નત્થિ એકોવિ, કેવહયા પુરેક્કલ્હા ?, નત્થિ એકોવિ, એવં જાવ થણિયકુમારત્તે, પુદ્ધવિકાદ્ધત્તે પુરુછા, ગોયમા ! અણંતા, કેવહયા પુરેક્કલ્હા ?, અણંતા, એવં જાવ મણુસ્સત્તે, વાણમંતરજોદ્ધસિયવેમાણિયત્તે જહા નેરહયત્તે એવં જાવ વેમાણિયસ્સ વેમાણિયત્તે, એવં મત્તવિ પોગ્ગલપરિયદ્ધા માણિયદ્ધા, જત્થ અત્થિ તત્થ અતીયાવિ પુરેક્કલ્હાવિ અણંતા માણિયદ્ધા, જત્થ નત્થિ તત્થ દોવિ નત્થિ માણિયદ્ધા જાવ વેમાણિયાણં વેમાણિયત્તે કેવતિયા માણાપાણુપોગ્ગલપરિદ્ધયા અતીયા ?, અણંતા, કેવતિયા પુરેક્કલ્હા ?, અણંતા (સૂત્ર ૬૪૬) ॥

(પ્ર૦) હે ભગવન્ ! નૈરયિકોને નૈરયિકપણામાં કેટલા ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્તો વ્યતીત થયા છે ? (૩૦) એક પણ વ્યતીત થયેલ નથી. (પ્ર૦) કેટલા થવાના છે ? (૩૦) એક પણ થવાનો નથી. એ પ્રમાણે યાવત્ સ્તનિતકુમારપણામાં જાણવું. (પ્ર૦) પૃથિવીકાયિકપણામાં પ્રશ્ન. (નૈરયિકોને પૃથિવીકાયિકપણામાં કેટલા ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્તો વ્યતીત થયા છે ?) (૩૦) અનન્તા વ્યતીત થયા છે. (પ્ર૦) કેટલા થવાના છે ? (૩૦) અનન્તા થવાના છે. એ પ્રમાણે યાવત્-મનુષ્યપણામાં જાણવું. તથા જેમ નૈરયિક-

૧૨૩૪૫૬
૭૮૯૧૦
॥૧૦૬૭॥

ધ્યાલ્યા
મહાનિઃ
॥૧૦૬૮॥

પણામાં કહ્યું કે તેમ શાન્ત્યન્તર, ડ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિકપણામાં કહેવું. ૫ પ્રમાણે યાવત્ વૈમાનિકને વૈમાનિકપણામાં કહેવું. ૬ રીતે માને પુદ્ગલપરિવર્તો કહેવા; જ્યાં હોય છે ત્યાં અતીત-થયેલા અને પુરસ્કૃત-માવી પણ અનન્તા કહેવા, અને 'જ્યાં નથી ત્યાં અતીત અને માવી વચ્ચે પણ નથી-' એમ કહેવું. યાવત્-[પ્ર૦] વૈમાનિકોને વૈમાનિકપણામાં કેટલા આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્તો થયેલા છે ? [૩૦] અનન્તા થયેલા છે. [પ્ર૦] કેટલા થવાના છે ? [૩૦] અનન્તા થવાના છે. ॥ ૪૪૬ ॥

સે કેળદ્વેષે બંતે ! એવં લુચ્છ-ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયદ્દા ઓ૦ ?, ગોયમા ! જણે જીવેણ ઓરાલિયસરીરે વદ્દ-માણેણ ઓરાલિયસરીરપયોગાઈં દઢ્ઢાઈં ઓરાલિયસરીરત્તાણ ગહિયાઈં થદ્દાઈં પુદ્દાઈં કઢાઈં પદ્ધિયાઈં નિવિદ્દાઈં અભિનિવિદ્દાઈં અભિમમન્નાગયાઈં પરિયાદ્દાઈં પરિણામિયાઈં નિજ્જિન્નાઈં નિસિરિયાઈં નિસિદ્દાઈં ભવંતિ સે તેણ-દ્વેષે ગોયમા ! એવં લુચ્છ ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયદ્દે ઓરા૦ ૧, એવં વેડઢ્ઢિયપોગ્ગલપરિયદ્દેવિ, નવરં વેડઢ્ઢિયસરીરે વદ્દમાણેણ વેડઢ્ઢિયસરીરપયોગાઈં સેસં તં ચેવ સઢ્ઢં એવં જાવ આણાપાણુપોગ્ગલપરિયદ્દે, નવરં આણાપાણુપયોગાઈં સઢ્ઢંદઢ્ઢાઈં આણાપાણત્તાણ સેસં તં ચેવ ॥ ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયદ્દે ણં બંતે ! કેવદ્ધકાલસ્સ નિઢ્ઢવત્તિજ્ઞઈં ?, ગોયમા ! અણંતાઈિં ઉસ્સપ્પિણિઓસપ્પિણીઈિં એવતિકાલસ્સ નિઢ્ઢવત્તિજ્ઞઈં, એવં વેડઢ્ઢિયપોગ્ગલપરિયદ્દેવિ, એવં જાવ આણાપાણુપોગ્ગલપરિયદ્દેવિ ॥ એયસ્સ ણં બંતે ! ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયદ્દનિઢ્ઢવત્તણાકાલસ્સ વેડઢ્ઢિયપોગ્ગલા જાવ આણુપાણુપોગ્ગલપરિયદ્દનિઢ્ઢવત્તણાકાલસ્સ કયરે કયરેઈિંતો જાવ વિસેસાદ્દિયા વા ?, ગોયમા ! સઢ્ઢવત્થોવે કમ્મગ્ગપોગ્ગલપરિયદ્દનિઢ્ઢવત્તણાકાલે તેયાપોગ્ગલપરિયદ્દનિઢ્ઢવત્તણાકાલે અણંતગુણે ઓરાલિયપોગ્ગલ-

૧૨૪૮
ઉદ્દેશ
॥૧૦૬૮॥

જ્ઞાતૃ-
શ્રદ્ધા:
॥૧૦૬૯॥

પરિગટ્ટે અણંતગુણે આણાપપુણ્યોગ્ગલ૦ અણંતગુણે મણપોગ્ગલ૦ અણંતગુણે વહપો૦ અણંતગુણે બેડઢિવયપો૦ પરિ-
યટ્ટનિચ્ચન્તનાકાલે અણંતગુણે (સૂત્ર ૪૪૭) ॥

[પ્ર૦] હે મહાવન ! 'ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત'—એમ શા હેતુથી કહેવાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ઔદારિકશરીરમાં વર્તતા જીવે ઔદારિકશરીરને યોગ્ય દ્રવ્યો ઔદારિકશરીરપણે ગ્રહણ કરેલાં છે, સ્પર્શેલાં છે, કરેલાં છે, સ્થિર કરેલાં છે, સ્થાપન કરેલાં છે, અભિનિવિષ્ટ—સર્વથા લાગેલાં છે, સર્વથા પ્રાપ્ત થયેલાં છે, સર્વ અવયવવડે ગ્રહણ કરાયેલાં છે, પરિણામ પામેલાં છે, નિર્જરાયેલાં છે, જીવપ્રદેશથી નીકળેલાં છે, અને જીવપ્રદેશથી જૂદા થયેલાં છે, માટે તે હેતુથી હે ગૌતમ ! એમ 'ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત' કહેવાય છે. એ પ્રમાણે વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્ત પણ જાણવો. પરંતુ વિશેષ એ છે કે, વૈક્રિયશરીરમાં વર્તતા જીવે વૈક્રિયશરીરને યોગ્ય પુદ્ગલો કહેવાં, બાકી વધું તેજ પ્રમાણે કહેવું. એ પ્રમાણે યાવદ્ આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્ત સુધી જાણવું; વિશેષ એ છે કે, ત્યાં 'આનપ્રાણયોગ્ય સર્વ દ્રવ્યો આનપ્રાણપણે ગ્રહ્યાં છે' इत्यादि કહેવું, બાકી વધું પૂર્વની પેટેજ જાણવું [પ્ર૦] હે મહાવન ! ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત કેટલા કાલે નીપજે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અનન્ત ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણીવડે—ઘટલા કાલે—ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત નીપજે. એ પ્રમાણે વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્ત પણ જાણવો. એ પ્રમાણે યાવદ્ આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્ત પણ જાણવો. [પ્ર૦] હે મહાવન ! એ ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્તના નિષ્પત્તિકાલમાં, વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્ત નિષ્પત્તિકાલમાં, યાવદ્—આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્તના નિષ્પત્તિકાલમાં કયો કાલ કોનાથી (અલ્પ), યાવત્ વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સર્વથી થોડો કાર્મણપુદ્ગલપરિવર્તનો નિષ્પત્તિકાલ છે, તેનાથી અનન્તગુણ તૈઝસપુદ્ગલપરિવર્તનો નિષ્પત્તિકાલ છે, તેનાથી અનન્તગુણ ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્તનો

૧૧૪૪
ઉદેશ્ય
॥૧૦૬૯॥

બાલ્યા
પ્રાપ્તિ:
॥૧૦૭૦॥

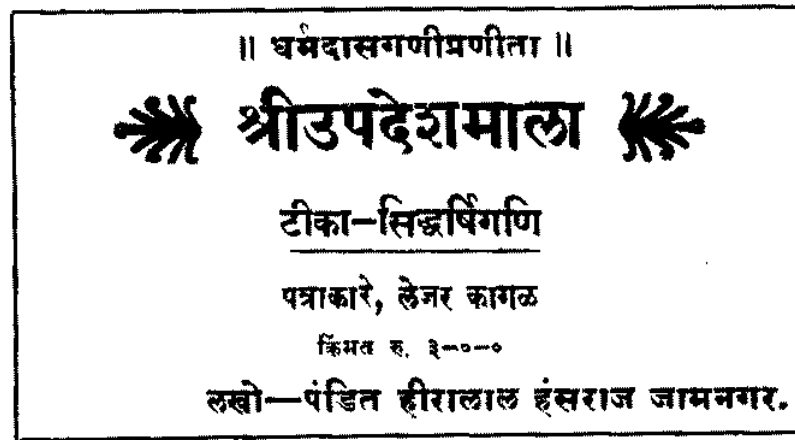
નિષ્પત્તિકાલ છે, તેનાથી આનપ્રાણપુદ્ગલનો નિષ્પત્તિકાલ અનન્તગુણ છે, તેનાથી મનઃપુદ્ગલપરિવર્તનો નિષ્પત્તિકાલ અનન્તગુણ છે, તેનાથી વચનપુદ્ગલપરિવર્તનો નિષ્પત્તિકાલ અનન્તગુણ છે, અને તેનાથી વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્તનો નિષ્પત્તિકાલ અનન્તગુણ છે. ॥૪૪૭॥

एएसि णं भंते ! ओरालियपोग्गलपरियट्ठाणं जाव आणापाणुपोग्गलपरियट्ठाण य कयरे २ हितो जाव वि-
सेसाहिया वा !, गोयमा ! सव्वत्थेवा वेउव्वियपो० वइपो० परि० अणंतगुणा मणपोग्गलप० अणंत० आणा-
पाणुपोग्गल० अनंतगुणा ओरालियपो० अणंतगुणा तेयापो० अणंत० कम्मपोग्गल० अणंतगुणा । सेवं भंते !
सेवं भंतेत्ति भगवं जाव विहरइ (सूत्रं ४४८) ॥ १२-४ ॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત, યાવદ્-આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્ત-એઓમાં પરસ્પર કયા પુદ્ગલપરિવર્ત કોનાથી યાવદ્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સૌથી થોડા વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્તો છે, તેનાથી અનન્તગુણ વચનપુદ્ગલપરિવર્તો છે, તેનાથી અનન્તગુણ મનઃપુદ્ગલપરિવર્તો છે, તેનાથી અનન્તગુણ આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્તો છે, તેનાથી અનન્તગુણ ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્તો છે, તેનાથી અનન્તગુણ તૈજસપુદ્ગલપરિવર્તો છે, અને તેનાથી અનન્તગુણ કાર્મણપુદ્ગલપરિવર્તો છે. 'હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે, હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે'-એમ કહી યાવદ્-ભગવાન્ ગૌતમ વિહરે છે. ॥ ૪૪૮ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १२ मां शतकमां चोथा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

૧૨૪૪
ઉદ્દેશ
॥૧૦૭૦॥

इति श्रीमद्भगवतीसूत्रे चतुर्थो भागः समाप्तः ।

